

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

Π.Μ.Σ. «ΠΗΓΕΣ, ΛΑΤΡΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΤΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ»

Ειδίκευση 1: Βίβλος, Ελληνορωμαϊκός κόσμος και Διαπολιτισμικός βίος της
Μεσογείου.

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

**«Διαδικτυακή Βάση Δεδομένων για την Ερμηνευτική Ανάλυση της
Βίβλου: Το Πρόγραμμα ΛΟΓΟΣ σε MS Access ως Εργαλείο Βιβλικής
Έρευνας και Ερμηνείας»**

Του Ευάγγελου Κωστή ΑΜ: 7231012200011

Επιβλέπων: Καθηγητής, κ. Σωτήριος Δεσπότης

Αθήνα 2025

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	6
Abstract.....	9
Συντομογραφίες.....	11
Πίνακας συντμήσεων βιβλίων της Αγίας Γραφής.....	14
Πίνακας Εικόνων.....	15
Πρόλογος.....	19
Εισαγωγή.....	20
1. Σύντομη ιστορία της ερμηνευτικής της Αγίας Γραφής.....	27
1.2 Οι όροι «ερμηνεία» και «ερμηνευτική»	29
1.3 Η εξέλιξη της ερμηνευτικής των Γραφών στην εποχή της Παλαιάς Διαθήκης .31	
1.3.1 Η βιβλική ερμηνεία της κοινότητας του Κουμράν.....	33
1.4 Η ερμηνεία της Παλαιάς Διαθήκης υπό το φως της Καινής	34
1.5 Η ερμηνεία της Αγίας Γραφής στην ερμηνευτική παράδοση των πατερικών κειμένων	35
1.5.1 Ερμηνευτικές προκλήσεις του 2ου αι. μ.Χ.: Από την Αποστολική Παράδοση στην εδραίωση της εκκλησιαστικής ερμηνείας.....	36
1.5.2 Ο Χριστιανικός δογματικός αγώνας και η ερμηνευτική παράδοση κατά τον 4ο και 5ο αι. μ.Χ.....	37
1.5.3 Η ερμηνευτική των Γραφών στις δύο θεολογικές σχολές (Αντιοχειανή και Αλεξανδρινή).....	42
1.5.4 6ος αι. μ.Χ.: Η πατερική παράδοση και το «Consensus Patrum»	45
1.5.5 Η εικονομαχία και η υπεράσπιση της Ορθόδοξης διδασκαλίας τον 8ο αι. μ.Χ.	47
1.6 Η ερμηνευτική παράδοση του 9ου-11ου αι. μ.Χ.....	50
1.6.1 Το Filioque - Η πορεία προς τη σύγκρουση ερμηνευτικών προσεγγίσεων μεταξύ Ανατολής και Δύσης	50
1.6.2 Η ερμηνευτική στην υπηρεσία της εξουσίας -Ανάδυση φυλετικών και πολιτικών αντιθέσεων μεταξύ Ανατολής και Δύσης τον 10ο -13ο αι. μ.Χ.....	51
1.7 Η ερμηνευτική μετάβαση (11ος-15ος αι. μ.Χ.): Συλλογές, φιλοσοφικές επιδράσεις και η ανάδυση του ησυχασμού	53
1.7.1 Οι ερμηνευτικές αντιπαραθέσεις του 15ου αι. μ.Χ. και ο ρόλος των πατερικών ανθολογιών	53
1.8 Η βιβλική ερμηνευτική στη Δύση: Από τη φυσική θεολογία στο φιντεϊσμό.....	54

1.8.1 Η φυσική θεολογία και η χρήση της λογικής στην ερμηνεία.....	54
1.8.2 Οι ερμηνευτικές αρχές της προτεσταντικής μεταρρύθμισης.....	55
1.9 Τα όρια της ανθρώπινης κατανόησης και ο αντίκτυπος στην ερμηνευτική θεώρηση.....	56
1.9.1 Η εξέλιξη και η αναζωπύρωση του επιστημονικού ενδιαφέροντος για την πατερική ερμηνευτική παράδοση	56
1.9.2 Η απόπειρα για μια διεπιστημονική θεωρία ερμηνευτικής από τους Schleiermacher και Dilthey	58
1.9.3 Η επίδραση της γλωσσοκεντρικής φιλοσοφίας στην ερμηνευτική θεωρία.....	59
1.9.4 Η ανακάλυψη του ασυνείδητου από τους ψυχαναλυτές του Βάθους και η βιβλική ερμηνευτική.....	61
1.9.5 Η οντολογική ερμηνευτική του Heidegger	63
1.9.6 Τα όρια της κτιστής λογικής στις θετικές επιστήμες - Ερμηνευτικές επιπτώσεις για τη βιβλική έρευνα	63
1.9.7 Από την ιστορία της ερμηνευτικής στην ψηφιακή βιβλική έρευνα	65
2. Παρουσίαση ψηφιακών προγραμμάτων για τη μελέτη της Βίβλου	97
2.1 Thesaurus Linguae Graecae (TLG).....	97
2.1.1 Παρουσίαση βασικών δυνατοτήτων TLG.....	102
2.2 theWord	117
2.2.1 Παρουσίαση των βασικών λειτουργιών του TheWord	117
2.3 E-Sword.....	123
2.3.1 Παρουσίαση βασικών λειτουργιών διαδικτυακής πλατφόρμας e-Sword ..	124
2.4 LOGOS Bible software	133
2.4.1 Παρουσίαση των βασικών λειτουργιών του Logos Bible software	134
3. Παρουσίαση της Βάσης Δεδομένων MS Access ΛΟΓΟΣ.....	150
3.1 Τα Αντικείμενα μιας Βάσης Δεδομένων MS Access.....	153
3.1.1 Οργάνωση και Διασύνδεση Αντικειμένων.....	155
3.1.2 Η άντληση των βιβλίων του κανόνα της Αγίας Γραφής στη Β.Δ ΛΟΓΟΣ	156
3.2 Πίνακες (Tables) της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	164
3.2.1 Πίνακας Agia_GrafiNEW	164
3.2.2 Πίνακας Πατέρες της Εκκλησίας-Εκκλησιαστικοί συγγραφείς.....	166
3.2.3 Πίνακας Σύγχρονοι Ερμηνευτές.....	167
3.2.4 Πίνακας Σύγχρονοι Πατέρες και Μητέρες της Εκκλησίας 20ός -21ος αι.....	168
3.2.5 Πίνακας Πηγές-Βοηθήματα Main	169

3.2.6 Σχέσεις Πινάκων της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	170
3.3 Ερωτήματα (Queries) της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ	171
3.3.1 Ερώτημα ενημέρωσης CHECK IMAGE.....	172
3.3.2 Ερώτημα:ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ 2 ΥΠΑΡΧΟΥΣΕΣ	172
3.3.3 Ερώτημα:ΑΝΟΙΓΜΑ ΒΙΒΛΙΟΥ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ	173
3.3.4 Ερώτημα: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	173
3.3.5 Ερώτημα: ΕΔΑΦΙΑ ΓΙΑ ΠΕΡΑΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ	174
3.3.6 Ερώτημα: ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ.....	174
3.3.7 Ερώτημα: ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ.....	175
3.3.8 Ερώτημα: ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ.....	175
3.3.9 Ερώτημα: ΘΕΜΑ	176
3.3.10 Ερώτημα: ΘΕΜΑ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ	176
3.4. Φόρμες (Forms) της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	177
3.4.1 Φόρμα: ΚΥΡΙΑ ΦΟΡΜΑ – MASTER	177
3.4.2 Φόρμα: ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ1	178
3.4.3 Φόρμα: ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ – ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ.....	179
3.4.4 Φόρμα: ΘΕΜΑ	180
3.4.5 Φόρμα: ΚΑΝΟΝΑΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ	180
3.4.6 Φόρμα: ΚΑΝΟΝΑΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ	181
3.4.7 Φόρμα: ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ – ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	182
3.4.8 Φόρμα: ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΕΣ.....	183
3.4.9 Φόρμα: ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ 20ός -21ος αι.....	183
3.4.10 Φόρμα: ΕΔΑΦΙΑ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΜΕΛΕΤΗ.....	184
3.4.11 Φόρμα: ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ	184
3.4.12 Φόρμα: ΠΑΛΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ	185
3.5. Οι μακροεντολές της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	186
3.5.1 Μακροεντολή ΑΥΤΟΕΧΕΣ.....	187
3.5.2 Η μακροεντολή ΘΕΜΑ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ	187
3.5.3 Η μακροεντολή ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	187
3.5.4 Μακροεντολή ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ – ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ	188
3.5.5 Μακροεντολή ΚΑΝΟΝΑΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ.....	188
3.5.6 Μακροεντολή ΚΑΝΟΝΑΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ.....	188

3.5.7 Μακροεντολή ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΘΕΜΑΤΟΣ	188
3.6 Διαδικτυακή λειτουργία της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ	188
4. Η χρήση TN στην βιβλική έρευνα και την ερμηνεία της Βίβλου	189
4.1 Η Ιστορική Εξέλιξη της Τεχνητής Νοημοσύνης και η Σχέση της με την Κατανόηση	191
4.2 Η διάκριση μεταξύ περιορισμένης και γενικής TN.....	194
4.3 Η ανάλυση της βίβλου μέσω Τεχνητής Νοημοσύνης	196
4.3.1 Χρήση Τεχνητής Νοημοσύνης και NLP	196
4.3.2 NLP και νευρωνικά δίκτυα στη μελέτη της Βίβλου.....	198
4.4 Η μεροληψία στην εκπαίδευση μοντέλων TN	204
4.5 Η ανάγκη για ιχνηλασιμότητα και η κριτική εργαλείων στη λειτουργία των αλγορίθμων.....	204
4.6 Οι απόψεις του Thomas Bolander και η σημασία τους για την ερμηνεία βιβλικών κειμένων μέσω της TN	205
5. Πρόταση μελλοντικής μετατροπής της βάσης δεδομένων ΛΟΓΟΣ σε διαδικτυακή εφαρμογή με χρήση MySQL.....	206
5.1 Πρόταση ενσωμάτωσης μοντέλου TN (LLM).....	209
5.1.1 Δυνατότητες και πλεονεκτήματα του LLM chatbot.....	209
5.1.2 Προβλήματα που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη στη χρήση LLM chatbots	209
6. Συμπεράσματα.....	210
6.1 Ιστορία και εξέλιξη της ερμηνευτικής της Βίβλου.....	211
6.1.1 Η συμβολή των πατερικών ανθολογίων και σειρών στην ερμηνευτική της Αγίας Γραφής	212
6.2 Η σύγχρονη θύραθεν ερμηνευτική και ο αντίκτυπος στη βιβλική ερμηνευτική έρευνα.....	213
6.3 Σύγχρονα ψηφιακά προγράμματα για τη μελέτη της Βίβλου	214
6.4 Μελλοντική αναβάθμιση της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ με τη χρήση MySQL	215
6.4.1 Ενσωμάτωση μοντέλου TN στη Β.Δ. ΛΟΓΟΣ	215
Βιβλιογραφία.....	218
α. Πηγές.....	218
β. Βοηθήματα	219
γ. Διαδικτυακές Πηγές.....	223

Στην αγαπημένη μου σύζυγο
Συραγώ, η υποστήριξη της οποίας,
υπήρξε πάντοτε θεμελιώδης.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία διερευνά τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών στη έρευνα της Βίβλου και την ερμηνευτική ανάλυση, παρουσιάζοντας την ανάπτυξη και τις δυνατότητες της διαδικτυακής βάσης δεδομένων ΛΟΓΟΣ, η οποία είναι ήδη υλοποιημένη και λειτουργεί μέσω MS SharePoint στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Αρχικά, παρουσιάζονται οι βασικές λειτουργίες των ψηφιακών προγραμμάτων Thesaurus Linguae Graecae (TLG), theWord, e-Sword, και Logos Bible Software, καθώς και η συμβολή τους στη μελέτη των βιβλικών κειμένων. Στη συνέχεια, αναλύεται η σχεδίαση και ο προγραμματισμός της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ, καθώς και η διαδικασία καταχώρησης των 76 βιβλίων της Αγίας Γραφής, η οποία υλοποιήθηκε μέσω προγράμματος σε Python.

Ακολουθεί η διερεύνηση της δυνατότητας μελλοντικής αναβάθμισης της Β.Δ. σε MySQL, με στόχο τη βελτίωση της απόδοσής της, την υποστήριξη μεγαλύτερου αριθμού ταυτόχρονων χρηστών και τη διασφάλιση της επεκτασιμότητάς της. Παράλληλα, εξετάζεται η προοπτική ενσωμάτωσης Τεχνητής Νοημοσύνης (TN), μέσω της ανάλυσης ερευνητικών άρθρων, προκειμένου να αξιολογηθεί η δυνατότητα χρήσης, ενός μοντέλου TN στη μελλοντική έκδοση της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

- Βασικά Ευρήματα

Τα αποτελέσματα της εργασίας δείχνουν, ότι η Τεχνητή Νοημοσύνη (TN) μπορεί να συμβάλει στη διεύρυνση της λειτουργικότητας της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ, βελτιώνοντας την αναζήτηση και ανάλυση βιβλικών κειμένων. Ωστόσο παράλληλα, εντοπίζονται και σημαντικοί περιορισμοί στη χρήση των μοντέλων TN για την παραγωγή απαντήσεων και κειμένων βασισμένων στη Βίβλο, όπως παρακάτω:

- Καμία από τις στατιστικές μεθόδους, οι οποίες δοκιμάστηκαν δεν ήταν σε θέση να αναγνωρίσει ομοιότητες, όταν διαφορετικές λέξεις εκφράζουν το ίδιο νόημα, γεγονός το οποίο περιορίζει την ακρίβεια των ερμηνευτικών αποτελεσμάτων.
- Οι προκαταλήψεις στα δεδομένα εκπαίδευσης επηρεάζουν τις απαντήσεις των μοντέλων TN, οδηγώντας σε πιθανές μεροληπτικές ή ελλιπείς ερμηνείες των βιβλικών κειμένων.
- Η ανάγκη θεολογικής εποπτείας και επανερμηνείας των απαντήσεων, οι οποίες παράγονται μέσω TN, ώστε να διασφαλιστεί η ακρίβεια των ερμηνευτικών δεδομένων.

- δ. Η ανάγκη ιχνηλασίας (traceability) είναι απαραίτητη για τη διασφάλιση της διαφάνειας και της δυνατότητας επανεξέτασης των παραγόμενων ερμηνειών, προκειμένου να εντοπίζονται πιθανά σφάλματα ή μεροληψίες στις απαντήσεις του μοντέλου.
- ε. Οι περιορισμοί στη βιβλική ανάλυση μέσω τεχνικών Natural Language Processing (NLP), εξακολουθούν να υφίστανται. Η συγκριτική μελέτη προηγούμενων ερευνών (2014–2023) επιβεβαιώνει, ότι οι περιορισμοί, οι οποίοι είχαν εντοπιστεί στη χρήση μεθόδων TN για τη βιβλική ανάλυση, παραμένουν και στα σύγχρονα LLMs, όπως αναδεικνύεται στην έρευνα των Sumit Kumar Dam, Choong Seon Hong, Yu Qiao, και Chaoning Zhang (2024).
- Συμπεράσματα & Προοπτικές

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, προτείνεται η αναβάθμιση της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ σε MySQL, διασφαλίζοντας μεγαλύτερη απόδοση και επεκτασιμότητα. Παράλληλα, προτείνεται η ενσωμάτωση ενός LLM-based chatbot, το οποίο θα διευκολύνει την αναζήτηση και την ερμηνεία βιβλικών κειμένων. Ωστόσο, επισημαίνεται η ανάγκη εφαρμογής αυστηρών μηχανισμών ελέγχου, ώστε να αντιμετωπιστούν ζητήματα, τα οποία σχετίζονται με την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων, την αμεροληψία στην ανάλυση των κειμένων και την προστασία της ιδιωτικότητας των δεδομένων.

Η παρούσα εργασία φιλοδοξεί να συμβάλει στη διεπιστημονική ερευνητική προσέγγιση της Βίβλου και της ερμηνευτικής ανάλυσης στην ψηφιακή εποχή, δημιουργώντας έναν επιπλέον δίαυλο διαλόγου μεταξύ της πατερικής εξηγητικής παράδοσης και της σύγχρονης υπολογιστικής τεχνολογίας. Στο πλαίσιο αυτό, η Β.Δ. ΛΟΓΟΣ αποτελεί ένα πρόγραμμα σε MS Access, σχεδιασμένο για τη μελέτη της Βίβλου μέσω των έργων της πατερικής παράδοσης, ενώ ταυτόχρονα ενσωματώνει τη δυνατότητα καταχώρησης υπομνηματικών θέσεων, σύγχρονων ερευνητών στα βιβλικά κείμενα. Παράλληλα, εξετάζει τις νέες προοπτικές που προσφέρει η τεχνητή νοημοσύνη στη βιβλική έρευνα, καθώς και τα πορίσματα ερευνών που αναδεικνύουν τους υφιστάμενους περιορισμούς, που απορρέουν από την υπολογιστική φύση της, στην ερμηνεία των βιβλικών κειμένων.

Λέξεις Κλειδιά

Ανάλυση, Ανθολόγια, Βάση Δεδομένων ΛΟΓΟΣ, Βίβλος, Δεδομένα, e-Sword, Ερμηνεία, Ερμηνευτική, Ερωτήματα, Εκκλησία, Ιχνηλασία, Logos Bible Software, LLM, Μακροεντολές, MS Access, MS SharePoint, MySQL, NLP, Πατέρες,

Παράδοση, Περιορισμοί, Πίνακες, Πληροφορική, Thesaurus Linguae Graecae (TLG), theWord, Τεχνητή Νοημοσύνη, Φόρμες, Λογισμικό, Λογική.

Abstract

This study explores the use of digital technologies in biblical research and hermeneutic analysis, presenting the development and capabilities of the LOGOS online database, which has already been implemented and operates via MS SharePoint at the National and Kapodistrian University of Athens.

Initially, the fundamental functions of The Word, e-Sword, Logos Bible Software, and Thesaurus Linguae Graecae (TLG) are examined, along with their contribution to the study of biblical texts. Subsequently, the design and programming of the LOGOS database are analyzed, as well as the process of integrating the 76 books of the Holy Bible, which was accomplished through a Python-based program.

The study further investigates the potential future upgrade of the database to MySQL, aiming to enhance performance, support a greater number of concurrent users, and ensure its scalability. Additionally, the study examines the prospect of integrating Artificial Intelligence (AI) into the database by analyzing relevant research articles to assess the feasibility of employing an AI model in a future version of the LOGOS database.

Key Findings

The study's findings suggest that AI can expand the functionality of the LOGOS database, improving the search and analysis of biblical texts. However, significant limitations in the use of AI models for generating Bible-based responses and interpretations were identified, including:

- a. **Semantic Challenges:** None of the tested statistical methods could effectively recognize similarities when different words conveyed the same meaning, limiting the accuracy of interpretative results.
- b. **Bias in Training Data:** AI models may produce biased or incomplete interpretations of biblical texts due to inherent biases in their training data.
- c. **Theological Oversight & Reinterpretation:** AI-generated responses require theological supervision and potential reinterpretation to ensure the accuracy of interpretative data.
- d. **Need for Traceability:** The ability to track and verify AI-generated interpretations is crucial for ensuring transparency and enabling a review process to detect possible errors or biases.

- e. Challenges in NLP-Based Biblical Analysis: Comparative research (2014–2023) confirms that pre-existing limitations in using AI methods for biblical analysis persist even in modern LLMs, as highlighted in the study by Sumit Kumar Dam, Choong Seon Hong, Yu Qiao, and Chaoning Zhang (2024).

Conclusions & Future Prospects

Based on these findings, the study proposes upgrading the LOGOS database to MySQL to enhance its performance and scalability. Additionally, the integration of an LLM-based chatbot is suggested to facilitate the search and interpretation of biblical texts. However, strict control mechanisms must be implemented to address issues related to result reliability, unbiased text analysis, and data privacy protection.

This study aims to contribute to an interdisciplinary research approach to the Bible and its hermeneutical analysis in the digital age, creating an additional channel of dialogue between the patristic exegetical tradition and modern computational technology. In this context, the LOGOS database is a program developed in MS Access, designed for the study of the Bible through the works of the patristic tradition, while also incorporating the ability to record exegetical positions of contemporary researchers on biblical texts. Additionally, it explores the new prospects that artificial intelligence offers for biblical research, as well as research findings that highlight the existing limitations arising from its computational nature in the interpretation of biblical texts.

Keywords:

AI, Analysis, Anthologies, Artificial Intelligence, Bible, Church, Church Fathers, Data, e-Sword, Forms, Hermeneutics, Informatics, Interpretation, Limitations, Logic, Logos Bible Software, LOGOS Database, LLM, Macros, MS Access, MS SharePoint, MySQL, NLP, Queries, Software, Tables, theWord, Thesaurus Linguae Graecae (TLG), Tracing, Tradition.

Συντομογραφίες

Συντομογραφία	Εξήγηση
ASCII	American Standard Code for Information Interchange
AI	Artificial Intelligence
AGI	Artificial General Intelligence – Γενική Τεχνητή Νοημοσύνη (ικανή να εκτελεί οποιαδήποτε διανοητική εργασία που μπορεί να κάνει ένας άνθρωπος).
ANI	Artificial Narrow Intelligence – Περιορισμένη Τεχνητή Νοημοσύνη (εξειδικευμένη TN για συγκεκριμένα καθήκοντα).
API	Application Programming Interface
ASI	Artificial Super Intelligence – Υπερ-Τεχνητή Νοημοσύνη (νοημοσύνη που ξεπερνά εκείνη του ανθρώπου σε όλα τα επίπεδα).
ASV	American Standard Version – Αμερικανική Τυπική Έκδοση της Βίβλου (μεταφραστική έκδοση του 1901).
ATLA	American Theological Library Association
BDAG	Bauer-Danker-Arndt-Gingrich: A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature
BGL	Bibliothek der griechischen Literatur (Βιβλιοθήκη της Ελληνικής Λογοτεχνίας).
BHQ	Biblia Hebraica Quinta
BHS	Biblia Hebraica Stuttgartensia
BiBIL	Bibliographie Biblique Informatisée de Lausanne
BibleQA	Βιβλική Ερωταπαντητική Βάση Δεδομένων – Σύνολο δεδομένων με ερωτήσεις και απαντήσεις από τη Βίβλο.
BiDAF	Bidirectional Attention Flow – Μοντέλο Νευρωνικού Δικτύου για ερωτήσεις-απαντήσεις (QA), ειδικά για εργασίες εξαγωγής απαντήσεων από κείμενα.
BILDI	Documentation for Biblical Literature Innsbruck
BSW	Biblica et Orientalia - Biblical Studies on the WEB
CADP	Centre for Patristics Analysis and Documentation, Στρασβούργο
CATSS	Computer Assisted Tools for Septuagint/Scriptural Study
CBO	Cambridge Books Online
CCAMA	Corpus Christianorum, Autographa Medii Aevi
CCAT	Center for Computer Analysis of Texts
CCCM	Corpus Christianorum, Continuatio Mediaevalis
CCSA	Corpus Christianorum, Series Apocryphorum
CCSG	Corpus Christianorum Series Graeca (Χριστιανικό Σώμα - Ελληνική Σειρά).

CCSL	Corpus Christianorum Series Latina (Χριστιανικό Σώμα - Λατινική Σειρά)
CJO	Cambridge Journals Online
CMD	Command Prompt
CNN	Convolutional Neural Network – Συνελκτικά Νευρωνικά Δίκτυα (χρησιμοποιούνται κυρίως για επεξεργασία εικόνας, αλλά και για ανάλυση κειμένου).
CNRS	Centre National de la Recherche Scientifique
CSEL	Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum (Σώμα Λατινικών Εκκλησιαστικών Συγγραφέων).
DLS Libronix	Libronix Digital Library System
DOAJ	Directory of Open Access Journals
DTU	Technical University of Denmark – Τεχνικό Πανεπιστήμιο της Δανίας.
ERF	Evangeliums-Rundfunk (Ραδιοφωνική Εκπομπή του Ευαγγελίου)
ESV	English Standard Version
GCS	Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten Jahrhunderte (Οι Έλληνες Χριστιανοί Συγγραφείς των Πρώτων Αιώνων).
GDZ	Göttinger Digitalisierungszentrum (Κέντρο Ψηφιοποίησης του Γκέτινγκεν)
GPAIM	General-Purpose AI Models
GPT-2	Generative Pre-trained Transformer 2
HiSOMA	Histoire et Sources des Mondes Antiques
HTML	Hypertext Markup Language
HTML 5	Hypertext Markup Language 5
ISO	International Organization for Standardization
JEW FAQ	Judaism 101 - Jewish Frequently Asked Questions
KJV	King James Version – Η Βίβλος του Βασιλιά Ιακώβου (μια από τις κλασικές μεταφράσεις της Βίβλου).
LBG	Lexikon zur byzantinischen Gräzität
LLM	Large Language Model
LSJ	Liddell-Scott-Jones Greek-English Lexicon
LSTM	Long Short-Term Memory – Τύπος RNN που αντιμετωπίζει το πρόβλημα της εξαφάνισης των βαθμίδων (vanishing gradients).
LXX	Septuaginta
MS Access	Microsoft Access Database Management System –
DBMS	Σύστημα Διαχείρισης Βάσεων Δεδομένων της Microsoft.
MT	Masoretic Text
NEH	National Endowment for the Humanities

NLG	Natural Language Generation – Παραγωγή Φυσικής Γλώσσας (η δυνατότητα υπολογιστών να παράγουν γλωσσικές εξόδους).
NLP	Natural Language Processing – Επεξεργασία Φυσικής Γλώσσας (κλάδος της TN για την κατανόηση και παραγωγή φυσικής γλώσσας από υπολογιστές).
OECT	Oxford Early Christian Texts (Οξφόρδης Πρώιμα Χριστιανικά Κείμενα).
PSC	Personal Scholarly Computer
PTS	Patristische Texte und Studien (Πατερικά Κείμενα και Μελέτες).
QA	Question Answering
RMAC	Robinson's Morphological Analysis Codes
RNN	Recurrent Neural Network – Επαναλαμβανόμενα Νευρωνικά Δίκτυα (τύπος νευρωνικού δικτύου που επεξεργάζεται ακολουθίες δεδομένων).
SBL	Society of Biblical Literature
SBL PRESS	Society of Biblical Literature Press
SOM	Self-Organizing Maps - Αυτοοργανούμενος Χάρτης
STEP	Standard Template for Electronic Publishing
SQL	Structured Query Language
SQuAD	Stanford Question Answering Dataset – Σετ δεδομένων ερωτήσεων-απαντήσεων από άρθρα της Wikipedia, που χρησιμοποιείται για την εκπαίδευση συστημάτων TN.
TDNT	Theological Dictionary of the New Testament
UI	User Interface
UMR	Unité Mixte de Recherche
URA	Unité de Recherche Associée
UTC	Unicode Technical Committee
VBA	Microsoft Visual Basic for Applications
WEB	World English Bible – Μία από τις σύγχρονες μεταφράσεις της Βίβλου σε απλή Αγγλική γλώσσα.
XAI	Explainable Artificial Intelligence – Επεξηγήσιμη Τεχνητή Νοημοσύνη (συστήματα TN που εξηγούν πώς λαμβάνουν αποφάσεις).
YLT	Young's Literal Translation – Η κατά λέξη μετάφραση της Βίβλου από το πρωτότυπο κείμενο στα Αγγλικά.
B.Δ.	Βάση Δεδομένων
EBE	Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος
TN	Τεχνητή Νοημοσύνη

Πίνακας συντμήσεων βιβλίων της Αγίας Γραφής

Σύντμηση	Βιβλίο
Ιω.	Κατά Ιωάννην
Α΄ Τιμ.	Προς Τιμόθεο Α΄
Ρωμ.	Προς Ρωμαίους
Β΄ Πε.	Πέτρου Β΄

Πίνακας Εικόνων

Εικόνα 1:CANON-TLG.	102
Εικόνα 2:Αναζήτηση στο CANON-TLG.	103
Εικόνα 3:Εξειδικευμένη αναζήτηση CANON-TLG.	103
Εικόνα 4:List CANON-TLG.	104
Εικόνα 5: Canon Map-TLG.....	105
Εικόνα 6: CANON Time Line-TLG.	105
Εικόνα 7:CANON Quick Links-TLG.	105
Εικόνα 8:CANON Faceted search-TLG.....	106
Εικόνα 9:CANON cross-references-TLG.	106
Εικόνα 10:Text Search-TLG.	107
Εικόνα 11:Proximity search-TLG.	107
Εικόνα 12:Word index search-TLG.	107
Εικόνα 13:lemma search-TLG	108
Εικόνα 14:Textual Search-TLG.	108
Εικόνα 15:Αναζήτηση με κωδικό αριθμό συγγραφέα -TLG.	109
Εικόνα 16:Έργα του συγγραφέα της αναζήτησης-TLG.....	109
Εικόνα 17:Προβολή κειμένου Ιλιάδας-TLG.	110
Εικόνα 18: Text Stucture -TLG.....	110
Εικόνα 19:Αναζήτηση λέξης στα λεξικά-TLG.	110
Εικόνα 20:Λειτουργία n-grams, Lemma ή Word Form -TLG.	111
Εικόνα 21: Λειτουργία n-grams-TLG.	111
Εικόνα 22:Λειτουργία n-grams - TLG.	112
Εικόνα 23: Statistics-TLG.....	112
Εικόνα 24:Highest use by author-TLG.	113
Εικόνα 25:Distribution by century-TLG	113
Εικόνα 26:Relative distribution by author-TLG.	114
Εικόνα 27:Relative distribution by century-TLG.....	115
Εικόνα 28:Παράλληλη περιήγηση δύο κειμένων.-TLG.....	115
Εικόνα 29:Επισήμανση ομοιοτήτων (Highlight similarities) -TLG.....	116
Εικόνα 30:Σύγκριση εκδόσεων (Compare Editions) -TLG.	116
Εικόνα 31:: Σύγκριση εκδόσεων (Compare Editions).-TLG.	116
Εικόνα 32:: Διεπαφή για αρχάριους- theWord.....	118
Εικόνα 33:Λειτουργία Bible View-theWord.....	118
Εικόνα 34: Επιλογή λειτουργίας σχολιασμού-theWord.....	119
Εικόνα 35: Επιλογή βιβλίου σχολιασμών-theWord.....	119
Εικόνα 36Λειτουργία Bible view με παράθυρο σχολιασμών ανά εδάφιο-theWord. .	120
Εικόνα 37:Παράλληλη λειτουργία Bible View και Book View-theWord.	120
Εικόνα 38: Αναζήτηση στη Βίβλο-theWord.	121
Εικόνα 39:Ειδική αναζήτηση στη Βίβλο-theWord.	122
Εικόνα 40: Popur ToolTips-e-Sword.....	124
Εικόνα 41:: Διεπαφή e-Sword.	125
Εικόνα 42: e-Sword Reference Library.....	126

Εικόνα 43: Ανάγνωση αρχείων STEP Reader.....	127
Εικόνα 44: Καθημερινά αναγνώσματα-e-Sword.....	127
Εικόνα 45:Αιτήματα Προσευχής -e-Sword.....	128
Εικόνα 46:Πλάνο μελέτης της Βίβλου-e-Sword.	129
Εικόνα 47:Διαχωρισμένη Προβολή Βίβλου – Split View.....	129
Εικόνα 48: Extended Search-e-Sword.....	130
Εικόνα 49: Analyze Verses-e-Sword..	130
Εικόνα 50: Λειτουργία οργάνωσης βιβλικών χωρίων για απομνημόνευση-e-Sword.	131
Εικόνα 51: Ασκήσεις για την απομνημόνευση βιβλικών εδαφίων-e-Sword.	131
Εικόνα 52:SermonAudio.com.-e-Sword.	132
Εικόνα 53Graphic Viewer-e-Sword..	132
Εικόνα 54:Πίνακας Ελέγχου (Dashboard).	135
Εικόνα 55: Ενότητα Get Started, του Πίνακα /ελέγχου-Logos.....	135
Εικόνα 56:Ενότητα Explore, του Πίνακα ελέγχου-Logos.	135
Εικόνα 57:Η Βιβλιοθήκη του Logos	136
Εικόνα 58Συγχρονισμός παραθύρων.-Logos.	137
Εικόνα 59: Context menu-Logos.....	138
Εικόνα 60:Λειτουργία του Factbook-Logos.....	140
Εικόνα 61:Καρτέλα Έγγραφα-Logos	140
Εικόνα 62:Σχέδια μελέτης-Logos.....	141
Εικόνα 63:Καρτέλα Formating-Logos.	141
Εικόνα 64: Visual Filters στην καρτέλα Documents-Logos.	142
Εικόνα 65: Notes-Logos.....	143
Εικόνα 66: Κύριο μενού, Βίβλος-Logos.	143
Εικόνα 67:Command Box-Logos.....	144
Εικόνα 68:Bible and Commentary-logos.	144
Εικόνα 69: Άνοιγμα ενός ψηφιακού πόρου από το κύριο μενού Library-Logos.....	145
Εικόνα 70 Συγχρονισμός κειμένων -Link Sets-Logos.	146
Εικόνα 71: Παράλληλη προβολή βιβλίων - Multiple Books Display.....	147
Εικόνα 72: Sermon Assistance-Logos.....	148
Εικόνα 73: Δείγμα κειμένου ιστοσελίδας άντλησης των Βιβλικών κειμένων.	152
Εικόνα 74:Παρουσιάζεται η αλληλεπίδραση των κύριων αντικειμένων της MS Access και οι σχέσεις τους, όπως περιγράφεται στο Κωστάκης, 75.	155
Εικόνα 75: Ο Τρόπος με τον οποίο παρουσιάζεται ένα βιβλίο της Αγίας Γραφής στην ιστοσελίδα από την οποία αντλήθηκαν τα δεδομένα.	156
Εικόνα 76:Πίνακας συντομογραφιών βιβλίων Αγίας Γραφής-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.	158
Εικόνα 77:Τμήμα Κώδικα Python-Εισαγωγή Βιβλιοθηκών-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.	159
Εικόνα 78:Τμήμα Κώδικα Python-έλεγχος αριθμού παραμέτρων-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	159
Εικόνα 79:Τμήμα Κώδικα Python-ανάθεση των παραμέτρων σε μεταβλητές-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	159
Εικόνα 80:Τμήμα Κώδικα Python-δημιουργία βιβλίου Excel-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	160
Εικόνα 81:Τμήμα Κώδικα Python-Επεξεργασία του αρχείου κειμένου-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.	160

Εικόνα 82:Τμήμα Κώδικα Python-Αποθήκευση αρχείου Excel-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	161
Εικόνα 83:Τμήμα Κώδικα Python- Εξαγωγή αρχείου- Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.	161
Εικόνα 84:Τμήμα Κώδικα Python- Εκτέλεση συνάρτησης text_to_excel-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	161
Εικόνα 85: Εκτέλεση κώδικα γραμμένου σε Python για την επεξεργασία δεδομένων του βιβλίου της Γένεσης-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	161
Εικόνα 86:1ο Ενδεικτικό παράδειγμα αντιμετώπισης προβλήματος από την ιστοσελίδα άντλησης των δεδομένων-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	162
Εικόνα 87:2ο ενδεικτικό παράδειγμα αντιμετώπισης προβλήματος από την ιστοσελίδα άντλησης των δεδομένων-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.	162
Εικόνα 88:3ο ενδεικτικό παράδειγμα αντιμετώπισης προβλήματος από την ιστοσελίδα άντλησης των δεδομένων.	163
Εικόνα 89:4ο ενδεικτικό παράδειγμα αντιμετώπισης προβλήματος από την ιστοσελίδα άντλησης των δεδομένων.	163
Εικόνα 90:5ο ενδεικτικό παράδειγμα αντιμετώπισης προβλήματος από την ιστοσελίδα άντλησης των δεδομένων.	163
Εικόνα 91:6ο ενδεικτικό παράδειγμα αντιμετώπισης προβλήματος από την ιστοσελίδα άντλησης των δεδομένων.	163
Εικόνα 92:Πίνακες Β.Δ ΛΟΓΟΣ.....	164
Εικόνα 93:Ιδιότητες πεδίων Πίνακα Agia_GrafiNEW-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.	165
Εικόνα 94:Παρουσίαση δεδομένων Πίνακα Agia_GrafiNEW, μέρος πρώτο-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	166
Εικόνα 95:Παρουσίαση δεδομένων Πίνακα Agia_GrafiNEW, μέρος δεύτερο-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	166
Εικόνα 96:Πίνακας Πατέρες -Εκκλησιαστικοί συγγραφείς -B.Δ. ΛΟΓΟΣ.	167
Εικόνα 97:Παρουσίαση δεδομένων Πίνακα, Πατέρες της Εκκλησίας-Εκκλησιαστικοί Συγγραφείς-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	167
Εικόνα 98:Πίνακας Σύγχρονοι Ερμηνευτές-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.	168
Εικόνα 99:Παρουσίαση δεδομένων Πίνακα Σύγχρονοι Ερμηνευτές	168
Εικόνα 100:Σύγχρονοι Πατέρες και Μητέρες της Εκκλησίας 20ός-21ος αι.-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	169
Εικόνα 101:Παρουσίαση δεδομένων Πίνακα, Σύγχρονοι Πατέρες και Μητέρες της Εκκλησίας 20ός -21ος αι.-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.	169
Εικόνα 102: Πίνακας πηγές και βοηθήματα -B.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	170
Εικόνα 103: Παρουσίαση δεδομένων, Πίνακας Πηγές-Βοηθήματα Main.	170
Εικόνα 104: Σχέσεις Πινάκων της Β,Δ. ΛΟΓΟΣ.	171
Εικόνα 105: Ερωτήματα Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.	172
Εικόνα 106:Κώδικας SQL, Ερώτημα CHECK IMAGE-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.	172
Εικόνα 107: Παράδειγμα προβλήματος άντλησης δεδομένων από την ιστοσελίδα, http://www.imgap.gr/file1/AG-Pateres/AG%20KeimenoMetafrasi/KD/03.%20Louk.htm	172
Εικόνα 108:Κώδικας SQL, Ερώτημα ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ 2 ΥΠΑΡΧΟΥΣΕΣ-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	173

Εικόνα 109:Κώδικας SQL, Ερώτημα ΑΝΟΙΓΜΑ ΒΙΒΛΙΟΥ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	173
Εικόνα 110:Κώδικας SQL, Ερώτημα ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	174
Εικόνα 111:Κώδικας SQL, Ερώτημα ΕΔΑΦΙΑ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	174
Εικόνα 112:Κώδικας SQL, Ερώτημα ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.	175
Εικόνα 113:Κώδικας SQL, Ερώτημα ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	175
Εικόνα 114:Κώδικας SQL, Ερώτημα ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ -Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	176
Εικόνα 115:Κώδικας SQL, Ερώτημα ΘΕΜΑ.	176
Εικόνα 116:Κώδικας SQL, Ερώτημα ΘΕΜΑ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ.	176
Εικόνα 117:Φόρμες Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	177
Εικόνα 118: Η φόρμα ΚΥΡΙΑ ΦΟΡΜΑ – MASTER-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.	177
Εικόνα 119: Φόρμα ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ1-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	179
Εικόνα 120:Φόρμα ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ-ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.	180
Εικόνα 121: Φόρμα ΘΕΜΑ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	180
Εικόνα 122: Φόρμα ΚΑΝΟΝΑΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	181
Εικόνα 123: Φόρμα ΚΑΝΟΝΑΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.	182
Εικόνα 124:Φόρμα ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ-ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.	182
Εικόνα 125:Φόρμα ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΕΣ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.	183
Εικόνα 126:Φόρμα ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ 20ός-21ος αι-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	183
Εικόνα 127: ΦΟΡΜΑ ΕΔΑΦΙΑ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΜΕΛΕΤΗ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.....	184
Εικόνα 128:ΦΟΡΜΑ-ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.	185
Εικόνα 129: ΦΟΡΜΑ-ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ. ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.	186
Εικόνα 130: Μακροεντολές Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.	186

Πρόλογος

Η παρούσα διπλωματική εργασία με θέμα, «Διαδικτυακή Βάση δεδομένων για την ερμηνευτική ανάλυση της Βίβλου: Το πρόγραμμα ΛΟΓΟΣ σε MS Access ως εργαλείο βιβλικής έρευνας και ερμηνείας», εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Βίβλος, Ελληνορωμαϊκός κόσμος και Διαπολιτισμικός βίος της Μεσογείου», του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκευολογίας της Θεολογικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Επιβλέπων της παρούσας διπλωματικής εργασίας ήταν ο Καθηγητής κ. Σωτήριος Δεσπότης, τον οποίο ευχαριστώ θερμά για την καθοδήγησή του και για την ευκαιρία που μου παρείχε να ασχοληθώ με ένα τόσο δημιουργικό και επιστημονικά ενδιαφέρον θέμα. Το αντικείμενο της έρευνας αυτής, αποτέλεσε μέρος της ερευνητικής μου ενασχόλησης, τα τελευταία δύο έτη και αφορά την πρόταση μιας υλοποιημένης βάσης δεδομένων σε MS Access, την οποία σχεδίασα και προγραμματίσα ειδικά για τις ανάγκες της βιβλικής έρευνας και της ερμηνευτικής ανάλυσης.

Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική εργασία εστιάζει στην παρουσίαση της διαδικτυακής Β.Δ. MS Access ΛΟΓΟΣ, η οποία υλοποιήθηκε και βρίσκεται σε λειτουργία από τον Ιούλιο 2024. Η εν λόγω Β.Δ., σχεδιάστηκε και προγραμματίστηκε από τον γράφοντα με σκοπό την ανάλυση και την ερμηνευτική μελέτη των εδαφίων της Βίβλου. Η λειτουργία της επικεντρώνεται στην καταχώρηση και μελέτη των ερμηνευτικών υπομνηματικών σχολίων των Πατέρων της Εκκλησίας, των σύγχρονων αγίων του 20ού και 21ου αιώνα της Ορθόδοξης Εκκλησίας, καθώς και των ερμηνευτικών αποδόσεων από ιστορικούς και σύγχρονους ερευνητές. Η ιδέα για τη δημιουργία μιας Β.Δ., γεννήθηκε από την προσωπική ανάγκη του γράφοντος να κρατά σημειώσεις και να οργανώνει ψηφιακά τις πληροφορίες από συγγράμματα σχετικά με τη Βίβλο. Κατά τη διάρκεια της μελέτης και έρευνας διάφορων υπομνηματικών έργων και μελετών σχετικά με τα κείμενα της Βίβλου, αναδεικνύονται, διαφορετικές επεξηγηματικές προσεγγίσεις και αποδόσεις του βιβλικού κειμένου, ιδιαίτερα μεταξύ αρχαίων και σύγχρονων ερευνητών.

Οι διαφορετικές αυτές προσεγγίσεις συνέβαλαν καθοριστικά στη διαμόρφωση της ιδέας για την ανάπτυξη και χρήση μιας σύγχρονης ψηφιακής μεθόδου, με σκοπό την ενίσχυση του κριτικού ενδιαφέροντος για την ερμηνευτική απόδοση των βιβλικών κειμένων.

Στο επίκεντρο αυτών των προσεγγίσεων βρίσκεται η ίδια η έννοια της ερμηνείας, η οποία αποτελεί βασικό μέσο για την κατανόηση και την εξηγητική προσέγγιση των βιβλικών κειμένων. Η ερμηνεία, ως γνωσιολογική λειτουργία του ανθρώπινου λόγου, συνδέεται άρρηκτα με τη λογική, την ύπαρξη εν γένει και την αναζήτηση της αλήθειας¹. Στην Ορθόδοξη Χριστιανική Παράδοση η αλήθεια στην απόλυτη έννοιά της βρίσκεται πάντοτε σε στενή και ουσιαστική σχέση με τον άγιο Τριαδικό Θεό και κατανοείται ως θεία αποκάλυψη. Η αποκάλυψη των «κρυμμένων» στην Αγία Γραφή, όπως σημειώνει ο άγιος Συμεών ο νέος θεολόγος, ταυτίζεται και συνδέεται με την έλλαμψη, τον φωτισμό και την ενοίκηση του Αγίου Πνεύματος στον άνθρωπο². Αυτό συμβαίνει σύμφωνα με τον άγιο Μάξιμο τον Ομολογητή, επειδή η γνώση περί του Θεού, δηλαδή η θεολογία, εισάγεται μυσταγωγικώς στον άνθρωπο που

¹ Σπυρίδων Αβούρης κ.ά., επιμ., "Ερμηνεία", στο *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια* (Αθήνα: Αθ. Μαρτίνος, 1964), στήλη 848.

² Συμεών του νέου θεολόγου, «Λόγος ΚΔ΄, Περί της Πνευματικής Γνώσεως», στο *Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας*, τ. 19Δ (Θεσσαλονίκη: Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», 1989), 295.

ζει τη θεωρία του Θεού³. Εξηγώντας το γεγονός αυτό ο όσιος Θαλάσσιος, αναφέρει ότι η θεολογία, η οποία ορίζεται ως θεωρία και θέα Θεού στην πατερική παράδοση, είναι η αποκάλυψη του Θεού στον άνθρωπο, η οποία υπερβαίνει την πεπερασμένη κτιστή ανθρώπινη λογική και νόηση⁴. Πρόκειται για την αποκάλυψη, η οποία γίνεται αντιληπτή στον ανθρώπινο νου, μόνο μέσω της άκτιστης Θείας Χάρης και της πνευματικής εμπειρίας της Πεντηκοστής⁵.

Συνεπώς η θεία αποκάλυψη, δεν αποτελεί προϊόν ανθρώπινης διανοητικής προσπάθειας, αλλά είναι δωρεά και βιώνεται εμπειρικά από τους αγίους της Εκκλησίας. Η σχέση αγάπης και υπακοής, η οποία ενώνει σε κοινωνία τον άνθρωπο με τον Θεό, περιγράφεται χαρακτηριστικά από τον ίδιο τον Χριστό, στο κατά Ιωάννη Ευαγγέλιο ως εξής: «ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν.» (Ιω.14,21). Ενώ η αντικειμενική αλήθεια είναι σταθερή και αμετάβλητη, η πρόσβαση και κατανόησή της γίνεται εφικτή μόνο μέσω της Χάρης του Θεανθρώπου Χριστού, η οποία παρέχεται ως δωρεά στον αγώνα της τήρησης των εντολών Του. Όπως σημειώνει ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής: «Ο Θεός και Λόγος του Θεού και Πατέρα βρίσκεται μυστικά μέσα σε κάθε μια από τις εντολές Του. Ο Θεός και Πατέρας είναι όλος αχώριστος σε όλο το Λόγο Του εκ φύσεως. Εκείνος λοιπόν που δέχεται μια θεία εντολή και την πράττει, δέχεται το Λόγο του Θεού που υπάρχει μέσα σ' αυτήν. Εκείνος που δέχθηκε τον Λόγο διά μέσου των εντολών, διά μέσου Αυτού δέχθηκε και [τον Πατέρα που υπάρχει εκ φύσεως μέσα σ' Αυτόν, όπως επίσης και] το Πνεύμα που εκ φύσεως υπάρχει μέσα σ' Αυτόν. Γιατί λέει: Σας λέω αλήθεια, όποιος δέχεται αυτόν που θα στείλω, δέχεται εμένα· κι όποιος δέχεται εμένα, δέχεται αυτόν που μ' έχει στείλει» (Ιω. 13, 20). Εκείνος λοιπόν που έλαβε εντολή και την τήρησε, έλαβε και έχει μυστικά την Αγία Τριάδα»⁶.

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, στην Ορθόδοξη Χριστιανική παράδοση η αυθεντική κατανόηση της αποκάλυψης η οποία εμπεριέχεται στην Αγία

³ Μάξιμος ο Ομολογητής, *Δεύτερη Εκατοντάδα Κεφαλαίων περί Αγάπης*, στο *Φιλοκαλία των Ιερών Νηπτικών*, Γ', τ. Β', μτφ. Αντώνιος Γαλίτης (Αθήνα: Το Περιβόλι της Παναγίας, 1991), 44.

⁴ Θαλάσσιος ο Λίβυος, *Τέταρτη Εκατοντάδα Κεφαλαίων Περί Αγάπης και Εγκράτειας και της κατά Νουν Πολιτείας*, στο *Φιλοκαλία των Ιερών Νηπτικών*, Γ', τ. Β', μτφ. Αντώνιος Γαλίτης (Αθήνα: Το Περιβόλι της Παναγίας, 1991), 199.

⁵ Αρχιμ. Ιερόθεος Βλάχος, *Η Αποκάλυψη του Θεού*, Β' (Λιβαδειά: Ιερά Μονή Γενεθλίου της Θεοτόκου, 1991), 22–23.

⁶ Μάξιμος ο Ομολογητής, *Δεύτερη Εκατοντάδα Κεφαλαίων προς τον Θαλάσσιο, περί Θεολογίας και της Ενσάρκου Οικονομίας του Υιού του Θεού*, στο *Φιλοκαλία των Ιερών Νηπτικών*, Γ', τ. Β', μτφ. Αντώνιος Γαλίτης (Αθήνα: Το Περιβόλι της Παναγίας, 1991), 96.

Γραφή, δεν μπορεί να επιτευχθεί αποκλειστικά μέσω της λογικής των ανθρώπινων προσπαθειών. Η ερμηνεία της προϋποθέτει την πνευματική ζωή και την μεταμόρφωση του ανθρώπου από την Χάρη του Χριστού. Διότι χωρίς το πρακτικό μέρος, το οποίο οδηγεί στην κάθαρση του ανθρώπου, ο Άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής υποστηρίζει «ὅτι δαιμόνων θεολογία προδήλως ἢ τῶν ἐπ' αὐτῇ διὰ φιλοδοξίαν μέγα φυσῶντων καθέστηκε δίχα πράξεως γνῶσις»⁷. Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς παραβάλλει τα ολόφωτα από το άκτιστο φως λευκά ιμάτια του Κυρίου, κατά τη Μεταμόρφωσή Του στο όρος Θαβώρ, με το γράμμα του Ευαγγελικού κηρύγματος. Όπως αναφέρει, ο Χριστός μέσα από το μυστήριο της ενσάρκωσής Του, προσφέρει στον άνθρωπο τη δυνατότητα να κατανοήσει και να βιώσει την αλήθεια του ευαγγελικού κηρύγματος, η οποία είναι συνδεδεμένη με το Πνεύμα του Θεού. Μέσω αυτής της θείας εμπειρίας, ο Κύριος επιτρέπει στους ανθρώπους την πρόσβαση στην αυθεντική ερμηνεία των λόγων Του. Αυτή η αυθεντική ερμηνεία αφορά «...εκείνους που βλέπουν πνευματικά τα του Πνεύματος και εξηγούν θεοπρεπώς τις λέξεις των κειμένων και δεικνύουν ότι τα λόγια του Ευαγγελικού κηρύγματος είναι τέτοια όπως δε μπορεί να εξηγήσει γναφεύς επάνω στη γη, δηλαδή σοφός του αιώνος τούτου»⁸. Ο Μητροπολίτης Ναυπάκτου και αγίου Βλασίου Ιερόθεος σημειώνει, ότι όπως οι μαθητές του Κυρίου στο όρος Θαβώρ, μεταμορφώθηκαν για να μπορέσουν να δουν τον Κύριο μεταμορφωμένο, έτσι και όσοι μεταμορφώνονται από τη Χάρη του Χριστού, μπορούν να ερμηνεύσουν τους λόγους Του⁹. Έτσι, η εμπειρία του Θεού καθίσταται το μέσον της θείας φώτισης και όχι το αποτέλεσμα της ανθρώπινης πεπερασμένης κτιστής λογικής, η οποία χωρίς την αναγκαία πνευματική διάσταση, αδυνατεί να αγγίξει το βαθύτερο νόημα της θείας αλήθειας. Οι άγιοι της Εκκλησίας, οι οποίοι έφθασαν στο λεγόμενο στάδιο της κατά Χάριν θεώσεως, διακατέχονται από κοινή εμπειρία καθώς έχουν κοινή αντίληψη για τον Χριστό, ανάλογη «προς το μέτρο της καθάρσεως»¹⁰. Σύμφωνα με τον όσιο Πέτρο τον Δαμασκηνό «οφείλουμε να ζητούμε εμπόνως τα κείμενα των αγίων Γραφών[...] Χρειάζεται είσδυση στο πνεύμα με πόνο πολύ, με άσκηση και ταπείνωση και με την βοήθεια εμπείρων ανθρώπων. Η γνώση της Γραφής άνευ της προϋποθέσεως αυτής, είναι ψευδώνυμη γνώση»¹¹. Με τον τρόπο αυτό, καθίσταται αναγκαίο για κάθε

⁷ Μαξίμου Ομολογητού, «Προς Μαρίνον μονάζοντα», στο *Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας*, τ. 15B (Θεσσαλονίκη: Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», 1995), 368.

⁸ Γρηγορίου Παλαμά, «Ομιλία ΛΕ', Εις την αυτήν του κυρίου Μεταμόρφωσιν», στο *Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας*, τ. 10 (Θεσσαλονίκη: Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», 1985), 392.

^{9 9} Βλάχος, *Η Αποκάλυψη του Θεού*, 77.

¹⁰ Βλάχος, 41.

¹¹ Βλάχος, 80-81.

ερευνητή των Γραφών, ο οποίος δεν έχει βιωματική εμπειρία της θείας Χάριτος, να αναζητά καθοδήγηση σχετικά με το αληθινό νόημα των κειμένων της Αγίας Γραφής, με οδηγό πρωτίστως τα υπομνηματικά έργα των θεοφόρων Πατέρων της Εκκλησίας. Αυτό υποδεικνύει και ο 19ος ιερός κανόνας της Πενθέκτης Οικουμενικής Συνόδου (691/2), ο οποίος στοχεύει στην αποφυγή παρερμηνειών της Αγίας Γραφής: «...Αλλά και αν χρησιμοποιήσουν λόγια της Γραφής, να μην τα ερμηνεύουν διαφορετικά, παρά όπως τα εξέθεσαν στα συγγράμματά τους οι φωστήρες και οι δάσκαλοι της Εκκλησίας»¹².

Στη σύγχρονη εποχή μας, κατά την οποία οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και η τεχνητή νοημοσύνη προσφέρουν πρωτοφανείς δυνατότητες για την έρευνα της Βίβλου, είναι αξιοσημείωτο ότι οι ίδιες οι επιστημονικές ανακαλύψεις αναδεικνύουν τους εγγενείς περιορισμούς τόσο της ανθρώπινης λογικής, όσο και των υπολογιστικών συστημάτων, θέτοντας σημαντικά ερωτήματα για τα όρια και τις δυνατότητες της ερμηνευτικής ανάλυσης. Παγκοσμίου φήμης θετικοί επιστήμονες, στους οποίους αναφερόμαστε στην ενότητα (1.9.6), παραπέμποντας σε θεωρήματα όπως εκείνο της μη πληρότητας του Gödel, την αρχή της απροσδιοριστίας του Heisenberg και τη θεωρία του χάους, αναγνωρίζουν τα όρια εντός των οποίων, η απόλυτη αλήθεια και η γνώση δεν καθίστανται προσπελάσιμες. Με δεδομένο ότι σύμφωνα με τους Πατέρες της Εκκλησίας, το πνεύμα της Αγίας Γραφής ξεπερνά τα όρια της ανθρώπινης λογικής και εκφράζει βαθύτερα νοήματα, το ζήτημα των περιορισμών που αναδεικνύονται μέσα από τις θετικές επιστήμες αποκτά ιδιαίτερη σημασία και στη βιβλική έρευνα. Ο περιορισμός αυτός ωστόσο, δεν μας αποτρέπει από το να ενεργούμε κριτικά και ερευνητικά. Αντιθέτως μάλιστα, ενισχύει την επίγνωση ότι η αποκάλυψη και το θείο μυστήριο, παραμένουν πέρα από τα όρια της ανθρώπινης κατανόησης, υποδεικνύοντας την ανάγκη της πίστης και της εμπειρίας, καθώς η λογική από μόνη της δεν μπορεί να τα συλλάβει. Στο πλαίσιο αυτό, ο Κλήμης ο Αλεξανδρεύς αναφέρεται στη φιλοσοφία, ως έκφραση της κτιστής διανόησης και ως ένα μέσο προετοιμασίας, το οποίο μπορεί να βοηθήσει τον άνθρωπο να πλησιάσει στη θεία αλήθεια, ως ένα «συναίτιο αίτιο». Συνεπώς η φιλοσοφία, κατά τον Κλήμη, μπορεί και πρέπει να είναι μια συνεργός στην αναζήτηση της αλήθειας. Όμως η αυθεντική αλήθεια και η πλήρης κατανόησή της έρχεται μόνο μέσω του Υιού του Θεού, ο οποίος είναι η κύρια πηγή της αποκάλυψης.

¹² Πρόδρομος Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Β' έκδοση (Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., 2004), 125.

Η φιλοσοφία όπως υποστηρίζει ο Κλήμης, από μόνη της δεν μπορεί να μας δώσει το αληθινό αποτέλεσμα¹³.

Εφόσον η αυθεντική μορφή αποκαλύψεως και ερμηνείας των ιερών κειμένων σύμφωνα με τους Πατέρες είναι η εμπειρία της Μεταμόρφωσης και της Πεντηκοστής, τότε κατά συνέπεια και οι ερευνητικές προσπάθειες στα βιβλικά κείμενα έχουν την ανάγκη της διαχρονικής ερμηνευτικής καθοδήγησης, του αυθεντικού ερμηνευτή των Γραφών, των αγίων της Εκκλησίας. Στην Εκκλησία, η οποία χαρακτηρίζεται ως ο «...στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας» (Α' Τιμ. 3,15) και είναι το πραγματικό σώμα του Χριστού, διαφυλάσσεται η ιερά παράδοση η οποία είναι ίσης αξίας και σημασίας με την Αγία Γραφή και έχει ερμηνευτικό και συμπληρωματικό χαρακτήρα¹⁴. Έξω από το εν λόγω πλαίσιο, οι ερμηνευτικές αποδόσεις των βιβλικών κειμένων, τα οποία είναι πρωτίστως *εκκλησιαστικά* κείμενα, δεν μπορεί παρά να σχετικοποιούνται υπό το πρίσμα της κτιστής πεπερασμένης διάνοησης και της υποκειμενικότητας του εκάστοτε συγγραφέα (ανθρώπου ή υπολογιστή).

Κατά συνέπεια και με δεδομένο ότι η πατερική παράδοση της Εκκλησίας αποτελεί το θεμέλιο για την ορθή κατανόηση των βιβλικών κειμένων, αναδεικνύεται η ανάγκη για σύγχρονα εργαλεία, τα οποία να διασφαλίζουν την πιστότητα και την πληρότητα της βιβλικής ερμηνευτικής παράδοσης. Σε αυτή την προοπτική, η Β.Δ. MS Access ΛΟΓΟΣ, σχεδιάστηκε με στόχο να προσφέρει ένα πρακτικό ψηφιακό μέσο, για τη βιβλική και ερμηνευτική έρευνα. Μέσω της δυνατότητας συνεχούς εμπλουτισμού του περιεχομένου της, παρέχει έναν λειτουργικό ψηφιακό χώρο, ο οποίος διευκολύνει την αναζήτηση, την ανάλυση και τη συγκριτική εξέταση ερμηνευτικών προσεγγίσεων, εξυπηρετώντας τις ανάγκες των χρηστών ερευνητών. Η πληροφορία, ως προσωπική αλλά και συλλογική διαδικασία, μπορεί να καταστεί δυναμική και ζωντανή, καθώς οι χρήστες έχουν τη δυνατότητα να καταχωρούν, να εξετάζουν και να συγκρίνουν διαφορετικές απόψεις, να αναλύουν τις ερμηνευτικές αποδόσεις από πολλές προοπτικές και να συμβάλλουν στην κατανόηση των κειμένων. Ευελπιστούμε η Β.Δ. ΛΟΓΟΣ, να συμβάλει στη βιβλική έρευνα και ερμηνεία, βασιζόμενη στην οδηγία του Χριστού, «ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζῶν αἰώνιον ἔχειν· καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ» (Ιω. 5,39).

Η εργασία διαιρείται σε έξι ενότητες όπως παρακάτω:

¹³ Κλήμεντος Αλεξανδρέως, «Στρωματεῖς Λόγος Α΄», στο *Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας*, τ. 3 (Θεσσαλονίκη: Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», 1995), σ.119.

¹⁴ Νικόλαος Μητσόπουλος, *Θέματα Ορθοδόξου Δογματικής Θεολογίας* (Αθήνα: Συμμετρία, 2008), 30.

- **Ενότητα 1η** Η ενότητα αυτή επιχειρεί μια σύντομη ανασκόπηση της εξέλιξης της ερμηνευτικής της Αγίας Γραφής, εστιάζοντας στις θεμελιώδεις στιγμές που διαμόρφωσαν τη βιβλική ερμηνεία μέχρι και σήμερα.
- **Ενότητα 2η** Στην ενότητα αυτή εξετάζονται τέσσερις βασικές εφαρμογές, που διαδραματίζουν κομβικό ρόλο στη σύγχρονη ψηφιακή βιβλική έρευνα όπως παρακάτω:

 - α. Το λογισμικό, με δυνατότητες συνδρομητικής πρόσβασης Thesaurus Linguae Graecae (TLG), το οποίο αποτελεί μια εξελιγμένη ψηφιακή βάση δεδομένων, που περιλαμβάνει τα έργα της ελληνικής γραμματείας, συμπεριλαμβανομένων των Πατέρων της Εκκλησίας. Αν και το TLG, δεν αποτελεί μια αμιγώς εξειδικευμένη βιβλική εφαρμογή, παρέχει πρόσβαση σε σημαντικά κείμενα, τα οποία συνδέονται με τη βιβλική ερμηνευτική παράδοση.
 - β. Το e-Sword, μια δημοφιλής ψηφιακή εφαρμογή με δωρεάν βασικό πρόγραμμα, βιβλικές εκδόσεις, σχόλια, και λεξικά για τη μελέτη της Βίβλου.
 - γ. Το theWord, ένα πρόγραμμα για την μελέτη της Βίβλου στο οποίο διατίθενται δωρεάν οι περισσότερες λειτουργίες και οι ψηφιακοί του πόροι.
 - δ. Το Logos Bible Software, μια πολύ εξελιγμένη τεχνολογικά ψηφιακή πλατφόρμα, η οποία διατίθεται δωρεάν αλλά και με συνδρομητική πρόσβαση, για τη μελέτη της Βίβλου.

Μέσα από την παρουσίαση των βασικών δυνατοτήτων των παραπάνω εφαρμογών, η παρούσα εργασία εστιάζει στις κύριες λειτουργίες τους και στη συμβολή τους στην επεξεργασία των βιβλικών κειμένων.
- **Ενότητα 3η** Στην ενότητα αυτή παρουσιάζεται λεπτομερώς, η σχεδίαση, ο προγραμματισμός και η υλοποίηση της Βάσης Δεδομένων MS Access ΛΟΓΟΣ.

- **Ενότητα 4η** Καθώς η τεχνολογία εξελίσσεται με ταχύτατους ρυθμούς, η εφαρμογή εργαλείων ΤΝ στην ανάλυση και ερμηνεία των βιβλικών κειμένων προσφέρει νέες προοπτικές στη βιβλική έρευνα. Η ΤΝ, διαθέτοντας δυνατότητες μηχανικής μάθησης, νευρωνικών δικτύων και επεξεργασίας φυσικής γλώσσας (NLP), μπορεί να συμβάλει στην καλύτερη λειτουργία μιας ψηφιακής πλατφόρμας για τη μελέτη της Αγίας Γραφής.

Ταυτόχρονα, μέσα από πρόσφατα ερευνητικά δεδομένα και επιστημονικές μελέτες, αναδεικνύονται και οι περιορισμοί, οι οποίοι απορρέουν από τη φύση των δεδομένων και τη λειτουργία των αλγορίθμων, ειδικά όσον αφορά την παραγωγή κειμένων βασισμένα στη Βίβλο.

- **Ενότητα 5η** Στην ενότητα αυτή, καταγράφονται οι βασικές προτάσεις εξέλιξης μιας μελλοντικής μετατροπής και αναβάθμισης της Βάσης Δεδομένων ΛΟΓΟΣ σε διαδικτυακή εφαρμογή, αξιοποιώντας τις δυνατότητες που προσφέρει η χρήση της MySQL. Αυτή η προσέγγιση εκτιμάται ότι ξεπερνά τους περιορισμούς που υφίστανται στην MS Access και επιτρέπει μεταξύ άλλων και τη σταδιακή ενσωμάτωση πιο σύγχρονων τεχνολογιών, όπως είναι τα μοντέλα της Τεχνητής Νοημοσύνης (AI).

Η εν λόγω πρόταση, ξεπερνά τα όρια της τεχνογνωσίας του γράφοντος, αλλά βασίζεται σε βιβλιογραφία, σύγχρονα συγγράμματα προγραμματισμού για διαδικτυακές εφαρμογές και σε ερευνητικό άρθρο, τα οποία περιγράφουν βέλτιστες πρακτικές για τη σχεδίαση και ανάπτυξη σχεσιακών βάσεων δεδομένων και αρχιτεκτονικών frontend-backend.

- **Ενότητα 6η** Στην εν λόγω ενότητα καταγράφονται τα κύρια πορίσματα και τα συμπεράσματα του παρόντος εγχειρήματος.

1. Σύντομη ιστορία της ερμηνευτικής της Αγίας Γραφής

Σύμφωνα με τον Ι. Παναγόπουλο, ο Ωριγένης θεωρεί ότι η ύπαρξη της Αγίας Γραφής, αποτελεί την επιβεβαίωση της ιστορικότητας και της ενσάρκωσης του Θεού Λόγου¹⁵. Δεν είναι απλώς ένα βιβλίο διδασκαλίας, αλλά ζωντανή πηγή που καθοδηγεί και διαποτίζει όλες τις εκφάνσεις της εκκλησιαστικής και πνευματικής ζωής. Η βιβλική αποκαλυπτική αλήθεια δεν περιορίζεται απλώς στις θεωρητικές αρχές και στις εφαρμογές της ερμηνείας που αντλούμε από τη μελέτη της πατερικής γραμματείας. Αποτελεί το θεμέλιο λίθο της εκκλησιαστικής ζωής, επηρεάζοντας βαθιά κάθε πτυχή της, από τη διαμόρφωση των δογμάτων και της παραδόσεως, τη λατρεία και τη μοναστική ζωή, έως την υμνογραφία, την εικονογραφία, την εκκλησιαστική αισθητική και την ιεραποστολή. Οι Πατέρες της Εκκλησίας βίωσαν τη βιβλική αλήθεια ως ζωντανή αποκάλυψη, η οποία αποτέλεσε τη ζωντανή συνείδηση της Εκκλησίας και διαμόρφωσε όλες τις εκφάνσεις της ζωής και της σκέψης της. Έτσι, η βιβλική αποκάλυψη δεν είναι απλώς αντικείμενο θεωρητικής ερμηνείας, αλλά ζωτική πραγματικότητα, η οποία εκδηλώνεται και λειτουργεί σε όλες τις εκφάνσεις της ιστορικής ζωής της Εκκλησίας.

Όπως επισημαίνει ο Ι. Παναγόπουλος, αυτή η καθολική επίδραση στην εκκλησιαστική ζωή αποδεικνύει ότι η βιβλική ερμηνευτική παράδοση των Πατέρων της Εκκλησίας δεν υπέστη κορεσμό. Η εμφάνιση και η χρήση των ανθολογίων μετά τη χρυσή εποχή των Πατέρων τον 5ο αι. μ.Χ. δεν σηματοδότησε κάποιον μαρασμό στην βιβλική ερμηνεία. Αντίθετα η ερμηνευτική παράδοση παρέμεινε ζωντανή και παραγωγική στους μεταγενέστερους Πατέρες, συνεχίζοντας να εμπλουτίζει τη θεολογική σκέψη και να προσφέρει ουσιαστική κατεύθυνση στην εκκλησιαστική ζωή¹⁶.

Ο Άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής, με μια βαθιά Χριστολογική προοπτική σχετικά με την ερμηνεία της Αγίας Γραφής, σημειώνει:

«Σ' εκείνον που επιμένει μόνο στο γράμμα της Γραφής, υπερισχύει στη φύση του μόνο η αίσθηση, σύμφωνα με την οποία φαίνεται μόνον η σχέση της ψυχής προς τη σάρκα. Όταν το γράμμα του Νόμου δε νοείται πνευματικώς, η αίσθηση περιορίζει την εκφώνησή του και δεν επιτρέπει στο βαθύτερο νόημα του κειμένου να προχωρήσει στο νου. Αν όμως, το γράμμα της Αγίας Γραφής έχει αντιστοιχία μόνο με την αίσθηση, τότε

¹⁵ Ιωάννης Παναγόπουλος, *Η Ερμηνεία της Αγίας Γραφής στην Εκκλησία των Πατέρων*, επιμέλ. Σωτήριος Δεσπότης, τ. Α' (Αθήνα: Άθως, 2010), 49-50.

¹⁶ Παναγόπουλος, Α':38-40.

καθένας που δέχεται το γράμμα μόνο κυριολεκτικά, όπως οι Ιουδαίοι, ζει κατά σάρκα και πεθαίνει με την προαίρεσή του καθημερινά το θάνατο της αμαρτίας, εξαιτίας της ζωντανής αισθήσεως. Δεν μπορεί να θανατώσει με το πνεύμα τις πράξεις του σώματος, για να ζήσει την πνευματική, μακάρια ζωή. Διότι, όπως λέει ο θείος Απόστολος: «Αν ζείτε κατά σάρκα, μέλλετε να πεθάνετε· αν όμως, με το πνεύμα θανατώνετε τις πράξεις του σώματος, θα ζήσετε» (Ρωμ. 8, 13)¹⁷.

Μέσα από την οντολογική πατερική ερμηνευτική προσέγγιση της Αγίας Γραφής, γίνεται φανερό ότι οποιαδήποτε παρέκκλιση από το Χριστολογικό δόγμα, εμποδίζει την κατανόηση των βασικών συνιστωσών της Πατερικής Θεολογίας και της βιβλικής ερμηνευτικής. Το γράμμα της Γραφής, όταν αποκόπτεται από την αναγωγή του στο Πνεύμα, οδηγεί σε μια περιορισμένη αντίληψη της βιβλικής αλήθειας, περιορίζοντας το βαθύτερο νόημά της σε μια καθαρά αισθητή κατανόηση. Οι Πατέρες, υπό το φως της ενσαρκώσεως, εισήγαγαν μια νέα οντολογία και μια συνεπή ερμηνευτική αρχή, η οποία ενοποιεί το ιστορικό και το πνευματικό, το αισθητό και το νοητό. Έτσι, η οποιαδήποτε ριζική διάκριση μεταξύ γράμματος και Πνεύματος ή ιστορικού και πνευματικού νοήματος, παραπέμπει σε έναν ερμηνευτικό «μονοφυσιτισμό», διαστρεβλώνοντας τη συνολική θεανδρική θεολογία της Εκκλησίας¹⁸.

Η καθαρότητα του νου στην πατερική παράδοση αναγνωρίζεται ως θεμελιώδης προϋπόθεση για την ορθή κατανόηση της Αγίας Γραφής. Ο Μέγας Αθανάσιος επισημαίνει: «Για την έρευνα των Γραφών και την αληθή γνώση τους απαιτείται έντιμος βίος, καθαρή ψυχή και η κατά Χριστόν αρετή, ώστε ο νους να βαδίζει την οδό της αλήθειας, προκειμένου να επιτύχει όσα επιθυμεί και να τα κατανοήσει, όσο είναι εφικτό στην ανθρώπινη φύση να γνωρίσει τον Θεό Λόγο»¹⁹. Παρόμοια, ο Όσιος Ισιδώρος ο Πηλουσιώτης επισημαίνει ότι: «Οφείλεις να μελετάς με μεγάλη προσοχή και σύνεση τη θεία Γραφή, να ερευνάς με σωφροσύνη τα βαθύτερα νοήματά της και να αποφεύγεις την επιπόλαιη προσέγγιση των ανέγγιχτων και απρόσιτων μυστηρίων, αφήνοντάς τα σε ανάξια χέρια»²⁰.

¹⁷ Μάξιμος ο Ομολογητής, *Έκτη Εκατοντάδα διαφόρων Κεφαλαίων*, στο *Φιλοκαλία των Ιερών Νηπτικών*, Γ', τ. Β', μτφ. Αντώνιος Γαλίτης (Αθήνα: Το Περιβόλι της Παναγίας, 1991), 157.

¹⁸ ¹⁸ Παναγόπουλος, *Η Ερμηνεία της Αγίας Γραφής στην Εκκλησία των Πατέρων*, Α':54–55.

¹⁹ Αθανασίου Αλεξανδρείας, «Λόγος Β' Περί Ενανθρωπήσεως», στο *Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας*, τ. 1 (Θεσσαλονίκη: Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», 1973), 373.

²⁰ Ισιδώρου Πηλουσιώτου, «Επιστολή ΚΔ' - Κρίσπων», στο *Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας*, τ. 1 (Θεσσαλονίκη: Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», 2000), 49–51.

1.2 Οι όροι «ερμηνεία» και «ερμηνευτική»

Ο ελληνικός όρος «ερμηνευτική» συνδέεται ιστορικά με τον θεό Ερμή, ο οποίος, σύμφωνα με τον Σωκράτη στον Κρατύλο του Πλάτωνα (408α-β)²¹, σχετίζεται με την επινόηση και τη μετάδοση του λόγου, λόγω της ιδιότητάς του ως αγγελιοφόρου και διερμηνέα των θεών²².

Η έννοια της ερμηνείας, όπως παρουσιάζεται στην εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Larousse Britannica, εκτείνεται από τη γλωσσολογική αντιστοίχιση, τη φιλοσοφική θεώρηση και την ψυχαναλυτική διαδικασία, έως τις τέχνες και τη νομική επιστήμη.

Από γλωσσολογική σκοπιά, η ερμηνεία ορίζεται ως ο συσχετισμός μεταξύ των όρων δύο γλωσσών με τέτοιο τρόπο ώστε τα θεωρήματα μιας θεωρίας να αντιστοιχούν σε εκείνα μιας άλλης, ενώ σε επίπεδο αξιωματικής θεωρίας, ως η σύνδεση συμβόλων με αντικείμενα και σχέσεις μεταξύ τους.

Στη φιλοσοφική της διάσταση, σύμφωνα με τον Νίτσε, η ερμηνεία είναι πάντοτε δημιουργική, προσωπική διαδικασία. Το πρόσωπο δανείζεται από τον εαυτό του τις αξίες που ρυθμίζουν τις πράξεις του και αποδίδει το δικό του νόημα ακόμη και στα παραδοσιακά σχήματα, ενώ απορρίπτεται η ύπαρξη μιας μοναδικής, ακριβούς μετάφρασης ή ερμηνείας, διότι το ίδιο το ον είναι αμφίσημο και πρέπει να μεταφραστεί.

Στην ψυχανάλυση, η ερμηνεία συνίσταται στην παροχή, από τον αναλυτή προς τον αναλύόμενο, του άδηλου νοήματος των αναφορών του, των ονείρων του, των φαντασιώσεών του και των σκέψεων που φέρνει στη συνεδρία, με σκοπό να τον φέρει αντιμέτωπο με την ασυνείδητη επιθυμία του. Κατά τον Φρόιντ, η ερμηνεία των ονείρων αποβλέπει στη συνειδητοποίηση του λανθάνοντος περιεχομένου τους και των υποκρυπτόμενων φαντασιώσεων.

Στο πεδίο της μουσικής, η ερμηνεία συνίσταται στην απόπειρα του εκτελεστή ή του διευθυντή της ορχήστρας να αποδώσει με ήχο την παρτιτούρα και να καταστήσει αισθητή στο κοινό τη δύναμη του έργου. Δεν πρόκειται απλώς για αναπαραγωγή σημείων, αλλά για πράξη που υπερβαίνει το γράμμα και αποσκοπεί στη σύλληψη και απόδοση του πνεύματος του έργου. Η εκτέλεση επηρεάζεται από την κατανόηση της μουσικής σημειογραφίας, την αισθητική ιδιοσυγκρασία του ερμηνευτή, τις ιστορικές συνθήκες αλλά και τις προσδοκίες του κοινού. Η ερμηνεία αποτελεί διαδικασία ψυχολογικής αφομοίωσης, στην οποία συμμετέχει και ο χαρακτήρας του έργου και η

²¹ Φιλολογική Ομάδα Κάκτου, μτφ., *Πλάτων: Κρατύλος*, τ. 179, Αρχαία Ελληνική Γραμματεία «Οι Έλληνες» (Αθήνα: Κάκτος, 1994), 134–35.

²² Σπυρίδων Αβούρης κ.ά., επιμ., «Ερμής», στο *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια* (Αθήνα: Αθ. Μαρτίνο, 1964), στήλη 869.

ύπαρξη πολλαπλών ερμηνειών μαρτυρεί τη δυναμική και δημιουργική φύση της. Η παρτιτούρα δεν αποδίδει με ακρίβεια τη σκέψη του δημιουργού και η εκτέλεση συνιστά ερμηνευτική αναδόμηση²³.

Αντίστοιχα, στη νομική επιστήμη, η ερμηνεία αποβλέπει στην εξακρίβωση του αληθινού νοήματος μιας νομοθετικής διάταξης, διαχωρίζοντας το γράμμα του νόμου από το πνεύμα του, με τη χρήση μεθόδων όπως η γραμματική, η λογική ή συστηματική, η διορθωτική (διασταλτική και συσταλτική) και η τελεολογική ερμηνεία, η οποία βασίζεται στον σκοπό της διάταξης.

Παρουσιάζονται δύο θεωρίες: α) Η υποκειμενική, που ταυτίζει το νόημα με τη βούληση του ιστορικού νομοθέτη και β) η αντικειμενική, που το αναγνωρίζει ως αυθυπόστατη βούληση, διαμορφούμενη από σύγχρονες κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες. Σύμφωνα με την εν λόγω εγκυκλοπαίδεια η ερμηνεία δεν είναι στατική αλλά δυναμική, επηρεάζεται από τον ερμηνευτή, μπορεί να μεταβάλλεται ανά εποχή ή χώρα και σε ορισμένες περιπτώσεις, να οδηγήσει ακόμη και σε ερμηνεία αντίθετη προς το γράμμα του νόμου (*contra legem*), όταν αυτό βρίσκεται σε έντονη αντίθεση προς τις γενικές αρχές του δικαίου και την καθολική περί δικαίου συνείδηση^{24 25}.

Η ίδια εγκυκλοπαίδεια ορίζει την «ερμηνευτική» ως φιλολογική μέθοδο πολλαπλής ερμηνείας των αρχαίων κειμένων και γενικότερα ως το σύστημα και τις αρχές που εφαρμόστηκαν από την Ελληνιστική εποχή και εξής για την αποκατάσταση και τη βαθύτερη κατανόηση των κλασικών συγγραφέων²⁶.

Οι έννοιες της «ερμηνείας» και της «ερμηνευτικής» αποτελούν τον πυρήνα της επιστήμης της ερμηνευτικής, θέτοντας το πλαίσιο για τη μελέτη και κατανόηση του νοήματος σε διάφορα επιστημονικά πεδία, όπως η φιλολογία, η θεολογία, η νομική και η φιλοσοφία. Η ερμηνεία αναφέρεται στη διαδικασία της απόδοσης του νοήματος, ενώ η ερμηνευτική επικεντρώνεται στις αρχές και τη μεθοδολογία αυτής της διαδικασίας²⁷.

²³ Για τη θεωρητική προβληματική της αυτοαναφορικότητας και των ορίων ενός συστήματος ερμηνείας, βλ. παρακάτω την παρατήρηση που διατυπώνεται στην παραπομπή (25) για τη νομική ερμηνεία.

²⁴ «Ερμηνεία», *Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα*, τ. 24 (Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος, 1996), 288–291.

²⁵ Αξίζει να σημειωθεί ότι το φαινόμενο της αντίθετης ή πολλαπλής ερμηνείας συνιστά χαρακτηριστικό παράδειγμα του παραδόξου της αυτοαναφορικότητας ενός κλειστού συστήματος ερμηνείας, κατά το οποίο το ίδιο το σύστημα επιτρέπει την υπέρβαση του ή και την ανατροπή του μέσω των εσωτερικών του ερμηνευτικών κανόνων. Η προβληματική αυτή παραπέμπει ευθέως στα θεωρήματα μη πληρότητας του Gödel και στο θεώρημα του Chaitin για τα όρια της υπολογισιμότητας και της διατήρησης της πληροφορίας, τα οποία αναλύονται στην ενότητα 1.9.6 της παρούσας εργασίας

²⁶ «Ερμηνευτική», *Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα*, τ. 24 (Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος, 1996), 291

²⁷ Σωτήριος Δεσπότης, *Ιερά Ευαγγέλια* (Αθήνα: Έννοια, 2017), 305.

1.3 Η εξέλιξη της ερμηνευτικής των Γραφών στην εποχή της Παλαιάς Διαθήκης

Στην εποχή της Παλαιάς Διαθήκης, ο Μωυσής παρέλαβε στο όρος Σινά τον Νόμο από τον Θεό. Ο ισραηλιτικός λαός κλήθηκε να μελετά και να εφαρμόζει αυτόν τον Νόμο, καθώς αποκαλύπτει το Θείο θέλημα τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο. Η τήρηση αυτού του Νόμου εξασφαλίζει τη θεία προστασία και ευλογία, ενώ η παραβίασή του έχει ως αποτέλεσμα την απομάκρυνση του Θεού, συχνά με πολύ σοβαρές συνέπειες για τον ισραηλιτικό λαό. Από τον 8ο έως τον 6ο αι. π.Χ., με την εμφάνιση των προφητών, συναντούμε την αρχή της ερμηνευτικής στον ισραηλιτικό κόσμο. Ο προφήτης, στον οποίο αποκαλύπτεται το θείο θέλημα συνήθως με τη φράση «Τάδε λέγει Κύριος», λειτουργεί ως ο αγγελιοφόρος του Θεού και ως ο διαμεσολαβητής ανάμεσα στον ισραηλιτικό λαό και τον Θεό²⁸.

Με την επιστροφή από τη βαβυλώνια αιχμαλωσία (528-526 π.Χ.), αναδεικνύεται η ανάγκη για βιβλική ερμηνεία, καθώς ο λαός, στερούμενος τον Ναό της Ιερουσαλήμ, στράφηκε στη μελέτη της Πεντατεύχου. Η ερμηνεία των Γραφών εξελίσσεται, με τον Έσδρα να παίζει κεντρικό ρόλο στο ξεκίνημά της και μέχρι τον 3ο αιώνα μ.Χ., παρέμεινε στενά συνδεδεμένη με τον Νόμο, ο οποίος αποτελούσε το κεντρικό αντικείμενο μελέτης των νομοδιδασκάλων του Ιουδαϊσμού²⁹. Η ερμηνεία διαμορφώνεται από τους ραβίνους μέχρι γράμματος, με βάση την θεόπνευστη καταγραφή των Γραφών υπό την έμπνευση του Πνεύματος του Θεού. Η θεώρηση αυτή, παρόλο που επέβαλε ως απόλυτη τη σημασία του ακριβούς κειμένου, δεν απέτρεψε ιστορικά την ανάγκη για τη μετάφρασή των Γραφών, όχι μόνο στα αραμαϊκά αλλά και στα αρχαία ελληνικά από τους Ο΄³⁰. Σύμφωνα με οδηγία, η οποία υπήρχε σε παλαιστινό Ταλμούδ, δεν επιτρεπόταν η καταγραφή των κειμένων των Γραφών μεταφρασμένα σε άλλη γλώσσα³¹. Ωστόσο στην περίπτωση της μετάφρασης των Ο΄, δεν πρόκειται μόνο για μια απλή γλωσσική μετάφραση από τα εβραϊκά στα ελληνικά, αλλά και για την ερμηνευτική διαδικασία, η οποία βοηθά τον πιστό να κατανοήσει βαθύτερα, τι εντέλει ο Νόμος του Θεού. Η απόδοση των βιβλικών κειμένων της Πεντατεύχου στην αραμαϊκή είναι γνωστή ως Ταργκούμ (πληθ. Ταργκουμίμ). Η αρχαιότερη μετάφραση

²⁸ Παναγόπουλος, *Η Ερμηνεία της Αγίας Γραφής στην Εκκλησία των Πατέρων*, Α΄:83.

²⁹ Αβούρης κ.ά., «Ερμηνεία», στήλη 850.

³⁰ Παναγόπουλος, *Η Ερμηνεία της Αγίας Γραφής στην Εκκλησία των Πατέρων*, Α΄:84.

³¹ Σπυρίδων Αβούρης κ.ά., επιμ., «Ταργκούμ», στο *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια* (Αθήνα: Αθ. Μαρτίνο, 1967), στήλη 685.

στην αραμαϊκή, θεωρείται η βαβυλωνιακή του 2^ο αι. π.Χ.³², η οποία είναι γνωστή ως Ταργκούμ «Onkelos». Το «Onkelos» συνδέεται συχνά με τον ελληνιστή μεταφραστή Ακύλα. Η λέξη «Ταργκούμ» προέρχεται από την εβραϊκή ρίζα «tirgem», που σημαίνει τόσο «εξηγώ» όσο και «μεταφράζω». Αν και τεχνικά μπορεί να αναφέρεται σε μετάφραση από και προς οποιαδήποτε γλώσσα, η λέξη χρησιμοποιείται σχεδόν αποκλειστικά στη ραβινική λογοτεχνία, για να δηλώσει τη μετάφραση του εβραϊκού κειμένου της Πεντατεύχου στα αραμαϊκά. Το Ταργκούμ «Onkelos», θεωρείται η κατεξοχήν αραμαϊκή μετάφραση και είχε τέτοια αυθεντία, ώστε οι πιστοί παρακινούνταν να διαβάζουν τα εβδομαδιαία αποσπάσματα της Βίβλου δύο φορές. Μία στο πρωτότυπο και μία από το Ταργκούμ. Πρόκειται για πρακτική η οποία συνεχίζεται μέχρι και σήμερα σε ορθόδοξους εβραϊκούς κύκλους³³. Την ίδια περίοδο τον 2ο αι. π.Χ., κυκλοφορούσαν συγχρόνως και δύο Ταργκουμίμ παλαιστινής προελεύσεως.

Οι νομοδιδάσκαλοι είχαν ως κύριο έργο τους την ανεύρεση εντολών και κανόνων του Θεού, μέσα από τα κείμενα της Πεντατεύχου. Αυτή η ερμηνευτική αναζήτηση και ανάλυση συνέβαλε στη συλλογή ερμηνευτικών σχολίων ανά στίχο της εβραϊκής γραφής, το λεγόμενο Μιδράς. Το Midrash (Μιδράς) αποτελεί μια συλλογή ερμηνευτικών παραδόσεων που περιλαμβάνει τη Χαλαχά (Halakhot) και την Αग्γαδά (Aggadah). Πρόκειται για έναν όρο, ο οποίος αναφέρεται σε συγκεκριμένο είδος ραβινικής προφορικής παράδοσης, η οποία περιλάμβανε ανθολόγια και συλλογές ομιλιών. Αυτές οι συλλογές περιλαμβάνουν ερμηνευτικά σχόλια της Αγίας Γραφής, καθώς και κηρύγματα που εκφωνούνταν δημόσια.

Η Χαλαχά είναι ερμηνευτική παράδοση που εστιάζει, στην κανονιστική νομική πλευρά των κειμένων, παρέχοντας οδηγίες για τη θρησκευτική και νομική πρακτική. Αντίθετα, η Αग्γαδά περιλαμβάνει μη νομικές ερμηνείες, οι οποίες ασχολούνται με θεολογικά, φιλοσοφικά και ηθικά ζητήματα, ιστορίες, παραβολές και συμβολισμούς. Η Αग्γαδά ερμηνεύει τις Γραφές από μια διδακτική και ερμηνευτική σκοπιά, χωρίς να επιβάλλει νομική υποχρεωτικότητα³⁴. Οι εν λόγω προφορικές ραβινικές διδασκαλίες επιμελήθηκαν και καταγράφηκαν επίσημα περί το 200 μ.Χ. από τον Ραβίνο Ιούδα Χα-Νασί και αποτέλεσαν την Μίσνα (Mishnah). Η συμπλήρωση της προφορικής παράδοσης, γνωστή ως Γεμάρα, μαζί με την Μίσνα, αποτέλεσαν τον 4ο ή 5ο αι. μ.Χ.

³² Παναγόπουλος, *Η Ερμηνεία της Αγίας Γραφής στην Εκκλησία των Πατέρων*, Α':84.

³³ Fred Skolnik και Michael Berenbaum, «Targum», στο *Encyclopaedia Judaica* (Detroit (Mich.): Thomson Gale, 2007), 513.

³⁴ Fred Skolnik και Michael Berenbaum, «Midrash», στο *Encyclopaedia Judaica* (Detroit (Mich.): Thomson Gale, 2007), 182–83.

το Ταλμούδ³⁵. Η ραβινική ερμηνευτική παράδοση της Γραφής δεν επικεντρώνονται μόνο στην κατανόηση της σημασίας του βιβλικού κειμένου, αλλά επιδίωκε μια ερμηνευτική επέκταση των διατάξεων της Τωρά, λαμβάνοντας υπόψη τις αλλαγές στις ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες. Η ραβινική ερμηνευτική παράδοση θεωρείται ότι βασίζεται σε επτά ερμηνευτικούς κανόνες, γνωστούς ως Midot, οι οποίοι αποδόθηκαν στον ραβίνο Hillel (περ. 120 π.Χ.-15 μ.Χ.) και είναι οι παρακάτω:

- 1ος. Επαγωγή από το έλασσον στο μείζον και αντίστροφα.
- 2ος. Επίλυση με βάση την αναλογία και σύγκριση, όταν δύο χωρία έχουν κοινές λέξεις ή έννοιες.
- 3ος. Επαγωγή από το ειδικό στο γενικό.
- 4ος. Συμπέρασμα με βάση τις γενικές ιδέες ενός ή πολλών χωρίων.
- 5ος. Μια γενική αρχή αναφέρεται σε ειδική περίπτωση ή αντίστροφα.
- 6ος. Ένα χωρίο ερμηνεύεται με βάση κάποιο άλλο συγγενές.
- 7ος. Ερμηνεία ενός χωρίου ή μιας ενότητας με βάση τη γενική συνάφεια του κειμένου.

Οι εν λόγω κανόνες, οι οποίοι αποτέλεσαν τη βάση της ραβινικής παράδοσης, στην συνέχεια συμπληρώθηκαν με περισσότερους, όταν οι ραβίνοι Ισμαήλ και Ελιέζερ ανέπτυξαν περαιτέρω την ερμηνευτική μέθοδο, φθάνοντας στον συνολικό αριθμό των 32 κανόνων. Ωστόσο, η παράδοση δεν έμεινε ανεπηρέαστη, καθώς, με τη διαμόρφωση θρησκευτικών παρατάξεων, η ερμηνευτική ραβινική προσέγγιση άρχισε να παρουσιάζει αυτονόητα διαφοροποιήσεις³⁶.

1.3.1 Η βιβλική ερμηνεία της κοινότητας του Κουμράν

Στο Κουμράν, τα μέλη της κοινότητας κατά την εποχή της Καινής Διαθήκης, ανέπτυξαν μια ξεχωριστή θεολογική προσέγγιση, εστιάζοντας στην ερμηνεία της Παλαιάς Διαθήκης μέσα από το πρίσμα των αποκαλυπτικών διδασκαλιών τους. Η ερμηνεία τους αποσκοπούσε στην εξυπηρέτηση των θρησκευτικών και ιδεολογικών αναγκών της αδελφότητας, διαφέροντας από τις παραδοσιακές ερμηνείες του υπόλοιπου Ιουδαϊσμού. Η κοινότητα αυτή είχε έντονα εσχατολογικό χαρακτήρα, με μια θεολογική θεώρηση των γεγονότων της εποχής που βασιζόταν σε προφητικά κείμενα της Παλαιάς Διαθήκης. Στα κείμενα αυτά, τα γνωστά ως υπομνήματα τμημάτων των προφητικών βιβλίων (pesher), οι Γραφές ερμηνεύονταν με έναν τρόπο ώστε να

³⁵ Παναγόπουλος, *Η Ερμηνεία της Αγίας Γραφής στην Εκκλησία των Πατέρων*, Α':85.

³⁶ Παναγόπουλος, Α':85-86.

συνδέονται με τις σύγχρονες συνθήκες της κοινότητας και των μελών της. Για την αυθεντική ερμηνεία των Γραφών, αρμόδιος ήταν πρωτίστως ο «Διδάσκαλος της Δικαιοσύνης», μια ηγετική μορφή και σημαντική προσωπικότητα για την κοινότητα του Κουμράν, ο οποίος αναγνωριζόταν ως ο καθοδηγητής και ερμηνευτής των Γραφών. Ο «Διδάσκαλος της Δικαιοσύνης» δεν ήταν απλώς ένας διδάσκαλος της γνώσης, αλλά ο ηγέτης της κοινότητας, μια πνευματική αυθεντία, καθώς θεωρούταν ότι είχε λάβει την αποκάλυψη του Θεού και ερμήνευε τις γραφές με θεόπνευστο τρόπο. Η διδασκαλία του είχε έντονα εσχατολογικό χαρακτήρα και τα μέλη της κοινότητας τον ακολουθούσαν με πίστη, θεωρώντας τον προφήτη που τους οδηγούσε στην εκπλήρωση του θελήματος του Θεού. Σημαντική είναι επίσης η ερμηνεία που έδινε η κοινότητα του Κουμράν για τον εαυτό της, με την έννοια του «αγίου λείμματος». Οι ερμηνείες τους όχι μόνο αντανακλούσαν την πίστη τους στην εσχατολογική εκπλήρωση των προφητειών, αλλά καθιστούσαν την ίδια την κοινότητα ως την μικρή μερίδα του Ισραήλ, η οποία θα επιβιώσει και θα εκπληρώσει τον ρόλο της στο σχέδιο του Θεού³⁷.

1.4 Η ερμηνεία της Παλαιάς Διαθήκης υπό το φως της Καινής

Η Παλαιά Διαθήκη ερμηνεύθηκε από τη ραβινική παράδοση, ως κείμενο που εξέφραζε τη θρησκευτική και εθνική παρακαταθήκη του Θεού προς τον εκλεκτό λαό. Αυτή η ερμηνεία σταδιακά απομακρύνθηκε από την προσωπική αποκάλυψη του Θεού και επικεντρώθηκε στην εφαρμογή του Νόμου, μετατρέποντας τη Γραφή σε ένα σύνολο θρησκευτικών και εθνικών κανόνων. Η μετάβαση από την προσωπική εμπειρία και αποκάλυψη του Θεού σε μια νομικίστικη προσέγγιση, δημιούργησε την εντύπωση ότι η παρουσία του Θεού περιορίστηκε αποκλειστικά στον Νόμο. Ωστόσο, η Καινή Διαθήκη, με την έλευση του Ιησού Χριστού, επανερμηνεύει την Παλαιά Διαθήκη υπό το φως της νέας αποκάλυψης που φέρνει ο Χριστός. Ο Ιησούς χρησιμοποιεί εκτενώς την Παλαιά Διαθήκη στη διδασκαλία του και απορρίπτει την ορθότητα των ραβινικών ερμηνευτικών παραδόσεων της Χαλαχά, οι οποίες ουσιαστικά καταργούν το νόημα της θείας αποκάλυψης. Ο Ιησούς Χριστός ερμηνεύει σε βάθος τις προφητείες της Παλαιάς Διαθήκης και αποκαλύπτει ότι η τελική και αληθινή εκπλήρωση των υποσχέσεων του Θεού προς τον Ισραήλ δεν βρίσκεται μόνο στην τήρηση του Νόμου, αλλά στη σωτηρία και αναγέννηση του ανθρώπου μέσω της κοινωνίας μαζί Του. Ο Χριστιανισμός συμπεριέλαβε τα κείμενα της Παλαιάς Διαθήκης ως αναπόσπαστο τμήμα της θείας αποκάλυψης. Η Καινή Διαθήκη μετέβαλε το κέντρο βάρους της ερμηνείας της Παλαιάς

³⁷ Παναγόπουλος, Α': 95-98.

Διαθήκης, από μια αυστηρά νομικίστικη προσέγγιση, σε μια σωτηριολογική προοπτική, ως συνέπεια της ενσάρκωσης του Θεού Λόγου και της επέμβασής Του στην ανθρώπινη ιστορία. Ο ίδιος ο Ιησούς Χριστός ερμήνευσε τις προφητείες και ιστορικά γεγονότα του Ισραήλ της Παλαιάς Διαθήκης ως εκπληρωμένα στο πρόσωπό Του. Στην εποχή της Καινής Διαθήκης, η ερμηνευτική προσέγγιση διαφοροποιήθηκε σημαντικά, καθώς η χριστιανική πίστη και το έργο του Ιησού Χριστού έφεραν στο προσκήνιο μια νέα αντίληψη για την ερμηνεία των Γραφών. Οι συγγραφείς της Καινής Διαθήκης, μέσω των κειμένων τους, ερμήνευσαν το πρόσωπο και το έργο του Χριστού υπό το φως των Γραφών της Παλαιάς Διαθήκης, αναδεικνύοντας έτσι τη Χριστολογική πληρότητα της Βίβλου. Η τυπολογική ερμηνεία, η οποία στηρίζεται στην εκπλήρωση προφητειών και ιστορικών γεγονότων της Παλαιάς Διαθήκης με τη ζωή του Χριστού, υπήρξε ένας σημαντικός τρόπος για τη χριστιανική ερμηνεία και αποτέλεσε το θεμέλιο για τη θεολογική θεμελίωση της χριστιανικής πίστης. Η Παλαιά Διαθήκη ερμηνεύτηκε από τους Αποστόλους ως η προετοιμασία για την Καινή Διαθήκη. Το ερμηνευτικό νόημα της Παλαιάς Διαθήκης, φωτιζόμενο από τα γεγονότα της ενσάρκωσης του Χριστού, ανέδειξε τη σωτηριώδη εκπλήρωση των υποσχέσεων του Θεού και την άπειρη αγάπη Του για την αποκατάσταση της κοινωνίας με το δημιούργημά Του³⁸. Ταυτόχρονα, αναδεικνύεται η άρρηκτη ενότητα των δύο Διαθηκών της Βίβλου. Εκείνο που διαφέρει μεταξύ των δύο Διαθηκών είναι ότι το πρόσωπο της Αγίας Τριάδος, το οποίο αποκαλύφθηκε στους Προφήτες της Παλαιάς Διαθήκης, είναι ο Υιός και Λόγος του Θεού ασάρκως, ενώ στην Καινή Διαθήκη ο Υιός και Λόγος του Θεού εν σαρκί³⁹.

1.5 Η ερμηνεία της Αγίας Γραφής στην ερμηνευτική παράδοση των πατερικών κειμένων

Το ζήτημα της ερμηνείας υπήρξε αντικείμενο της θεολογικής έρευνας, από τα πρώτα χρόνια της εκκλησιαστικής ιστορίας. Με την πάροδο όμως του χρόνου, η ερμηνεία αποτέλεσε και την αιτία αντιπαραθέσεων που συχνά απειλούσαν την ενότητα της Εκκλησίας. Η ερμηνευτική έρευνα που αφορούσε τα κείμενα της Αγίας Γραφής, στη συνέχεια επεκτάθηκε και στα κείμενα της Πατερικής Παράδοσης, καθώς αυτά σχολιάζονταν από τις συνόδους και τους μεταγενέστερους Πατέρες. Η ερμηνεία των Πατερικών κειμένων σε συνδυασμό με την ερμηνεία της Αγίας Γραφής, αποτελεί τους δύο βασικούς πυλώνες για την κατανόηση της μεθοδολογίας με την οποία η Εκκλησία

³⁸ Παναγόπουλος, Α':103-8.

³⁹ Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου Ιεροθέου Βλάχου, *Οι Δεσποτικές Εορτές*, Β' (Λειβαδιά: Ιερά Μονή Γενεθλίου της Θεοτόκου, 1998), 40-41.

αντιλήφθηκε, ερμήνευσε και μετέδωσε την αλήθεια που βίωνε ως σώμα του Χριστού. Στην Ορθόδοξη Χριστιανική Εκκλησία, η ιερά Παράδοση και οι Πατέρες της Εκκλησίας, κατέχουν κεντρική θέση στην ερμηνεία των Γραφών και τη διδασκαλία της Εκκλησίας και αποτελούν διαχρονικά την ερμηνευτική καθοδήγηση για τους πιστούς. Σύμφωνα με την Εκκλησιαστική Παράδοση, τα κείμενα των Πατέρων ερμηνεύουν την αποκάλυψη του Θεού μέσα στην ιστορία και αποτυπώνουν την εμπειρία αυτής της αποκάλυψης. Τα υπομνήματα των Πατέρων, μας μεταφέρουν την αγωνιώδη προσπάθεια του ανθρώπου για τη μύηση και τη συμμετοχή του στη σωτηριώδη άκτιστη ενέργεια του Θεού, με την οποία Εκείνος γίνεται αντιληπτός και κοινωνείται εντός του χωροχρόνου⁴⁰. Οι άγιοι Πατέρες υπήρξαν οι πραγματικοί θεολόγοι, καθώς έφθασαν στη θέωση και την κοινωνία με τον Χριστό και κατά συνέπεια με τον Τριαδικό Θεό, διατυπώνοντας στα έργα τους αυτή την εμπειρία της σύνδεσής τους με τον Χριστό⁴¹.

1.5.1 Ερμηνευτικές προκλήσεις του 2ου αι. μ.Χ.: Από την Αποστολική Παράδοση στην εδραίωση της εκκλησιαστικής ερμηνείας

Κατά τα τέλη του 1ου αι. μ.Χ. και τις αρχές του 2ου αι. μ.Χ., η Εκκλησία βρέθηκε αντιμέτωπη με νέες εξωτερικές και εσωτερικές συνθήκες, οι οποίες διαμόρφωσαν νέες ανάγκες για την ερμηνεία των Γραφών. Από τη μία πλευρά, αναμετρήθηκε με τις ερμηνευτικές παραδόσεις του Ιουδαϊσμού και τις επιρροές της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας, ενώ από την άλλη, αντιμετώπισε τις πρώτες μεγάλες αιρέσεις, όπως ο Γνωστικισμός. Οι αιρετικές προκλήσεις, ιδιαίτερα των Γνωστικών, ανέδειξαν την ανάγκη προστασίας της αποστολικής διδασκαλίας και διασάφησης της αλήθειας των Γραφών, καθιστώντας αυτό ως βασικό έργο των Πατέρων και εκκλησιαστικών συγγραφέων του 2ου αι. μ.Χ.

Η αντιπαράθεση με τις αιρέσεις επέβαλε την ανάδειξη ενός αυθεντικού πλαισίου ερμηνείας, μέσα στο οποίο το Ευαγγελικό μήνυμα διατηρείται ανόθευτο. Αυτό το πλαίσιο λειτουργούσε ως ασπίδα για την πίστη της Εκκλησίας, απορρίπτοντας τις αιρετικές διδασκαλίες και προσανατολίζοντας την ερμηνεία των Γραφών προς την αποστολική παράδοση. Διαμορφωνόταν επίσης από την επισήμανση των αυθεντικών πηγών της πίστης, που παρέλαβε η Εκκλησία από τους Αποστόλους και τους αυτόπτες μάρτυρες του Λόγου του Θεού και από την οργάνωση της εσωτερικής της ζωής⁴².

⁴⁰ Χρήστος Αραμπατζής, *Θέματα Εκκλησιαστικής Γραμματολογίας και Πατερικής Ερμηνευτικής* (Θεσσαλονίκη: Ostrakon Publishing, 2014), 317–18.

⁴¹ Βλάχος, *Η Αποκάλυψη του Θεού*, 39.

⁴² Παναγόπουλος, *Η Ερμηνεία της Αγίας Γραφής στην Εκκλησία των Πατέρων*, Α':157.

Σύμφωνα με τον Αμερικανό θεολόγο Henry H. Halley, στο βιβλίο του *Halley's Bible Handbook*, η αναφορά του Αποστόλου Πέτρου «ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς» (Β΄Πε. 3,16) υποδεικνύει, ότι ο σχηματισμός και η διαμόρφωση του κανόνα της Καινῆς Διαθήκης, φαίνεται να είχε ἤδη ξεκινήσει υπό την ἄμεση εποπτεία των Αποστόλων, διασφαλίζοντας την αυθεντικότητα και την ενότητά του⁴³. Παράλληλα, η ερμηνεία των βιβλικών κειμένων κατά τον 2ο αι. μ.Χ., ιδίως της Παλαιάς Διαθήκης, προσαρμόστηκε στις νέες συνθήκες της εποχής, εστιάζοντας στην ενότητα και τη συνέπεια του χριστιανικού Ευαγγελίου. Αυτή η στάση της Εκκλησίας απέναντι στην Παλαιά Διαθήκη, καθορίστηκε αυθόρμητα από τη ζώσα προφορική παράδοση των Αποστόλων και των διαδόχων τους. Ερμήνευσε την Παλαιά Διαθήκη χριστολογικά, βλέποντας σε αυτήν μια προεικόνιση και προαναγγελία του Ευαγγελίου. Οι δογματικές προκλήσεις αυτής της εποχής κατεύθυναν την ανάπτυξη της εκκλησιαστικής θεολογίας, διατηρώντας ζωντανή την αποστολική παράδοση και προσδιορίζοντας τα ορθά πλαίσια ερμηνείας της Παλαιάς Διαθήκης. Οι νέες αυτές συνθήκες συνέβαλαν καθοριστικά στην προοδευτική ανάπτυξη της εκκλησιαστικής θεολογίας⁴⁴.

1.5.2 Ο Χριστιανικός δογματικός αγώνας και η ερμηνευτική παράδοση κατά τον 4ο και 5ο αι. μ.Χ.

Τον 4ο αι. μ.Χ. η Εκκλησία βρέθηκε αντιμέτωπη με τις Τριαδολογικές και Χριστολογικές αιρέσεις, οι οποίες παρερμήνευαν τα κείμενα της Αγίας Γραφής. Τα ζητήματα αυτά έθεσαν νέες προκλήσεις για την πίστη, ενώ ταυτόχρονα δημιουργήθηκε η ανάγκη για ερμηνεία της Αγίας Γραφής, ώστε να απαντηθούν οι θεολογικές προκλήσεις που αναδύονταν. Αυτό που παρατηρείται στον 4ο αι. μ.Χ., είναι η εμφάνιση μιας παράλληλης ερμηνευτικής προσέγγισης, η οποία περιλάμβανε τη σύνταξη και συλλογή Πατερικών κειμένων που ερμήνευαν την Αγία Γραφή και καταδείκνυαν την ορθότητα της Χριστιανικής πίστης. Τα κείμενα αυτά είχαν καθοριστική σημασία για την κατοχύρωση της διδασκαλίας της Εκκλησίας, όπως αυτή αποτυπωνόταν και στη λειτουργική της ζωή. Τα κείμενα αυτά, που συχνά ονομάζονται «Ανθολόγια» στη χριστιανική γραμματεία, υποστήριζαν ερμηνευτικά την υπεράσπιση του χριστιανικού δόγματος σε περιόδους κατά τις οποίες η Εκκλησία κλήθηκε να αντιμετωπίσει κρίσιμα δογματικά ζητήματα. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η εκκλησία

⁴³ Henry Hampton Halley, *Halley's Bible handbook with the New International Version*, 25th έκδ. (Grand Rapids, Mich: Zondervan Publishing House, 2000), 2582–83, ανακτήθηκε στις 2 Ιανουαρίου 2025. https://archive.org/details/HalleysBibleHandbookHenryH.Halley_ebook/PDF.

⁴⁴ Παναγόπουλος, *Η Ερμηνεία της Αγίας Γραφής στην Εκκλησία των Πατέρων*, Α΄:158.

συνέδεσε ερμηνευτικά την αυθεντία της Αγίας Γραφής με την αυθεντία των Πατέρων, δημιουργώντας έτσι έναν σύνδεσμο ανάμεσα στη βιβλική και την πατερική παράδοση, που συνέβαλε στην εδραίωση των δογμάτων και την απολογητική της χριστιανικής διδασκαλίας κατά των αιρέσεων⁴⁵. Την εποχή του Μεγάλου Αθανασίου (περ.298-373), υπήρξαν περιπτώσεις κατά τις οποίες αιρετικοί επιχείρησαν να στηρίξουν ερμηνευτικά τις θέσεις της διδασκαλίας τους σε αρχαιότερο Πατέρα. Κατέβαλαν προσπάθειες για την ανατροπή του σωτηριώδους οικοδομήματος της απολυτρώσεως, διαστρέφοντας την πίστη και τη διδασκαλία της Εκκλησίας. Ο Μέγας Αθανάσιος, στα έργα του, παραθέτει οδηγίες προκειμένου να διασφαλιστεί η ορθή προσέγγιση και ερμηνεία των θέσεων κάθε αρχαιότερου Πατέρα, όπως παρακάτω⁴⁶:

- α. Οι ερμηνευτικές θέσεις των Πατέρων πρέπει να συμπεραίνονται, όχι μόνο από ένα κείμενό τους αλλά σε συνάρτηση με όλα τα έργα τους⁴⁷.
- β. Η τακτική των αιρετικών συνήθως είναι η αποσπασματική παράθεση χωρίων τα οποία όμως δεν συνάδουν με την εν γένει διδασκαλία του Πατέρα⁴⁸.
- γ. Τα κείμενα ενός Πατέρα που ίσως περιέχουν εκφραστικές δυσκολίες θα πρέπει να προσεγγίζονται σε συνδυασμό με τα μεταγενέστερα έργα του⁴⁹.
- δ. Οι Πατέρες, αρχαιότεροι και νεότεροι βρίσκονται πάντοτε σε συμφωνία μεταξύ τους, καθώς στο λεγόμενο στάδιο της κατά Χάριν θεώσεως, φωτίζονται και διακατέχονται από την κοινή εμπειρία και αντίληψη για τον Χριστό⁵⁰.
- ε. Δεν αντιτίθεται ο ένας Πατέρας στον άλλο⁵¹.
- στ. Τη σημασία της προσεκτικής ερμηνείας των κειμένων των Πατέρων της Εκκλησίας, ειδικά όταν αυτοί χρησιμοποιούν ορολογία, η οποία μπορεί να φαίνεται ότι δεν ευθυγραμμίζεται απόλυτα με την επίσημη πίστη της Εκκλησίας για την Αγία Τριάδα και τη Θεότητα. Συγκεκριμένα, όταν οι Πατέρες αναφέρονται στο σχέδιο της σωτηρίας των ανθρώπων και την ενσάρκωση του

⁴⁵ Αραμπατζής, *Θέματα Εκκλησιαστικής Γραμματολογίας και Πατερικής Ερμηνευτικής*, 318.

⁴⁶ Αραμπατζής, 323-4

⁴⁷ Αθανασίου Αλεξανδρείας, «Περὶ Διονυσίου τοῦ Ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας ὅτι καὶ αὐτὸς κατὰ τῆς ἁρειανῆς αἵρεσης ἐφρόνει ὡς ἡ ἐν Νικαίᾳ Σύνοδος καὶ μάτην αὐτὸν συκοφαντοῦσιν οἱ ἁρειομανῖται ὡς ὁμόδοξον ἑαυτὸν», στο *Ἑλληνες Πατέρες της Εκκλησίας*, τ. 4 (Θεσσαλονίκη: Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», 1975), 24–25.

⁴⁸ Αθανασίου Αλεξανδρείας, 46–49.

⁴⁹ Αθανασίου Αλεξανδρείας, 29.

⁵⁰ Αθανασίου Αλεξανδρείας, «Ὅτι ἡ ἐν Νικαίᾳ Σύνοδος ἐωρακυῖα τὴν πανουργίαν των περὶ Εὐσέβιον ἐξέθεντο πρεπόντως καὶ εὐσεβῶς κατὰ τῆς ἁρειανῆς αἵρέσεως τὰ ὀρισθέντα», στο *Ἑλληνες Πατέρες της Εκκλησίας*, τ. 9 (Θεσσαλονίκη: Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», 1976), 37–39.

⁵¹ Αθανασίου Αλεξανδρείας, «Επιστολή προς Αρμίνω της Ιταλίας και εν Σελευκεία της Ισαυρίας Συνόδων», στο *Ἑλληνες Πατέρες της Εκκλησίας*, τ. 10 (Θεσσαλονίκη: Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», 1976), 267–69.

Χριστού, μπορεί να χρησιμοποιούν γλώσσα η οποία μπορεί να φαίνεται να αποκλίνει από την Τριαδολογική θεολογία. Παρ' όλα αυτά, ο σκοπός τους είναι να υποστηρίξουν ποιμαντικά και κηρυγματικά την αλήθεια της ενσάρκωσης και τις σωτηριολογικές συνέπειες, που προκύπτουν από αυτήν για την ανθρωπότητα⁵².

- ζ. Ο ερμηνευτής δεν θα πρέπει να αυτονομεί κείμενα ενός Πατέρα που αναφέρονται στο σχέδιο της θείας οικονομίας αναζητώντας πάνω σε αυτά την πίστη του, αλλά να λαμβάνει υπόψη του και άλλα πιο αναλυτικά έργα του εκάστοτε Πατέρα. Η ερμηνεία των Πατερικών κειμένων δεν πρέπει να γίνεται επιφανειακά ή αποσπασματικά, αλλά με πλήρη κατανόηση του γενικότερου θεολογικού πλαισίου και των προθέσεων του συγγραφέα⁵³.

Ο Μέγας Αθανάσιος ανέπτυξε μια βιβλική ερμηνευτική, η οποία έθεσε ως κεντρικό στοιχείο την ενανθρώπιση του Λόγου, εγκαταλείποντας την πλατωνική διάκριση μεταξύ αισθητού και νοητού κόσμου, που χαρακτήριζε την αλληγορική ερμηνεία των Αλεξανδρινών. Για τον Μ. Αθανάσιο, η Αγία Γραφή είναι μαρτυρία του ιστορικού γεγονότος της Θείας Οικονομίας και η κατανόηση των βιβλικών κειμένων πρέπει να καθοδηγείται από την ουσία της ενσάρκωσης του Χριστού. Οι λέξεις της Γραφής, κατά τον Μ. Αθανάσιο, προσαρμόζονται στην ουσία της Θείας Οικονομίας, που προηγείται και κατευθύνει τη σημασία τους, αντί να υποτάσσονται απλώς στη διάκριση γράμματος και πνεύματος⁵⁴.

Ο 5ος αιώνας μ.Χ. αποτέλεσε μια κρίσιμη περίοδο για την εξέλιξη της χριστιανικής διδασκαλίας και την εδραίωση της πατερικής ερμηνευτικής παράδοσης. Η Εκκλησία βρέθηκε και πάλι αντιμέτωπη με δογματικές προκλήσεις και αιρέσεις, οι οποίες έθεσαν νέες απαιτήσεις για την ερμηνεία των ιερών κειμένων. Οι Πατέρες της Εκκλησίας, έχοντας ως οδηγό την παράδοση και την πνευματική τους εμπειρία, ανέλαβαν να ερμηνεύσουν την Αγία Γραφή με τρόπο που να ενισχύει τη διατύπωση της πίστης και να διασφαλίζει την ορθότητα της διδασκαλίας. Σημαντικό ρόλο σε αυτή την προσπάθεια διαδραμάτισε η σύνταξη Πατερικών κειμένων, τα οποία όχι μόνο ερμήνευαν τα βιβλικά κείμενα, αλλά ταυτόχρονα υποστήριζαν θεολογικά τη διδασκαλία της Εκκλησίας απέναντι στις αιρέσεις. Τα πατερικά «ανθολόγια»

⁵² Αθανασίου Αλεξανδρείας, «Περί Διονυσίου του Επισκόπου Αλεξανδρείας ότι και αυτός κατά της αρειανής αίρεσης εφρόνει ως η εν Νικαία Σύνοδος και μάτην αυτόν συκοφαντούσιν οι αρειομανίται ως ομόδοξον εαυτόν», 59.

⁵³ Αθανασίου Αλεξανδρείας, 36-39 κ' 42-43.

⁵⁴ Παναγόπουλος, Η Ερμηνεία της Αγίας Γραφής στην Εκκλησία των Πατέρων, Α': 367-68.

αποτελέσαν θεμέλιο για τη θεολογική τεκμηρίωση της χριστιανικής πίστης και την υπεράσπισή της από αιρετικές διδασκαλίες. Με την διατύπωση της αυθεντικής ερμηνείας των Γραφών, οι άγιοι Πατέρες διαμόρφωσαν τον τρόπο με τον οποίο η Εκκλησία προσλάμβανε και εξέφραζε τη θεία αλήθεια. Ο Μ. Βασίλειος (περ. 330–379) θεωρείται μία από τις σπουδαιότερες μορφές των Πατέρων της Εκκλησίας της εν λόγω χρονικής περιόδου και πρωτοπόρος στην υπεράσπιση της ορθής πίστης. Η συμβολή του ήταν καθοριστική στις δογματικές προκλήσεις της εποχής, ειδικά όσον αφορά τη διδασκαλία για το Άγιο Πνεύμα. Στο έργο του «Περί Αγίου Πνεύματος», ο Μ. Βασίλειος συγκέντρωσε και συστηματοποίησε Πατερικές απόψεις, οι οποίες παρείχαν ερμηνευτική υποστήριξη για τη θεότητα του Αγίου Πνεύματος. Με τη σύνταξη ανθολογίων τα οποία συγκέντρωναν τις απόψεις προγενέστερων Πατέρων, ενίσχυσε τη θεολογική επιχειρηματολογία της Εκκλησίας απέναντι στις αιρέσεις της εποχής.

Αυτές οι συλλογές, λειτούργησαν ως παρακαταθήκες που επέτρεπαν την αποσαφήνιση θεολογικών ζητημάτων και την υπεράσπιση της Ορθοδοξίας σε περίοδο έντονων αιρετικών προκλήσεων. Η κύρια επιδίωξη αυτής της διαδικασίας ήταν να εντοπιστεί και να αναδειχθεί το κοινό πνευματικό βίωμα των αγίων στις διαφορετικές χρονικές περιόδους, έτσι ώστε να κατανοηθεί η διαχρονική τους εμπειρία μέσα στην Εκκλησία.

Παράλληλα, η σύνταξη αυτών των συλλογών είχε έναν δεύτερο σημαντικό στόχο. Να προσφέρει νόημα και να δώσει απαντήσεις σε θεμελιώδη ερωτήματα που σχετίζονται με την κοινωνική, και πολιτιστική εξέλιξη της ανθρωπότητας. Με άλλα λόγια, αυτές οι συλλογές στόχευαν να συνδέσουν την πνευματική παράδοση με τις αλλαγές που συμβαίνουν στην ανθρώπινη ζωή, διατηρώντας τη διαχρονική αλήθεια του χριστιανικού βιώματος και απαντώντας σε προκλήσεις που προκύπτουν από την εξέλιξη των κοινωνιών και των πολιτισμών⁵⁵.

1.5.2.1 Οι βιβλικές σειρές

Ο όρος «Βιβλικές Σειρές» αναφέρεται σε βιβλικά υπομνήματα που προέρχονται από αποσπάσματα διαφόρων συγγραφέων. Οι πρώτοι συντάκτες τις αποκαλούσαν εκλογές, συναγωγές ή εξηγήσεις, ενώ στη συνέχεια πήραν τα ονόματα παραγραφές και στα λατινικά, Excerpta ή Collactanea. Αργότερα καθιερώθηκε η ονομασία Catena. Αυτό το είδος κειμένων εμφανίστηκε σε μια περίοδο έντονης πνευματικής παραγωγής, όταν υπήρχε ανάγκη για τυποποίηση, κωδικοποίηση, και εύκολη συγκέντρωση

⁵⁵ Αραμπατζής, Θέματα Εκκλησιαστικής Γραμματολογίας και Πατερικής Ερμηνευτικής, 319-20.

κειμένων. Οι ερμηνευτικές σειρές έκαναν την εμφάνισή τους στο τέλος της χρυσής πατερικής περιόδου και κατείχαν ιδιαίτερη σημασία για την αρχαία ελληνική γραμματεία. Ως πρώτος δημιουργός των ελληνικών βιβλικών σειρών θεωρείται ο Γαζαίος Προκόπιος, στις αρχές του 6ου αι. μ.Χ. Οι σειρές οργανώθηκαν κατά θεματολογία, με παραδείγματα από την Οκτάτευχο, τα βιβλία των Βασιλειών, τον Ησαΐα, καθώς και τα βιβλία των Παροιμιών, του Εκκλησιαστή και του Άσματος Ασμάτων. Μερικοί από τους πιο γνωστούς συντάκτες βιβλικών σειρών είναι οι:

- Νικήτας, μητροπολίτης Ηρακλείας (14ος αιώνας).
- Φιλόθεος (7ος αιώνας).
- Ανδρέας, ιερέας (8ος αιώνας).
- Πολυχρόνιος, διάκονος (9ος αιώνας).
- Νικόλαος Μουζάλων (12ος αιώνας).
- Μακάριος Χρυσοκέφαλος.

Τα περισσότερα χειρόγραφα ελληνικών σειρών είναι ανώνυμα, αλλά τα σχόλια συχνά αποδίδονται σε αναγνωρισμένους Πατέρες.

Οι ερμηνευτικές σειρές διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες, ανάλογα με τη διάταξη του κειμένου στη σελίδα:

- α. Κείμενο στο κέντρο της σελίδας: Το βιβλικό κείμενο βρίσκεται στη μέση της σελίδας, ενώ γύρω του παρατίθενται τα σχόλια. Πρόκειται για την κομψότερη και επιβλητικότερη κατηγορία.
- β. Παράλληλες στήλες: Το βιβλικό κείμενο και τα σχόλια τοποθετούνται σε δύο στήλες.
- γ. Διακοπτόμενη ροή: Το βιβλικό κείμενο διακόπτεται σε συγκεκριμένα τμήματα και κάτω από κάθε τμήμα παρατίθενται τα σχόλια.
- δ. Περιθώρια του κώδικα: Τα σχόλια των Πατέρων αναγράφονται στα περιθώρια του κώδικα, εξηγώντας σημαντικά ή δυσνόητα σημεία του κειμένου.

Κατά τη σύνταξη νέων εκδόσεων, οι ερμηνευτικές σειρές συχνά υπέστησαν αλλοιώσεις και παραποιήσεις όπως παρακάτω:

- Σε ορισμένες περιπτώσεις, αφαιρέθηκαν τα ονόματα των Πατέρων.
- Κάποιες σειρές υπέστησαν εσκεμμένες αλλοιώσεις στην αρχή ή στο τέλος τους, ώστε να επιτευχθεί καλύτερη εναρμόνιση.
- Σε άλλες περιπτώσεις πραγματοποιήθηκαν αυθαίρετες επεμβάσεις, που επηρέασαν τη γνησιότητα των ερμηνειών.

Προκειμένου να εξαχθούν ερμηνευτικά συμπεράσματα και πνευματικοί καρποί από την πλούσια παραγωγή αυτών των σειρών, απαιτείται η κριτική επισκόπηση μέσα από τη διαδικασία αποτίμησης της αυθεντικότητάς τους, καθώς και αυστηρός έλεγχος και λεπτομερής εξέταση για τη διασφάλιση της ακρίβειας των κειμένων.

Ερευνητές του 19ου και 20ού αιώνα, όπως οι G. Karo (1872–1963) και J. Lietzmann (1875–1942), συνέβαλαν σημαντικά στην προετοιμασία του εδάφους για την αντιστοίχιση ερμηνευτικών σειρών με όλα τα βιβλία της Αγίας Γραφής, ενώ οι J. Sickenberger (1867–1945) και Reuss (1804–1891) επικεντρώθηκαν ειδικότερα στα Ευαγγέλια. Παράλληλα, ο K. Staab (1879–1974) αφιέρωσε το έργο του στις Επιστολές του Παύλου, παρέχοντας πολύτιμη συνεισφορά στη μελέτη αυτών των κειμένων. Ωστόσο, παρά τη σημασία της δουλειάς τους, η εργασία τους δεν αναιρεί την ανάγκη για λεπτομερή έλεγχο και αποκατάσταση των ερμηνευτικών σειρών, ώστε να διασφαλιστεί η ακρίβεια και η αυθεντικότητά τους στο πλαίσιο της σύγχρονης ερμηνευτικής έρευνας⁵⁶.

1.5.3 Η ερμηνευτική των Γραφών στις δύο θεολογικές σχολές (Αντιοχειανή και Αλεξανδρινή)

Κατά τον 2ο αι. μ.Χ., αναπτύχθηκαν δύο κύριες θεολογικές ερμηνευτικές σχολές, η Αλεξανδρινή και η Αντιοχειανή. Ιδρυτής της Αλεξανδρινής σχολής ήταν ο Πάνταινος, ένας εξαιρετικά καταρτισμένος στις Γραφές πρώην στωικός φιλόσοφος από τη Σικελία, τον οποίο αναφέρει με τιμητικά λόγια ο Κλήμης⁵⁷. Σημαντικοί εκπρόσωποι της σχολής αυτής είναι ο Κλήμης και ο Ωριγένης. Η Αλεξανδρινή σχολή επικεντρωνόταν κυρίως στην αλληγορική μέθοδο ερμηνείας, ακολουθώντας τη φιλοσοφική παράδοση του Πλάτωνα. Η Αντιοχειανή σχολή, της οποίας ιδρυτής θεωρείται ο Λουκιανός και κύριοι εκπρόσωποί της, ο Διόδωρος Ταρσού και ο Θεόδωρος Μοψουεστίας, βασίστηκε στη φιλολογική και ιστορική μέθοδο και τον Αριστοτέλη. Έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην ανθρωπότητα του Χριστού και υπογράμμισε την ιστορική και πραγματική διάσταση των Γραφών⁵⁸. Ο έντονος διάλογος σχετικά με το πρόσωπο του Χριστού επικεντρώθηκε στα δύο θεολογικά κέντρα, της Αλεξάνδρειας και της Αντιόχειας, με κύριους πρωταγωνιστές, τον Μ. Αθανάσιο και κατόπιν τον Κύριλλο Αλεξανδρείας (370-344) και τους μαθητές του

⁵⁶ Σπυρίδων Αβούρης κ.ά., επιμ., «Σειραί, βιβλικά», στο *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια* (Αθήνα: Αθ. Μαρτίνο, 1967), στήλες 16-17.

⁵⁷ Παναγόπουλος, *Η Ερμηνεία της Αγίας Γραφής στην Εκκλησία των Πατέρων*, Α':243.

⁵⁸ Δεσπότης, *Ιερά Ευαγγέλια*, 321.

Διόδωρου Ταρσού αντίστοιχα⁵⁹. Οι κύριες απόψεις του Κυρίλλου ήταν συνεκτικές και επικεντρώνονταν στον Θεό ως αφετηρία, ενώ η σχολή της Αντιόχειας ξεκινούσε πάντα με βάση τον άνθρωπο. Οι δύο σχολές εκφράζονταν με διαφορετικές ερμηνευτικές προσεγγίσεις στα επιμέρους θέματα που αφορούσαν την ενσάρκωση του Θεού Λόγου. Ο Isaak August Dorner (1809–1884) εκφράζει την άποψη, ότι οι δύο θεολογικές σχολές, η Αλεξανδρινή και η Αντιοχειανή, συνεισέφεραν από κοινού στην ανάπτυξη της Χριστιανικής θεολογίας και της κατανόησης του προσώπου του Χριστού. Παρόλο που οι σχολές είχαν διαφορετικές προσεγγίσεις (η Αλεξανδρινή έδινε έμφαση στην ενότητα της φύσης του Χριστού, ενώ η Αντιοχειανή στην καθολικότητα της ανθρώπινης φύσης Του), αυτές οι απόψεις δεν ήταν αντιφατικές αλλά συμπληρωματικές. Ο Dorner υποστηρίζει ότι και οι δύο θεολογικές προσεγγίσεις ήταν απαραίτητες και αλληλοσυμπληρούμενες για την κατανόηση του θείου μυστηρίου της ενσάρκωσης⁶⁰.

Στις αρχές του 5ου αι. μ.Χ., η «απάθεια» και το «αμετάβλητο» του Χριστού υπήρξαν τα κύρια θέματα που απασχόλησαν ερμηνευτικά τους θεολόγους των δύο θεολογικών σχολών. Η Αλεξανδρινή σχολή έδινε έμφαση στη διατήρηση της ενότητας της φύσης του Χριστού, ενώ η Αντιοχειανή σχολή περιφρουρούσε την καθολικότητα της ανθρώπινης φύσης Του⁶¹. Η έννοια της απάθειας αναφέρεται στο ότι η θεία φύση στο Χριστό, δεν μπορούσε να υποστεί πόνο ή να μεταβληθεί από εξωτερικές συνθήκες. Παράλληλα, το αμετάβλητο του Θεού αναφερόταν στην αμετάβλητη θεία φύση, η οποία δεν μεταβάλλεται κατά την ενσάρκωση ή οποιαδήποτε άλλη στιγμή, κατά την οποία επιτελείται το σχέδιο της θείας οικονομίας⁶². «Αυτό το οποίο φάνταζε ως μωρία και σκάνδαλο για τους Έλληνες φιλοσόφους και τους Ιουδαίους και αφορούσε την απόλυτη υπερβατικότητα του Θεού αναζητούσε να βρει τα λογικά σχήματα και τη συστηματική του διατύπωση»⁶³.

Η Αλεξανδρινή σχολή, με τους Κλήμη και Ωριγένη, υποστήριζε ότι η Γραφή δεν πρέπει να ερμηνεύεται μόνο κατά το γράμμα, αλλά να αναζητείται το βαθύτερο πνευματικό και θεολογικό μήνυμα. Η ερμηνευτική μέθοδος της αλληγορίας εστίαζε κατά προτεραιότητα στον πνευματικό σκοπό της Γραφής. Τα βιβλικά κείμενα

⁵⁹ Μητροπολίτου Πισιδίας Μεθοδίου Φούγια, *Το πρόσωπο του Ιησού Χριστού στις Αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων, Α'* (Αθήνα: Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος, 1997), 67.

⁶⁰ Φούγια, 70.

⁶¹ Φούγια, 70.

⁶² Αραμπατζής, *Θέματα Εκκλησιαστικής Γραμματολογίας και Πατερικής Ερμηνευτικής*, 135.

⁶³ Αραμπατζής, 138.

διαπνέονται από το Άγιο Πνεύμα και υφίσταται εσωτερικό πνευματικό νόημα στις Γραφές, το οποίο δεν προσεγγίζεται απλά μέσω των γραπτών λέξεων και της ανθρώπινης κτιστής λογικής. Το γράμμα, δηλαδή η επιφανειακή ερμηνεία του κειμένου, είναι η πρώτη προσέγγιση, αλλά το πνευματικό νόημα βρίσκεται στη «σφαίρα του Θεού», σε πνευματικά επίπεδα⁶⁴.

Οι Αντιοχειανοί θεολόγοι, που χαρακτηρίζονταν για τον βιβλικό τους ρεαλισμό, προσπαθούσαν να περιφρουρήσουν ερμηνευτικά την απάθεια της θείας φύσης του Χριστού τονίζοντας περισσότερο την ανθρώπινη φύση Του, μέσω της οποίας ο Χριστός βίωσε αυθεντικά τις ανθρώπινες συνθήκες, συμπεριλαμβανομένων του πόνου και των παθών της Σταύρωσης. Υπήρχε διάχυτη η ανησυχία, μήπως προκύψει μια κατά κάποιο τρόπο ερμηνευτική εκτροπή για την απαθή θεία φύση του Χριστού, ώστε να θεωρηθεί ότι κατά μια έννοια μπορούσε να επηρεαστεί η θεία φύση από την ανθρώπινη εμπειρία. Μια ελλιπής ή περιορισμένη ανθρωπότητα θα καθιστούσε τη σωτηρία ατελή. Ταυτόχρονα, απέφευγε έναν ακραίο «Υιοθετισμό», που θα αναιρούσε την προαιώνια και άναρχη θεότητα του Χριστού⁶⁵.

Η φράση «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» στο Κατά Ιωάννη Ευαγγέλιο (Ιω. 1,14) αποτέλεσε κεντρικό ερμηνευτικό σημείο της θεολογικής και φιλοσοφικής ανάλυσης, τόσο της Αλεξανδρινής όσο και της Αντιοχειανής σχολής.

Για την Αλεξανδρινή θεολογική σχολή, η φράση «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» προσεγγιζόταν με έμφαση στην απάθεια και το αμετάβλητο της θείας φύσης του Χριστού, η οποία παρέμεινε απαθής και αναλλοίωτη, ενώ η ανθρώπινη φύση Του βίωσε τον πόνο από τα πάθη και τον Σταυρό. Η θεότητα του Χριστού διατήρησε την αμετάβλητη φύση της καθ' όλη τη διάρκεια του μυστηρίου της σωτηρίας⁶⁶.

Για την Αντιοχειανή σχολή ο παραπάνω στίχος από το κατά Ιωάννη Ευαγγέλιο, αποτέλεσε κεντρικό σημείο θεολογικού και φιλοσοφικού προβληματισμού⁶⁷.

Η αντιπαράθεση των δύο σχολών έλαβε χώρα και στην ερμηνεία για την έννοια της πληρότητας της θείας παρουσίας, η οποία αναφέρεται στην ολοκληρωτική και πλήρη ενσάρκωση του Θεού στον Χριστό και στην Αποκάλυψή Του στον κόσμο.

⁶⁴ Παναγόπουλος, *Η Ερμηνεία της Αγίας Γραφής στην Εκκλησία των Πατέρων*, Α':284.

⁶⁵ Αραμπατζής, *Θέματα Εκκλησιαστικής Γραμματολογίας και Πατερικής Ερμηνευτικής*, 136–37.

⁶⁶ Αραμπατζής, 137.

⁶⁷ Αραμπατζής, 136.

Η Αντιοχειανή σχολή χρησιμοποίησε τα φιλοσοφικά αξιώματα και τις αναλυτικές δυνατότητες του ανθρώπινου νου για την κατανόηση των Γραφών⁶⁸. Αυτό υποδηλώνει μια προσπάθεια προσαρμογής των νοημάτων της Βίβλου στις προϋποθέσεις και τις κατηγορίες της ανθρώπινης λογικής και των φιλοσοφικών αξιωμάτων, ώστε να καταστεί κατανοητή και αποδεκτή μέσα στο συγκεκριμένο πολιτισμικό και διανοητικό πλαίσιο.

Όπως αναφέρει ο καθηγητής Ι. Παναγόπουλος, η Αλεξανδρινή σχολή ερμηνείας είχε πολύ μεγάλη επιρροή στην ανάπτυξη της πρώιμης εκκλησιαστικής θεολογίας, ιδιαίτερα μετά τον Ωριγένη, διαμορφώνοντας τις υγιείς εκκλησιαστικές βιβλικές ερμηνευτικές αρχές και επηρεάζοντας τόσο την Ανατολή όσο και τη Δύση⁶⁹.

1.5.4 6ος αι. μ.Χ.: Η πατερική παράδοση και το «Consensus Patrum»

Ο 6ος αι. μ.Χ. υπήρξε καθοριστικός για την εξέλιξη της χριστιανικής γραμματείας, αποτελώντας ένα ενδιαμέσο στάδιο προς τις μεγάλες συνθέσεις των επόμενων αιώνων, όπως αυτές του Μάξιμου του Ομολογητή και του Ιωάννη του Δαμασκηνού. Οι αντιπαράθεσεις μεταξύ Ορθοδόξων και Μονοφυσιτών για την ερμηνεία των αποφάσεων της Οικουμενικής Συνόδου της Χαλκηδόνας (451 μ.Χ.), αλλά και για την προσέγγιση του έργου του Κυρίλλου Αλεξανδρείας, οδήγησαν στην ανάπτυξη υπομνημάτων και αντιρρητικών έργων. Οι συγγραφείς αυτών των κειμένων επικεντρώθηκαν όχι μόνο στην υπεράσπιση της ορθής πίστης, αλλά και στην καθιέρωση ερμηνευτικών μεθόδων. Σε αντίθεση με μια μονομερή προσκόλληση στις απόψεις ενός μόνο Πατέρα, προέκυψε η ανάγκη για ένα «consensus patrum», δηλαδή η συμφωνία των Πατέρων. Αυτή η προσέγγιση αναζητούσε τη συνοδική έκφραση της Εκκλησίας και τη συμφωνία των Πατέρων στη δογματική διδασκαλία της Χριστιανικής πίστης⁷⁰.

1.5.4.1 Η συστηματοποίηση της πατερικής ερμηνευτικής παράδοσης

Η θεολογική σκέψη του Κυρίλλου Αλεξανδρείας και των αρχών του 6ου αι. μ.Χ. βασιζόταν στην απόλυτη πεποίθηση, ότι οι εκκλησιαστικοί ηγέτες πρέπει να ακολουθούν τις ομολογίες πίστης των μεγάλων Πατέρων της Εκκλησίας, θεωρώντας τα κείμενά τους, ιδιαίτερα όσα εγκρίθηκαν από τον Μέγα Αθανάσιο, ως γνήσια παράδοση καθοδηγούμενη από το Άγιο Πνεύμα. Τα έργα των Πατέρων, μαζί με τη Γραφή, θεωρούνταν η βάση στην οποία μπορούσαν να βρεθούν όλες οι απαντήσεις.

⁶⁸ Αραμπατζής, 136-37.

⁶⁹ Παναγόπουλος, *Η Ερμηνεία της Αγίας Γραφής στην Εκκλησία των Πατέρων*, Α':319.

⁷⁰ Αραμπατζής, *Θέματα Εκκλησιαστικής Γραμματολογίας και Πατερικής Ερμηνευτικής*, 331-32.

Αυτή η πεποίθηση οδήγησε, όπως αναφέραμε από τον 5ο αι. μ.Χ., στην ανάπτυξη των Ανθολογίων, τα οποία περιλάμβαναν πατερικά χωρία οργανωμένα ώστε να υποστηρίζουν την ερμηνευτική προσέγγιση του συντάκτη. Η χρήση αυτών των συλλογών, συνέβαλε στη διατήρηση της θεολογικής συνοχής και σε περιόδους κρίσης όπως η εικονομαχία, ενώ αποτέλεσε σημαντικό απολογητικό παράγοντα ενάντια στις αιρετικές θέσεις⁷¹.

Σημαντικότερη συμβολή στον τομέα της πατερικής ερμηνευτικής παράδοσης αποδίδεται στα έργα που φέρουν το όνομα του Λεοντίου Βυζαντίου και του Λεοντίου Ιεροσολυμίτη. Οι έρευνες σχετικά με την ταυτότητα του Λεοντίου Βυζαντίου και Λεοντίου Ιεροσολυμίτη, δεν έχουν καταλήξει σε μια τελική συμφωνία ως προς το αν πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο ή για δύο διαφορετικούς συγγραφείς. Από τα κείμενα που φέρουν το όνομα του Βυζαντίου Λεόντιου, η «Ἐπίλυσις τῶν ὑπὸ τοῦ Σεβήρου προβεβλημένων συλλογισμῶν», θεωρείται καθοριστικό για τη συστηματοποίηση της ερμηνευτικής προσέγγισης στην πατερική παράδοση⁷².

Ο Λεόντιος Ιεροσολυμίτης ανέπτυξε έναν τύπο ανθολογίου, που αποτελεί το δεύτερο μέρος του έργου του «Απορίαι πρὸς τοὺς μίαν φύσιν λέγοντας σύνθετον τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ μαρτυρίαι τῶν ἁγίων καὶ ἀνάλυσις τῶν δογμάτων». Στόχος του ήταν να αποδείξει, με θεολογικά και φιλοσοφικά επιχειρήματα, ότι η χριστολογία του Αγίου Κυρίλλου είναι απολύτως σύμφωνη με τις αποφάσεις της Συνόδου της Χαλκηδόνας, καθώς και να αποκρούσει τις αιρετικές ερμηνείες των μονοφυσιτών.

Μέσω των ανωτέρω έργων, προτάχθηκαν μεθοδολογικές παρατηρήσεις σχετικά με την ερμηνεία των πατερικών κειμένων, καθορίζοντας σαφή ερμηνευτικά κριτήρια, τα οποία λειτουργούν ως πλαίσιο για τη διαφοροποίηση της ορθόδοξης πίστης από την αιρετική. Η μεθοδολογία αυτή συνέβαλε καθοριστικά στην οργάνωση της πατερικής παράδοσης, παρέχοντας ερμηνευτικά εργαλεία για την υπεράσπιση της πίστης⁷³.

1.5.4.2 Ο Άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής

Ο Άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής (580–662 μ.Χ.), μια εξέχουσα πατερική μορφή του 7ου αι. μ.Χ., αναγνωρίζεται ως διδάσκαλος και υπερασπιστής της Ορθοδοξίας, διαφυλάσσοντας το ορθό δόγμα μέσα από τις κακουχίες και τους διωγμούς που υπέστη. Η θεολογία του, θεμελιωμένη στη βαθιά γνώση της πατερικής παράδοσης, συνδυάζει

⁷¹ Αραμπατζής, 173-74.

⁷² Αραμπατζής, 332-33.

⁷³ Αραμπατζής, 332-34.

θεωρητική έμπνευση και δογματική σαφήνεια. Εστιάζοντας στη Χριστολογία, ανέδειξε τη διδασκαλία για τις δύο φύσεις του Χριστού, θεία και ανθρώπινη, και τη σωτηριώδη ενέργεια του Θεού, φωτίζοντας τη σχέση Του με τον άνθρωπο.

Η σκέψη του υπερέβη τις φιλοσοφικές αγκυλώσεις και τον ορθολογισμό των προηγούμενων εποχών, εστιάζοντας στην ενότητα της πατερικής παράδοσης. Μέσα από την αναίρεση αιρετικών δοξασιών, όπως ο μονοθελητισμός, διαμόρφωσε μια θεολογική σύνθεση που υπερβαίνει την απλή καταγραφή γνώμων, προσφέροντας μια βαθιά ερμηνευτική προσέγγιση. Με έργα όπως το «Πρὸς Θαλάσσιον» και τη «Μυσταγωγία», ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής, αναδεικνύει τη βιωματική διάσταση της πίστης, συνδέοντας την ερμηνεία της Αγίας Γραφής με τη σωτηριώδη σχέση Θεού και ανθρώπου⁷⁴.

Ιδιαίτερα στο έργο του Μυσταγωγία, κυριαρχεί ο «υπομνηματιστικός βιβλικός, πατερικός και λειτουργικός χαρακτήρας»⁷⁵. Από τη συμβολική ερμηνεία των τελουμένων στη Θεία Ευχαριστία, αναδεικνύει τη θεολογική ενότητα της λατρείας και της Γραφής. Η ερμηνευτική του προσέγγιση διασφαλίζει την πιστότητα στο ορθό δόγμα, προτάσσοντας τη σχέση των Γραφών με την εκκλησιαστική παράδοση. Η σκέψη του άσκησε βαθιά επίδραση στον εκκλησιαστικό βίο, αποτελώντας πηγή έμπνευσης για ασκητές και θεολόγους, ενώ συνέβαλε στη διατύπωση και διαφύλαξη της θεολογικής ενότητας της Ορθοδοξίας⁷⁶.

1.5.5 Η εικονομαχία και η υπεράσπιση της Ορθόδοξης διδασκαλίας τον 8ο αι. μ.Χ.

Ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός (περ. 672–754 μ.Χ.) αποτελεί μία από τις πλέον εμβληματικές μορφές της πατερικής παράδοσης, με το έργο του να χαρακτηρίζεται από τη συστηματική αποτύπωση και υπεράσπιση της Ορθόδοξης διδασκαλίας. Ο Χ. Αραμπατζής θεωρεί ότι, το έργο του θα μπορούσε να χαρακτηριστεί «ως ένα είδος εισαγωγής στη μεθοδολογία της ερμηνευτικής προσέγγισης της Πατερικής Γραμματείας»⁷⁷.

Η συγγραφική του δραστηριότητα ξεκινά κοντά στο 720 μ.Χ., όταν θα εγκαταβιώσει στη ιερά μονή της Μεγίστης Λαύρας στην Παλαιστίνη. Είναι η περίοδος που βρίσκει την Εκκλησία στην έναρξη των γεγονότων της εικονομαχίας. Ο άγ. Ιωάννης ο Δαμασκηνός υπερασπίστηκε μέσα από τα έργα του, την ορθή τιμή των

⁷⁴ Αραμπατζής, 177.

⁷⁵ Γεώργιος Φίλιας, *Λειτουργική: Η Θεία Ευχαριστία (μέχρι τον 15ο αι.)*, τ. Β' (Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη, 2016), 424.

⁷⁶ Αραμπατζής, *Θέματα Εκκλησιαστικής Γραμματολογίας και Πατερικής Ερμηνευτικής*, 177–78.

⁷⁷ Αραμπατζής, 372.

εικόνων. Στα έργα του «Περὶ εἰκόνων» και «Πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἁγίας εἰκόνας», συνδυάζει επιχειρήματα ἀπὸ τὴν πατερικὴ παράδοση και τὴν Ἀγία Γραφή, προκειμένου να ανατρέψει τὴν ἐρμηνευτικὴ τακτικὴ τῶν εἰκονοκλαστῶν. Ὁ τρόπος ἐρμηνείας τοῦ ἁγ. Ἰωάννη τοῦ Δαμασκηνοῦ δεν περιορίστηκε σε μια στενὰ θεολογικὴ προσέγγιση, ἀλλὰ ἀποσκοποῦσε στὴ δημιουργία συστηματοποιημένων συλλογῶν και μεθοδολογικῶν ἀρχῶν και συστημάτων, που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ὡς θεμέλιο υπεράσπισης τῆς πίστεως ἀπέναντι στὶς αἱρέσεις και τὶς θεολογικὲς προκλήσεις τῆς εποχῆς.

Μέσα ἀπὸ τὰ μέρη τῆς τριλογίας τοῦ Πηγὴ Γνώσεως (Διαλεκτικά, Περὶ αἱρέσεων και Ἑκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως) ἐπιχείρησε να συνοψίσει τὴν προγενέστερη πατερικὴ και φιλοσοφικὴ παράδοση, ἀλλὰ και να δημιουργήσει ἐκεῖνο το συγγραφικὸ πλαίσιο, το ὁποῖο θα ἐπέτρεπε στους μεταγενέστερους θεολόγους να ἀντιμετωπίσουν τὶς νεοφανεῖς αἱρέσεις⁷⁸. Στὸ ἔργο τοῦ «Διαλεκτικά» ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ἐπιχειρεῖ να συγκροτήσῃ ἓνα πλαίσιο κανόνων και ἀρχῶν, μέσω τῶν ὁποίων ἡ φιλοσοφία μπορεί να αξιοποιηθεῖ ὡς ἐργαλεῖο γιὰ τὴν κατανόηση, διατύπωση και υπεράσπιση τῆς θεολογίας στὴν ἐκκλησιαστικὴ γραμματεία.

Μέσα ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ, ἀποτυπώνει συστηματικὰ τὴ δογματικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, ἐνὼ παράλληλα ἀναδεικνύει τὶς παρεκκλίσεις και τὶς παραχαράξεις που ἐπιχειροῦν οἱ αἱρετικοὶ κατὰ τὴν προσέγγιση τῶν βιβλικῶν κειμένων και τῆς πατερικῆς διδασκαλίας. Γιὰ να υποστηρίξῃ ἐρμηνευτικὰ στὰ ἔργα τοῦ τὰ θέματα που ἀπτονται τοῦ Χριστολογικοῦ δόγματος, κάνει χρῆση ἔργων τῶν προγενέστερων Πατέρων Ἀναστάσιου Σιναΐτου, Μάξιμου Ὁμολογητῆ και Ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ὡς τοῦ Λεόντιου Βυζάντιου, ἀλλὰ και τῶν Ἀνθολογιῶν⁷⁹.

Τὰ ἐρμηνευτικὰ κριτήρια που συνιστοῦν τὸν βασικὸ ἄξονα τῆς θεολογικῆς τοῦ σκέψης μπορούν να συνοψιστοῦν στὰ ἐξῆς σημεία:

- Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας δεν ἀντιφάσκουν οὔτε μεταξύ τους οὔτε με τὸν εαυτό τους, καθὼς ἡ διδασκαλία τους ἐδράζεται στὴν κοινὴ βιωματικὴ ἐμπειρία τῆς κατὰ Χάριν θέωσης, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἐκφραση τῆς μετοχῆς τους στὴ θεία χάρη και τὸν φωτισμὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

⁷⁸ Ἀραμπατζής, 182-83.

⁷⁹ Ἀραμπατζής, 372-73.

- Το «consensus patrum» αποτελεί καρπό της κοινής βιωματικής εμπειρίας του Αγίου Πνεύματος από τους Πατέρες της Εκκλησίας, και όχι απλώς αποτέλεσμα μιας συμφωνίας που βασίζεται σε ιστορικο-φιλολογικά δεδομένα.
- Η ερμηνεία των δύσκολων χωρίων των Πατερικών συγγραμμάτων πραγματοποιείται από τους ίδιους τους Πατέρες, διασφαλίζοντας έτσι την αυθεντικότητα και τη συνέχεια της διδασκαλίας τους.
- Η ορολογία που χρησιμοποιείται από τους Πατέρες για την περιγραφή της πίστης και της αλήθειας πρέπει να βρίσκεται σε απόλυτη συμφωνία μεταξύ τους.
- Η ερμηνευτική προσέγγιση ενός πατερικού κειμένου, που φαίνεται να μην ευθυγραμμίζεται με την ορθή πίστη και την υπόλοιπη διδασκαλία του συγγραφέα, πρέπει να ακολουθεί συγκεκριμένα κριτήρια αξιολόγησης:
 - α) Να εξετάζεται η αυθεντικότητα του κειμένου, ώστε να διασφαλίζεται ότι δεν πρόκειται για ψευδεπίγραφο ή αλλοιωμένο κείμενο.
 - β) Να εξετάζεται ερμηνευτικά και σε συνδυασμό με τον σκοπό που εξυπηρετεί, εντός του γενικότερου θεολογικού του πλαισίου.
 - γ) Να συγκρίνεται με τη διδασκαλία της πλειονότητας των Πατέρων, ελέγχοντας τη συμφωνία του με τη συνολική πατερική παράδοση. Εάν δεν πληροί τα παραπάνω κριτήρια, το κείμενο πρέπει να απορρίπτεται, χωρίς όμως να αμφισβητείται η αγιότητα του συγγραφέα.
- Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται στην ομωνυμία των λέξεων, ώστε να αποδίδεται με ακρίβεια το νόημα κάθε όρου. Οι Πατέρες όφειλαν να ελέγχουν και να επαναπροσδιορίζουν τους όρους που προέρχονταν από την αρχαιοελληνική φιλοσοφία, αιτιολογώντας τις αλλαγές τους, με σκοπό την καλύτερη εξυπηρέτηση της θεολογικής κατανόησης. Παράλληλα, έδιναν έμφαση στην ακρίβεια της ορολογίας που χρησιμοποιούσαν για την έκφραση της θεολογίας και τη διατύπωση της Θείας Οικονομίας..
- Η αυθεντική ερμηνεία των πατερικών κειμένων, καθώς και η αποκάλυψη των αληθειών περί Θεού που περιέχονται σε αυτά, αποτελεί χάρισμα αποκλειστικά των αγίων. Δεν είναι προσιτή σε απλούς πιστούς, των οποίων οι προσωπικές ερμηνείες είναι υποκειμενικές.
- Όσα οι Πατέρες ονομάτισαν κατ' οικονομίαν και όχι κυριολεκτικώς, βρίσκουν την αυθεντική τους ερμηνεία εντός του ενιαίου πλαισίου της διδασκαλίας τους,

η οποία αποσαφηνίζει τόσο την έννοια και το περιεχόμενο των όρων, όσο και την κατά περίπτωση χρήση των λέξεων⁸⁰.

Το έργο του καταδικάστηκε από την εικονομαχική σύνοδο της Ιέρειας το 754 μ.Χ., ωστόσο η συμβολή του στην υπεράσπιση της ορθής πίστης αναγνωρίστηκε και δικαιώθηκε από τους Πατέρες που συμμετείχαν στην Ζ' Οικουμενική Σύνοδο το 787 μ.Χ.

1.6 Η ερμηνευτική παράδοση του 9ου-11ου αι. μ.Χ.

Στην ερμηνευτική ιστορία της περιόδου 9ος-11ος αι. μ.Χ., παρατηρούνται τα παρακάτω στοιχεία:

- α. Μετατόπιση Ερμηνευτικού Ενδιαφέροντος: Τον 9ο αι. παρατηρείται η ανάπτυξη των ανθρωπιστικών σπουδών και η αναβίωση των κλασικών γραμμάτων στη Βυζαντινή γραμματεία, γεγονός που έφερε μειωμένο θεολογικό ενδιαφέρον σε σύγκριση με προηγούμενους αιώνες. Αυτή η μετατόπιση σήμανε μια πιο κοσμική προσέγγιση της γραμματείας, καθώς οι λόγιοι της εποχής επιδίωξαν την αισθητική και ηθική μίμηση των αρχαίων ελληνικών έργων.
- β. Ανάπτυξη Ερμηνευτικών Στερεοτύπων: Καθώς οι θεολογικές διαμάχες άμβλυναν, η γραμματεία παρουσίασε έναν πιο σταθερό και τυποποιημένο χαρακτήρα στην υμνολογία, τη λειτουργική παράδοση, και την αγιολογία. Αυτή η σταθεροποίηση καθόρισε την ανάπτυξη ερμηνευτικών προσεγγίσεων με έμφαση στη συνοχή και τη θεολογική ομοιομορφία⁸¹.

1.6.1 Το Filioque - Η πορεία προς τη σύγκρουση ερμηνευτικών προσεγγίσεων μεταξύ Ανατολής και Δύσης

Τα ανθολόγια και οι συλλογές των πατερικών κειμένων με τριαδολογικό και χριστολογικό θεματικό πλαίσιο συνέχισαν να λειτουργούν ως καθοδηγητικές ερμηνευτικές δεξαμενές της πατερικής γραμματειακής παράδοσης, παρέχοντας στους πιστούς ασφαλή καθοδήγηση και αυθεντική συνέχεια στην ορθή πίστη⁸².

Όπως επισημαίνει ο π. Ιωάννης Ρωμανίδης, η εισαγωγή του Filioque στη θεολογία της Δύσης, και ειδικότερα η επιβολή του από τους Φράγκους κατακτητές, αποτελεί κομβικό σημείο για την κατανόηση της διαμόρφωσης της φραγκικής θεολογικής και πολιτικής ατζέντας κατά τον 9ο αι. Στη σύνοδο του Άαχεν το 809, το

⁸⁰ Αραμπατζής, 374-77.

⁸¹ Αραμπατζής, 187-88.

⁸² Αραμπατζής, 187-88.

Filioque καθιερώθηκε ως δόγμα απαραίτητο για τη σωτηρία, χωρίς την παραμικρή διαβούλευση με τον Πάπα της Ρώμης. Ο Πάπας Λέων Γ' το απέρριψε κατηγορηματικά, όχι μόνο ως προσθήκη στο Σύμβολο της Πίστεως, αλλά και ως δόγμα, υπογραμμίζοντας ότι οι Πατέρες το απέκλεισαν συνειδητά και θεοπνεύστως, και όχι λόγω άγνοιας, αμέλειας ή παραβλέψεως.

Ο Καρλομάγνος, όπως σημειώνει ο π. Ιωάννης Ρωμανίδης, διαδραματίζοντας ηγετικό ρόλο στην ενίσχυση της φραγκικής ταυτότητας, ενσωμάτωσε το Filioque στο σύμβολο της πίστεως, επιχειρώντας να νομιμοποιήσει τη θεολογική του παρέμβαση. Η απόφαση αυτή βασιζόταν σε μια θεολογική ερμηνεία που απέκλινε σημαντικά από την πατερική παράδοση, καθώς το δόγμα της εκπόρευσης του Αγίου Πνεύματος «και εκ του Υιού» (Filioque) δεν είχε θεμελιωθεί από τις Οικουμενικές Συνόδους ούτε είχε αναγνωριστεί από τους Πατέρες της Εκκλησίας⁸³.

Η διαφορετική θεώρηση των Οικουμενικών Συνόδων και της εκκλησιαστικής παράδοσης από Ανατολή και Δύση τόνισε την ανεξάρτητη ερμηνευτική τους ανάπτυξη. Η Ρώμη προσέγγισε τους Φράγκους ηγεμόνες με τρόπο που θα μπορούσε να οδηγήσει στην ανεξαρτητοποίησή της από την Κωνσταντινούπολη, ενώ η Ανατολή έμεινε πιστή στην αυθεντία της συνοδικής παράδοσης ως καθολικό εκκλησιαστικό και θεολογικό κέντρο⁸⁴.

1.6.2 Η ερμηνευτική στην υπηρεσία της εξουσίας -Ανάδυση φυλετικών και πολιτικών αντιθέσεων μεταξύ Ανατολής και Δύσης τον 10ο -13ο αι. μ.Χ.

Οι αντιπαράθεσεις στο Χριστολογικό δόγμα οδήγησε στη διάσπαση των ανατολικών περιοχών της Αιγύπτου και της Συρίας από το εκκλησιαστικό σώμα⁸⁵. Οι δογματικές διαφορές εργαλειοποιήθηκαν στο πλαίσιο εθνικιστικών τάσεων για τη δημιουργία ενός θρησκευτικού εθνοφυλετισμού και την αποστασιοποίηση από την εξουσία του αυτοκράτορα στην Κωνσταντινούπολη. Παράλληλα, οι Πέρσες και οι Άραβες φρόντιζαν να διατηρούν τους Χριστιανούς διαιρεμένους. Ο 8ος αι. μ.Χ. αποτελεί σημείο καμπής για τον διαχωρισμό της Ανατολικής και Δυτικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Ο π. Ιωάννης Ρωμανίδης συνδέει αυτή τη διάσπαση με την ανάδυση φυλετικών και πολιτικών αντιθέσεων μεταξύ των Φράγκων κατακτητών της Δύσης και των ελεύθερων Ρωμαίων της Ανατολής. Οι Φράγκοι αξιοποίησαν το δόγμα και την

⁸³ π. Ιωάννης Ρωμανίδης, «Φράγκοι, Ρωμαίοι, Φεουδαλισμός και Δόγμα», ανακτήθηκε στις 12 Ιανουαρίου 2025, https://www.romanity.org/htm/rom.e.04.fragkoi_romaioi_feudalismus_kai_dogma.01.htm#9.

⁸⁴ Αραμπατζής, *Θέματα Εκκλησιαστικής Γραμματολογίας και Πατερικής Ερμηνευτικής*, 188.

⁸⁵ Αραμπατζής, 198.

Εκκλησία ως πολιτικό εργαλείο, επιδιώκοντας να θεμελιώσουν μια νέα ταυτότητα, διακριτή από τη ρωμαϊκή, γεγονός που οδήγησε στη διάκριση μεταξύ των Γραικών στην Ανατολή και της Λατινικής Δύσης⁸⁶. Ο συνδυασμός αυτών των παραγόντων ενίσχυσε την απόσταση μεταξύ Ανατολής και Δύσης, επιτείνοντας τις ερμηνευτικές και πολιτικές διαιρέσεις στον χριστιανικό κόσμο.

Στον εκκλησιαστικό χώρο, τον 8ο αι. μ.Χ., οι αντιπαράθεσεις θα οδηγήσουν σε μια διαίρεση που θεωρείται κομβική για την ενίσχυση της απόστασης στον Χριστιανικό κόσμο. Τα γεγονότα της εικονομαχίας οδήγησαν, στην απόσπαση του Ανατολικού Ιλλυρικού από τη δικαιοδοσία του Πάπα Ρώμης (723-733) και αποτέλεσαν σημείο καμπής στις σχέσεις Ανατολής και Δύσης. Η απόφαση αυτή, που επιβλήθηκε με διάταγμα από τον εικονομάχο αυτοκράτορα Λέοντα Γ' Ίσαυρο, προκάλεσε σοβαρές εσωτερικές εντάσεις μεταξύ της Εκκλησίας της Κωνσταντινούπολης και της Εκκλησίας της Ρώμης. Σύμφωνα με τον Χ. Αραμπατζή, οι εξελίξεις που είχαν λάβει χώρα οδήγησαν τον Πάπα της Ρώμης να αναζητήσει πολιτικό προστάτη στη Δύση. Ο Πάπας Ρώμης, προκειμένου να αποστασιοποιηθεί από τις πολιτικές πιέσεις των Βυζαντινών αυτοκρατόρων, αναζήτησε την προστασία των Φράγκων, γεγονός που οδήγησε τη Ρώμη σε αυθαίρετες ερμηνευτικές αποκλίσεις από την εκκλησιαστική παράδοση, κυρίως υπό την πίεση των φιλόδοξων Φράγκων επισκόπων. Από τον 10ο αι. μ.Χ., η ανταγωνιστική στάση των Φράγκων προς το Βυζάντιο, οδήγησε τη δυτική εκκλησία σε μια σταδιακή απομάκρυνση από την κοινή εμπέδωση των δογμάτων και της εκκλησιαστικής εμπειρίας, η οποία την απομάκρυνε από την κοινή παράδοση των οκτώ πρώτων αιώνων. Η Ρώμη, ακολουθώντας μια νεότερη δυτική θεολογική παράδοση, την οποία είχε καλλιεργήσει για τέσσερεις αιώνες μέσα από τη φιλοσοφία και το σχολαστικισμό του Θωμά Ακινάτη (1225-1274), απαιτούσε λόγω του παπικού αλάθητου και πρωτείου, τη συμμόρφωση των Ελλήνων αιρετικών. Οι σχισματικοί και αιρετικοί Έλληνες θα έπρεπε να προσαρμοστούν και να διορθωθούν εναρμονιζόμενοι με τις θέσεις της «μητέρας των εκκλησιών» και της επίγειας αυθεντίας του δόγματος, τον Πάπα⁸⁷.

⁸⁶ Ρωμανίδης, «Φράγκοι, Ρωμαίοι, Φεουδαλισμός και Δόγμα».

⁸⁷ Αραμπατζής, *Θέματα Εκκλησιαστικής Γραμματολογίας και Πατερικής Ερμηνευτικής*, 198–99.

1.7 Η ερμηνευτική μετάβαση (11ος-15ος αι. μ.Χ.): Συλλογές, φιλοσοφικές επιδράσεις και η ανάδυση του ησυχασμού

Ο 11ος και 12ος αι. μ.Χ. χαρακτηρίζεται από δύο βασικά στοιχεία. Τον συμπληρωματικό χαρακτήρα των κειμένων και την ανανέωση του ενδιαφέροντος για τη φιλοσοφία. Παρά την τάση για πρωτότυπα έργα, οι συλλογές και ο αποθησαυρισμός της προγενέστερης εκκλησιαστικής γραμματείας κυριάρχησαν. Η έμφαση δόθηκε κυρίως σε ζητήματα που αφορούν την πρακτική της εκκλησιαστικής ζωής. Την ίδια εποχή, η αναγέννηση της φιλοσοφίας και η άνθηση των θετικών επιστημών, προσέλυσε αρκετούς λογίους, ωθώντας προς μια σύνδεση της θεολογίας με την κλασική φιλοσοφία. Η ερμηνευτική των ιερών κειμένων απέκτησε νέες προσεγγίσεις, πολλές από τις οποίες δανείστηκαν φιλοσοφικές μεθόδους και έννοιες, δημιουργώντας απόκλιση από τον πραγματικό σκοπό της θεολογίας και την ερμηνεία της ευαγγελικής διδασκαλίας⁸⁸.

Τον 13ο αι. μ.Χ. η αλλαγή αυτή, προκάλεσε εσωτερικές συγκρούσεις και ποίκιλα προβλήματα στην εκκλησιαστική ζωή και την ανάδυση του ησυχαστικού κινήματος, το οποίο αντιτάχθηκε στις λογικές και φιλοσοφικές ερμηνευτικές τάσεις. Οι ησυχαστές υποστήριζαν, ότι μόνο δια της καθάρσεως μπορεί κανείς να δει τον Θεό, μέσω των άκτιστων ενεργειών Του και ότι η γνώση του Θεού και η σωτηρία δεν εξαρτώνται από τον ανθρώπινο στοχασμό και τη λογική ανάλυση, αλλά από τη θεία Χάρη και τον φωτισμό του νου⁸⁹. Στα μέσα του 15ου αι. μ.Χ., οι έντονες διαμάχες και διαφοροποιήσεις έναντι της λατινικής γραμματείας, κορυφώθηκαν με τη σύνοδο της Φερράρας-Φλωρεντίας, προκαλώντας διασπάσεις και βαθιές διαιρέσεις που υποστήριζαν την εμφάνιση της «Ουνίας»⁹⁰.

1.7.1 Οι ερμηνευτικές αντιπαραθέσεις του 15ου αι. μ.Χ. και ο ρόλος των πατερικών ανθολογιών

Στη Βυζαντινή γραμματεία του 15ου αι. παρατηρείται μια συντονισμένη προσπάθεια ανασκόπησης και επεξεργασίας της πατερικής παράδοσης, με στόχο την ανάδειξη ερμηνευτικών επιχειρημάτων που θα μπορούσαν να συμβάλουν στη διαχείριση του ζητήματος της ένωσης των Εκκλησιών. Η προσέγγιση αυτή χαρακτηρίζεται από ενδελεχή μελέτη των παλαιότερων θεολογικών κειμένων και την

⁸⁸ Αραμπατζής, 210-11.

⁸⁹ Αρχιμ. Ιερόθεος Βλάχος, *Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς ως αγιορείτης*, Α' (Λειβαδιά: Ιερά Μονή Γενεθλίου της Θεοτόκου, 1992), 44.

⁹⁰ Αραμπατζής, *Θέματα Εκκλησιαστικής Γραμματολογίας και Πατερικής Ερμηνευτικής*, 213.

επανεκτίμηση των μεθοδολογικών αρχών που είχαν χαραχθεί κατά τη διάρκεια των προηγούμενων αιώνων. Κύριοι πρωταγωνιστές αυτής της διαδικασίας υπήρξαν ο Ιωσήφ Βρυνένιος, ο Μάρκος Ευγενικός, ο Γεννάδιος Σχολάριος και ο Βησσαρίων Νικαίας.

Οι βασικές πηγές που χρησιμοποίησαν οι παραπάνω θεολόγοι περιλάμβαναν τη φιλολατινική και αντιλατινική γραμματεία των δύο προηγούμενων αιώνων, καθώς και συλλογές όπως τα Ανθολόγια πατερικών ρήσεων, που ήταν ευρέως διαδεδομένα. Παρόλο που τα συμπεράσματα των θεολόγων του 15ου αι. μ.Χ. δεν διαφέρουν ουσιαστικά από εκείνα του 14ου αι. μ.Χ. ξεχωρίζουν για τον τρόπο με τον οποίο τα προσέγγισαν. Οι θεολόγοι του 15ου αι. μ.Χ. πραγματοποίησαν βαθύτερη και πιο συστηματική μελέτη, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην ακριβή ερμηνεία των πατερικών κειμένων. Με αυτή τη λεπτομερή ανάλυση, ανέδειξαν νέες προοπτικές και εξειδικευμένα συμπεράσματα, τα οποία ενίσχυσαν τη θεολογική τους επιχειρηματολογία. Ειδικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η αντιπαράθεση γύρω από τη μεθοδολογία προσέγγισης της πατερικής γραμματείας. Οι υποστηρικτές της ένωσης των Εκκλησιών και οι λατινίζοντες, ενσωμάτωναν συχνά μεθοδολογικά κριτήρια που προέρχονταν από τη λατινική παράδοση, ενώ οι υπερασπιστές της πατερικής γραμμής παρέμειναν σταθερά προσηλωμένοι στις θεολογικές αρχές και ερμηνευτικές προσεγγίσεις που καθιερώθηκαν από τον 7ο αι. και διαμορφώθηκαν από τους Αγίους της Εκκλησίας. Αυτή η προσήλωση αντανάκλασε τη βούληση για τη διαφύλαξη της πατερικής αυθεντικότητας και της θεολογικής συνέχειας⁹¹.

1.8 Η βιβλική ερμηνευτική στη Δύση: Από τη φυσική θεολογία στο φιντεϊσμό

Στην δύση τον 13ο αι. μ.Χ. εμφανίζονται δύο θεολογικά ρεύματα πυλώνες, η φυσική θεολογία και ο φιντεϊσμός.

1.8.1 Η φυσική θεολογία και η χρήση της λογικής στην ερμηνεία

Η φυσική θεολογία τον 13ο αι. μ.Χ. αποτελεί ένα θεολογικό ρεύμα των δυτικών σχολαστικών θεολόγων, το οποίο άνθισε κατά τη διάρκεια του μεσαιωνικού ρωμαιοκαθολικισμού. Ο κύριος εκπρόσωπος αυτής της θεολογίας θεωρείται ο σχολαστικός θεολόγος Θωμάς Ακινάτης⁹². Η φυσική θεολογία, με γνωσιολογική βάση την αριστοτελική φιλοσοφία, συστηματοποιήθηκε από τον ίδιο τον Ακινάτη, ο οποίος

⁹¹ Αραμπατζής, 263.

⁹² Μαξ Τσάρλσγουορθ, *Φιλοσοφία και Θρησκεία*, επιμέλ. Γιάννης Δημητρακόπουλος, μετάφρ. Χρήστος Τριανταφυλλόπουλος (Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2020), 130–31.

χρησιμοποίησε τα φιλοσοφικά εργαλεία της εποχής του με σκοπό να φέρει την αποκαλυπτική γνώση της Αγίας Γραφής σε έναν διάλογο με την θύραθεν φιλοσοφία.

Ο Ακινάτης υποστήριξε ότι η θεολογική γνώση, η οποία αντλείται από την Αποκάλυψη δεν ανήκει στον χώρο της φιλοσοφίας, διότι έχει θεία προέλευση και δεν προκύπτει από την ανθρώπινη έρευνα. Η γνώση σύμφωνα με τον Ακινάτη η οποία προέρχεται από την Αγία Γραφή έχει εμπνευστεί από τον ίδιο τον Θεό και δεν είναι αποτέλεσμα ανθρώπινου στοχασμού και φιλοσοφικής σκέψης. Ωστόσο, αναγνωρίζει ότι κάποιο μέρος της αλήθειας περί Θεού μπορεί να προσεγγισθεί και μέσω της φιλοσοφίας. Η εν λόγω αλήθεια, όπως υποστήριξε, γνωστοποιείται και αποκαλυπτικά, ώστε να μπορεί να γνωσθεί και από ανθρώπους που δεν έχουν πρόσβαση ή ενασχόληση με τη φιλοσοφική αναζήτηση. Έτσι, η Αποκάλυψη δεν αναιρεί εντελώς τη λογική, αλλά την επιτρέπει μέχρι ενός σημείου. Αντιθέτως, όπως υποστηρίζει, η φιλοσοφία, αν και χρήσιμη, αδυνατεί να κατανοήσει πλήρως το βάθος της θείας πραγματικότητας χωρίς τη βοήθεια της αποκάλυψης ⁹³.

Βασισμένος στην αριστοτελική γνωσιολογία όπως αναφέρεται παραπάνω, υποστήριξε ότι η αναλογία αποτελεί εργαλείο ορθολογικής προσέγγισης του θείου. Χρησιμοποιώντας τις αριστοτελικές έννοιες της «αναλογίας των διαστάσεων» και της «αναλογίας της απόδοσης», μετέφερε τη λογική αρχή της αναλογίας στη θεολογία, προκειμένου να περιγράψει τη σχέση μεταξύ του Θεού και των κτιστών όντων. Με τον τρόπο αυτό, θεμελίωσε το δόγμα της «αναλογίας του όντος» (*analogia entis*) ανάμεσα στις διαφορετικές σφαίρες Θεού και ανθρώπου ⁹⁴.

1.8.2 Οι ερμηνευτικές αρχές της προτεσταντικής μεταρρύθμισης

Κατά τον 16ο αιώνα μ.Χ., η μεταρρύθμιση του Μαρτίνου Λούθηρου (1483–1546) στράφηκε με σφοδρότητα εναντίον της θεολογικής πρακτικής των Ρωμαιοκαθολικών περί έκδοσης ιερών συγχωρητικών εγγράφων (συγχωροχάρτια). Υποστήριξε ότι μετά την Πτώση, ο άνθρωπος βρίσκεται σε ριζική αποξένωση από τον Θεό και η σωτηρία είναι δυνατή μόνο διά της θείας Χάριτος, η οποία παρέχεται μέσω του Ιησού Χριστού. Η πίστη στον Χριστό και όχι οι ιερατικές διαμεσολαβήσεις, αποτελεί το μοναδικό θεμέλιο της σωτηρίας. Στο πλαίσιο αυτό, ο Λούθηρος διαμόρφωσε δύο θεμελιώδεις ερμηνευτικές αρχές, το «*sola fide*» (φιντεϊσμός - μόνο η

⁹³ Τσάρλσγουορθ, 144.

⁹⁴ π. Χρίστος Μαλάς, 'Η αναίρεση του «δόγματος της αναλογίας του όντος» με βάση τα συγγράμματα του Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά' (Διδακτορική Διατριβή, Θεσσαλονίκη, ΑΠΘ, 2011), 49, <https://ikee.lib.auth.gr/record/129235/files/GRI-2012-8687.pdf>.

πίστη) και το «sola scriptura» (μόνο η Γραφή). Σύμφωνα με αυτές τις αρχές, οτιδήποτε δεν θεμελιώνεται στην Αγία Γραφή θεωρείται ξένο προς την πίστη⁹⁵. Οι εν λόγω αρχές αποτέλεσαν τη βάση της Προτεσταντικής ερμηνευτικής και κατ' επέκταση, το θεμέλιο της Προτεσταντικής θεολογίας.

1.9 Τα όρια της ανθρώπινης κατανόησης και ο αντίκτυπος στην ερμηνευτική θεώρηση

Από τα μέσα του 19ου έως τον 20ό αιώνα, η διαπίστωση των ορίων της ανθρώπινης γνώσης και κατανόησης αποτέλεσε σημείο καμπής για την επιστήμη, τη φιλοσοφία και την ψυχολογία. Παγκοσμίως φήμης στοχαστές και επιστήμονες, όπως ο Kurt Gödel, με το θεώρημα της μη πληρότητας, ο Werner Heisenberg, με την αρχή της απροσδιοριστίας, και ο Sigmund Freud, με την έννοια του ασυνειδήτου, ανέδειξαν διαφορετικές πτυχές των περιορισμών της ανθρώπινης λογικής. Παράλληλα, ο Martin Heidegger στη φιλοσοφία τόνισε τη σημασία της ιστορικότητας της ανθρώπινης ύπαρξης, υπογραμμίζοντας ότι η ερμηνεία διαμεσολαβείται αναπόφευκτα από τη γλώσσα, τον πολιτισμό και την ιστορική κατάσταση του ερμηνευτή. Δεδομένου ότι η βιβλική ερμηνευτική, ως γνωστικό πεδίο, στηρίζεται τόσο στη λογική ανάλυση όσο και στην έννοια της αποκάλυψης, είναι εύλογο να υποθέσουμε ότι οι εξελίξεις αυτές είχαν αντίκτυπο στη μεθοδολογία της, επηρεάζοντας τον έναν από τους δύο βασικούς της άξονες, τη λογική προσέγγιση των βιβλικών κειμένων.

Οι εν λόγω διαπιστώσεις δεν περιορίστηκαν μόνο στη σφαίρα της επιστήμης, αλλά ανέδειξαν και τους σημαντικούς περιορισμούς της ανθρώπινης δυνατότητας να κατανοεί και να ερμηνεύει την πραγματικότητα. Στην ερμηνευτική, αμφισβητήθηκε η παραδοσιακή αντίληψη ότι η λογική και η γλώσσα επαρκούν για την πλήρη κατανόηση κειμένων και πολιτισμών. Αντίθετα, αναγνωρίστηκε ότι η ανθρώπινη αντίληψη επηρεάζεται από το ιστορικό και πολιτισμικό της πλαίσιο, ενώ η γλώσσα φέρει εγγενείς περιορισμούς που δυσχεραίνουν την πλήρη αποκάλυψη της αλήθειας.

1.9.1 Η εξέλιξη και η αναζωπύρωση του επιστημονικού ενδιαφέροντος για την πατερική ερμηνευτική παράδοση

Στα τέλη του 18ου αι. και αρχές του 19ου αι, επικράτησε η άποψη στην ιστορική βιβλική ερμηνεία, ότι τα ερμηνευτικά έργα των Πατέρων της Εκκλησίας κορυφώθηκαν τον 5ο αι. μ.Χ, την εποχή των δύο θεολογικών σχολών (Αλεξάνδρειας και Αντιόχειας).

⁹⁵ Σωτήριος Δεσπότης, *Ιερά Ευαγγέλια* (Αθήνα: Έννοια, 2017), 338.

Στη συνέχεια, με την παρακμή των σχολών αυτών, θεωρήθηκε ότι η ελληνική πατερική ερμηνευτική παράδοση υπέστη κατά κάποιο τρόπο έναν κορεσμό και δεν είχε να προσφέρει κάτι καινούριο, περιοριζόμενη σε μια ερμηνευτική επανάληψη μέσω των ανθολογίων. Οι ερμηνευτικές σειρές των Ελλήνων και Λατίνων εκκλησιαστικών συγγραφέων δεν προκαλούσαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στους σύγχρονους ερευνητές, καθώς πολύ μεγάλο μέρος από το ερμηνευτικό έργο της πατερικής παράδοσης παρέμενε άγνωστο κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα⁹⁶.

Στα τέλη του 19ου αι., άρχισαν να εμφανίζονται σημαντικές εκδόσεις με τα έργα των Πατέρων όπως παρακάτω:

- α. Η συλλογή J.P. Migne (1857-1890), η οποία αποτέλεσε σημαντική έκδοση για τη μελέτη της πατερικής γραμματείας.
- β. Η κριτική έκδοση της Ακαδημίας του Βερολίνου για τους Έλληνες εκκλησιαστικούς συγγραφείς GCS (Die Griechischen Christlichen Schriftsteller), η οποία ξεκίνησε από το 1897 και συνεχίζεται μέχρι και σήμερα.
- γ. Η κριτική έκδοση της Ακαδημίας της Βιέννης για τους Λατίνους εκκλησιαστικούς συγγραφείς CSEL (Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum), η οποία ξεκίνησε το 1864 και συνεχίζεται μέχρι και σήμερα.
- δ. Οι εκδόσεις και υπομνήματα με τίτλο «Texts and Studies» από τον J. Robinson (1891 και μετά), οι οποίες συνέβαλαν στην εμβάθυνση της μελέτης των Πατέρων. Αργότερα, κατά τον 20ό αι., νέα σειρά από τον C.H. Dodd (1954 και εξής) με κριτικές εκδόσεις και υπομνήματα.
- ε. Sources Chrétiennes (1941), για την πατερική γραμματεία, η οποία επικεντρώθηκε στις εκδόσεις πατερικών ερμηνευτικών έργων.
- στ. CCSL (1954) Corpus Christianorum Series Latina, που επικεντρώνεται στην λατινική πατερική γραμματεία.
- ζ. OECT (1971) Oxford Early Christian Texts.
- η. CCSG (Corpus Christianorum Series Graeca).
- θ. PTS (1964) Πατερική Μονογραφική Σειρά.
- ι. BGL (1971 και μετά) Series Bibliothèque de la Grèce Latine, με εκδόσεις και έρευνες σε σχέση με τις πατερικές παραδόσεις και τη βιβλική ερμηνεία.

Η συζήτηση σχετικά με τη σημασία της Πατερικής ερμηνευτικής παράδοσης και την επιστημονική της αξία στη βιβλική έρευνα αναθερμάνθηκε. Πολλές έρευνες

⁹⁶ Παναγόπουλος, *Η Ερμηνεία της Αγίας Γραφής στην Εκκλησία των Πατέρων*, Α':31.

που διεξάγονται μέχρι και σήμερα, αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα της ερμηνευτικής συμβολής των Πατέρων στην κριτική μελέτη του βιβλικού κειμένου. Ωστόσο, ο τομέας στον οποίο σημειώνεται ιδιαίτερα μεγάλη πρόοδος είναι η έρευνα στις ερμηνευτικές σειρές ή ανθολόγια. Η σύγχρονη βιβλική έρευνα αναζωπύρωσε το ενδιαφέρον για την αξιοποίηση της πατερικής ερμηνευτικής παράδοσης, η οποία πλέον αναγνωρίζεται ως βασικό αντικείμενο μελέτης, αποκτώντας βαρύνουσα σημασία στην ιστορική, εξηγητική και συστηματική θεολογία. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην αναζήτηση της ιστορίας της πατερικής βιβλικής ερμηνείας, η οποία προηγουμένως είχε παραμεληθεί, ειδικά σε ό,τι αφορά τα υπομνήματα των βιβλίων του κανόνα της Αγίας Γραφής. Η τάση αυτή εκτιμάται ότι ενισχύθηκε το 1950 και από την εισαγωγή της έννοιας της «Wirkungsgeschichte» (Ιστορία της Επιρροής)⁹⁷, από τον Hans-Georg Gadamer, που ανέδειξε την ανάγκη ευρύτερης αξιοποίησης της παράδοσης σε ιστορικό και φιλοσοφικό επίπεδο⁹⁸.

1.9.2 Η απόπειρα για μια διεπιστημονική θεωρία ερμηνευτικής από τους Schleiermacher και Dilthey

Τον 19ο αιώνα, ο Friedrich Schleiermacher (1768–1834) διεύρυνε το πεδίο της ερμηνευτικής από το ιερό και τις θείες αλήθειες, περιλαμβάνοντας κάθε γραπτό κείμενο και για τον λόγο αυτό είναι ευρέως γνωστός ο πατέρας της σύγχρονης ερμηνευτικής⁹⁹. Στο ίδιο πνεύμα, ο Wilhelm Dilthey (1833–1911) προσπάθησε να εδραιώσει έναν ενιαίο ερμηνευτικό τρόπο προσέγγισης, επιτρέποντας στις ανθρωπιστικές επιστήμες να αποκτήσουν το ίδιο κύρος και την ίδια αξιοπιστία με τις φυσικές επιστήμες, οι οποίες βασίζονται στην παρατήρηση και το πείραμα. Προσπάθησε να διαμορφώσει μια γενική ερμηνευτική θεωρία, που θα μπορούσε να εφαρμοστεί σε κάθε κείμενο και σε όλες τις πολιτισμικές εκφράσεις, προκειμένου να προσδώσει στις ανθρωπιστικές επιστήμες την ίδια αντικειμενικότητα και μεθοδολογική αυστηρότητα όπως στις φυσικές επιστήμες.

⁹⁷ Δημήτριος Κ. Μαυροσκούφης, 'Ανθρωπιστικές – κοινωνικές και θετικές – φυσικές επιστήμες: παράλληλοι κόσμοι ή ενότητα των επιστημών;', 27 Μάιος 2016, 15 (PDF pagination). Ανακτήθηκε την 29 Νοεμβρίου 2024, <https://www.phil.auth.gr/wp-content/uploads/2018/10/%CE%9F%CE%BC%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%B1-%CE%9A%CE%BF%CF%83%CE%BC%CE%AE%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B1-%CE%A6%CE%9B%CE%A3-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CE%A3%CE%98%CE%95.pdf>.

Σύμφωνα με τον Hans-Georg Gadamer, «Truth and Method», η «αλήθεια» δεν είναι κάτι το απόλυτο και υπερχρονικό αλλά ένα φαινόμενο της ιστορικής πορείας, ένα φαινόμενο της «ιστορίας των επιδράσεων» (Wirkungsgeschichte). Η συγκεκριμένη αναφορά προέρχεται από την εισήγηση του Δημήτριου Κ. Μαυροσκούφη, Κοσμήτορα της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ.

⁹⁸ Παναγόπουλος, *Η Ερμηνεία της Αγίας Γραφής στην Εκκλησία των Πατέρων*, Α':33–35.

⁹⁹ Leah Henrickson και Albert Meroño-Peñuela, «The Hermeneutics of Computer-Generated Texts», *Configurations* 30, τχ. 2 (2022): 118, <https://doi.org/10.1353/con.2022.0008>, ανακτήθηκε στις 20 Οκτωβρίου 2024, <https://muse.jhu.edu/article/853606>

Το όραμα του Dilthey για μια γενική ερμηνευτική θεωρία, η οποία θα λειτουργούσε ως θεμέλιο για τις ανθρωπιστικές επιστήμες, υπερκεράστηκε από την ταχεία εμφάνιση και την εξειδίκευση των διαφόρων κλάδων στις ανθρωπιστικές επιστήμες (όπως η ιστορία, η φιλοσοφία, η λογοτεχνία, η πολιτική επιστήμη, κ.λπ.). Κάθε επιστημονικός κλάδος ανέπτυξε δικές του μεθόδους και κανόνες για τη μελέτη των αντικειμένων του, οι οποίοι διαφέρουν μεταξύ τους. Ως αποτέλεσμα, η ερμηνευτική ως θεμελιώδης επιστημολογική προσέγγιση υποχώρησε μπροστά στη δόμηση των εξειδικευμένων μεθοδολογιών.

Το ενδιαφέρον για την ερμηνευτική αναζωπυρώθηκε τον 20ό αι. μέσω των επιστημονικών κλάδων της κοινωνιολογίας, της κριτικής κειμένων, της ιστορίας, της θεολογίας και της φιλοσοφίας. Ωστόσο, με τις ανακαλύψεις όπως το ασυνείδητο και οι ενστικτώδεις ορμές που ανέδειξε ο Sigmund Freud, το «Γλωσσικό Παιχνίδι» που διατύπωσε ο Ludwig Wittgenstein, και η αναπόδραστα εγκλοβισμένη με την ιστορικότητά της ανθρώπινη συνείδηση, που ανέδειξε ο Martin Heidegger, το όραμα του Dilthey για μια γενική ερμηνευτική θεωρία δεν μπόρεσε να υλοποιηθεί.

Οι θεωρίες αυτές ανέδειξαν τα κτιστά όρια της ανθρώπινης κατανόησης, δείχνοντας ότι η ανθρώπινη συμπεριφορά και οι πολιτισμικές εκφράσεις είναι προϊόντα βαθύτερων ψυχικών διεργασιών, γλωσσικών συμβάσεων και ιστορικών πλαισίων. Αυτοί οι παράγοντες δεν μπορούν να μετρηθούν ή να αναλυθούν αντικειμενικά όπως τα φυσικά φαινόμενα. Παρά τις προκλήσεις αυτές, η ερμηνευτική συνεχίζει να αποτελεί σημαντικό εργαλείο για την κατανόηση του ανθρώπινου πολιτισμού. Αναδεικνύεται ωστόσο η ανάγκη να αναγνωρίσουμε κριτικά τα όρια της ανθρώπινης κατανόησης, λαμβάνοντας υπόψη τη βαθιά επίδραση των ενορμήσεων και των ενστίκτων, καθώς και τη σύνδεση της ερμηνείας με την ιστορική και πολιτισμική συγκυρία που τη διαμορφώνει¹⁰⁰.

1.9.3 Η επίδραση της γλωσσοκεντρικής φιλοσοφίας στην ερμηνευτική θεωρία

Η γλωσσική στροφή στον 20ό αιώνα και η ανάπτυξη της γλωσσοκεντρικής φιλοσοφίας οδήγησαν σε σημαντικές επισημάνσεις σχετικά με τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τη σχέση γλώσσας και σκέψης, με επιπτώσεις τόσο στη φιλοσοφία όσο και στη επιστημονική θεολογία. Οι γλωσσοκεντρικοί φιλόσοφοι επηρεάστηκαν από τις εξελίξεις στη σύγχρονη γλωσσολογία, η οποία αναπτύχθηκε ως συστηματική

¹⁰⁰ Lindsay Jones και Gale (Firm), επιμ., "Hermeneutics", στο *Gale Encyclopedia of Religion*, Gale eBooks (Detroit: Macmillan Reference USA, 2005), 3930.

επιστήμη μέσω γλωσσολόγων όπως ο Ferdinand de Saussure¹⁰¹ (1857–1913) και ο Roman Osipovich Jakobson (1896–1982)¹⁰².

Οι λογικοί θετικιστές, μια ομάδα στο πλαίσιο του λεγόμενου Κύκλου της Βιέννης, ισχυρίζονταν ότι όλες οι προτάσεις που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος ανήκουν σε δύο κατηγορίες: α) οι προτάσεις της λογικής και των μαθηματικών, οι οποίες είναι ταυτολογίες και γίνονται δεκτές αξιολογικά για την επίλυση ασκήσεων και β) οι εμπειρικές προτάσεις, που αναφέρονται στον πραγματικό κόσμο. Σύμφωνα με τη θεώρησή τους, οι προτάσεις της μεταφυσικής και της θεολογίας δεν ανήκουν σε καμία από αυτές τις κατηγορίες. Ως εκ τούτου, κατέληγαν στο συμπέρασμα ότι αυτές οι προτάσεις είναι άνευ νοήματος (α-νόητες) και δεν μπορούν να θεωρηθούν επιστημονικές¹⁰³.

Ωστόσο, η ίδια η αρχή της επαλήθευσης — δηλαδή η θέση ότι μια πρόταση έχει νόημα μόνο αν είναι, είτε πρόταση της λογικής και των μαθηματικών είτε εμπειρικά επαληθεύσιμη — αντιμετωπίζει το παράδοξο της αυτοαναφορικότητας. Δεν αποτελεί εμπειρική πρόταση, καθώς δεν μπορεί να επαληθευτεί μέσω των αισθήσεων, ούτε συνιστά αυτονόητο λογικό αξίωμα, ταυτολογία ή μαθηματικό θεώρημα. Κατά συνέπεια, αν εφαρμόσουμε στην ίδια την πρόταση την αρχή που διατύπωσε ο Alfred Jules Ayer, δεν δύναται να επαληθευτεί και άρα, σύμφωνα με τα δικά της κριτήρια, στερείται νοήματος¹⁰⁴.

Ο Ludwig Wittgenstein (1889–1951), στο έργο του *Tractatus Logico-Philosophicus* (1921), υποστήριξε ότι η γλώσσα είναι ανίκανη να εκφράσει όσα δεν ανήκουν στον εμπειρικό κόσμο. Αναγνώριζε την ύπαρξη μιας ιδιαίτερης εμπειρίας, την οποία αποκαλούσε σφαίρα του Μυστικού, όπως η αίσθηση ότι ο κόσμος ως ολότητα υπάρχει υπό το πρίσμα της αιωνιότητας (*sub specie aeternitatis*). Ο Θεός, κατά τον Wittgenstein, δεν αποκαλύπτεται μέσα στον κόσμο, γεγονός που δηλώνει την υπέρβαση της γλωσσικής δυνατότητας να αναφερθεί στο θείο. Το περιεχόμενο αυτής της εμπειρίας δεν μπορεί να διατυπωθεί με αληθείς ή ψευδείς προτάσεις, αλλά μόνο να «δειχθεί», όχι να ειπωθεί. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η γλώσσα αποκαλύπτει τα όριά της και φανερώνει έμμεσα ότι υπάρχει ένα ανέκφραστο αλλά βιούμενο υπερβατικό.

¹⁰¹ 'Ferdinand de Saussure | Structuralism, Semiotics, Language Theory | Britannica', ανακτήθηκε στις 17 Μαΐου 2025, <https://www.britannica.com/biography/Ferdinand-de-Saussure>.

¹⁰² Roman Jakobson | Structuralism, Semiotics, Poetics | Britannica', ανακτήθηκε στις 17 Μαΐου 2025, <https://www.britannica.com/biography/Roman-Jakobson>.

¹⁰³ Τσάρλσγουορθ, *Φιλοσοφία και Θρησκεία*, 279–82.

¹⁰⁴ Julian Baggini και Peter S. Fosl, *Τα εργαλεία του φιλοσόφου*, μετάφρ. Κώστας Θεολόγου (Αθήνα: Καστανιώτης, 2005), 219.

Ο Wittgenstein υποστήριξε ότι η γλώσσα μπορεί να αναφέρεται μόνο σε καταστάσεις που συμβαίνουν εντός του κόσμου των γεγονότων και δεν έχει τη δυνατότητα να περιγράψει ό,τι υπερβαίνει αυτόν. Για τον ίδιο, το άρρητο περιλαμβάνει τον Θεό, την ηθική και την αισθητική. Πρόκειται για βιώματα που δεν μπορούν να διατυπωθούν με γλωσσικές προτάσεις, αλλά μόνο να «δειχθούν». Η εμπειρία αυτών των διαστάσεων δεν είναι αντικειμενική με την επιστημονική έννοια, ούτε όμως καθαρά υποκειμενική. Κατά συνέπεια, η θρησκευτική πίστη, στον βαθμό που αφορά αυτή τη σφαίρα του ανέκφραστου, βιώνεται ως εσωτερική εμπειρία και όχι ως αντικειμενική περιγραφή εμπειρικά προσδιορίσιμων γεγονότων.

Στην ύστερη φιλοσοφική του περίοδο, ο Wittgenstein αναθεώρησε την προηγούμενη αντίληψή του για τη γλώσσα ως ενιαίο, λογικά δομημένο σύστημα και εισήγαγε την έννοια του «γλωσσικού παιχνιδιού». Υποστήριξε ότι οι λέξεις αποκτούν διαφορετικά νοήματα ανάλογα με το πλαίσιο χρήσης τους και ότι κάθε γλωσσικό παιχνίδι συνδέεται με μία συγκεκριμένη όπως την αποκαλεί «μορφή ζωής». Παρέμενε όμως αντιμεταφυσικός, θεωρώντας ότι η αναζήτηση για καθολικά νοήματα έξω από τα γλωσσικά παιχνίδια οδηγεί σε σύγχυση. Σε αυτό το πλαίσιο, η μεταφυσική δεν θεμελιώνεται ως γνώση, αλλά προκύπτει από παρερμηνεία της λειτουργίας της γλώσσας, γεγονός που οδηγεί στην αυθαίρετη παραγωγή μεταφυσικών νοημάτων¹⁰⁵.

1.9.4 Η ανακάλυψη του ασυνείδητου από τους ψυχαναλυτές του Βάθους και η βιβλική ερμηνευτική

Η ανακάλυψη του ασυνείδητου και των ενστικτωδών ενορμήσεων από τον Sigmund Freud το 1923 έθεσε νέα ερωτήματα και αμφισβήτησε τις παραδοσιακές αντιλήψεις σχετικά με τη φύση της ανθρώπινης συνείδησης. Ήδη έχουμε αναφερθεί στην περίπτωση του Wilhelm Dilthey (1.9.2), ο οποίος επιχείρησε να αναπτύξει μια αντικειμενική μεθοδολογία για τις ανθρωπιστικές επιστήμες, ανάλογη με εκείνη των θετικών επιστημών. Ωστόσο, η ψυχολογία του βάθους ανέδειξε ότι η ανθρώπινη λογική και κατανόηση δεν επαρκούν για να προσεγγίσουν τα ασυνείδητα επίπεδα του ανθρώπινου ψυχισμού, θέτοντας υπό αμφισβήτηση τη δυνατότητα μιας τέτοιας μεθοδολογίας. Ο Freud υποστήριξε στο έργο του «Το Εγώ και το Εκείνο» ότι το ασυνείδητο (το «Εκείνο»), ιδίως στα αρχικά στάδια της ανθρώπινης ζωής, ελέγχει το μεγαλύτερο μέρος της προσωπικότητας του ανθρώπου, ενώ διατηρεί τον έλεγχο σε

¹⁰⁵ Τσάρλσγουορθ, *Φιλοσοφία και Θρησκεία*, 290–94.

κάποιο βαθμό καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του¹⁰⁶. Η γλώσσα, σύμφωνα με την ψυχανάλυση, δεν είναι μόνο ένας φορέας λογικών εννοιών, αλλά και συμβολικών και υποσυνείδητων νοημάτων, τα οποία απαιτούν μια πιο πολυδιάστατη και βαθύτερη ερμηνεία.

1.9.4.1 Το συλλογικό ασυνείδητο του C. Jung και η μερική υπέρβαση της ανθρώπινης κατανόησης

Η προσπάθεια του Wilhelm Dilthey να θεμελιώσει μια γενική αντικειμενική ερμηνευτική θεωρία, ανάλογη με εκείνες των φυσικών επιστημών, αντιμετώπισε σημαντικά εμπόδια και όταν ο Carl Jung (1875-1961), επεκτείνοντας τις παρατηρήσεις του Sigmund Freud για την έκφραση του ασυνείδητου μέσα από σύμβολα, όνειρα και φαντασιώσεις, εισήγαγε την έννοια του συλλογικού ασυνείδητου. Σύμφωνα με τον Jung, τα σύμβολα αυτά δεν είναι μόνο προσωπικές εκφράσεις αλλά συσχετίζονται με αρχετυπικά μοτίβα και θρησκευτικές παραδόσεις που ενυπάρχουν στο συλλογικό ασυνείδητο. Παραπέμπουν σε μια πραγματικότητα που βρίσκεται στα βάθη της ανθρώπινης ψυχής, την οποία ο Jung θεωρούσε πραγματική αν και μερικώς υπερβαίνουσα την ανθρώπινη κατανόηση όπως παρατηρεί ο Καθηγέτης Σπ. Τσιτσιγκός. Όπως επισημαίνει ο ίδιος, «Για τον Jung, ακόμα και μια υποκειμενική υπερφυσική εμπειρία αποτελεί αντικειμενική παρατήρηση, άσχετα αν η ψυχολογία γνωρίζει μόνο το αποτύπωμα του φαινομένου και όχι την αιτία του, δηλαδή τον “εκτυπωτή”»¹⁰⁷.

Η θέση αυτή του Jung, ότι το θείο στοιχείο μπορεί να αναγνωριστεί στο συλλογικό ασυνείδητο, συναντάται και στη θεολογική προσέγγιση του π. Νικολάου Λουδοβίκου, ο οποίος παρατηρεί ότι: «ο Jung δεν έχει να μας πει πώς θα πλησιάσουμε τον Θεό των Χριστιανών. Ωστόσο, μετά από 80.000 ψυχοθεραπείες που έκανε σε ασθενείς του, ανακάλυψε ότι ο Θεός είναι παρών στο ανθρώπινο ασυνείδητο, το οποίο μάλιστα είναι συλλογικό»¹⁰⁸. Η προσέγγιση αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία αν λάβουμε υπόψη τα ίδια τα λόγια του Jung. Σε μια από τις τελευταίες του συνεντεύξεις

¹⁰⁶ Πανωραία Κουφογιάννη, *Εκπαιδύοντας Θεολόγους στη Συμβουλευτική Ψυχολογία*, Γ' (Αθήνα: Γρηγόρη, 2016), 35.

¹⁰⁷ Σπυρίδων Τσιτσιγκός, *Η Ψυχολογία της Θρησκείας*, 3η (Αθήνα: Tremedum -Γ. Βουτζουλίδης, 2017), 154-56.

¹⁰⁸ π. Ν. Λουδοβίκος: *Η απο-πιθηκοποίηση του τεχνο-ανθρώπου*, 2024, χρονικό διάστημα 45:00-45:56, ανακτήθηκε στις 12 Ιανουαρίου 2025. <https://www.youtube.com/watch?v=y0yOmPORqGM>.

στο BBC, όταν ερωτήθηκε αν πιστεύει στον Θεό, απάντησε: «I don't need to believe, I know»¹⁰⁹.

1.9.5 Η οντολογική ερμηνευτική του Heidegger

Η δεκαετία του 1920 χαρακτηρίζεται από την ανάδειξη της ερμηνευτικής φιλοσοφίας του Martin Heidegger. Ο Heidegger υποστήριξε ότι όλες οι κρίσεις και οι αποφάσεις μας είναι ερμηνευτικές πράξεις, οι οποίες διαμεσολαβούνται από την ιστορικότητα της ανθρώπινης ύπαρξης, καθώς και από το πλαίσιο της γλώσσας, της κουλτούρας και των εμπειριών μας. Η ανθρώπινη συνειδητότητα είναι αναπόφευκτα περιορισμένη στην ιστορικότητά της, κάτι που σημαίνει ότι η κατανόησή μας για τον κόσμο και για τον εαυτό μας διαμορφώνεται πάντα μέσα από αυτές τις συνθήκες¹¹⁰. Αυτή η θέση αποτελεί τον πυρήνα της φιλοσοφίας του Heidegger, την οποία ονομάζει οντολογική ερμηνευτική, στο έργο του *Ontology - The Hermeneutics of Facticity*¹¹¹. Η κατανόησή μας για τον εαυτό μας, τον κόσμο και τους άλλους είναι αναπόφευκτα διαμεσολαβημένη μέσω της ερμηνευτικής διαδικασίας, κάτι που κάνει τη φιλοσοφία του Heidegger κομβική για τη σύγχρονη ερμηνευτική. Η ανθρώπινη συνείδηση βρίσκεται εντός της ιστορίας και δεν μπορεί να την υπερβεί¹¹².

1.9.6 Τα όρια της κτιστής λογικής στις θετικές επιστήμες - Ερμηνευτικές επιπτώσεις για τη βιβλική έρευνα

Όπως σημειώνει ο Stephen Hawking (1942-2018) θεωρητικός φυσικός, κοσμολόγος, συγγραφέας και Διευθυντής Ερευνών στο Κέντρο Θεωρητικής Κοσμολογίας στο Πανεπιστήμιο του Κέιμπριτζ, «Το θεώρημα της μη πληρότητας του Gödel (στα μαθηματικά), η αρχή της απροσδιοριστίας του Heisenberg και η θεωρία του χάους συνιστούν ένα κεντρικό σύνολο περιορισμών της επιστημονικής γνώσεως»¹¹³. Ο ίδιος επιστήμονας αναφέρει επίσης ότι, «Αν υπάρχουν μαθηματικά συμπεράσματα που δεν είναι δυνατόν να αποδειχθούν, τότε υπάρχουν προβλήματα των φυσικών επιστημών που δεν είναι δυνατόν να προβλεφθούν. Δεν είμαστε άγγελοι που βλέπουν το σύμπαν απ' έξω. Μάλλον εμείς και τα μοντέλα μας είμαστε τμήματα του σύμπαντος, το οποίο

¹⁰⁹ Carl Gustav Jung - 'Face to Face' BBC 1959, 2017, χρονικό διάστημα 8:04–8:18, ανακτήθηκε στις 12 Ιανουαρίου 2025. <https://www.youtube.com/watch?v=oBYEFX2dqpM>.

¹¹⁰ Jones και Gale (Firm), «Hermeneutics», 3930.

¹¹¹ Martin Heidegger, *Ontology: The Hermeneutics of Facticity*, μετάφρ. John van Buren, Studies in Continental Thought (Bloomington, Ind: Indiana University Press, 2010), 91, ανακτήθηκε 20 Νοεμβρίου 2024.

https://ia802907.us.archive.org/30/items/heideggermartinontologythehermeneuticsoffacticity_202003/Heidegger%20-%20Martin%20-%20Ontology%20-%20The%20hermeneutics%20of%20facticity.pdf.

¹¹² Jones και Gale (Firm), «Hermeneutics», 3930.

¹¹³ Stephen W. Hawking, *The Universe in a Nutshell* (London: Bantam Books, 2001), 139.

περιγράφουμε. Έτσι μια φυσικοεπιστημονική θεωρία σχετίζεται προς τον εαυτό της, όπως στο θεώρημα του Gödel. Τότε πρέπει να περιμένουμε ότι αυτή είτε είναι αντιφατική, είτε είναι ατελής»¹¹⁴. Ο νομπελίστας φυσικός Richard Feynman (1918-1988) αναφέρει ότι, «Οι κανόνες που περιγράφουν τη φύση φαίνεται να είναι μαθηματικοί.... Το γιατί είναι μαθηματική η φύση παραμένει μυστήριο... Οι παλαιοί νόμοι μπορεί να είναι λανθασμένοι. Αλλά πώς μπορεί να είναι λάθος η παρατήρηση; Αν έχει ελεγχθεί με προσοχή πώς μπορεί να είναι εσφαλμένη; Γιατί οι φυσικοί αναγκάζονται να αλλάζουν συνεχώς τους νόμους; Η απάντηση έγκειται, πρώτον, στο ότι οι νόμοι δεν ταυτίζονται με τις παρατηρήσεις και δεύτερον, στο ότι τα πειράματα είναι πάντοτε ανακριβή. Οι νόμοι στηρίζονται σε εικασίες και παρεκτάσεις και όχι κάτι το οποίο επιβάλλουν οι παρατηρήσεις. Αποτελούν απλώς ικανοποιητικές εικασίες,....»¹¹⁵. Επίσης επί τη βάση του θεωρήματος της Μη Πληρότητας του Gödel, αναφέρεται και ο Βιεννέζος Καθηγητής Rudolf Taschner, σχετικά με το «Scientific Computing» (επιστημονική χρήση των υπολογιστών). Σύμφωνα με τον εν λόγω καθηγητή, δεν υπάρχει καμία καθολική και υλοποιήσιμη διαδικασία από έναν υπολογιστή που να μπορεί να καθορίσει, για όλα τα προγράμματα, εάν θα σταματήσουν κάποια στιγμή ή θα συνεχίσουν αδιάκοπα χωρίς τέλος. Το εν λόγω θέμα είχε ήδη αποδείξει το 1936, ο σπουδαίος Βρετανός μαθηματικός και πατέρας του ηλεκτρονικού υπολογιστή Allan Turing, ο οποίος επέκτεινε το θεώρημα της μη πληρότητας του Gödel, διατυπώνοντας την έννοια της μη επιλυσιμότητας, αποδεικνύοντας ουσιαστικά ότι υφίστανται περιορισμοί στις δυνατότητες υπολογισμού των ηλεκτρονικών υπολογιστών¹¹⁶. Ο Χ. Βαρελάς (Πολυπλοκότητα, ειδική έκδοση του περιοδικού RAM, εκδόσεις Λαμπράκη, Αθήνα 2003, σ.54) σημειώνει ότι, το 1960, ο Αμερικανός μαθηματικός και επιστήμονας της πληροφορικής Gregory Chaitin απέδειξε ένα θεώρημα πληρότητας παρόμοιο με αυτό του Gödel. Μόνο που το δικό του βασίζεται στη θεωρία της πληροφορίας. Στο θεώρημα εμπεριέχεται η υπόνοια ότι για πολλά πράγματα του φυσικού κόσμου θα υπάρχει πάντοτε πληροφορία που χάνεται ή τουλάχιστον εμείς οι άνθρωποι θα τη χάνουμε. Τα θεωρήματα Gödel, Turing και

¹¹⁴ Hans Küng, *Η Αρχή των Πάντων: Φυσικές Επιστήμες και Θρησκεία*, επιμέλ. Γεράσιμος Λυκιαρδόπουλος, μετάφρ. Ευάγγελος Θεοδώρου, Ηλεκτρονική (Αθήνα: Ψυχογιός Α.Ε., 2012), 43.

¹¹⁵ Αρχιμ. Ιωάννης Κωστώφ, *Περίπατοι στην Επιστήμη* (Ωρωπός: Αγ. Ιωάννης ο Δαμασκηνός, 2022), 98-99.

¹¹⁶ Küng, *Η Αρχή των Πάντων: Φυσικές Επιστήμες και Θρησκεία*, '45.

Chaitin δείχνουν ότι είναι αδύνατο να μάθουμε όλη την αλήθεια για τον κόσμο, ακολουθώντας ένα σύνολο από λογικούς κανόνες¹¹⁷.

Η μεγάλη σπουδαιότητα των επιστημών δεν δύναται σε καμία περίπτωση να αμφισβητηθεί. Διατηρούμε την αισιοδοξία μας για συναρπαστικές και εκπληκτικές ανακαλύψεις που μπορούν να επιτευχθούν στο μέλλον προς όφελος της ανθρωπότητας. Ωστόσο, οι διαπιστώσεις των θετικών και φυσικών επιστημών, όπως αυτές που καταγράφηκαν από τους Gödel, Heisenberg, Turing, Chaitin και Feynman, αναδεικνύουν τους περιορισμούς και τα όρια της ανθρώπινης λογικής και της επιστημονικής γνώσης. Όσα αναφέρθηκαν παραπάνω προσδιορίζουν, για άλλη μια φορά, τα όρια της ανθρώπινης ερμηνευτικής δυνατότητας. Παράλληλα, παραπέμπουν σε συμφωνία με τις θέσεις των Πατέρων της Εκκλησίας, σύμφωνα με τις οποίες η ερμηνεία των κειμένων της Βίβλου δεν μπορεί να επιτευχθεί πλήρως μόνο μέσω της λογικής ανάλυσης ή των επιστημονικών μεθόδων.

1.9.7 Από την ιστορία της ερμηνευτικής στην ψηφιακή βιβλική έρευνα

Στην παρούσα ενότητα πραγματοποιήθηκε μια σύντομη ιστορική αναφορά στην ερμηνευτική της Αγίας Γραφής, καθώς και στους περιορισμούς της, οι οποίοι αναδείχθηκαν μέσα από τη φιλοσοφία, την ψυχολογία και τις σύγχρονες επιστημονικές ανακαλύψεις. Με την έλευση της ψηφιακής εποχής και τη ραγδαία εξάπλωση του διαδικτύου, η βιβλική έρευνα απέκτησε νέες δυνατότητες, προσφέροντας στους ερευνητές πρόσβαση σε:

- α. Εκτεταμένες βάσεις δεδομένων.
- β. Κριτικά κείμενα.
- γ. Μεταφράσεις.
- δ. Λεξικογραφικά εργαλεία.
- ε. Ερμηνευτικά σχόλια.
- στ. Πατρολογικές συλλογές.
- ζ. Θεολογικές βιβλιοθήκες.
- η. Περιοδικά ανοικτής πρόσβασης.
- θ. Λογισμικό γλωσσικής ανάλυσης.
- ι. Διαδραστικές εφαρμογές μελέτης μέσω διαδικτυακών πλατφορμών.

Ωστόσο, παρά τις τεχνολογικές και μεθοδολογικές εξελίξεις, οι βασικοί περιορισμοί της ανθρώπινης ερμηνευτικής, όπως αναφέρθηκαν παραπάνω στην

¹¹⁷ Κωστόφ, *Περίπατοι στην Επιστήμη*, 126-27.

παρούσα ενότητα (1), δεν έχουν εξαλειφθεί, αλλά έχουν απλώς μετασχηματιστεί. Κάθε νέα μέθοδος ή εργαλείο λειτουργεί εντός των ίδιων ευρύτερων γνωστικών και ερμηνευτικών πλαισίων. Παρόλο που η τεχνολογία έχει επεκτείνει τις δυνατότητες ανάλυσης των βιβλικών κειμένων, η ερμηνεία τους εξακολουθεί να επηρεάζεται από γλωσσικούς, ιστορικούς, θεολογικούς και ψυχολογικούς παράγοντες. Αξίζει να σημειωθεί, όπως αναφέρθηκε στην παρούσα ενότητα, ότι θεμελιώδεις αρχές της μαθηματικής και υπολογιστικής λογικής, όπως η θεωρία της μη πληρότητας του Gödel και το θεώρημα του Turing για την υπολογισσιμότητα, καταδεικνύουν πως κάθε ερμηνευτικό σύστημα υπόκειται σε εγγενείς περιορισμούς, οι οποίοι δεν εξαλείφονται, αλλά ενυπάρχουν σε κάθε επίπεδο γνωσιακής διαδικασίας. Ακόμα και η Τεχνητή Νοημοσύνη με τους εξελιγμένους αλγόριθμους και τις εντυπωσιακές τεχνολογικές της επιδόσεις, δεν υπερβαίνει αυτούς τους θεμελιώδεις περιορισμούς. Στην Ενότητα (4) της παρούσας εργασίας παρουσιάζονται τα πορίσματα επιστημονικών ερευνών σχετικά με τις δυνατότητες και τους περιορισμούς των μοντέλων τεχνητής νοημοσύνης, μέσα από μια κριτική ανάλυση των εφαρμοσμένων μεθόδων και των αποτελεσμάτων τους.

Οι ιστοσελίδες που παρουσιάζονται στη συνέχεια βασίζονται στις ενδεικτικές αναφορές του Δελτίου «Βιβλικών Μελετών»¹¹⁸ και του συγγράμματος «Ιερά Ευαγγέλια»¹¹⁹, με εξαίρεση τις δύο τελευταίες. Η παρούσα παρουσίαση επιχειρεί μια επικαιροποιημένη καταγραφή, επικεντρωμένη αποκλειστικά στις ιστοσελίδες που παραμένουν έως σήμερα ενεργές και προσβάσιμες.

Στην εποχή των μοντέλων τεχνητής νοημοσύνης, οι πληροφορίες που προσφέρονται από αξιόπιστες ιστοσελίδες θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως δεξαμενές δεδομένων (datasets) για την εκπαίδευσή τους. Ωστόσο, η συστηματική αξιοποίηση τέτοιων δεδομένων από σύγχρονα μοντέλα τεχνητής νοημοσύνης δεν αποτελεί αντικείμενο μελέτης της παρούσας εργασίας, γεγονός που καθιστά το ζήτημα ανοιχτό προς περαιτέρω διερεύνηση.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι η Αγία Γραφή, σύμφωνα με τον αναπληρωτή καθηγητή της Θεολογικής Σχολής του Ε.Κ.Π.Α. κ. Χρήστο Καραγιάννη, αποτελεί μέσο αποκάλυψης και επικοινωνίας του Θεού με τον άνθρωπο, με σκοπό τη σωτηρία του. Είναι ο έντυπος λόγος του Θεού¹²⁰, με συγγραφέα Τον Ίδιο τον Θεό, κατά την

¹¹⁸ Μόσχος Γκουτζιούδης, *Δελτίο Βιβλικών Μελετών*, τ. 21ος-22ος (Αθήνα: Άρτος Ζωής, 2002).

¹¹⁹ Δεσπότης, *Ιερά Ευαγγέλια*, 514–19.

¹²⁰ Χρήστος Καραγιάννης, 'Βίβλος και Επικοινωνία', στο *Τιμητικός Τόμος της Θεολογικής Σχολής του Ε.Κ.Π.Α. για τον Μακαριώτατο κ. Ιερώνυμο Β΄* (Αθήνα: Θεολογική Σχολή Ε.Κ.Π.Α., 2023), 494.

παραδοσιακή Χριστιανική αντίληψη. Όπως σημειώνει, η αξιοποίηση της πληροφορικής στην εποχή μας διαδραματίζει όλο και σημαντικότερο ρόλο στο πεδίο της επικοινωνίας, το οποίο σχετίζεται άμεσα με την αποστολή της θεολογίας και της Εκκλησίας¹²¹. Σχολιάζοντας την υφολογική δομή των βιβλικών κειμένων, σημειώνει ότι στο βιβλικό κείμενο παρατηρείται συχνά η χρήση του δεύτερου προσώπου, με αποτέλεσμα ο αναγνώστης να «ακούει» τον εαυτό του να απευθύνεται στον Θεό, να τον δοξολογεί, να αιτείται, να εξομολογείται, σαν να ήταν ο ίδιος ο συγγραφέας¹²². Αυτή η εμπειρία αυτοαναφορικότητας για τον Χ. Καραγιάννη, ενέχει και τον κίνδυνο υποκειμενισμού ή σχετικιστικής προσέγγισης. Για τον λόγο αυτό, αναφέρεται στις κανονιστικές αρχές που διέπουν την Ορθόδοξη Χριστιανική Θεολογία και ρυθμίζουν τον τρόπο επικοινωνίας του ανθρώπου με το θεόπνευστο κείμενο της Βίβλου. Τονίζει την ανάγκη αποφυγής μιας συγχρονιστικής ή συγκρητιστικής αφομοίωσης των βιβλικών νοημάτων από κοσμικά ή σχετικιστικά συστήματα. Υπογραμμίζει ότι η θεολογία δεν μπορεί να συγχωνευτεί άκριτα με σύγχρονα επικοινωνιακά σχήματα, ακόμη και ψηφιακά, εάν η προσέγγισή τους δεν καθοδηγείται από τις Ορθόδοξες Χριστιανικές κανονιστικές αρχές. Η εν λόγω θεολογική προσέγγιση εδράζεται στο αγιοπνευματικό περιεχόμενο της Βίβλου και στην ερμηνευτική εμπειρία της Εκκλησίας, οι οποίες θέτουν τα όρια στη χρήση των ψηφιακών μέσων, διαφυλάσσοντας τον αποκαλυπτικό χαρακτήρα της βιβλικής επικοινωνίας¹²³. Αν και ο Χ. Καραγιάννης αναφέρεται πρωτίστως στα ΜΜΕ, η ανάγκη καθοδήγησης από τις Ορθόδοξες Χριστιανικές κανονιστικές αρχές στη χρήση των επικοινωνιακών μέσων μπορεί να επεκταθεί λογικά και σε άλλες ψηφιακές μορφές μετάδοσης θεολογικού περιεχομένου, όπως είναι οι ιστοσελίδες και οι βάσεις δεδομένων για τη Βίβλο. Ως ψηφιακά εργαλεία επικοινωνίας των βιβλικών κειμένων, θα πρέπει να εντάσσονται στο πλαίσιο της εκκλησιαστικής εμπειρίας, ώστε να αποφεύγεται ο κίνδυνος σχετικιστικής ή εκκοσμικευμένης πρόσληψης της Αγίας Γραφής.

Παρακάτω ακολουθεί παρουσίαση και περιγραφή της λειτουργίας των εν λόγω ιστοσελίδων.

¹²¹ Καραγιάννης, 493.

¹²² Καραγιάννης, 494.

¹²³ Καραγιάννης, 502-5.

1.9.7.1 Deutsche Bibelgesellschaft¹²⁴

Η Deutsche Bibelgesellschaft (Γερμανική Βιβλική Εταιρεία) είναι ένας μη κερδοσκοπικός θρησκευτικός οργανισμός αφιερωμένος στη μετάφραση, έκδοση και διάδοση της Βίβλου, καθώς και στην παροχή πρόσβασης στο βιβλικό μήνυμα σε όλους τους ανθρώπους. Φέρει διεθνή ευθύνη για την έκδοση επιστημονικών κειμένων της Βίβλου στα πρωτότυπα γλωσσικά τους κείμενα.

Μέσω των διεθνών προγραμμάτων της, σε συνεργασία με άλλα μέλη των Ηνωμένων Βιβλικών Εταιρειών, υποστηρίζει τη μετάφραση και διανομή της Βίβλου παγκοσμίως, ώστε κάθε άνθρωπος να μπορεί να τη διαβάσει στη μητρική του γλώσσα.

Η Γερμανική Βιβλική Εταιρεία είναι γνωστή παγκοσμίως ως εκδότης των πιο διαδεδομένων κριτικών εκδόσεων της Βίβλου, όπως:

- α. Η Εβραϊκή Παλαιά Διαθήκη: Biblia Hebraica Stuttgartensia (BHS) & Biblia Hebraica Quinta (BHQ).
- β. Η Ελληνική Καινή Διαθήκη: Nestle-Aland Novum Testamentum Graece και Greek New Testament¹²⁵.
- γ. Η Μετάφραση των Εβδομήκοντα (Septuaginta).
- δ. Η Λατινική Βουλγάτα (Biblia Vulgata).

Οι εκδόσεις της χρησιμοποιούνται εκτενώς στη βιβλική έρευνα, τη θεολογική εκπαίδευση και την εξηγητική πρακτική. Επιπλέον, έχει αποκτήσει φήμη ως εκδοτικός οίκος επιστημονικών βιβλικών πόρων, τόσο σε έντυπη όσο και σε ηλεκτρονική μορφή.

Κατηγορία ιστοσελίδας: Κριτικές Εκδόσεις της Βίβλου και Βιβλικές Σπουδές.

1.9.7.2 Gutenberg Digital¹²⁶

Το Gutenberg Digital αποτελεί ένα ψηφιακό έργο που προσφέρει ελεύθερη διαδικτυακή πρόσβαση στη Βίβλο του Γουτεμβέργιου, όπως αυτή διατηρείται στη Niedersächsische Κρατική και Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη του Γκέτινγκεν (Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen). Η πρωτοβουλία εγκαινιάστηκε στις 16 Αυγούστου 1999, παρουσία του τότε Υπουργού Επιστήμης και Πολιτισμού της Κάτω Σαξονίας, Thomas Oppermann.

¹²⁴ Deutsche Bibelgesellschaft, "About Us," *Die Bibel Online*, ανακτήθηκε στις 3 Μαρτίου 2025, <https://www.die-bibel.de/en/about-us>.

¹²⁵ Eberhard Nestle κ.ά., επιμ., *Novum Testamentum Graece*, 28. revidierte Auflage, 8. korrigierter Druck (Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2024).

¹²⁶ Gutenberg Digital, "Gutenberg Digital," *Gutenberg Digital*, ανακτήθηκε στις 3 Μαρτίου 2025, <http://www.gutenbergdigital.de/index.html>.

Για την ψηφιοποίηση της Βίβλου του Γουτεμβέργιου, εγκαταστάθηκαν εξειδικευμένες τεχνολογικές υποδομές στο Κέντρο Ψηφιοποίησης της Βιβλιοθήκης (GDZ). Η διαδικασία περιλάμβανε τη χρήση υψηλής ανάλυσης ψηφιακής κάμερας ("Picture Gate 8000") με δυνατότητα καταγραφής άνω των 70 Megapixel, καθώς και ένα ειδικά σχεδιασμένο τραπέζι κάμερας, βασισμένο στο μοντέλο της Βιβλιοθήκης του Γκρατς. Ο εξοπλισμός αυτός πληροί αυστηρές προδιαγραφές συντήρησης, διασφαλίζοντας την προστασία του πολύτιμου ιστορικού χειρογράφου.

Η ψηφιακή έκδοση της Βίβλου του Γουτεμβέργιου διατίθεται τόσο διαδικτυακά όσο και σε CD-ROM, γεγονός που αντικατοπτρίζει την τεχνολογική εποχή κατά την οποία αναπτύχθηκε το έργο. Η πλατφόρμα χρησιμοποιεί επίσης Flash Plugin, μια τεχνολογία που έχει πάψει να υποστηρίζεται από το 2020, γεγονός που ενδέχεται να περιορίζει τη λειτουργικότητα της ιστοσελίδας σε σύγχρονες συσκευές και προγράμματα περιήγησης.

Οι χρήστες μπορούν να εξερευνήσουν υψηλής ανάλυσης εικόνες των σελίδων της Βίβλου, μεταγραφές του κειμένου, καθώς και αναλύσεις σχετικά με την τυπογραφική τεχνική του Γουτεμβέργιου. Επιπλέον, η ιστοσελίδα επιτρέπει τη συγχρονισμένη προβολή των σελίδων της Βίβλου και των αντίστοιχων αποσπασμάτων από το Göttinger Musterbuch, διευκολύνοντας τη σύγκριση των χρωματικών οδηγιών των προτύπων με τις πραγματικές εικονογραφήσεις. Ωστόσο, η φόρτωση των εικόνων μπορεί να είναι χρονοβόρα λόγω της υψηλής ανάλυσης των αρχείων, όπως επισημαίνεται και από τους διαχειριστές της πλατφόρμας.

Παρά τη σημασία του έργου, η ιστοσελίδα δεν φαίνεται να έχει λάβει πρόσφατες ενημερώσεις, γεγονός που ενδέχεται να υποδηλώνει περιορισμένη τεχνική υποστήριξη. Ωστόσο, εξακολουθεί να αποτελεί ένα πολύτιμο αποθετήριο για τη μελέτη της πρώτης τυπωμένης Βίβλου και της τυπογραφικής καινοτομίας του Γουτεμβέργιου.

Κατηγορία: Ιστορικές Εκδόσεις και Ψηφιοποίηση της Βίβλου.

1.9.7.3 Online-Bibel¹²⁷

Η ERF Bibleserver είναι μια διαδικτυακή πλατφόρμα που παρέχει πρόσβαση σε περισσότερες από 45 μεταφράσεις της Βίβλου, επιτρέποντας στους χρήστες να διαβάζουν και να συγκρίνουν διαφορετικές εκδοχές των Γραφών. Αποτελεί υπηρεσία του ERF (Evangeliums-Rundfunk), ενός χριστιανικού οργανισμού μέσω

¹²⁷ ERF Bibleserver, "Bibleserver," Bibleserver, ανακτήθηκε στις 3 Μαρτίου 2025, <https://www.bibleserver.com/>.

ενημέρωσης που αξιοποιεί ραδιόφωνο, τηλεόραση, διαδικτυακές πλατφόρμες και μέσα κοινωνικής δικτύωσης για τη διάδοση του βιβλικού μηνύματος.

Η ιστοσελίδα <https://www.online-bibel.de/> ανακατευθύνει τους χρήστες στην <https://www.bibleserver.com/>, γεγονός που υποδηλώνει ότι το Bibleserver αποτελεί πλέον την κύρια διαδικτυακή πλατφόρμα της υπηρεσίας Online-Bibel.

Κύρια χαρακτηριστικά της πλατφόρμας:

- α. Nicodemus.AI: Ένας ψηφιακός βοηθός τεχνητής νοημοσύνης, ο οποίος απαντά σε ερωτήσεις σχετικές με τη Βίβλο. Οι χρήστες μπορούν να αλληλεπιδρούν μαζί του μέσω ενός ειδικού εικονιδίου στο κάτω μέρος της σελίδας.
- β. Έξυπνη αναζήτηση: Προηγμένες επιλογές αναζήτησης επιτρέπουν στους χρήστες να εντοπίζουν γρήγορα συγκεκριμένα βιβλικά αποσπάσματα, με δυνατότητα φιλτραρίσματος και ταξινόμησης των αποτελεσμάτων.
- γ. Σύγκριση μεταφράσεων: Δυνατότητα παράλληλης προβολής διαφορετικών μεταφράσεων της Βίβλου, ακόμη και σε επίπεδο στίχων, διευκολύνοντας τη συγκριτική μελέτη των κειμένων.
- δ. Προσωπικές σημειώσεις και αγαπημένα: Οι χρήστες μπορούν να προσθέσουν σχόλια και να αποθηκεύσουν αγαπημένα αποσπάσματα για μελλοντική αναφορά.
- ε. Δημιουργία δημόσιων ετικετών: Μέσω μιας διαδικτυακής κοινότητας χρηστών, μπορούν να δημιουργούνται θεματικές ετικέτες, προσφέροντας καλύτερη οργάνωση και κατηγοριοποίηση των βιβλικών αποσπασμάτων.

Κατηγορία: Λογισμικά και Ψηφιακά Εργαλεία για τη Μελέτη της Βίβλου.

1.9.7.4 Taylor-Schechter Genizah Research Unit (Cambridge Library)¹²⁸

Η Taylor-Schechter Genizah Research Unit ανήκει στη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου του Κέιμπριτζ και είναι υπεύθυνη για τη συντήρηση, καταλογογράφηση και μελέτη των χειρογράφων της Genizah του Καΐρου. Πρόκειται για μία από τις πιο σημαντικές συλλογές εβραϊκών, ιουδαίο-αραβικών, αραμαϊκών και αραβικών χειρογράφων στον κόσμο, η οποία ρίχνει φως στην ιστορία του Ιουδαϊσμού, καθώς και στη μεσανατολική και μεσογειακή κοινωνική και οικονομική ιστορία κατά τον Μεσαίωνα και την πρώιμη νεότερη περίοδο.

¹²⁸ University of Cambridge, "Taylor-Schechter Genizah Research Unit," *Cambridge University Library*, ανακτήθηκε στις 3 Μαρτίου 2025, <https://www.lib.cam.ac.uk/collections/departments/taylor-schechter-genizah-research-unit>.

Η συλλογή περιλαμβάνει 193.000 θραύσματα χειρογράφων, τα οποία έχουν περιγραφεί ως «καταφύγιο για γραπτά» και «πεδίο μάχης βιβλίων», καθώς συγκεντρώνουν ποικιλία κειμένων:

- α. Θρησκευτικά και λογοτεχνικά έργα.
- β. Προσωπικές επιστολές.
- γ. Νομικά έγγραφα.
- δ. Κοινωνικά και οικονομικά αρχεία.

Η συλλογή αυτή αποκαλύπτει τόσο τις καθημερινές δραστηριότητες των εβραϊκών κοινοτήτων όσο και τις θρησκευτικές και πολιτιστικές τους πρακτικές.

Πάνω από 21.000 χειρόγραφα είναι διαθέσιμα μέσω της Ψηφιακής Βιβλιοθήκης του Κέιμπριτζ (Cambridge Digital Library), όπου προστίθενται εκατοντάδες νέα τεκμήρια κάθε μήνα. Οι χρήστες μπορούν να περιηγηθούν σε εικόνες υψηλής ανάλυσης και λεπτομερείς περιγραφές των θραυσμάτων, διευκολύνοντας έτσι την έρευνα.

Η Μονάδα Έρευνας Genizah ιδρύθηκε τη δεκαετία του 1970 και έχει ως αποστολή:

- α. Τη συντήρηση των χειρογράφων.
- β. Την καταλογογράφηση και επιστημονική περιγραφή των τεκμηρίων.
- γ. Την έρευνα και τη δημοσίευση μελετών.

Κατηγορία: Ιστορικά Χειρόγραφα και Εβραϊκά Κείμενα της Βίβλου.

1.9.7.5 Bible Study Tools¹²⁹

Η ιστοσελίδα BibleStudyTools αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους δωρεάν διαδικτυακούς πόρους για αναζήτηση εδαφίων και εις βάθος μελέτη της Βίβλου. Στόχος της είναι να προσφέρει περιεχόμενο βασισμένο στη Βίβλο, απευθυνόμενη σε χριστιανούς που επιθυμούν να εμβαθύνουν στη σχέση τους με τον Χριστό. Παρέχει στους χρήστες τη δυνατότητα να διαβάσουν, να μελετήσουν, να κατανοήσουν και να εφαρμόσουν τη Βίβλο στη ζωή τους, ανεξαρτήτως ηλικίας ή επιπέδου γνώσης.

Μεταξύ των διαθέσιμων εργαλείων και πόρων περιλαμβάνονται:

- α. Διαφορετικές μεταφράσεις της Βίβλου: Πάνω από 30 εκδόσεις, όπως η New International Version (NIV), King James Version (KJV), New American

¹²⁹ BibleStudyTools.com, "Bible Study Tools," *BibleStudyTools.com*, ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025, <http://www.biblestudytools.com>.

Standard Bible (NASB), The Message, New Living Translation (NLT), Holman Christian Standard Bible (HCSB) και English Standard Version (ESV).

- β. Σχόλια και ερμηνείες: Περιλαμβάνονται γνωστά και αξιόπιστα σχόλια, όπως το πλήρες σχόλιο του Matthew Henry, το CSB Study Bible και σχόλια από τον Warren Wiersbe.
- γ. Συμφραστικοί πίνακες: Όπως το Strong's Exhaustive Concordance και το Nave's Topical Concordance, που βοηθούν στην αναζήτηση και κατανόηση συγκεκριμένων λέξεων ή θεμάτων στη Βίβλο.
- δ. Λεξικά και εγκυκλοπαίδειες: Προσφέρονται βιβλικά λεξικά και εγκυκλοπαίδειες για την εμβάθυνση στην κατανόηση όρων και εννοιών.
- ε. Καθημερινά αφιερώματα και άρθρα: Παρέχονται δωρεάν αφιερώματα, οδηγοί μελέτης και βοηθητικά άρθρα για την υποστήριξη της καθημερινής μελέτης της Βίβλου.
- στ. Εργαλεία εξατομίκευσης: Η ιστοσελίδα επιτρέπει στους επισκέπτες να προσαρμόζουν την εμπειρία μελέτης τους, να δημιουργούν λίστες αγαπημένων αποσπασμάτων και να οργανώνουν την έρευνά τους.

Κατηγορία: Λογισμικά και Διαδικτυακές Πλατφόρμες για Βιβλική Μελέτη.

1.9.7.6 Dead Sea Scrolls Exhibit (University of North Carolina)¹³⁰

Η έκθεση «Scrolls From the Dead Sea: The Ancient Library of Qumran and Modern Scholarship» αποτελεί μια παρουσίαση των Χειρογράφων της νεκράς θαλάσσης, τα οποία έχουν προκαλέσει ευρύ ενδιαφέρον τόσο στο ευρύ κοινό όσο και στην επιστημονική κοινότητα. Η αρχική έκθεση πραγματοποιήθηκε στη Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου στην Ουάσιγκτον, D.C., με στόχο να εισαγάγει το αμερικανικό κοινό στη σημασία των Χειρογράφων και στη συμβολή τους στη μελέτη της εβραϊκής και πρώιμης χριστιανικής ιστορίας. Η έκθεση παρουσιάζει:

- α. Το ιστορικό πλαίσιο των Χειρογράφων.
- β. Την κοινότητα του Qumran, όπου πιθανώς δημιουργήθηκαν.
- γ. Τη διαδικασία ανακάλυψής τους δύο χιλιετίες αργότερα.
- δ. Τις προκλήσεις και πολυπλοκότητες που σχετίζονται με τη μελέτη τους, όπως ζητήματα αυθεντικότητας, πρόσβασης και ερευνητικής μεθοδολογίας.

¹³⁰ Library of Congress, "The Dead Sea Scrolls Exhibit," *Library of Congress*, ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025, <http://www.ibiblio.org/expo/deadsea.scrolls.exhibit/intro.html>.

Η έκθεση είναι χωρισμένη σε πέντε κύριες ενότητες:

- α. Εισαγωγή – Ο κόσμος των Χειρογράφων.
- β. Η Βιβλιοθήκη του Qumran.
- γ. Η Κοινότητα του Qumran.
- δ. Σήμερα – 2.000 χρόνια μετά.
- ε. Συμπέρασμα.

Η αρχική έκθεση περιλάμβανε περίπου 100 αντικείμενα, όπως αποσπάσματα χειρογράφων, αρχαιολογικά ευρήματα από το Qumran, καθώς και επιλεγμένα βιβλία και εικονογραφήσεις από τις συλλογές της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου.

Στην ψηφιακή έκδοση της έκθεσης διατίθενται:

- α. 12 θραύσματα χειρογράφων και
- β. 29 αρχαιολογικά αντικείμενα, παραχωρημένα από την ισραηλινή αρχή αρχαιοτήτων.

Οι χρήστες της ψηφιακής έκθεσης μπορούν να εξερευνήσουν το περιεχόμενο επιλέγοντας μεμονωμένες ενότητες ή περιηγούμενοι σε ολόκληρο το έκθεμα. Επιπλέον, παρέχονται πρόσθετοι πόροι, όπως:

- α. Επιλεγμένες αναγνώσεις και άρθρα.
- β. Υλικό για εκπαιδευτικούς.
- γ. Γλωσσάριο βιβλικών και ιστορικών όρων.

Η έκθεση φιλοξενήθηκε και σε άλλες πόλεις, όπως Νέα Υόρκη, Σαν Φρανσίσκο, Βατικανό και Ιερουσαλήμ, στο πλαίσιο του Project Judaica, το οποίο συνεχίζει να προωθεί την πρόσβαση στα Χειρόγραφα μέσω του διαδικτύου.

Το περιεχόμενο της διαδικτυακής έκθεσης είναι διαθέσιμο αποκλειστικά για προσωπική και εκπαιδευτική χρήση, ενώ απαγορεύεται η εμπορική εκμετάλλευση ή η αναδημοσίευση των κειμένων και εικόνων. Οι εικόνες είναι διαθέσιμες σε μορφή GIF, επιτρέποντας στους επισκέπτες να δουν λεπτομερείς εκδοχές τους μέσω της επιλογής μικρογραφιών.

Η ψηφιακή διαμόρφωση της έκθεσης πραγματοποιήθηκε από τον Jeff Barry, ο οποίος αναδιοργάνωσε το περιεχόμενο ώστε να είναι πιο προσβάσιμο στη διαδικτυακή του μορφή. Τα πρωτότυπα δεδομένα προήλθαν από τη Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου, η οποία εξακολουθεί να είναι υπεύθυνη για το περιεχόμενο της έκθεσης. Για περισσότερες πληροφορίες ή ερωτήσεις σχετικά με το διαδικτυακό έκθεμα, οι

ενδιαφερόμενοι μπορούν να επικοινωνούν με την Ομάδα Παγκόσμιου Ιστού της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου μέσω email: lcweb@loc.gov.

Κατηγορία: Χειρόγραφα της Νεκράς Θάλασσας και Ιουδαϊκά Κείμενα.

1.9.7.7 Biblical Studies Journals (BSW)¹³¹

Η ιστοσελίδα Biblical Studies on the WEB (BSW) λειτουργεί από το 1998 ως ψηφιακή πύλη για τη μελέτη και ερμηνεία των Γραφών στο διαδίκτυο. Αποτελεί έναν από τους πιο παλιούς διαδικτυακούς κόμβους για τη βιβλική έρευνα, παρέχοντας πρόσβαση σε καθιερωμένα ακαδημαϊκά περιοδικά και εργαλεία μελέτης της Βίβλου.

Η BSW προσφέρει στους μελετητές, πρόσβαση σε βιβλικά περιοδικά, μεταξύ των οποίων:

- α. Το *Biblica*, το οποίο δημοσιεύεται από το Ποντιφικό Βιβλικό Ινστιτούτο της Ρώμης.
- β. Το *Filologia Neotestamentaria*, που εκδίδεται από το Πανεπιστήμιο της Κόρδοβα.
- γ. Ευρετήρια βιβλικών σχολίων, που διευκολύνουν την έρευνα.
- δ. Βιβλικά εργαλεία, όπως μηχανές αναζήτησης και λίστες βιβλικών πόρων.

Ωστόσο, η ιστοσελίδα παρουσιάζει ορισμένες αδυναμίες που μπορεί να επηρεάζουν τη χρηστικότητα και τη γενική εμπειρία του χρήστη:

- α. Η εμφάνιση και η δομή της ιστοσελίδας φαίνονται παρωχημένες, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει την πλοήγηση.
- β. Η τελευταία ενημέρωση που αναφέρεται είναι το 2016, γεγονός που υποδεικνύει έλλειψη πρόσφατου περιεχομένου.
- γ. Η αναφορά στην ενημέρωση του 2016 προκύπτει από τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα άρθρα του περιοδικού *Biblica*.

Παρά την έλλειψη επικαιροποίησης, η BSW εξακολουθεί να είναι μια σημαντική πηγή για βιβλικές σπουδές, προσφέροντας πρόσβαση σε ακαδημαϊκές δημοσιεύσεις και ερευνητικά εργαλεία.

Κατηγορία: Ακαδημαϊκά Περιοδικά για Βιβλικές Σπουδές.

¹³¹ Biblical Studies on the Web, "BSW," *Biblical Studies on the Web*, ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025, <https://www.bsw.org/>.

1.9.7.8 Cambridge Journals¹³²

Η Cambridge University Press εκδίδει πάνω από 420 έγκριτα ακαδημαϊκά περιοδικά, καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα γνωστικών πεδίων, συμπεριλαμβανομένων των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών, των φυσικών επιστημών, της ιατρικής και της τεχνολογίας.

Η Πλατφόρμα Cambridge Core.

Όλα τα ακαδημαϊκά περιοδικά της Cambridge University Press διατίθενται μέσω της ψηφιακής πλατφόρμας Cambridge Core, η οποία αντικατέστησε τις προηγούμενες πλατφόρμες:

- α. Cambridge Journals Online (CJO).
- β. Cambridge Books Online (CBO).

Η Cambridge Core παρέχει πρόσβαση σε πλήρεις δημοσιεύσεις, άρθρα και μελέτες, συμπεριλαμβανομένων εργασιών που σχετίζονται με τη βιβλική έρευνα, τη θεολογία και τις θρησκευτικές σπουδές.

Η Cambridge University Press αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους εκδοτικούς οργανισμούς παγκοσμίως, με υψηλά κριτήρια αξιολόγησης και επιμέλειας, εξασφαλίζοντας τη δημοσίευση έγκριτων επιστημονικών εργασιών στον χώρο των βιβλικών σπουδών και πέρα από αυτές.

Κατηγορία: Ακαδημαϊκές Εκδόσεις και Βιβλικές Σπουδές.

1.9.7.9 Høgskulen i Volda (Religious Studies Resources)¹³³

Η ιστοσελίδα του Høgskulen i Volda παρέχει πρόσβαση σε ακαδημαϊκούς πόρους που σχετίζονται με τις θρησκευτικές σπουδές, διαθέσιμους μέσω της βιβλιοθήκης του ιδρύματος. Η βιβλιοθήκη προσφέρει βάσεις δεδομένων και άρθρα που καλύπτουν θεματικές όπως:

- α. Θρησκευτικές και βιβλικές σπουδές.
- β. Κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες.
- γ. Γλώσσες και λογοτεχνία.
- δ. Τέχνη και πολιτισμός.
- ε. Τεχνολογία και επιστήμες.

¹³² Cambridge University Press, "Journals," *Cambridge Core*, ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025, <https://www.cambridge.org/core/publications/journals>.

¹³³ Volda University College, "Høgskulen i Volda," *Volda University College*, ανακτήθηκε στις 2 Μαρτίου 2025, <https://www.hivolda.no>.

Η βιβλιοθήκη αποτελεί κέντρο μάθησης και κοινωνικής αλληλεπίδρασης για τους φοιτητές, παρέχοντας μαθήματα αναζήτησης βιβλιογραφίας και καθοδήγηση στη σωστή αναφορά πηγών για επιστημονικές εργασίες.

Το ίδρυμα διατηρεί την πλατφόρμα BraVo, η οποία φιλοξενεί ακαδημαϊκές εργασίες και έρευνες σχετικές με τις θρησκευτικές σπουδές. Ενδεικτικά, περιλαμβάνονται μελέτες για:

- α. Τον ρόλο της εκκλησίας στην ανάπτυξη της δημοκρατίας.
- β. Τις κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες θρησκευτικών μεταστροφών.
- γ. Τις επιρροές των προσκυνηματικών διαδρομών και του θρησκευτικού περίπατου.

Το Høgskulen i Volda αποτελεί έναν σημαντικό ακαδημαϊκό κόμβο για τις θρησκευτικές και βιβλικές σπουδές, συνδυάζοντας πρόσβαση σε έγκριτες επιστημονικές πηγές και εκπαιδευτικές υπηρεσίες.

Κατηγορία: Ακαδημαϊκά Ιδρύματα και Πηγές για Θρησκευτικές Σπουδές.

1.9.7.10 Tyndale House (Biblical Research Center, Cambridge)¹³⁴

Το Tyndale House είναι ένα διεθνές ερευνητικό κέντρο με έδρα το Κέιμπριτζ, εξειδικευμένο στις γλώσσες, την ιστορία και το πολιτισμικό πλαίσιο της Βίβλου. Μέσω της εξειδικευμένης βιβλιοθήκης βιβλικών σπουδών και των ερευνητικών του προγραμμάτων, συγκεντρώνει κορυφαίους χριστιανούς ερευνητές από όλο τον κόσμο, με σκοπό την προώθηση της κατανόησης της Βίβλου τόσο εντός της Εκκλησίας όσο και στον ακαδημαϊκό χώρο.

Η βιβλιοθήκη του Tyndale House διαθέτει περισσότερους από 50.000 επιστημονικούς τόμους, καθώς και πρόσβαση σε εξειδικευμένες διαδικτυακές βάσεις δεδομένων, καλύπτοντας θεματικές που αφορούν τη γλωσσολογία, τον πολιτισμό, την ιστορία και την ερμηνεία της Βίβλου.

Το Tyndale House προσφέρει πρόσβαση στις ερευνητικές του υποδομές και παρέχει οικονομικά προσιτή διαμονή για μελετητές που δραστηριοποιούνται στον χώρο των βιβλικών σπουδών ή συναφών επιστημονικών κλάδων σε μεταπτυχιακό ή ανώτερο επίπεδο. Η ερευνητική του κοινότητα καλωσορίζει επιστήμονες από όλο τον κόσμο για βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες διαμονές.

¹³⁴ Tyndale House, "Tyndale House Cambridge," *Tyndale House*, ανακτήθηκε στις 2 Μαρτίου 2025, <http://tyndale.cam.ac.uk>.

Επιπλέον, το Tyndale House διεξάγει αυστηρή επιστημονική έρευνα και προωθεί τα πορίσματά του στο ευρύ κοινό μέσω άρθρων, βίντεο, podcasts και άλλων διαθέσιμων ψηφιακών πόρων.

Κατηγορία: Ακαδημαϊκά Ιδρύματα και Κέντρα Βιβλικής Έρευνας (Δ. 39).

1.9.7.11 Book Reviews on Biblical Studies¹³⁵

Το SBL Central είναι μια ερευνητική πλατφόρμα που αναπτύχθηκε από τη Society of Biblical Literature (SBL), με στόχο την υποστήριξη των μελετητών στους τομείς των βιβλικών, θρησκευτικών και θεολογικών σπουδών. Δημιουργήθηκε για να αντιμετωπίσει προκλήσεις όπως η αυξημένη εξειδίκευση του πεδίου, η διασπορά των επιστημονικών δημοσιεύσεων και οι περιορισμοί στην πρόσβαση σε ερευνητικούς πόρους.

Μέσω του SBL Central, η SBL συγκεντρώνει και διαχειρίζεται κριτικές βιβλίων και σχετικό ερευνητικό περιεχόμενο, προσφέροντας ένα ενιαίο σημείο πρόσβασης για μελετητές και ερευνητές. Η πλατφόρμα λειτουργεί ως γέφυρα συνεργασίας μεταξύ μελετητών, εκδοτών, βιβλιοθηκών και ακαδημαϊκών ιδρυμάτων, προωθώντας τη διάδοση της γνώσης και τη δικτύωση στον χώρο των βιβλικών σπουδών.

Η φιλοσοφία του SBL Central βασίζεται στην ιδέα ότι οι ακαδημαϊκές κοινότητες λειτουργούν ως κόμβοι μάθησης και συνεργασίας. Παρέχει εργαλεία αναζήτησης και ανακάλυψης επιστημονικού περιεχομένου, όπως βιβλία, βιβλιοκριτικές, άρθρα συνεδρίων και περιοδικά, διευκολύνοντας την πρόσβαση των μελετητών σε εξειδικευμένο υλικό.

Με την παροχή εύχρηστων μηχανισμών αναζήτησης και πρόσβασης σε επιστημονικό υλικό, το SBL Central αποτελεί πολύτιμο εργαλείο για την ερευνητική και επαγγελματική ανάπτυξη των μελετητών, ενισχύοντας τη συνεργασία και την καινοτομία στις βιβλικές και θεολογικές σπουδές.

Κατηγορία: Βιβλιοκριτικές και Βιβλιογραφικοί Πόροι για Βιβλικές Σπουδές

1.9.7.12 Lectio Difficilior (European Journal for Feminist Exegesis)¹³⁶

Το Lectio Difficilior είναι ένα ευρωπαϊκό ηλεκτρονικό περιοδικό αφιερωμένο στη φεμινιστική εξήγηση. Εκδίδεται από τις Silvia Schroer (Βέρνη) και Tal Ilan (Βερολίνο), με τη βοήθεια μιας διεθνούς και διαθρησκευτικής συντακτικής ομάδας. Τη

¹³⁵ Society of Biblical Literature, "Book Reviews on Biblical Studies," *SBL Central*, ανακτήθηκε στις 2 Μαρτίου 2025, <http://www.bookreviews.org>.

¹³⁶ *Lectio Difficilior*, "Lectio Difficilior," *Lectio Difficilior*, ανακτήθηκε στις 3 Μαρτίου 2025, <https://www.lectio.unibe.ch/en/>.

διαχείριση του περιοδικού αναλαμβάνει η Nancy Rahn, ενώ η τεχνική υποστήριξη παρέχεται από τον Nikolaos Fries.

Η ιστοσελίδα του περιοδικού προσφέρει πρόσβαση στο τρέχον τεύχος, οδηγίες για συγγραφείς, αρχείο προηγούμενων τευχών, συνδέσμους, καθώς και πληροφορίες για γραμματοσειρές και νομικά θέματα.

Κατηγορία: Ερμηνευτικές Προσεγγίσεις και Ειδικές Μελέτες στη Βιβλική Έρευνα.

1.9.7.13 American Theological Library Association (ATLA)¹³⁷

Η Atla (American Theological Library Association) είναι ένας διεθνής οργανισμός που προάγει την πρόσβαση στην επιστημονική γνώση στη θεολογία και τις θρησκευτικές σπουδές. Η αποστολή της είναι η υποστήριξη των θεολογικών βιβλιοθηκών και η παροχή ερευνητικών εργαλείων που διευκολύνουν τη μελέτη της θρησκείας και της θεολογίας.

Στο πλαίσιο των δράσεών της, η Atla:

- α. Παρέχει βάσεις δεδομένων και ψηφιακές συλλογές, όπως το Atla Religion Database® (Atla RDB), το AtlaSerials (Atlas) και το AtlaSerials PLUS (Atlas PLUS), που αποτελούν κορυφαία ερευνητικά εργαλεία για τις βιβλικές και θεολογικές σπουδές.
- β. Υποστηρίζει τη δικτύωση θεολογικών βιβλιοθηκών και επαγγελματιών της πληροφόρησης.
- γ. Συμμετέχει σε διεθνείς συνεργασίες με θεολογικά και ακαδημαϊκά ιδρύματα.
- δ. Αναπτύσσει νέες τεχνολογικές λύσεις για την πρόσβαση και διάδοση της θεολογικής γνώσης.

Επιπλέον, η Atla έχει λάβει χρηματοδότηση από το Lilly Endowment Inc. για τη δημιουργία μιας ενοποιημένης πλατφόρμας αναζήτησης που θα ενισχύσει την πρόσβαση σε θεολογικές και θρησκευτικές συλλογές.

Κατηγορία: Βιβλιοθήκες, Βάσεις Δεδομένων και Ακαδημαϊκοί Πόροι για Βιβλικές Σπουδές.

¹³⁷ American Theological Library Association, "ATLA," ATLA, ανακτήθηκε στις 3 Μαρτίου 2025, <http://www.atla.com>.

1.9.7.14 National Library of Greece¹³⁸

Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος (ΕΒΕ) είναι ο κεντρικός φορέας συλλογής, διατήρησης και διάθεσης του έντυπου και ψηφιακού πολιτιστικού αποθέματος της χώρας. Παρέχει πρόσβαση σε ένα ευρύ φάσμα τεκμηρίων, υποστηρίζοντας την επιστημονική έρευνα και τη διά βίου μάθηση.

Μέσω της επίσημης ιστοσελίδας της (nlg.gr), προσφέρονται οι ακόλουθες υπηρεσίες:

- α. Ηλεκτρονικός Κατάλογος: Επιτρέπει την αναζήτηση βιβλίων, περιοδικών και άλλων έντυπων τεκμηρίων που ανήκουν στις συλλογές της ΕΒΕ.
- β. Ψηφιακές Συλλογές: Περιλαμβάνουν σπάνια και ιστορικά έγγραφα που έχουν ψηφιοποιηθεί για την ελεύθερη πρόσβαση του κοινού.
- γ. Ηλεκτρονικό Αναγνωστήριο: Προσφέρει πρόσβαση σε επιλεγμένα ηλεκτρονικά βιβλία σε εγγεγραμμένους χρήστες.
- δ. Δανειστική Συλλογή: Παρέχει τη δυνατότητα δανεισμού υλικού, σύμφωνα με τους όρους της βιβλιοθήκης.
- ε. Ειδικές Συλλογές: Διατίθενται για μελετητές και ερευνητές που ενδιαφέρονται για εξειδικευμένο υλικό.
- στ. Υπηρεσία Ενιαίας Αναζήτησης Πηγών: Εργαλείο που επιτρέπει την αναζήτηση σε πολλαπλές βάσεις δεδομένων.

Η ΕΒΕ δεν είναι εξειδικευμένη στη βιβλική έρευνα, ωστόσο οι συλλογές της μπορούν να αξιοποιηθούν σε ανθρωπιστικές και ιστορικές μελέτες που αφορούν τη μελέτη της Βίβλου.

Κατηγορία: Βιβλιοθήκες και Ψηφιακές Συλλογές για Ανθρωπιστικές και Θεολογικές Σπουδές.

1.9.7.15 Perseus Digital Library (Tufts University)¹³⁹

Η Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Perseus του Πανεπιστημίου Tufts αποτελεί μια εκτενή ψηφιακή συλλογή που επικεντρώνεται στις ανθρωπιστικές επιστήμες, με έμφαση στον ελληνικό και ρωμαϊκό κόσμο. Μέσω της διαδικτυακής της πλατφόρμας, προσφέρει πρόσβαση σε πρωτογενείς πηγές, λεξικά, αρχαιολογικά δεδομένα και σύγχρονα εργαλεία έρευνας.

¹³⁸ National Library of Greece, "Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος," *National Library of Greece*, ανακτήθηκε στις 3 Μαρτίου 2025, <http://www.nlg.gr>.

¹³⁹ Perseus Digital Library, "Perseus Digital Library," *Tufts University*, ανακτήθηκε στις 2 Μαρτίου 2025, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/>.

Υπηρεσίες που προσφέρονται μέσω της ιστοσελίδας:

- α. Κείμενα και Μεταφράσεις: Παρέχει ψηφιοποιημένα αρχαία ελληνικά και λατινικά κείμενα, συνοδευόμενα από αγγλικές μεταφράσεις.
- β. Λεξικά και Γλωσσικά Εργαλεία: Διαθέτει μηχανές ανάλυσης και αναγνώρισης λέξεων, υποστηρίζοντας τη μελέτη και εκμάθηση των κλασικών γλωσσών.
- γ. Αρχαιολογικές Πηγές και Χώροι: Συλλογές τέχνης, νομίσματα, γλυπτά και περιγραφές αρχαιολογικών χώρων.
- δ. Ερευνητικά Εργαλεία: Αυτόματη ανάλυση κειμένων, σύνδεση μεταξύ σχετικών πηγών και δημιουργία συνδέσεων με σύγχρονες βάσεις δεδομένων.
- ε. Ανοικτός Κώδικας (Open-Source Services): Προσφέρει πλατφόρμα για γλωσσική επεξεργασία και ανάλυση, με εστίαση σε ελληνικά, λατινικά και αραβικά κείμενα.
- στ. Μηχανικά Παραγόμενη Γνώση (Machine-Generated Knowledge): Προηγμένα συστήματα που παράγουν νέα γνώση μέσω ανάλυσης δεδομένων, επιτρέποντας την αυτόματη μετάφραση και σημασιολογική ανάλυση κειμένων.

Η αποστολή της Ψηφιακής Βιβλιοθήκης Perseus είναι να καταστήσει την πλήρη καταγραφή της ανθρώπινης γνώσης – από γλωσσικές πηγές έως αρχαιολογικά τεκμήρια – προσβάσιμη σε κάθε άτομο, ανεξαρτήτως γλωσσικού ή πολιτισμικού υπόβαθρου. Μέσω αυτής της ψηφιακής πλατφόρμας, επιδιώκεται η σύνδεση κλασικών σπουδών με τις σύγχρονες ανθρωπιστικές επιστήμες, προωθώντας νέες ερευνητικές δυνατότητες.

Κατηγορία: Αρχαία Κείμενα και Ψηφιακές Βιβλιοθήκες για Βιβλικές Σπουδές.

1.9.7.16 Myriobiblos (Church of Greece Digital Library)¹⁴⁰

Η Μυριόβιβλος αποτελεί την Ψηφιακή Βιβλιοθήκη της Εκκλησίας της Ελλάδος, παρέχοντας πρόσβαση σε κείμενα που σχετίζονται με τη χριστιανική πίστη, τη θεολογία και την εκκλησιαστική γραμματεία. Μέσω της ιστοσελίδας της, οι χρήστες μπορούν να μελετήσουν έργα των Πατέρων της Εκκλησίας, θεολογικές μελέτες, ερμηνευτικά κείμενα, καθώς και λειτουργικά και λατρευτικά κείμενα της Ορθόδοξης παράδοσης.

Η θεματική δομή της Μυριόβιβλου περιλαμβάνει:

¹⁴⁰ Greek Orthodox Church, "Myriobiblos Digital Library," *Myriobiblos*, ανακτήθηκε στις 2 Μαρτίου 2025, <http://www.myriobiblos.gr>.

- α. Πατρολογία: Κείμενα και αποσπάσματα από τα έργα των Πατέρων της Εκκλησίας.
- β. Ορθόδοξη Θεολογία: Θεολογικές μελέτες και κείμενα που αφορούν την πίστη και τη διδασκαλία της Ορθόδοξης Εκκλησίας.
- γ. Αγία Γραφή & Ερμηνεία: Κείμενα της Βίβλου και ερμηνευτικές προσεγγίσεις από την ορθόδοξη παράδοση.
- δ. Λειτουργικά Κείμενα: Ύμνοι, προσευχές, ακολουθίες και κείμενα που σχετίζονται με τη λατρευτική ζωή της Εκκλησίας.
- ε. Θρησκευτική Λογοτεχνία: Επιλεγμένα λογοτεχνικά κείμενα με θρησκευτικό περιεχόμενο.
- στ. Εκκλησιαστική Ιστορία: Κείμενα και μελέτες για την ιστορική εξέλιξη της Εκκλησίας.
- ζ. Ορθοδοξία και άλλες Χριστιανικές Παραδόσεις: Κείμενα που αφορούν τον θεολογικό διάλογο της Ορθοδοξίας με άλλα χριστιανικά δόγματα.

Η Μυριόβιβλος είναι διαθέσιμη διαδικτυακά και παρέχει ελεύθερη πρόσβαση στο περιεχόμενό της. Οι χρήστες μπορούν να εξερευνήσουν τις συλλογές της μέσω θεματικών καταλόγων και να αξιοποιήσουν τις διαθέσιμες πηγές για έρευνα και μελέτη.

Κατηγορία: Πατρολογία και Ορθόδοξη Θεολογία.

1.9.7.17 Jewish FAQ (Jewish Information Portal)¹⁴¹

Το Judaism 101, γνωστό και ως Jew FAQ, είναι μια διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια αφιερωμένη στον Ιουδαϊσμό, προσφέροντας πληροφορίες για τις εβραϊκές πεποιθήσεις, την ιστορία, τις παραδόσεις και τις πρακτικές. Δημιουργήθηκε από τον Tracey R. Rich το 1995 και έχει εξελιχθεί σε έναν από τους πιο αξιόπιστους πόρους για την κατανόηση του Ιουδαϊσμού από μια παραδοσιακή σκοπιά.

Η ιστοσελίδα καλύπτει ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, όπως:

Πεποιθήσεις και Θεολογία: Εξετάζει τις βασικές αρχές της εβραϊκής πίστης, συμπεριλαμβανομένων των 13 Αρχών της Πίστης του Maimonides, γνωστός και ως Ραββίνος Μωυσής Μπεν Μαϊμών (Rabbi Moses ben Maimon):

1. Νόμοι και Πρακτικές: Παρέχει λεπτομέρειες για τους 613 εντολές (Mitzvot) που καθοδηγούν την εβραϊκή ζωή.

¹⁴¹ Jewish FAQ, "Judaism 101," Jewish FAQ, ανακτήθηκε στις 25 Φεβρουαρίου 2025, <http://www.jewfaq.org>.

2. Διατροφικοί Νόμοι (Kashrut): Εξηγεί τους κανόνες σχετικά με τα τρόφιμα που επιτρέπονται και απαγορεύονται στην εβραϊκή διατροφή.
3. Εβραϊκές Εορτές: Προσφέρει πληροφορίες για τις εβραϊκές εορτές, τις ημερομηνίες τους και τις σχετικές παραδόσεις.
4. Σάββατο (Shabbat): Περιγράφει τη σημασία και τις πρακτικές του Σαββάτου στην εβραϊκή παράδοση.

Ο κύριος σκοπός του Judaism 101 είναι να απαντήσει σε συχνές ερωτήσεις σχετικά με τον Ιουδαϊσμό με απλή και κατανοητή γλώσσα, καθιστώντας το προσιτό τόσο σε Εβραίους όσο και σε μη Εβραίους που επιθυμούν να μάθουν περισσότερα για την εβραϊκή πίστη και πρακτική.

Κατηγορία: Ιουδαϊκή Ερμηνευτική και Θρησκευτική Παράδοση.

1.9.7.18 Judaism Links (Payer.de)¹⁴²

Η ιστοσελίδα Payer.de προσφέρει μια εκτενή συλλογή υλικού σχετικά με τον Ιουδαϊσμό, γραμμένη στα γερμανικά. Περιλαμβάνει θεματολογία που καλύπτει τόσο τις θρησκευτικές πτυχές του Ιουδαϊσμού όσο και τις πολιτιστικές και ιστορικές του διαστάσεις. Μεταξύ των κύριων θεματικών ενοτήτων της περιλαμβάνονται:

- α. Αντικείμενα και Ενδυμασίες: Παρουσιάζονται αντικείμενα όπως το Tzitzit (κρόσσια προσευχής), το Tallit (μανδύας προσευχής), τα Tefillin (φυλακτά προσευχής), η Mezuzah (περγαμηνή στην πόρτα), καθώς και παραδόσεις που αφορούν τα καλύμματα κεφαλής και τις γενειάδες.
- β. Εβραϊκό Ημερολόγιο: Παρέχονται πληροφορίες για τους μήνες του εβραϊκού ημερολογίου (Adar, Nisan, Iyyar, Sivan, Tammuz), συμπεριλαμβανομένης της διάρκειάς τους και της αντιστοιχίας τους με το Γρηγοριανό ημερολόγιο.
- γ. Πρώτα Χρόνια Ζωής: Αναλύονται θέματα όπως η γέννηση, η περιτομή (Brit Milah), η τελετή Pidyon HaBen (εξαγορά του πρωτότοκου γιου) και η σημασία της μάθησης στην εβραϊκή παράδοση.
- δ. Προσευχές: Παρουσιάζονται πληροφορίες για τα βιβλία προσευχής, τις στάσεις και την κατεύθυνση προσευχής, τη γλώσσα των προσευχών, τις καθημερινές προσευχές, καθώς και το ρόλο των γυναικών στην προσευχητική ζωή.

¹⁴² Payer.de, "Judaism Links," Payer.de, ανακτήθηκε στις 25 Φεβρουαρίου 2025, <http://www.payer.de/judlink.htm>.

Η ιστοσελίδα Payer.de αποτελεί έναν εκτενή διαδικτυακό πόρο για την εβραϊκή θρησκευτική και πολιτιστική παράδοση. Ωστόσο, δεδομένου ότι το περιεχόμενό της είναι αποκλειστικά στα γερμανικά, απαιτείται γνώση της γλώσσας ή η χρήση αξιόπιστων εργαλείων μετάφρασης για την κατανόησή του.

Κατηγορία: Ιουδαϊκή Ερμηνευτική και Θρησκευτική Παράδοση.

1.9.7.19 Biblical literature document Innsbruck (BILDI)¹⁴³

Documentation for Biblical Literature Innsbruck (BILDI) είναι μια εξειδικευμένη βιβλιογραφική βάση δεδομένων που επικεντρώνεται στη βιβλική και βιβλιο-αρχαιολογική βιβλιογραφία. Αρχικά αναπτύχθηκε από το Τμήμα Βιβλικών Σπουδών και Ιστορικής Θεολογίας του Πανεπιστημίου του Ίνσμπρουκ στην Αυστρία, με στόχο την καταγραφή και ταξινόμηση βιβλιογραφίας σχετικής με τη Βίβλο, συμπεριλαμβανομένων άρθρων, συλλογικών έργων και μονογραφιών.

Από το 2019, η BILDI συνεργάζεται με το Index Theologicus (IxTheo) και το BiBIL για τη δημιουργία του Index Biblicus, προσφέροντας στους ερευνητές ανεξάρτητη πρόσβαση σε εξηγητική βιβλιογραφία στις βιβλικές σπουδές. Αυτή η συνεργασία παρέχει τη δυνατότητα αναζήτησης βιβλιογραφικών δεδομένων υψηλής ποιότητας στον τομέα των βιβλικών σπουδών μέσω της πλατφόρμας bible.ixtheo.de.

Κατηγορία: Βιβλικές Βάσεις Δεδομένων και Ακαδημαϊκοί Πόροι.

1.9.7.20 Smyth & Helwys Bible Commentary (CD-ROM συνοδευτικό των τόμων)¹⁴⁴

Η σειρά σχολίων της Βίβλου Smyth & Helwys Bible Commentary είναι σχεδιασμένη για να κάνει τη μελέτη της Βίβλου πιο προσιτή σε όλους τους σπουδαστές της Βίβλου. Κάθε τόμος περιλαμβάνει:

- α. Εμπειριστατωμένα σχόλια: Παρέχουν εις βάθος ανάλυση και ερμηνεία των βιβλικών κειμένων.
- β. Ενημερωτικά πλαίσια: Περιλαμβάνουν τέσσερις κατηγορίες που υποστηρίζουν την ερμηνεία.
- γ. Πλούσιο οπτικό υλικό: Περιλαμβάνει έργα τέχνης που εμπλουτίζουν την κατανόηση των κειμένων.

¹⁴³ Index Theologicus, "Index Biblicus," *Index Theologicus*, ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025, <https://bible.ixtheo.de>.

¹⁴⁴ Smyth & Helwys, "Smyth & Helwys Bible Commentary," *Smyth & Helwys*, ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025, <https://www.helwys.com/commentary/>.

- δ. CD-ROM: Περιέχει όλο το κείμενο και τις εικόνες του τόμου σε μορφή που επιτρέπει αναζήτηση, προσφέροντας ισχυρά εργαλεία έρευνας.

Κατηγορία: Σύγχρονα Βιβλικά Σχόλια & Ψηφιακές Εκδόσεις.

1.9.7.21 Theological Dictionary of the New Testament (TDNT)¹⁴⁵

Το Theological Dictionary of the New Testament (TDNT) είναι διαθέσιμο τόσο σε έντυπη μορφή όσο και σε ψηφιακή έκδοση. Η έντυπη έκδοση, αποτελούμενη από 10 τόμους, μπορεί να αγοραστεί μέσω του Amazon. Η ψηφιακή έκδοση προσφέρεται από την πλατφόρμα Logos Bible Software. Κατηγορία: Λεξικά & Γλωσσικές Πηγές για τη Βιβλική Έρευνα.

1.9.7.22 Brill Academic Publishers¹⁴⁶

Η De Gruyter Brill είναι ένας από τους κορυφαίους εκδοτικούς οίκους στον κόσμο στον τομέα των ανθρωπιστικών επιστημών και πέραν αυτών. Έχει την έδρα της στο Βερολίνο και το δεύτερο μεγαλύτερο γραφείο της στο Λέιντεν της Ολλανδίας. Δημιουργήθηκε το 2024 από τη συγχώνευση των ιστορικών εκδοτικών οίκων De Gruyter (ίδρυση το 1749) και Brill (ίδρυση το 1683).

Η De Gruyter Brill εκδίδει περισσότερους από 3.500 νέους τίτλους βιβλίων και 800 ακαδημαϊκά περιοδικά ετησίως, με ισχυρή παρουσία στις ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες, καθώς και σε τομείς όπως οι φυσικές επιστήμες, η τεχνολογία, η μηχανική και τα μαθηματικά.

Κύριες θεματικές κατηγορίες εκδόσεων:

- α. Βιβλικές Σπουδές και Πρώιμος Χριστιανισμός.
- β. Ιουδαϊκές Σπουδές.
- γ. Θεολογία και Χριστιανισμός ανά τον κόσμο.
- δ. Κλασικές Σπουδές.
- ε. Ισλαμικές Σπουδές και Μέση Ανατολή.
- στ. Ασιατικές Σπουδές.
- ζ. Ιστορία και Πολιτισμός.
- η. Γλωσσολογία και Φιλολογία.
- θ. Διεθνές Δίκαιο και Ανθρώπινα Δικαιώματα.
- ι. Κοινωνικές Επιστήμες.

¹⁴⁵ Logos Bible Software, "Theological Dictionary of the New Testament (TDNT)," *Logos Bible Software*, ανακτήθηκε στις 2 Μαρτίου 2025, <https://www.logos.com/product/8491/theological-dictionary-of-the-new-testament-tdnt>.

¹⁴⁶ De Gruyter Brill, "De Gruyter Brill," *De Gruyter Brill*, ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025, <https://www.degruyterbrill.com>.

Ο εκδοτικός οίκος De Gruyter Brill παραμένει δεσμευμένος στην ακαδημαϊκή αριστεία και στη διατήρηση της υψηλής ποιότητας έρευνας, αποτελώντας έναν αξιόπιστο συνεργάτη για επιστήμονες όλων των κλάδων.

Κατηγορία: Ακαδημαϊκές Εκδόσεις & Βιβλιογραφία για Βιβλικές Σπουδές.

1.9.7.23 TC: A Journal of Biblical Textual Criticism¹⁴⁷

Το TC: A Journal of Biblical Textual Criticism είναι ένα επιστημονικό περιοδικό ανοικτής πρόσβασης που εκδίδεται από το SBL Press και περιλαμβάνεται στον Κατάλογο Περιοδικών Ανοικτής Πρόσβασης (DOAJ). Όλα τα άρθρα του περιοδικού είναι διαθέσιμα δωρεάν για ανάγνωση, λήψη, αντιγραφή, διανομή, εκτύπωση, αναζήτηση και σύνδεση. Δεν επιτρέπεται η αναπαραγωγή άρθρων χωρίς άδεια, ενώ οι συγγραφείς μπορούν να αναρτήσουν τις δημοσιευμένες εκδόσεις των άρθρων τους στις προσωπικές τους ιστοσελίδες μετά από την παρέλευση 18 μηνών.

Το TC δημοσιεύει πλήρους έκτασης επιστημονικά άρθρα, σύντομες σημειώσεις, αναφορές έργων και κριτικές βιβλίων στον τομέα της βιβλικής κριτικής κειμένου.

Άρθρα μπορούν να υποβληθούν στις ακόλουθες γλώσσες: Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά και Ισπανικά. Οι συγγραφείς πρέπει να ακολουθούν το SBL Handbook of Style (2η έκδοση, 2014) και όπου δεν υπάρχει σχετική καθοδήγηση, να συμβουλευούνται το Chicago Manual of Style.

Οι υποβολές μπορούν να γίνουν σε οποιαδήποτε τυπική μορφή αρχείου, αλλά τα αρχαία κείμενα πρέπει να χρησιμοποιούν Unicode. Όλα τα άρθρα υπόκεινται σε διαδικασία κριτικής αξιολόγησης πριν από τη δημοσίευση. Οι δημοσιεύσεις γίνονται συνήθως σε PDF, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να δημοσιευθούν και σε HTML.

Ένας από τους στόχους του TC είναι η παροχή έγκαιρων και ενημερωτικών κριτικών βιβλίων στον τομέα της βιβλικής κριτικής κειμένου. Όποιος επιθυμεί να υποβάλει ένα βιβλίο για κριτική ή να προσφερθεί ως κριτικός μπορεί να επικοινωνήσει με τη συντακτική ομάδα του περιοδικού. Βιβλία χωρίς ISBN ή ISSN δεν γίνονται δεκτά για κριτική.

¹⁴⁷ SBL Press, "TC: A Journal of Biblical Textual Criticism," SBL Press, ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025, <https://jbtc.org/>.

Το περιοδικό ιδρύθηκε το 1996 από τον James R. Adair Jr, μόλις τρία χρόνια μετά την εμφάνιση του Παγκόσμιου Ιστού (WWW). Ο Dr. Adair υπηρέτησε ως Γενικός Συντάκτης μέχρι το 2009.

Το TC ακολουθεί αυστηρές εκδοτικές ηθικές κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις εκδόσεις και τη διαδικασία αξιολόγησης των άρθρων. Σχετικές λεπτομέρειες αναφέρονται στην Πολιτική Εκδοτικής Ηθικής και Κακής Χρήσης του περιοδικού.

Κατηγορία: Βιβλική Κριτική και Κειμενική Ανάλυση.

1.9.7.24 Accordance - Λογισμικό μελέτης Βίβλου για Mac και Windows ¹⁴⁸

Το Accordance Bible Software είναι ένα λογισμικό μελέτης της Βίβλου, διαθέσιμο για Mac και Windows, γνωστό για την ταχύτητα, την ευκολία χρήσης και την ευελιξία του. Σχεδιασμένο να διατηρεί τη Βίβλο στο επίκεντρο της μελέτης, προσφέρει εργαλεία και δυνατότητες που επιτρέπουν στους χρήστες να εμβαθύνουν στις Γραφές. Βασικά χαρακτηριστικά του Accordance:

- α. Εκτεταμένη Ψηφιακή Βιβλιοθήκη: Περιλαμβάνει χιλιάδες τόμους, επιτρέποντας στους χρήστες να έχουν πρόσβαση σε μια πλούσια συλλογή βιβλικών πόρων.
- β. Εργαλεία Προετοιμασίας και Παράδοσης: Παρέχει όλα τα απαραίτητα εργαλεία για τη μετάβαση από τη μελέτη στο κήρυγμα, υποστηρίζοντας την προετοιμασία και την παράδοση κηρυγμάτων.
- γ. Φορητότητα: Επιτρέπει στους χρήστες να έχουν τη βιβλιοθήκη τους μαζί τους, προσφέροντας δυνατότητες μελέτης εν κινήσει.

Για νέους χρήστες, το Accordance προσφέρει μια δωρεάν δοκιμαστική περίοδο 90 ημερών με το Accordance Basic Starter, που περιλαμβάνει πάνω από 60 πόρους αξίας \$239. Μετά την περίοδο δοκιμής, οι χρήστες μπορούν να αποκτήσουν μόνιμη πρόσβαση με κόστος \$49.

Κατηγορία : Λογισμικό Μελέτης της Βίβλου και Ψηφιακά Εργαλεία.

1.9.7.25 SwordSearcher¹⁴⁹

Το SwordSearcher είναι ένα λογισμικό μελέτης της Βίβλου για Windows, γνωστό για την ταχύτητα, την ευκολία χρήσης και την ολοκληρωμένη βιβλιοθήκη του.

Κύρια χαρακτηριστικά:

¹⁴⁸ Accordance Bible Software, "Accordance Bible Software," *Accordance Bible Software*, ανακτήθηκε στις 4 Μαρτίου 2025, <https://www.accordancebible.com/>.

¹⁴⁹ SwordSearcher, "SwordSearcher Bible Software," *SwordSearcher*, ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025, <https://www.swordsearcher.com/>.

- α. Εκτεταμένη Βιβλιοθήκη Μελέτης: Περιλαμβάνει εκατοντάδες τόμους, όπως Βιβλικές μεταφράσεις, σχόλια, λεξικά και θεολογικά έργα, όλα διαθέσιμα χωρίς επιπλέον χρεώσεις.
- β. Ισχυρές Δυνατότητες Αναζήτησης: Επιτρέπει άμεση αναζήτηση λέξεων ή φράσεων στη Βίβλο, με δυνατότητα εύρεσης λέξεων ακόμη και αν δεν είναι γνωστή η ακριβής ορθογραφία τους.
- γ. Εργαλεία Ανακάλυψης: Περιλαμβάνει γεννήτρια σύννεφων λέξεων (Word Cloud Generator) και εξερευνητή δέντρου λέξεων (Word Tree Explorer) για βαθύτερη κατανόηση των Γραφών.
- δ. Προσωπικές Σημειώσεις: Δίνει τη δυνατότητα στους χρήστες να καταγράφουν τις δικές τους μελέτες, οι οποίες ενσωματώνονται πλήρως στη βιβλιοθήκη του λογισμικού.

Κατηγορία : Λογισμικό Μελέτης της Βίβλου και Ψηφιακά Εργαλεία.

1.9.7.26 CATSS (Computer Assisted Tools for Septuagint/Scriptural Study)¹⁵⁰

Το CATSS (Computer Assisted Tools for Septuagint/Scriptural Study) αποτελεί ένα ερευνητικό πρόγραμμα που αναπτύχθηκε για τη μελέτη της Μετάφρασης των Εβδομήκοντα (LXX) μέσω υπολογιστικών εργαλείων. Το έργο αυτό ιδρύθηκε το 1982 από τον Robert A. Kraft του Πανεπιστημίου της Πενσυλβάνια και τον Emanuel Tov του Εβραϊκού Πανεπιστημίου της Ιερουσαλήμ. Σκοπός του προγράμματος ήταν η ανάπτυξη εργαλείων που θα επέτρεπαν την ανάλυση, την επεξεργασία και τη μελέτη των κειμένων της Παλαιάς Διαθήκης με τη βοήθεια της τεχνολογίας. Το πρόγραμμα CATSS επικεντρώθηκε σε τέσσερις βασικούς άξονες:

- α. Παραγωγή και διανομή δεδομένων.
- β. Ανάπτυξη ψηφιακών πόρων για τη μελέτη της Βίβλου.
- γ. Δημιουργία παράλληλης ευθυγραμμισμένης βάσης δεδομένων.
- δ. Εύρεση αντιστοιχιών μεταξύ του Μασοριτικού Κειμένου (MT) και της Μετάφρασης των Εβδομήκοντα (LXX).
- ε. Οργάνωση των κειμένων με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτρέπεται η εύκολη συγκριτική μελέτη.
- στ. Σύγκριση του Μασοριτικού Κειμένου (MT) με τη Μετάφραση των Εβδομήκοντα (LXX).

¹⁵⁰ University of Pennsylvania, "CATSS Report," *University of Pennsylvania*, ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025, <https://ccat.sas.upenn.edu/rak/catssreport.html>.

- ζ. Ανάλυση των διαφορών μεταξύ των δύο κειμένων.
- η. Παροχή δεδομένων για την κριτική μελέτη των γραφών.
- θ. Ανάπτυξη εργαλείων μορφολογικής ανάλυσης.
- ι. Δημιουργία εργαλείων που επιτρέπουν τη γλωσσική ανάλυση των ελληνικών και εβραϊκών βιβλικών κειμένων.
- ια. Παροχή πληροφοριών για τη μορφολογία των λέξεων, ώστε να διευκολύνεται η επιστημονική έρευνα.

Παρόλο που το CATSS υπήρξε πρωτοποριακό για την υπολογιστική μελέτη της Βίβλου, η ιστοσελίδα του έργου (<https://ccat.sas.upenn.edu/rak/catss.html>) δεν έχει ενημερωθεί από το 1999. Ως αποτέλεσμα, οι τελευταίες διαθέσιμες πληροφορίες αφορούν κυρίως την αρχική φάση του προγράμματος και τη διανομή των δεδομένων.

Κατηγορία : Λογισμικό Μελέτης της Βίβλου και Ψηφιακά Εργαλεία.

1.9.7.27 CCAT (Center for Computer Analysis of Texts): Ερευνητικό κέντρο για την ανάλυση αρχαίων κειμένων¹⁵¹

Το Center for Computer Analysis of Texts (CCAT) είναι ένα ερευνητικό κέντρο που ιδρύθηκε στο Πανεπιστήμιο της Πενσυλβάνια, με στόχο τη χρήση υπολογιστικών μεθόδων για την ανάλυση αρχαίων κειμένων. Το CCAT διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη εργαλείων για τη μελέτη βιβλικών και άλλων αρχαίων κειμένων, ειδικά μέσω του προγράμματος CATSS (Computer Assisted Tools for Septuagint/Scriptural Study). Το CCAT είχε ως κύριους στόχους:

- α. Την υπολογιστική ανάλυση κειμένων μέσω της χρήσης προηγμένων τεχνολογιών.
- β. Την ανάπτυξη και διατήρηση ψηφιακών βάσεων δεδομένων για τη μελέτη αρχαίων κειμένων.
- γ. Τη δημιουργία εργαλείων για τη γλωσσική και κειμενική κριτική.
- δ. Την υποστήριξη ερευνητικών έργων όπως το CATSS, το οποίο επικεντρώνεται στη μελέτη της Μετάφρασης των Εβδομήκοντα (LXX).

Το CCAT συνεργάστηκε με ακαδημαϊκούς οργανισμούς και χρηματοδοτήθηκε, μεταξύ άλλων, από το National Endowment for the Humanities (NEH), συμβάλλοντας στη δημιουργία ενός ισχυρού για την εποχή του υπολογιστικού περιβάλλοντος για την ανάλυση βιβλικών και κλασικών κειμένων.

¹⁵¹ University of Pennsylvania, "CCAT: Center for Computer Analysis of Texts," *University of Pennsylvania*, ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025, <https://ccat.sas.upenn.edu>.

Σύμφωνα με την τελευταία διαθέσιμη αναφορά του 1995, το CCAT:

- α. Ανέπτυξε και διέθεσε παράλληλα ευθυγραμμισμένες εκδόσεις κειμένων, όπως το Μασοριτικό Κείμενο (MT) και η Μετάφραση των Εβδομήκοντα (LXX).
- β. Παρείχε πρόσβαση σε δεδομένα μέσω CD-ROM και διαδικτυακών εργαλείων.
- γ. Εκπαίδευσε φοιτητές και ερευνητές στη χρήση υπολογιστικών εργαλείων για τη μελέτη της Βίβλου.
- δ. Δημιούργησε προγράμματα γλωσσικής ανάλυσης για την επεξεργασία και μελέτη αρχαίων κειμένων.

Σήμερα η επίσημη ιστοσελίδα του CCAT δεν έχει ενημερωθεί από το 1995, γεγονός που δείχνει ότι το έργο δεν έχει πρόσφατη διαδικτυακή δραστηριότητα. Παρά τη μη ανανέωση της διαδικτυακής του παρουσίας, το έργο του CCAT εξακολουθεί να χρησιμοποιείται στην κειμενική κριτική και στην ψηφιακή ανάλυση αρχαίων κειμένων μέσω των δεδομένων που παρήγαγε.

Κατηγορία: Λογισμικό και Εργαλεία για τη Μελέτη της Βίβλου.

1.9.7.28 Documenta Catholica Omnia¹⁵²

Το Documenta Catholica Omnia είναι η επίσημη ιστοσελίδα της Cooperatorum Veritatis Societas, μιας μη κερδοσκοπικής κοινότητας αφιερωμένης στη συγκέντρωση και ψηφιακή διάθεση καθολικών κειμένων. Περιλαμβάνει πλήρη κείμενα σε πολλές γλώσσες, αναλυτικούς δείκτες και συμφραστικούς πίνακες έργων καθολικών και κλασικών συγγραφέων.

Η συλλογή καλύπτει ένα ευρύ φάσμα εγγράφων της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, διαθέσιμα στις πρωτότυπες γλώσσες τους καθώς και σε πιστές μεταφράσεις. Επιπλέον, παρουσιάζονται κείμενα συγγραφέων που αναφέρονται στα καθολικά έγγραφα, προσφέροντας μια ολοκληρωμένη κατανόηση του θρησκευτικού, πολιτιστικού, οικονομικού και κοινωνικού πλαισίου.

Η ιστοσελίδα λειτουργεί ως ηλεκτρονική βιβλιοθήκη, παρέχοντας πρόσβαση σε επίσημες εκδόσεις εγγράφων της Καθολικής Εκκλησίας, διαθέσιμα στις πρωτότυπες γλώσσες τους καθώς και σε μεταφράσεις, παρέχοντας πρόσβαση σε επίσημες εκδόσεις εγγράφων της Καθολικής Εκκλησίας, όπως παπικά έγγραφα, πρακτικά συνόδων, έργα Πατέρων και Διδασκάλων της Εκκλησίας, καθώς και συναφή κείμενα.

¹⁵² Documenta Catholica Omnia, "Documenta Catholica Omnia," *Documenta Catholica Omnia*, ανακτήθηκε στις 27 Φεβρουαρίου 2025, <https://documentacatholicaomnia.eu/>.

Παρόλο που το Documenta Catholica Omnia παραμένει ένα χρήσιμο αποθετήριο, η έλλειψη πρόσφατων ενημερώσεων και η μη αναβάθμιση της ιστοσελίδας του μπορεί να περιορίζουν τη χρήση του στη σύγχρονη έρευνα.

Κατηγορία: Ψηφιακές Βάσεις Δεδομένων Θρησκευτικών Κειμένων.

1.9.7.29 BiblinDex: Ευρετήριο βιβλικών αναφορών στην πατερική γραμματεία¹⁵³

Το BiblIndex είναι ένα διαδικτυακό ευρετήριο βιβλικών αναφορών στην πρώιμη χριστιανική γραμματεία, τόσο της Δυτικής όσο και της Ανατολικής παράδοσης. Το έργο διευθύνεται από το Sources Chrétiennes – HiSoMA στη Λυών και χρηματοδοτείται κυρίως από το Γαλλικό Εθνικό Κέντρο Επιστημονικής Έρευνας (CNRS), με επιπλέον υποστήριξη από διάφορους φορείς χρηματοδότησης, όπως η Γαλλική Εθνική Υπηρεσία Έρευνας και το πρόγραμμα Equipex Biblissima (2022-2029).

Το BiblIndex στοχεύει στη δημιουργία ενός πλήρους διαδικτυακού ευρετηρίου βιβλικών παραπομπών και αναφορών στη χριστιανική γραμματεία της ύστερης αρχαιότητας και του μεσαίωνα. Η βάση δεδομένων δεν ασχολείται μόνο με άμεσες παραθέσεις, αλλά αναλύει τη δυναμική σχέση μεταξύ της Βίβλου και των Πατέρων, εξετάζοντας πώς τα κείμενα εξελίχθηκαν, μεταφράστηκαν και ερμηνεύτηκαν.

Η πλατφόρμα είναι δωρεάν προσβάσιμη και απευθύνεται τόσο σε μελετητές όσο και στο ευρύτερο κοινό, παρέχοντας εργαλεία για τη μελέτη της πρόσληψης της Βίβλου στην Ανατολή και τη Δύση.

Το BiblIndex βασίζεται στο έργο Biblia Patristica, το οποίο εκδόθηκε μεταξύ 1965-2000 από το Centre for Patristics Analysis and Documentation (CADP) στο Στρασβούργο. Τα δεδομένα περιλαμβάνουν:

- α. 270.000 εγγραφές από τα δημοσιευμένα ευρετήρια της Biblia Patristica, καλύπτοντας συγγραφείς έως και τον 4ο αιώνα.
- β. 100.000 επιπλέον αναφορές από ανέκδοτο υλικό που αφορά συγγραφείς όπως Αθανάσιος Αλεξανδρείας, Ιωάννης Χρυσόστομος, Ιερώνυμος κ.ά.
- γ. 600.000 χειρόγραφες βιβλικές παραπομπές, οι οποίες έχουν ψηφιοποιηθεί αλλά δεν έχουν ακόμη πλήρως επαληθευθεί.

Σήμερα, η βάση δεδομένων περιλαμβάνει μεταξύ άλλων:

- α. Όλα τα έργα του Φίλωνος του Αλεξανδρέα.

¹⁵³ BiblIndex, "BiblIndex," *Institut des Sources Chrétiennes*, ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025, <https://www.biblindex.org/en/overview>.

- β. Τα περισσότερα ελληνικά και λατινικά έργα των τριών πρώτων αιώνων.
 - γ. Μεγάλο μέρος των συγγραφέων του 4ου αιώνα (Ευσέβιος Καισαρείας, Κύριλλος Ιεροσολύμων, Γρηγόριος Ναζιανζηνός κ.ά.).
 - δ. Πλήρη ανάλυση των έργων του Ιωάννη Χρυσοστόμου και του Ιερόνυμου.
 - ε. Μέρος του έργου του Αυγουστίνου, Αθανασίου και Κυρίλλου Αλεξανδρείας.
Η βάση δεδομένων περιλαμβάνει κειμενικά εργαλεία ανάλυσης, όπως:
 - α. Συγκριτικό εργαλείο Βίβλου που επιτρέπει την παράθεση κειμένων από διαφορετικές γλώσσες (Εβραϊκά, Ελληνικά, Λατινικά, Συριακά).
 - β. Γεωγραφική και χρονολογική απεικόνιση των συγγραφέων μέσω πρωτοτύπου οπτικοποίησης δεδομένων.
 - γ. Αυτόματα εργαλεία αναγνώρισης βιβλικών παραθέσεων, όπως το TRACER tool του Göttingen Centre for Digital Humanities και το λογισμικό προεπεξεργασίας δεδομένων του Samuel Gesche.
- Κατηγορία: Ευρετήρια και Αναζητήσεις Βιβλικών Αναφορών.

1.9.7.30 Patrologia Graeca του J. P. Migne¹⁵⁴

Η Patrologia Graeca αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες συλλογές έργων της Χριστιανικής λογοτεχνίας, συγκεντρώνοντας τα συγγράμματα των Πατέρων της Εκκλησίας και άλλων θεολόγων που έγραψαν στα ελληνικά από τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες έως τον 15ο αιώνα. Η συλλογή εκδόθηκε από τον Jacques Paul Migne (1800-1875), ο οποίος έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη διάδοση της εκκλησιαστικής γραμματείας. Ο Migne, ως Γάλλος ιερέας και εκδότης, είχε αντιληφθεί τη σημασία του τυπογραφείου ως μέσου διάδοσης της γνώσης και έτσι ίδρυσε τον εκδοτικό οίκο Imprimerie Catholique το 1836 στο Παρίσι. Μέσω αυτού του εγχειρήματος, εξέδωσε με μαζικούς ρυθμούς και σε προσιτές τιμές πολυάριθμα θρησκευτικά κείμενα και αδημοσίευτα έργα των Πατέρων της Εκκλησίας, απευθυνόμενος κυρίως στις βιβλιοθήκες του κατώτερου κλήρου.

Η Patrologia Graeca αποτελεί τη μεγαλύτερη συλλογή πατερικών κειμένων, παρά τις ελλείψεις επιστημονικής τεκμηρίωσης και τα λάθη που έχουν αναγνωριστεί. Η συμβολή της στη διατήρηση και διάδοση των πατερικών κειμένων παραμένει αναμφισβήτητη.

¹⁵⁴ Patristica.net, "Patristica.net," *Patristica.net*, ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025, <https://patristica.net/>.

Παρά την ταχύτητα έκδοσής της, τα λάθη και την έλλειψη επιστημονικής επιμέλειας, η *Patrologia Graeca* παραμένει αναντικατάστατη λόγω του μεγάλου όγκου κειμένων που περιλαμβάνει. Αν και μεταγενέστερες κριτικές εκδόσεις επιδιώκουν μεγαλύτερη ακρίβεια και φιλολογική επιμέλεια, καμία μέχρι σήμερα δεν έχει καταφέρει να συγκεντρώσει το σύνολο των πατερικών έργων που περιλαμβάνονται στη συλλογή του Migne¹⁵⁵.

Αρχικά, η ελληνική έκδοση δεν διέθετε ευρετήριο, γεγονός που δυσχέραινε την έρευνα. Ωστόσο, το 1879, ο Δωρόθεος Σχολάριος δημοσίευσε την «Κλείδα της Ελληνικής Πατρολογίας», παρέχοντας ένα ευρετήριο συγγραφέων και έργων, διευκολύνοντας έτσι τη χρήση της συλλογής από ερευνητές.

Η *Patrologia Graeca* διατίθεται πλέον σε ψηφιακή μορφή μέσω διαφόρων αποθετηρίων, μεταξύ των οποίων και η πλατφόρμα Reltech. Η ιστοσελίδα *Patristica.net* παρέχει πρόσβαση σε μεγάλο μέρος της συλλογής σε PDF μορφή, επιτρέποντας στους χρήστες να αναζητήσουν και να κατεβάσουν συγκεκριμένα έργα. Οι τόμοι είναι οργανωμένοι τόσο κατά συγγραφέα όσο και κατά αριθμό τόμου, διευκολύνοντας την πλοήγηση και την έρευνα.

Παράλληλα, η ιστοσελίδα παρέχει συνδέσμους προς ελληνικά λεξικά και άλλες χρήσιμες πηγές για την εκμάθηση και την έρευνα της ελληνικής πατερικής γραμματείας. Ωστόσο, η επιστημονική κοινότητα έχει επισημάνει ότι, λόγω της φωτογραφικής αποτύπωσης των πρωτότυπων τόμων, η έκδοση αυτή δεν επιτρέπει την αναζήτηση με σύγχρονες ψηφιακές μεθόδους.

Παρά τις αδυναμίες της, η *Patrologia Graeca* παραμένει αναντικατάστατη για την έρευνα της πατερικής γραμματείας, καθώς περιλαμβάνει έναν όγκο κειμένων που δεν έχει συγκεντρωθεί σε καμία άλλη έκδοση. Οι σύγχρονες κριτικές εκδόσεις ενσωματώνουν βελτιώσεις σε επίπεδο κριτικού κειμένου, αλλά δεν αντικαθιστούν πλήρως το έργο του Migne.

Η προσβασιμότητα μέσω ψηφιακών αποθετηρίων, όπως το *Patristica.net*, καθιστά τη συλλογή διαθέσιμη σε ερευνητές και μελετητές παγκοσμίως, παρά τις περιορισμένες δυνατότητες αναζήτησης που προσφέρει.

Κατηγορία: Πατρολογικά Κείμενα και Ψηφιακές Συλλογές.

¹⁵⁵ Κωνσταντίνος Δομουχτσής, 'Η Αγία Γραφή στην Πατερική Γραμματεία. Ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου πιλοτικού πληροφοριακού συστήματος με δυνατότητες αυτόματης εξόρυξης γνώσης' (Διδακτορική Διατριβή, Θεσσαλονίκη, Α.Π.Θ., 2021), 50, <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/49238>.

1.9.7.31 Sources Chrétiennes: Δίγλωσση συλλογή πατερικών κειμένων¹⁵⁶

Οι Sources Chrétiennes αποτελούν μια από τις σημαντικότερες συλλογές πατερικών κειμένων στον κόσμο, με έδρα τη Λυών. Ιδρύθηκαν το 1942 κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου από τους Henri de Lubac και Jean Daniélou, με στόχο να θέσουν στη διάθεση του κοινού και των θεολόγων τα έργα των μεγάλων Πατέρων της Εκκλησίας, μέσα από επιστημονικά τεκμηριωμένες εκδόσεις συνοδευόμενες από μεταφράσεις και αναλυτικά σχόλια.

Η συλλογή επικεντρώνεται στη δημοσίευση και μετάφραση χριστιανικών κειμένων των πρώτων αιώνων, γραμμένων στα ελληνικά, λατινικά και ανατολικές γλώσσες. Τα έργα δημοσιεύονται στη δίγλωσση μορφή, με το πρωτότυπο κείμενο στη μία σελίδα και τη γαλλική μετάφραση στην άλλη. Συνοδεύονται από:

- α. Κριτική επιμέλεια.
- β. Εισαγωγή για το ιστορικό και θεολογικό τους πλαίσιο.
- γ. Σημειώσεις και ευρετήρια που διευκολύνουν την κατανόηση και τη μελέτη.

Η συλλογή Sources Chrétiennes απευθύνεται σε θεολόγους, ιστορικούς και φιλολόγους, καθώς συμβάλλει στη μελέτη θεμάτων όπως:

- α. Ερμηνεία και απολογητική.
- β. Θρησκευτική φιλοσοφία και πνευματικότητα.
- γ. Ηθική και ασκητισμός.
- δ. Ιστορία πολιτισμών και ιδεών.

Από το 1976, το Ινστιτούτο Sources Chrétiennes αναγνωρίστηκε από το CNRS ως Ερευνητική Μονάδα (URA, αργότερα UMR). Σήμερα, αποτελεί τμήμα του UMR 5189 HiSoMA (Histoire et Sources des Mondes Anciens) και συνεργάζεται με το Université Lumière Lyon II. Το Ινστιτούτο αναπτύσσει διεθνείς συνεργασίες, προσφέροντας:

- α. Εκπαίδευση νέων επιστημόνων στην επιμέλεια πατερικών κειμένων .
- β. Δημιουργία επιστημονικών εκδόσεων και ερευνητικών εργαλείων.
- γ. Ψηφιακή Παρουσία.

Η επίσημη ιστοσελίδα των Sources Chrétiennes παρέχει πρόσβαση σε πληροφορίες για τη συλλογή και τις δραστηριότητες του Ινστιτούτου. Παρότι δεν προσφέρει ανοιχτή πρόσβαση σε όλα τα κείμενα, αποτελεί σημαντική πηγή για την

¹⁵⁶ Sources Chrétiennes, "Sources Chrétiennes," *Sources Chrétiennes*, ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025, <https://sourceschretiennes.org/>.

ενημέρωση ερευνητών και φοιτητών σχετικά με τις εκδόσεις, τα ερευνητικά προγράμματα και τις διεθνείς συνεργασίες..

Κατηγορία: Πατρολογικά Κείμενα και Ψηφιακές Συλλογές

1.9.7.32 Corpus Christianorum Series Graeca & Series Latina¹⁵⁷

Το Corpus Christianorum είναι ένα από τα σημαντικότερα εκδοτικά εγχειρήματα στον τομέα της πατρολογίας και των μεσαιωνικών σπουδών. Ο πρωταρχικός του στόχος είναι η παραγωγή κριτικών εκδόσεων των έργων χριστιανών συγγραφέων από την ύστερη αρχαιότητα μέχρι το τέλος του Μεσαίωνα, προσφέροντας στους μελετητές κείμενα που λειτουργούν ως βασικά έργα αναφοράς σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η κύρια αποστολή της συλλογής περιλαμβάνει τη δημοσίευση ελληνικών και λατινικών κειμένων σε επιστημονικές εκδόσεις υψηλής ποιότητας, ενώ παράλληλα υποστηρίζεται από τη δημιουργία βοηθητικών εγχειριδίων, βιβλιογραφιών, μονογραφιών και ηλεκτρονικών βάσεων δεδομένων, τα οποία διευκολύνουν την εις βάθος μελέτη των κειμένων. Μελλοντικά, η ανάπτυξη αυτών των εργαλείων θα ενταθεί μέσω της δημιουργίας διαδικτυακών βάσεων δεδομένων και ψηφιακών εργαλείων ανάλυσης υψηλού επιπέδου.

Οι κύριες σειρές του Corpus Christianorum

Το Corpus Christianorum αποτελείται από πολλαπλές σειρές που καλύπτουν διαφορετικές περιόδους και θεματολογίες:

- α. Corpus Christianorum Series Graeca (CCSG): Κριτικές εκδόσεις ελληνικών πατερικών κειμένων.
- β. Corpus Christianorum Series Latina (CCSL): Κριτικές εκδόσεις λατινικών χριστιανικών κειμένων από την ύστερη αρχαιότητα έως τον Μεσαίωνα.
- γ. Continuatio Mediaevalis (CCCM): Επεκτείνει τη σειρά CCSL περιλαμβάνοντας έργα της Καρολίγγειας περιόδου μέχρι το τέλος του Μεσαίωνα.
- δ. Series Apocryphorum (CCSA): Αφιερωμένη στα απόκρυφα χριστιανικά έργα.
- ε. Autographa Medii Aevi (CCAMA): Συλλογή αυτόγραφων μεσαιωνικών χειρογράφων.

¹⁵⁷ Brepols Publishers, "Corpus Christianorum," *Corpus Christianorum*, ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025, <https://www.corpuschristianorum.org/>.

στ. Conciliorum Oecumenicorum Generaliumque Decreta (COGD): Περιλαμβάνει τα πρακτικά και τα δογματικά κείμενα των Οικουμενικών Συνόδων από τη Σύνοδο της Νίκαιας (325 μ.Χ.) έως τη σύγχρονη εποχή.

Το 1947, ο Dom Eligius Dekkers, ηγούμενος της Βενεδικτινιανής μονής του Sint-Pietersabdij στο Steenbrugge, οραματίστηκε ένα έργο που θα παρείχε νέες εκδόσεις των πατερικών και μεσαιωνικών κειμένων. Παρά τις αρχικές αμφιβολίες σχετικά με την πρακτικότητά του, το έργο έλαβε υποστήριξη από τον εκδοτικό οίκο Brepols Publishers στο Turnhout του Βελγίου. Η συνεργασία ξεκίνησε το 1951 με τη δημοσίευση του Clavis Patrum Latinorum, το οποίο λειτούργησε ως θεμέλιο για την επιτυχία του εγχειρήματος. Οι πρώτοι τόμοι των κύριων σειρών εκδόθηκαν το 1953 και από τότε το Corpus Christianorum συνέχισε να αναπτύσσεται, επεκτείνοντας τις σειρές του και ενισχύοντας τη συχνότητα των εκδόσεων.

Αν και αρχικά η εκδοτική προσέγγιση βασιζόταν στην αναθεώρηση παλαιότερων εκδόσεων, σύντομα δόθηκε έμφαση στη δημιουργία εντελώς νέων κριτικών εκδόσεων, οι οποίες απαιτούσαν αυστηρότερη ακαδημαϊκή εποπτεία. Ως αποτέλεσμα, το Corpus Christianorum ανέπτυξε νέα ακαδημαϊκά δίκτυα και συνεργασίες με κορυφαίους μελετητές και πανεπιστήμια, τα οποία ανέλαβαν την επιμέλεια των διαφορετικών σειρών.

Τα κείμενα του Corpus Christianorum θεωρούνται σημαντικά για την έρευνα των πατερικών και μεσαιωνικών κειμένων, του γλωσσικού και ιστορικού τους περιβάλλοντος, καθώς και της θεολογικής και εκκλησιαστικής τους επίδρασης. Η συλλογή αυτή αποτελεί βασική πηγή για πατρολόγους, βιβλικούς μελετητές, φιλολόγους, ιστορικούς, θεολόγους, νομικούς και ερευνητές της ύστερης αρχαιότητας και του μεσαιωνικού κόσμου.

Κάθε σειρά επιβλέπεται από εξειδικευμένες ακαδημαϊκές επιτροπές, οι οποίες διασφαλίζουν την ποιότητα και την εγκυρότητα των εκδόσεων. Επιπλέον, το Corpus Christianorum αναγνωρίζεται από τη διεθνή ερευνητική κοινότητα ως μία από τις πιο έγκυρες και αξιόπιστες συλλογές κριτικών εκδόσεων των χριστιανικών κειμένων της ύστερης αρχαιότητας και του Μεσαίωνα.

Η μεγαλύτερη επιβεβαίωση της αξίας του έργου προέρχεται από τη συνεχή χρήση του από τους ερευνητές, οι οποίοι βασίζονται στις εκδόσεις του Corpus Christianorum για την κριτική μελέτη και ανάλυση των πατερικών και μεσαιωνικών πηγών. Σήμερα, το Corpus Christianorum έχει εξελιχθεί σε μια ολοκληρωμένη συλλογή κριτικών εκδόσεων, μελετών και εργαλείων αναφοράς της χριστιανικής γραμματείας.

Κατηγορία: Πατρολογικά Κείμενα και Κριτικές Εκδόσεις.

Στην επόμενη ενότητα, η παρούσα εργασία εστιάζει στην παρουσίαση των βασικών λειτουργιών, των παρακάτω τεσσάρων ψηφιακών εφαρμογών για τη μελέτη των βιβλικών κειμένων:

- α. TLG
- β. The Word
- γ. e-Sword
- δ. Logos Bible software

1.9.7.33 Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος¹⁵⁸

Η Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος, όπως αναφέρεται στην ιστοσελίδα της, αποτελεί θεσμοθετημένο φορέα της Ιεράς Συνόδου για την υποστήριξη του ιεραποστολικού, κατηχητικού και μορφωτικού έργου της Εκκλησίας. Από την ίδρυσή της το 1936, υπηρετεί την ανάγκη προβολής της Ορθόδοξης αλήθειας ως βιωματικής εμπειρίας της Εκκλησίας, αποκαλύπτοντας μέσα από κάθε δραστηριότητα – είτε εκδοτική είτε ποιμαντική – τη σωτηριολογική νίκη κατά του θανάτου, την Ανάσταση του Χριστού και τη ζωή εν Χριστώ.

Η ιστοσελίδα της Αποστολικής Διακονίας παρέχει πλούσιο θεολογικό και ποιμαντικό υλικό, μεταξύ του οποίου περιλαμβάνονται και οι πλήρεις εκδόσεις της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης¹⁵⁹ σε εύχρηστη ψηφιακή μορφή, συμβάλλοντας σημαντικά στη μελέτη της Αγίας Γραφής μέσω διαδικτύου.

1.9.7.34 Ελληνική Βιβλική Εταιρεία¹⁶⁰

Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα, η Ελληνική Βιβλική Εταιρεία έχει ως σκοπό τη μετάφραση, έκδοση και διάδοση της Αγίας Γραφής. Σταθερή πολιτική της Εταιρείας είναι η συνεργασία με όλες τις χριστιανικές Ομολογίες (Ορθόδοξη, Καθολική, Διαμαρτυρόμενη). Οι εκδόσεις της έχουν την ευλογία και έγκριση του Οικουμενικού Πατριαρχείου, της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος και των Πρεσβυγενών Πατριαρχείων.

Σύμφωνα με την επίσημη τοποθέτηση της Βιβλικής Εταιρείας, η Αγία Γραφή δεν αποτελεί έργο ενός μόνο συγγραφέα ή μιας συγκεκριμένης ιστορικής περιόδου· δεν

¹⁵⁸ ‘Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος’, ανακτήθηκε στις 30 Απριλίου 2025, https://apostoliki-diakonia.gr/gr_main/profile/profile.asp.

¹⁵⁹ Αγία Γραφή, Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος’, Ανακτήθηκε στις 30 Απριλίου 2025, <https://apostoliki-diakonia.gr/bible/bible.asp>.

¹⁶⁰ ‘Ελληνική Βιβλική Εταιρεία | Η Αγία Γραφή για όλους’, ανακτήθηκε στις 30 Απριλίου 2025, <https://greek.bible/>.

είναι δηλαδή προϊόν απλής συγγραφής ή αποτέλεσμα ατομικής θεολογικής αναζήτησης κάποιου διανοούμενου. Αντιθέτως, διακηρύσσεται ότι η Αγία Γραφή είναι ταυτόχρονα ανθρώπινο και Θείο έργο. Κάθε βιβλικό κείμενο συνδέεται με την αποκάλυψη του Θεού προς τον λαό Του, ο οποίος τη βίωσε και διέσωσε την αλήθεια της διαμέσου της ζωντανής του εμπειρίας και παράδοσης.

Μέσω της επίσημης ιστοσελίδας της, η Βιβλική Εταιρεία παρέχει ελεύθερη πρόσβαση στο πλήρες κείμενο της Αγίας Γραφής στην ελληνική γλώσσα¹⁶¹.

2. Παρουσίαση ψηφιακών προγραμμάτων για τη μελέτη της Βίβλου

Η ψηφιακή εποχή έχει φέρει επανάσταση στη βιβλική έρευνα, παρέχοντας ταχύτατη πρόσβαση σε κείμενα, αναλυτικά εργαλεία και παράλληλες μεταφράσεις μέσω εξειδικευμένων πλατφορμών. Εφαρμογές όπως το TLG, το The Word, το e-Sword και η Πλατφόρμα LOGOS, διαθέτουν βασικά και προχωρημένα χαρακτηριστικά, επιτρέποντας στον ερευνητή να μελετήσει κείμενα, να αξιοποιήσει λεξικά, συνώνυμα, γραμματικούς τύπους και να κατανοήσει τα ιστορικά και πολιτισμικά τους πλαίσια.

2.1 Thesaurus Linguae Graecae (TLG)

Το Thesaurus Linguae Graecae (TLG) αποτελεί μία από τις πλέον σημαντικές ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων, για τη μελέτη της αρχαίας ελληνικής γραμματείας. Η συλλογή του καλύπτει ένα ευρύ φάσμα κειμένων, από την Ομηρική εποχή έως και τη Βυζαντινή περίοδο και περιλαμβάνει έργα φιλοσοφίας, λογοτεχνίας, ιστορίας, θεολογίας. Ωστόσο, η πλατφόρμα δεν χαρακτηρίζεται ως αμιγώς Βιβλική, καθώς ο κύριος στόχος και η λειτουργικότητά της, την καθιστούν ένα εργαλείο εστίασης στη γλωσσική και φιλολογική ανάλυση.

Το Thesaurus Linguae Graecae (TLG), ή «Θησαυρός της Ελληνικής Γλώσσας», ήταν μια ιδέα που συνέλαβε και αρχικά χρηματοδότησε η Marianne McDonald. Το 1971, η Marianne McDonald, τότε μεταπτυχιακή φοιτήτρια στις Κλασικές Σπουδές στο Πανεπιστήμιο Irvine της Καλιφόρνια, εμπνευσμένη από την έρευνα της διατριβής της σχετικά με τους «όρους ευδαιμονίας» στον Ευριπίδη, πρότεινε τη δημιουργία μιας υπολογιστικής βάσης δεδομένων της Ελληνικής Γραμματείας. Η ιδέα αυτή ήταν επαναστατική, καθώς καμία προηγούμενη προσπάθεια δεν είχε προβεί σε μια συνδυαστική χρήση της κλασικής φιλολογίας με τις ταχέως αναπτυσσόμενες νέες

¹⁶¹ Ελληνική Βιβλική Εταιρεία | Η Αγία Γραφή για όλους', Ανακτήθηκε στις 30 Απριλίου 2025, <https://greek.global.bible/bible/d09e9a676bf6592d-01/GEN.1>.

τεχνολογίες. Η δημιουργία του TLG ήρθε ως επιστέγασμα, μιας μακράς φιλολογικής προσπάθειας για τη συστηματική συλλογή και διατήρηση της σωζόμενης ελληνικής γραμματείας. Κατά τον 16ο αι., ο Henri Estienne (Stephanus), Γάλλος φιλόλογος και τυπογράφος, δημιούργησε ένα εκτενές λεξικό, γνωστό ως *Thesaurus Graecae Linguae*. Στα τέλη του 19ου αι., η ανακάλυψη χιλιάδων νέων παπύρων στην Αίγυπτο και η άνοδος της σύγχρονης κριτικής των κειμένων, ενέπνευσαν Ευρωπαίους φιλόλογους να επιχειρήσουν τη δημιουργία νέων λεξικών για τα ελληνικά και τα λατινικά. Ωστόσο, ο τεράστιος όγκος υλικού και οι δυσκίνητες μέθοδοι συλλογής δεδομένων με το χέρι, υπήρξαν τόσο πολύ ανυπέρβλητες, που το εγχείρημα εγκαταλείφθηκε για αρκετές δεκαετίες.

Στα επόμενα χρόνια η πιο χαρακτηριστική προσπάθεια υπήρξε του Bruno Snell, η οποία ξεκίνησε τη δεκαετία του 1950 στο Πανεπιστήμιο του Αμβούργου και η οποία όπως και οι άλλες δεν ολοκληρώθηκαν. Η Marianne McDonald, μαθήτριά του Snell, γνώριζε καλά τις δυσκολίες που αντιμετώπιζε η εν λόγω προσπάθεια. Ως κόρη του Eugene McDonald, ιδρυτή της Zenith Corporation, κατανοούσε επίσης τις δυνατότητες της τεχνολογίας και πώς αυτή μπορούσε να μεταμορφώσει τον κλάδο της. Έτσι, η εμφάνιση της σύγχρονης τεχνολογίας και το επιστημονικό ενδιαφέρον της, το οποίο επικεντρωνόταν στο πώς ο Ευριπίδης ανέπτυξε την έννοια της ευτυχίας «όρους ευδαιμονίας» μέσα από τη γλώσσα στα έργα του, αποτέλεσε κεντρικό θέμα στη διατριβή της και έδωσαν την καταλυτική ώθηση για τη δημιουργία του «ηλεκτρονικού θησαυρού», γνωστού ως TLG.

Το πρόγραμμα *Thesaurus Linguae Graecae* (TLG) καθιερώθηκε επίσημα στις 30 Οκτωβρίου 1972, ημερομηνία κατά την οποία πραγματοποιήθηκε η πρώτη συνδιάσκεψη σχεδιασμού του TLG. Ερευνητές των κλασικών σπουδών από την Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες προσκλήθηκαν να συμμετάσχουν και να προσφέρουν συμβουλές σε διάφορα ζητήματα. Μέχρι τότε, το ακριβές αντικείμενο του προγράμματος δεν είχε οριστεί. Περιγραφόταν ως ένα «λεξικογραφικό έργο που θα συλλέξει, θα ταξινομήσει και θα καταγράψει κάθε λέξη που συναντάται σε σωζόμενα αρχαία ελληνικά λογοτεχνικά και μη λογοτεχνικά κείμενα».

Στη συνδιάσκεψη συμμετείχαν εξέχουσες προσωπικότητες, όπως οι Winfried Buehler (Πανεπιστήμιο του Αμβούργου), Aubrey Diller (Πανεπιστήμιο της Ιντιάνα), Wilhelm Ehlers (TLL, Μόναχο), G.M.A. Grube (Trinity College), Albert Henrichs (Πανεπιστήμιο Harvard), Charles Murgia (UC Berkeley), Brooks Otis (Πανεπιστήμιο της Βόρειας Καρολίνας, Chapel Hill), David W. Packard (UCLA), Jaan Puhvel

(UCLA), Bruno Snell (Πανεπιστήμιο του Αμβούργου), Stephen Waite (Dartmouth College), καθώς και η ομάδα κλασικών σπουδών του UC Irvine, με πιο γνωστούς τους Peter Colaclides, Theodore Brunner και Luci Berkowitz, καθώς και ο πρώτος Πρύτανης του UC Irvine, Daniel G. Aldrich.

Στη συνδιάσκεψη του 1972, μεταξύ άλλων αποφασίστηκε ότι το TLG δεν θα αποτελούσε λεξικό, όπως θα μπορούσε να υποδηλώνει η λέξη «θησαυρός», αλλά μια συλλογή κειμένων (βάση δεδομένων) από τον Όμηρο έως το 200 μ.Χ. (αργότερα τροποποιήθηκε), ότι δεν θα περιλάμβανε επιγραφικά και παπυρολογικά έργα, και ότι δεν θα ενσωμάτωνε το κριτικό υπόμνημα των κειμένων.

Το έργο ξεκίνησε αρχικά με τη βοήθεια αρκετών ειδικών των κλασικών σπουδών και ειδικών στην τεχνολογία, αλλά κυρίως με την σημαντική συμβολή του David W. Packard, ο οποίος δημιούργησε το σύστημα Ibycus. Ο Packard ανέπτυξε επίσης τη συμβατική μέθοδο κωδικοποίησης χαρακτήρων και μορφοποίησης για την ελληνική γλώσσα, γνωστή ως Beta Code. Το Beta Code αποδίδει σε κάθε ένα από τα 24 γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου μια θέση στο ASCII (American Standard Code for Information Interchange). Το ASCII είναι ένα σύστημα κωδικοποίησης, που χρησιμοποιεί αριθμητικούς κωδικούς για την αναπαράσταση χαρακτήρων (γράμμάτων, αριθμών και συμβόλων) στους υπολογιστές. Κάθε χαρακτήρας αντιστοιχεί σε έναν μοναδικό αριθμό.

Η ψηφιοποίηση των κειμένων του TLG πραγματοποιείται μέσω της μεθόδου διπλής πληκτρολόγησης, στην Κορέα, τις Φιλιππίνες και στην Κίνα. Τα κείμενα αποστέλλονται στην Κίνα, όπου δακτυλογράφοι, που δεν γνωρίζουν ελληνικά ή αγγλικά, πληκτρολογούν τους ελληνικούς χαρακτήρες σε Beta Code, το οποίο στη συνέχεια μετατρέπεται σε Unicode ή άλλες μορφές ελληνικών γραμματοσειρών¹⁶².

Το 1985, οι David W. Packard και William Johnson ανέπτυξαν τον Ibycus Scholarly Personal Computer (PSC), ένα πρωτοποριακό σύστημα που επέτρεπε την αναζήτηση, επεξεργασία και ανάκτηση κλασικών κειμένων. Το πρώτο CD-ROM του TLG, το TLG A (1985), περιείχε 27 εκατομμύρια λέξεις και αποτέλεσε το πρώτο CD-ROM παγκοσμίως που δεν περιείχε μουσική.

Το Ibycus PSC (Scholarly Personal Computer) έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην αξιοποίηση των υπολογιστών από τους μελετητές της αρχαίας γραμματείας. Το 1988,

¹⁶² «The History of the TLG®» (Irvine, California, USA: Thesaurus Linguae Graecae® (TLG), University of California, Irvine.), 1, ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2024, <https://stephanus.tlg.uci.edu/history.php>.

το TLG κυκλοφόρησε το TLG C, με 42 εκατομμύρια λέξεις, επεκτείνοντας το έργο του στη βυζαντινή ιστοριογραφία και λεξικογραφία.

Το 1996, η Maria Pantelia ανέλαβε τη διεύθυνση του TLG και αναβάθμισε την τεχνολογία του, αντικαθιστώντας το πεπαλαιωμένο Ibycus με νέο σύστημα που αναπτύχθηκε εξ ολοκλήρου από την ίδια την ομάδα του Thesaurus Linguae Graecae (TLG). Το έργο περιλάμβανε τη διόρθωση και ανασυγκρότηση χιλιάδων κειμένων, καθώς και τη δημιουργία μιας νέας βάσης δεδομένων για τον κατάλογο Ελλήνων συγγραφέων και έργων.

Το 2000, το TLG κυκλοφόρησε το CD-ROM E, το οποίο αποτέλεσε τον πρώτο ψηφιακό δίσκο που δημιουργήθηκε εξ ολοκλήρου από την εσωτερική ομάδα ανάπτυξης έργου του TLG. Η παραγωγή του πραγματοποιήθηκε χωρίς εξωτερική υποστήριξη, βασιζόμενη σε νέες τεχνολογίες και διαδικασίες που αναπτύχθηκαν από την ίδια την ομάδα. Το 2001, η πλατφόρμα απέκτησε τη δυνατότητα της διαδικτυακής πρόσβασης, παρέχοντας στους χρήστες την δυνατότητα αναζήτησης. Παράλληλα, δημιουργήθηκε μια συνοπτική έκδοση για σχολεία και πανεπιστήμια. Αυτή η έκδοση περιλάμβανε επιλεγμένα έργα κλασικών Ελλήνων συγγραφέων, καθιστώντας την μια οικονομικά προσιτή επιλογή για τα ιδρύματα που δεν μπορούσαν να αποκτήσουν πρόσβαση στην πλήρη έκδοση.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980, το Thesaurus Linguae Graecae (TLG) επεξέτεινε το πεδίο του για να συμπεριλάβει κάποια κείμενα της Βυζαντινής περιόδου, κυρίως σχόλια, ιστοριογραφία και λεξικογραφία. Από το 1997, υπό τη διεύθυνση της Maria Pantelia, το TLG ανέλαβε την πλήρη ενσωμάτωση της ελληνικής γραμματείας, περιλαμβάνοντας συγγραφείς και έργα έως τη μεταβυζαντινή περίοδο. Η προσπάθεια αυτή ενισχύθηκε με τη βελτίωση της τεχνολογικής υποδομής, και το 2022 δημοσιεύθηκε το σύνολο των βιβλιογραφικών πληροφοριών του καταλόγου από το University of California Press. Σήμερα, η διαδικτυακή έκδοση του TLG περιλαμβάνει παραπάνω από τα διπλάσια κείμενα του CD-ROM E.

Μεταξύ 2002 και 2004, το TLG εργάστηκε για τη συμπλήρωση του πολυτονικού ελληνικού αλφαβήτου στο Unicode Standard, σε συνεργασία με την Unicode Technical Committee (UTC). Η ομάδα, υπό την καθοδήγηση της Maria Pantelia και του Richard Peeters, υπέβαλε 14 προτάσεις για την ενσωμάτωση πάνω από 200 χαρακτήρων, οι οποίες εγκρίθηκαν από την ISO. Αυτές οι προσπάθειες εξασφάλισαν την πλήρη και ομοιόμορφη παρουσίαση των πολυτονικών ελληνικών χαρακτήρων σε όλες τις πλατφόρμες και περιηγητές, καθιστώντας δυνατή την ευρεία

και ενιαία χρήση τους από τους μελετητές της αρχαίας και μεσαιωνικής ελληνικής γραμματείας, ανεξάρτητα από το λογισμικό ή το υλικό που χρησιμοποιούν.

Η πολυπλοκότητα της ελληνικής γλώσσας και η ετερογένεια της γραμματικής και ορθογραφίας, η οποία προκύπτει εξαιτίας της ευρείας χρονικής έκτασης και την ποικιλία συγγραφέων και έργων που περιλαμβάνονται στο σώμα κειμένων, οδήγησαν το TLG να ξεκινήσει το 2003 το έργο της λημματοποίησης. Το σύστημα λημματοποίησης, βασισμένο σε δεδομένα από λεξικά όπως:

- LSJ (Liddell-Scott-Jones Greek-English Lexicon),
- Geoffrey William Hugo Lampe (A Patristic Greek Lexicon),
- Walter Bauer (A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature -BDAG) κ.ά.,

έχει την δυνατότητα να αναγνωρίζει αυτόματα το 98.3% των λέξεων των κειμένων.

Το εργαλείο αναζήτησης των λημμάτων, επιτρέπει την αναζήτηση λέξεων στο σώμα κειμένων του TLG στη βασική τους μορφή (λήμμα), ανεξάρτητα από τη γραμματική τους μορφή. Έτσι, οι χρήστες μπορούν να εντοπίζουν με ευκολία και με ακρίβεια όλες τις αναφορές μιας λέξης, παρά την πολυπλοκότητα της ελληνικής γλώσσας¹⁶³.

Στο πλαίσιο της λημματοποίησης, το TLG προέβη στην ψηφιοποίηση των λεξικών:

- Liddell-Scott-Jones (LSJ),
- Richard John Cunliffe (A Lexicon of the Homeric Dialect: Expanded Edition) για έργα του Ομήρου,
- και του John Enoch Powell (A Lexicon to Herodotus) για τον Ηρόδοτο.
- Σε συνεργασία με την Αυστριακή Ακαδημία Επιστημών, το TLG δημιούργησε μια ψηφιακή έκδοση του Lexikon zur byzantinischen Gräzität (LBG). Πρόκειται για ένα εξειδικευμένο λεξικό, αφιερωμένο στην ελληνική γλώσσα της Βυζαντινής περιόδου, το οποίο καλύπτει τις γλωσσικές ιδιαιτερότητες και την εξέλιξη της ελληνικής από τον 9ο έως τον 15ο αι. μ.Χ.
- Το 2020 προστέθηκε και η ψηφιακή έκδοση της συναγωγής νέων λέξεων του Σ. Κουμανούδη.

¹⁶³ «The History of the TLG®», 2–3.

Το 2015, το TLG κυκλοφόρησε μια νέα μηχανή αναζήτησης με προηγμένες δυνατότητες, η οποία προσφέρει εκτεταμένες αναζητήσεις, στατιστική ανάλυση, αντιστοίχιση φράσεων, και άμεση πρόσβαση στα λεξικά της πλατφόρμας.

Σήμερα, το TLG περιλαμβάνει σχεδόν το σύνολο της ελληνικής γραμματείας από τον Όμηρο έως και τον 20ό αιώνα. Με την πλατφόρμα είναι πλέον συνδεδεμένα, πάνω από 2.000 πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα παγκοσμίως, υποστηρίζοντας την έρευνα στους τομείς των κλασικών σπουδών, της ιστορίας, της φιλοσοφίας, της θεολογίας, και άλλων επιστημών¹⁶⁴.

2.1.1 Παρουσίαση βασικών δυνατοτήτων TLG

2.1.1.1 Canon -Συγγραφείς και έργα του TLG

Η επιλογή «CANON», προσφέρει μια ισχυρή μηχανή αναζήτησης, η οποία επιτρέπει την εύκολη πρόσβαση σε μια μεγάλη βάση δεδομένων κλασικών, βυζαντινών και μεταγενέστερων ελληνικών έργων. Το σύστημα αναζήτησης είναι σχεδιασμένο ώστε να προσαρμόζεται στις ανάγκες των χρηστών, παρέχοντας διάφορες επιλογές και λειτουργίες για στοχευμένη και αποτελεσματική αναζήτηση.

Εικόνα 1: CANON-TLG.

Η κύρια λειτουργία αναζήτησης του TLG Canon βασίζεται σε ένα πλαίσιο αναζήτησης που υποστηρίζει τη δυνατότητα αυτόματης συμπλήρωσης (autocomplete). Κατά την πληκτρολόγηση ενός όρου, το σύστημα προτείνει σχετικά αποτελέσματα, όπως ονόματα συγγραφέων, εκδοτών ή τίτλους έργων, ανάλογα με την επιλεγμένη κατηγορία.

¹⁶⁴ «The History of the TLG®», 1-2.

Εικόνα 2: Αναζήτηση στο CANON-TLG.

Αν ο χρήστης επιλέξει την κατηγορία «All Fields», το πλαίσιο αυτόματης συμπλήρωσης περιορίζεται μόνο σε συγγραφείς και εκδότες. Παράλληλα, εάν επιλεγεί η κατηγορία «Work», εμφανίζονται μόνο οι τίτλοι έργων.

- Επιλογές Αναζήτησης

Η προεπιλεγμένη ρύθμιση αναζήτησης είναι η αναζήτηση ανά συγγραφέα (π.χ. Homerus). Ωστόσο, το σύστημα προσφέρει τη δυνατότητα εξειδικευμένης αναζήτησης, μέσω αναδυόμενου μενού, επιτρέποντας την αναζήτηση βάσει:

Εικόνα 3: Εξειδικευμένη αναζήτηση CANON-TLG.

Εκδότη (π.χ. J.-P. Migne),

Τίτλου έργου (π.χ. Electra),

Τίτλου δημοσίευσης (π.χ. Patrologiae cursus completus),

Σειράς (π.χ. Corpus Medicorum Graecorum),

Χρονολογίας δημοσίευσης (π.χ. 1987).

Για την αποτελεσματική λειτουργία της μηχανής αναζήτησης, απαιτείται η εισαγωγή τουλάχιστον τριών χαρακτήρων στο πλαίσιο αναζήτησης. Επιπλέον, οι χρήστες έχουν τη δυνατότητα να προσαρμόσουν τις προτιμήσεις αναζήτησής τους μέσω της ενότητας «My Account».

Οι αναζητήσεις στο Canon μπορούν να περιοριστούν χρησιμοποιώντας τα παρακάτω πεδία:

- Date (η χρονολογία ζωής ή το floruit του συγγραφέα, περίοδος ακμής).
- Generic Epithet (το είδος της λογοτεχνικής δραστηριότητας με την οποία ασχολήθηκε ο συγγραφέας).
- Geographic Epithet (ο τόπος γέννησης ή λογοτεχνικής δραστηριότητας του συγγραφέα).
- Non-Standard Gen. Epithet (συνήθως δηλώνει το επαγγελματικό προφίλ ή άλλη ταυτότητα του συγγραφέα).
- Work Classification (είδος) που χρησιμοποιείται για συλλογές έργων.

Όποια δυνατότητα επιλογής αναζήτησης και αν επιλεγθεί, τα αποτελέσματα θα εμφανιστούν στο κέντρο της σελίδας. Υπάρχει δυνατότητα παρουσίασης των αποτελεσμάτων ως:

α. Λίστα βιβλιογραφικών εγγραφών.

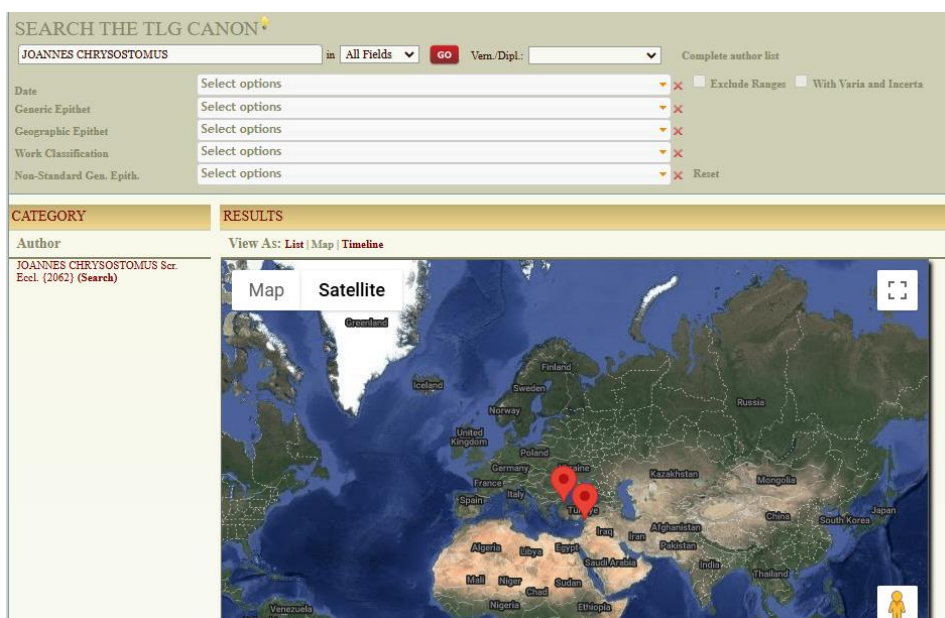
The screenshot displays the TLG Canon search interface. At the top, the header includes the TLG logo, the text 'THESAURUS LINGVAE GRAECAE', and 'A Digital Library of Greek Literature'. Below the header is a navigation bar with links: HOME, CANON, TEXT SEARCH, BROWSE, LEXICA, N-GRAMS, STATISTICS, VOCAB. TOOLS, and HELP. The main search area is titled 'SEARCH THE TLG CANON' and contains a search box with 'JOANNES CHRYSOSTOMUS' entered. To the right of the search box are dropdown menus for 'in' (set to 'All Fields') and 'Vern./Dipl.' (set to 'Complete author list'). Below the search box are several filter options: Date, Generic Epithet, Geographic Epithet, Work Classification, and Non-Standard Gen. Epith., each with a 'Select options' dropdown. To the right of these filters are checkboxes for 'Exclude Ranges' and 'With Varia and Incerta'. Below the filters is a 'Results per page' dropdown set to '50' and a pagination bar showing 'First', '<<', '1', '2', '3', '4', '5', '6', '7', '>>', and 'Last'. The search results are displayed in a table with the following content:

CATEGORY	RESULTS
Filter by	View As: List Map Timeline
Author	Select to search
Date	Select all
Generic Epithet	1. JOANNES CHRYSOSTOMUS Scr. Eccl. [2062]
Geographic Epithet	A.D. 4-5
Non-Standard Gen. Epith.	Patriarcha (Constantinopoleos)
Work Classification	Antiochenus, Constantinopolitanus
Editor	☐ Ad Theodorum lapsum (lib. 2) (= Epistula ad Theodorum monachum) [2062.001]
Publication Year	Eccl., Epist.
	J. Dumortier, <i>Jean Chrysostome. A Théodore [Sources chrétiennes 117. Paris: Éditions du Cerf, 1966]: 46-78.</i>
	Word Count: 3,011

On the right side of the results, there is a 'QUICK LINKS' section with links to Wikipedia, Google, WorldCat, JSTOR, Brill Online, L'Année philologique, Oxford Classical Dictionary, Project Muse, and Oxford Bibliographies Online. Below this is a 'CROSS REFERENCE (1)' section.

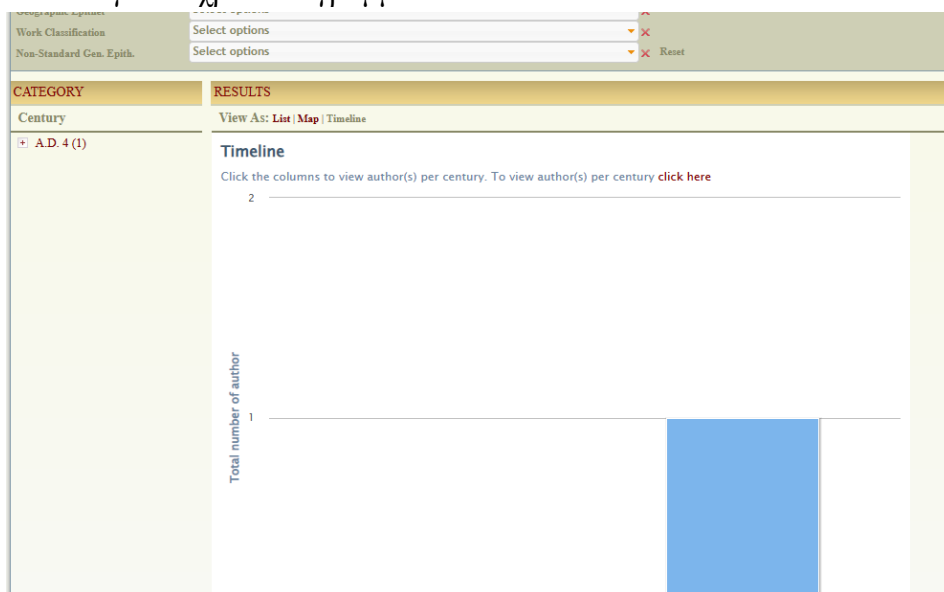
Εικόνα 4: List CANON-TLG.

β. Σε χάρτη.

Εικόνα 5: Canon Map-TLG.

γ. Σε χρονοδιάγραμμα

Εικόνα 6: CANON Time Line-TLG.

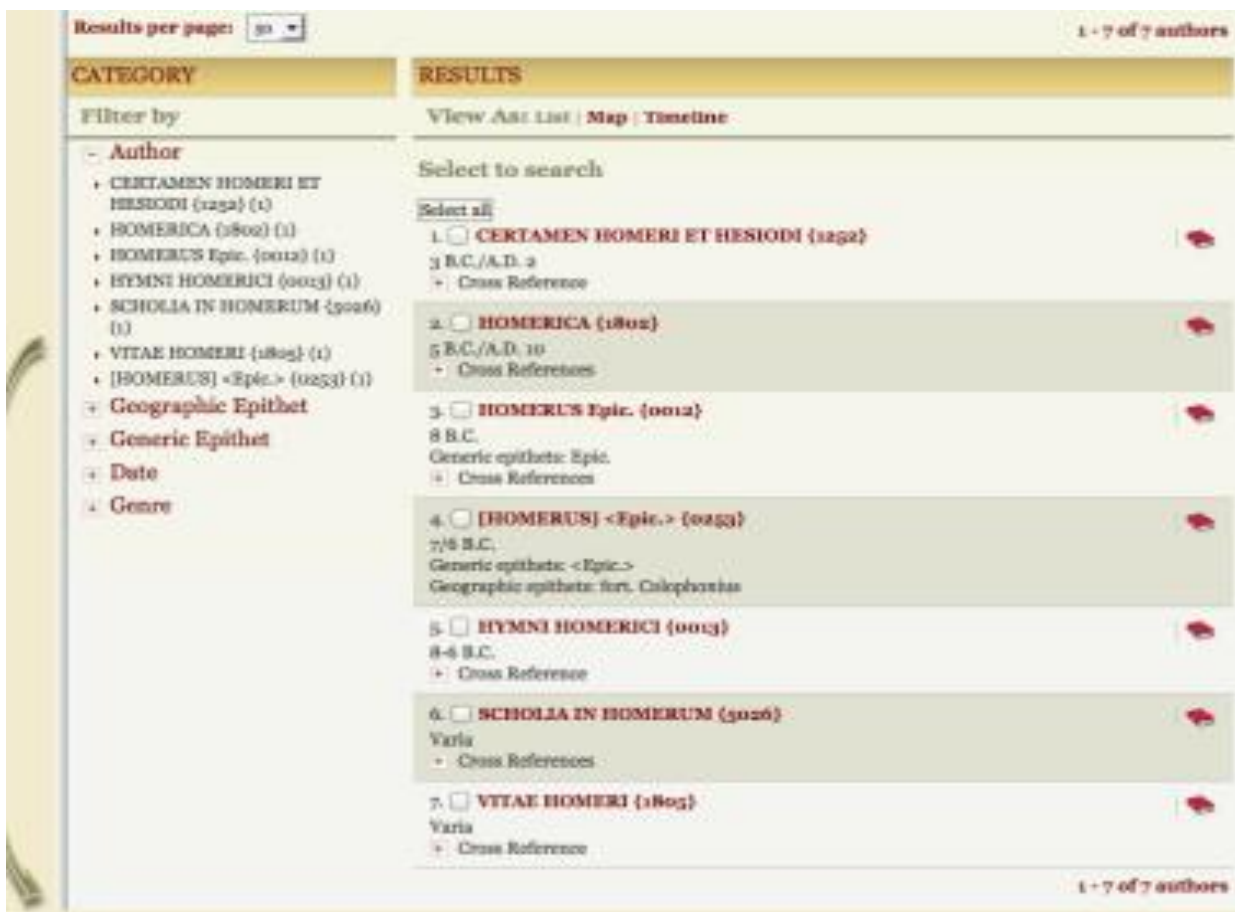

Εικόνα 7: CANON Quick Links-TLG.

Οι διασυνδέσεις και οι σύνδεσμοι προς διαδικτυακούς πόρους (Quick Links) εμφανίζονται στη δεξιά πλαϊνή γραμμή. Ορισμένοι σύνδεσμοι (που επισημαίνονται με **) ενδέχεται να απαιτούν ξεχωριστή συνδρομή.

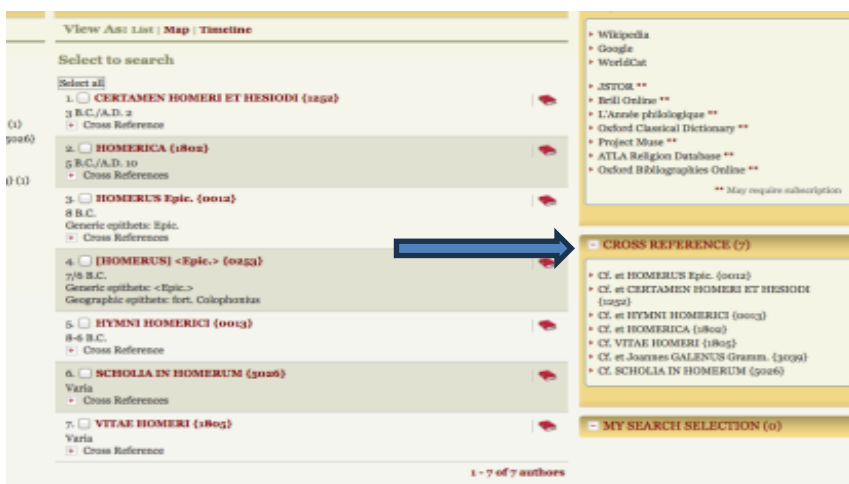
Η δυνατότητα αναζήτησης faceted search επιτρέπει στους χρήστες να εντοπίζουν πληροφορίες εφαρμόζοντας πολλαπλά φίλτρα. Όταν επιλεγθεί μια κατηγορία, π.χ. «Συγγραφέας» (Author),

εμφανίζονται όλοι οι συγγραφείς που σχετίζονται με τα ήδη φιλτραρισμένα αποτελέσματα της αναζήτησης.. Στη συνέχεια, στα αποτελέσματα μπορεί να επιλεγθεί οποιοσδήποτε συγγραφέας προκειμένου να παρουσιασθούν οι σχετικές πληροφορίες.

Εικόνα 8: CANON Faceted search-TLG.

Όταν τα αποτελέσματα του Canon περιλαμβάνουν συσχετιζόμενες αναφορές (cross-references) με άλλους συγγραφείς ή έργα, αυτές θα εμφανιστούν στη δεξιά πλαϊνή γραμμή.

Εικόνα 9: CANON cross-references-TLG.

Οι συσχετιζόμενες αναφορές θα εμφανίζονται επίσης στο τέλος της αντίστοιχης βιβλιογραφικής εγγραφής. Κάνοντας κλικ στον σύνδεσμο, θα εμφανιστούν οι βιβλιογραφικές πληροφορίες για τη συσχετιζόμενη αναφορά¹⁶⁵.

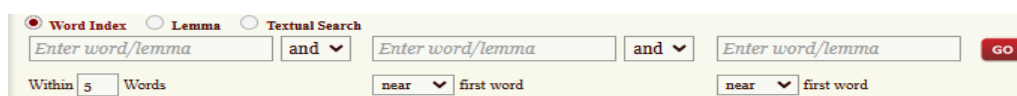
2.1.1.2 Αναζήτηση κειμένου (Text Search)

Στην επιλογή Text Search, διατίθενται τρεις κύριες επιλογές στην Αναζήτηση Κειμένου:

Εικόνα 10: Text Search-TLG.

- Απλή Αναζήτηση (Simple): Αναζήτηση για μία ακολουθία χαρακτήρων/λέξη ή φράση.
- Αναζήτηση Εγγύτητας (Proximity): Αναζήτηση για μία ή περισσότερες λέξεις που βρίσκονται σε εγγύτητα. Ο χρήστης μπορεί να ορίσει τον μέγιστο αριθμό λέξεων που επιτρέπεται να παρεμβάλλονται μεταξύ των αναζητούμενων λέξεων, ώστε η μηχανή αναζήτησης να επιστρέψει αποτελέσματα, όπου αυτές οι λέξεις βρίσκονται εντός του καθορισμένου εύρους.

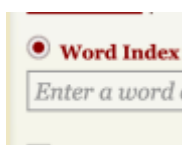

Εικόνα 11: Proximity search-TLG.

Η Proximity Search περιορίζεται σε τρεις λέξεις ή λήμματα ανά αναζήτηση.

- Προηγμένη Αναζήτηση Εγγύτητας (Advanced Proximity): Αναζήτηση για μορφή λέξης (wordform), λήμμα (lemma) ή γραμματική κατηγορία σε εγγύτητα.

Η αναζήτηση στην επιλογή Word Index του TLG, θα ανακτήσει όλες τις περιπτώσεις εμφάνισης μιας λέξης στο corpus, ανεξάρτητα από τις ορθογραφικές παραλλαγές της.

Εικόνα 12: Word index search-TLG.

¹⁶⁵ «The TLG Canon of Authors and Works» (Irvine, California, USA.: Thesaurus Linguae Graecae® (TLG), University of California, Irvine.), 1–8, ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2024, <https://stephanus.tlg.uci.edu/help/pdf/canon.pdf>.

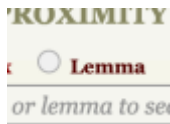
Όταν ο χρήστης μετά την λέξη πληκτρολογήσει κενό διάστημα (space), η μηχανή αναζήτησης θα επιστρέψει μόνο την συγκεκριμένη λέξη χωρίς τις παραλλαγές της.

Η αναζήτηση στο Word Index αγνοεί τους τόνους και τα σημεία στίξης, εκτός εάν ο χρήστης επιλέξει την επιλογή «Exact Search».

Εάν ο χρήστης εισάγει την συμβολοσειρά «λογ» στο Word Index Search, το σύστημα θα επιστρέψει λέξεις όπως:

- λόγος
- λόγου
- λόγοι
- λόγων
- λογικός
- λογισμός

Η Αναζήτηση Λήμματος (Lemma Search) πραγματοποιεί αναζήτηση, στη βάση

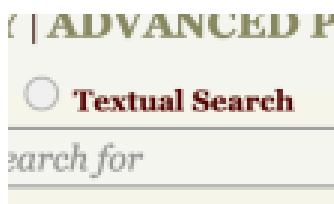
Εικόνα 13: lemma search-TLG

δεδομένων Λημμάτων του TLG, η οποία υποστηρίζεται από λεξικά.

Εάν ένα λήμμα δεν υπάρχει στη βάση δεδομένων, η μηχανή αναζήτησης δεν θα επιστρέψει αποτελέσματα. Σε αυτή την περίπτωση, προτείνεται να χρησιμοποιηθούν και οι επιλογές

αναζήτησης, Word Index ή Textual search.

Η επιλογή Textual Search, πραγματοποιεί αναζήτηση στα αρχεία κειμένου,

Εικόνα 14: Textual Search-TLG.

χαρακτήρα προς χαρακτήρα, για να εντοπίσει τη συμβολοσειρά (π.χ. λογ) που έχει καθορισθεί. Τα αποτελέσματα θα περιλαμβάνουν όλες τις λέξεις που περιέχουν την καθορισμένη συμβολοσειρά. Για

παράδειγμα θα εντοπιστούν λέξεις όπως:

- λόγος
- λόγων
- διάλογος
- υπολογισμός

Η επιλογή Textual Search, αγνοεί τον τονισμό και τα σημεία στίξης, εκτός εάν ο χρήστης επιλέξει την επιλογή «Exact Search». Ως μέθοδος αναζήτησης, είναι πιο αργή σε σύγκριση με την αναζήτηση word index και Lemma¹⁶⁶.

2.1.1.3 Χρήση του Περιηγητή (Browser)

Ο περιηγητής προσφέρει δυνατότητες αναζήτησης που βοηθούν τους χρήστες να μελετούν και να αναλύουν τα κείμενα με λεπτομέρεια. Για την περιήγηση σε ένα

κείμενο, οι χρήστες μπορούν να εισαγάγουν το όνομα του συγγραφέα με

Εικόνα 15: Αναζήτηση με κωδικό αριθμό συγγραφέα -TLG.

λατινικούς χαρακτήρες ή τον μοναδικό κωδικό αριθμό του, στη βάση δεδομένων του TLG, στο πλαίσιο αναζήτησης. Για παράδειγμα ο κωδικός 0012, αντιστοιχεί στον Όμηρο.

Η λειτουργία αυτόματης συμπλήρωσης απλοποιεί τη διαδικασία αυτή, επιτρέποντας ταχύτερη πρόσβαση στον επιθυμητό συγγραφέα. Με την επιλογή συγγραφέα, εμφανίζεται μια λίστα με τα έργα του, επιτρέποντας στους χρήστες να επιλέξουν το συγκεκριμένο κείμενο που θέλουν να περιηγηθούν.

Εικόνα 16: Έργα του συγγραφέα της αναζήτησης-TLG.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση της παραπάνω εικόνας, εμφανίζονται, η Ιλιάδα, η Οδύσσεια και τα επιγράμματα. Τα έργα του συγγραφέα έχουν μοναδικό κωδικό αριθμό, ο οποίος ξεκινά πάντοτε με τον κωδικό αριθμό του συγγραφέα. Για παράδειγμα όπως φαίνεται στην παραπάνω εικόνα 16, ο κωδικός αριθμός της Ιλιάδας είναι: 0012.001.

Όταν επιλεγθεί από το αναδυόμενο παράθυρο της εικόνας 16 η Ιλιάδα, το TLG εμφανίζει το κείμενο της ραψωδίας 1, για ανάγνωση.

¹⁶⁶ «Text Search» (Irvine, California, USA: Thesaurus Linguae Graecae® (TLG), University of California, Irvine), 1–10, ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2024, <https://stephanus.tlg.uci.edu/help/pdf/text.search.pdf>.

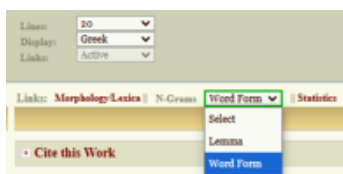
Εικόνα 17: Προβολή κειμένου Ιλιάδας-TLG.

Εικόνα 18: Text Structure-TLG.

Με την επιλογή «Text Structure» εμφανίζεται ένας αναδυόμενος κατάλογος που περιλαμβάνει τα κεφάλαια του έργου. Στο παράδειγμα της Ιλιάδας, εμφανίζονται οι εικοσιτέσσερις ραψωδίες, δίνοντας τη δυνατότητα στον χρήστη να επιλέξει τη ραψωδία που τον ενδιαφέρει, ώστε να προβληθεί το αντίστοιχο κείμενο.

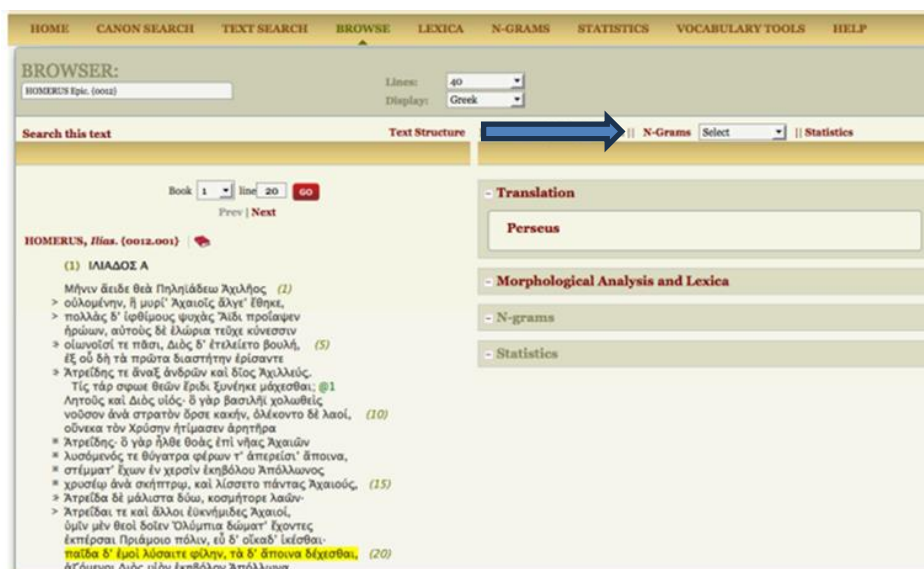
Κάνοντας αριστερό κλικ σε μια λέξη του κειμένου, ενεργοποιείται μέσω των Links η επιλογή Morphological Analysis and Lexica και στη δεξιά πλευρά, κάτω από την επιλογή «Links», εμφανίζονται τα αποτελέσματα αναζήτησης από τα διαθέσιμα λεξικά του TLG.

Εικόνα 19: Αναζήτηση λέξης στα λεξικά-TLG.

Εικόνα 20: Λειτουργία n-grams, Lemma ή Word Form -TLG.

Όταν οι σύνδεσμοι n-grams ενεργοποιούνται, το κείμενο επισημαίνεται και γίνεται (highlighted). Από το αναδυόμενο μενού μπορεί να επιλεγεί είτε η μορφή λέξης (Wordform) είτε το λήμμα (Lemma). Ο χρήστης, μέσω της επιλογής Wordform, έχει τη δυνατότητα να επιλέξει ένα συγκεκριμένο επισημασμένο (highlighted) τμήμα του κειμένου που μελετά, προκειμένου να εμφανιστούν παράλληλα έργα στα οποία χρησιμοποιείται το επιλεγμένο τμήμα.

Εικόνα 21: Λειτουργία n-grams-TLG.

Στην παρακάτω εικόνα βλέπουμε ότι κάνοντας κλικ στο κείμενο της Ιλιάδας (αριστερά), η λειτουργία n-grams εμφανίζει στα δεξιά αναφορές, τόσο από άλλα έργα της βάσης δεδομένων του TLG όσο και από τον ίδιο τον Όμηρο, όπου εντοπίζονται οι λέξεις: ἀνδρῶν, ἀχιλλεύς και δῖος.

The screenshot displays the TLG (The Linguistic Greek Project) interface. On the left, the text of Homer's *Iliad* (Book 1, lines 1-15) is shown with various lemmata highlighted in different colors (green, yellow, orange, red). The right panel shows the 'N-grams' section for the lemma 'άνδρῶν, ἀχιλλεύς, δῖος'. It lists four n-grams with their respective sources and frequencies:

- 1. *Hom.II* (0012.001) (8 B.C.) 1.7: *άνδρῶν, ἀχιλλεύς, δῖος* (5)
- 2. *Hom.II* (0012.001) (8 B.C.) 21.149: *άνδρῶν, ἀχιλλεύς, δῖος* (5)
- 3. *Ariston.Sig.A* (1194.002) (1 B.C.-A.D. 1) 1.43-7.5: *άνδρῶν, ἀχιλλεύς, δῖος* (5)
- 4. *ANONYMI IN ARISTOTELIS SOPHISTICIS ELENCHOS Scholia in sophisticos* (4193.002) (Varia) 166a37-38.5: *άνδρῶν, ἀχιλλεύς, δῖος* (5)

Εικόνα 22: Λειτουργία n-grams - TLG.

Εάν επιλεγεί το Lemma στα n-grams, θα εντοπιστούν και τυχόν παραλλαγές των λέξεων, οι οποίες θα εμφανιστούν στη δεξιά πλευρά, σε αναφορές τόσο από άλλα έργα της βάσης δεδομένων του TLG όσο και από τον ίδιο τον Όμηρο. Σε αυτές περιλαμβάνονται οι λέξεις *άνδρῶν*, *ἀχιλλεύς* και *δῖος*, μέσα σε διάφορες εκφράσεις.

Το πιο σκούρο χρώμα (highlighted) κειμένου υποδεικνύει μεγαλύτερο αριθμό εμφανίσεων (attestations) για κάθε n-gram. Το TLG αναζητά επί του παρόντος συνδυασμούς τριών λέξεων (tri-grams). Όταν δεν βρίσκονται tri-grams, εμφανίζονται δύο λέξεις bi-grams (εφόσον υπάρχουν).

Όταν ενεργοποιηθούν οι σύνδεσμοι Statistics, το σύστημα θα παράγει στατιστικά στοιχεία (View Work Statistics). Αυτή η δυνατότητα επιτρέπει στον χρήστη να δει στατιστικά δεδομένα για κάθε λέξη ή φράση στο κείμενο, όπως τη συχνότητα εμφάνισης.

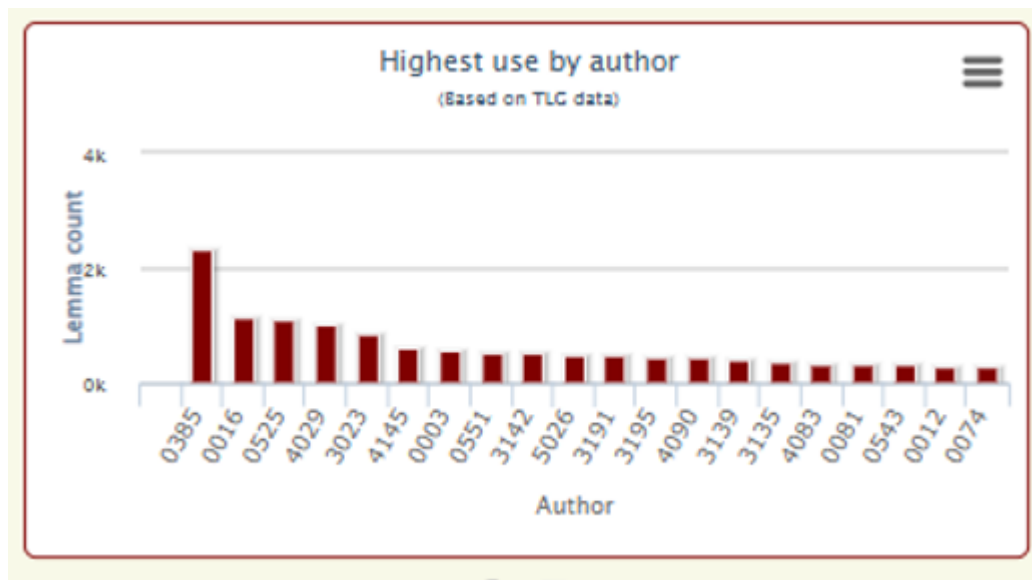
The screenshot displays the TLG interface with the 'Statistics' section for the lemma 'σφεις'. The left panel shows the text of the *Iliad* with the lemma highlighted. The right panel shows the 'Statistics for Lemma: σφεις' section, which includes a summary of the lemma's attestations:

- This lemma is attested in the corpus 22,959 times
- Its highest attestation by century is: A.D.2 (4,578), 5 B.C. (2,428), A.D.13 (2,315)
- The highest use is found in authors: CASSIUS DIO, HERODOTUS, PAUSANIAS, PROCOPIUS, CONSTANTINUS VII PORPHYROGENITUS, Nicephorus GREGORAS, THUCYDIDES, APPIANUS, Georgius PACHYMERES, SCHOLIA IN HOMERUM, Theodorus LIETOCHITES, GENADIUS SCHOLARIUS, CYRILLUS Alexandrinus, Laonicus CHALCOCONDYLES, Ioannes ZONARAS
- The highest use is found in works: CASSIUS DIO, *Historiae Romanae* (0385.001), HERODOTUS, *Historiae* (0016.002), PAUSANIAS, *Graciae descriptio* (0525.001), PROCOPIUS, *De bellis* (4029.001), THUCYDIDES, *Historiae* (0003.001), Nicephorus GREGORAS, *Historia Romana* (4145.001), CONSTANTINUS VII PORPHYROGENITUS, *De legationibus* (3023.001), Laonicus CHALCOCONDYLES, *Historiae* (3139.001), POLYBIUS, *Historiae* (0543.001), CASSIUS DIO, *Historiae Romanae* (0385.010), DIONYSIUS HALICARNASSENSIS, *Antiquitates Romanae* (0081.001), Georgius PACHYMERES, *Συμπαρανομι Ιστορίαι* (3142.002), Ioannes ZONARAS, *Επίτομη Ιστοριον* (3135.001), APPIANUS, *Bellum civile* (0551.017), CONSTANTINUS VII PORPHYROGENITUS, *De virtutibus et vitiis* (3023.002)

Εικόνα 23: Statistics-TLG.

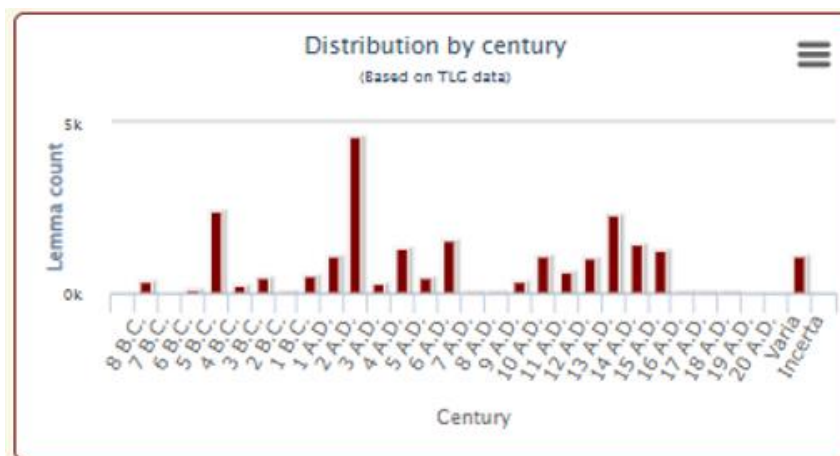
Στις παρακάτω εικόνες, βλέπουμε τις πληροφορίες που εμφανίζονται με γραφήματα για την επιλεγμένη λέξη του κειμένου:

- α. Μεγαλύτερη χρήση ανά συγγραφέα (Highest use by author): Το γράφημα απεικονίζει το πλήθος των συγγραφέων στον οριζόντιο άξονα (x) και το πλήθος εμφάνισης του λήμματος ανά πλήθος συγγραφέα στον κάθετο άξονα (y).

Εικόνα 24: Highest use by author-TLG.

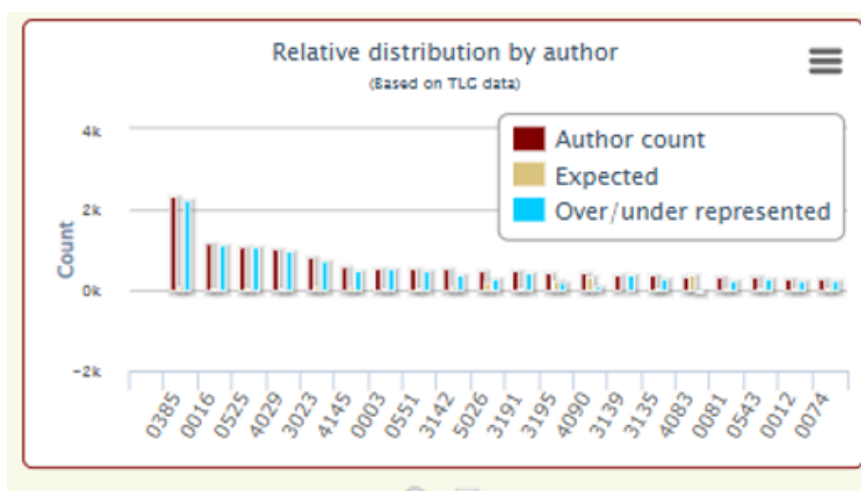
- β. Κατανομή ανά αιώνα (Distribution by century): Το γράφημα απεικονίζει την κατανομή της χρήσης ενός λήμματος ανά αιώνα. Ο οριζόντιος άξονας (x) αντιπροσωπεύει τους αιώνες και ο κάθετος άξονας (y) δείχνει το πλήθος εμφανίσεων του λήμματος για κάθε αιώνα.

Εικόνα 25: Distribution by century-TLG

- γ. Σχετική κατανομή ανά συγγραφέα (Relative distribution by author): Το γράφημα απεικονίζει τη χρήση μια λέξης (λήμματος) από τους συγγραφείς που το χρησιμοποιούν περισσότερο στο συνολικό corpus του TLG. Στον οριζόντιο

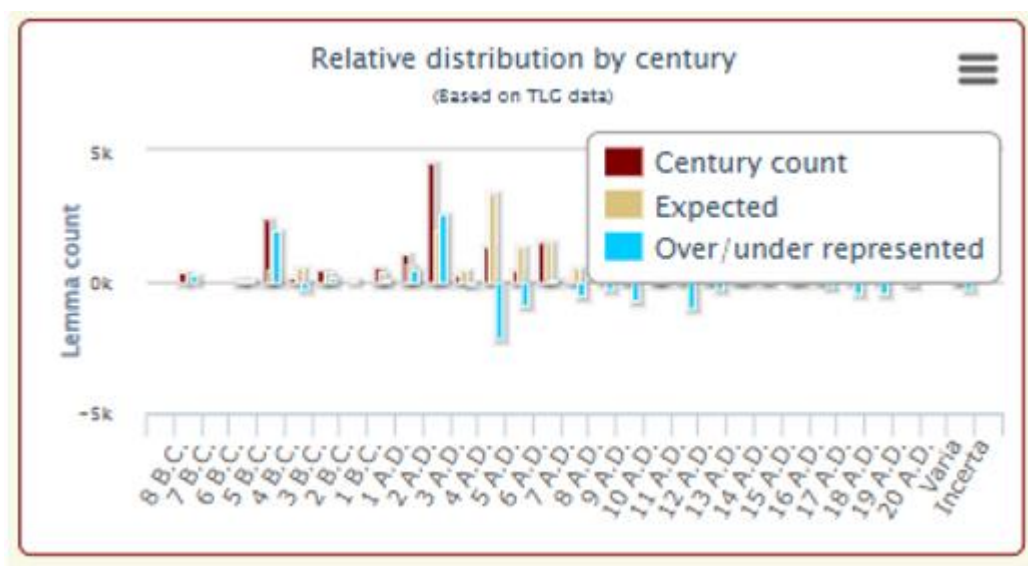
άξονα (x), εμφανίζονται οι κωδικοί αριθμοί των εν λόγω συγγραφέων, στη βάση δεδομένων του TLG. Στον κάθετο άξονα (y), παρουσιάζεται το πλήθος εμφανίσεως της λέξης ανά συγγραφέα. Η **κόκκινη** μπάρα παρουσιάζει τον πραγματικό αριθμό εμφανίσεων της λέξης από κάθε συγγραφέα, στο συνολικό corpus του TLG. Η **χρυσάφη** μπάρα αντιπροσωπεύει τον στατιστικά αναμενόμενο αριθμό εμφανίσεων, ο οποίος υπολογίζεται με βάση το μέγεθος των έργων του συγγραφέα και τη συνολική συχνότητα εμφάνισης της λέξης στο συνολικό corpus. Τέλος η **μπλε** μπάρα παρουσιάζει την απόκλιση μεταξύ της πραγματικής και της αναμενόμενης χρήσης της λέξης από τον συγκεκριμένο συγγραφέα.

Εικόνα 26: Relative distribution by author-TLG.

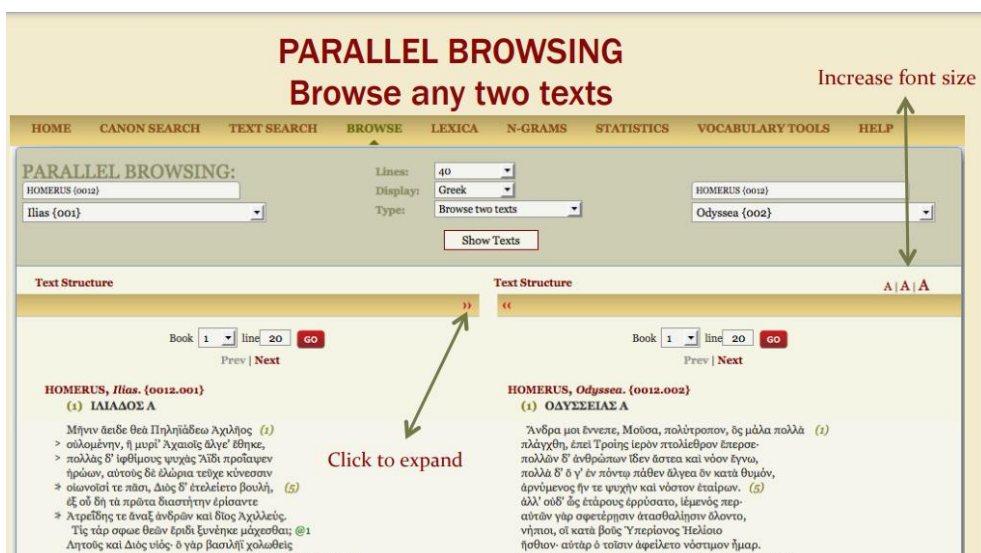
δ. Σχετική κατανομή ανά αιώνα (Relative distribution by century): Το γράφημα απεικονίζει τη χρήση μιας λέξης (λήμματος) ανά αιώνα, στο συνολικό corpus του TLG. Στον οριζόντιο άξονα (x) εμφανίζονται οι αιώνες, ενώ στον κάθετο άξονα (y) παρουσιάζεται το πλήθος εμφανίσεων της λέξης ανά αιώνα, στο συνολικό corpus. Η **κόκκινη** μπάρα παρουσιάζει τον πραγματικό αριθμό εμφανίσεων της λέξης για κάθε αιώνα. Η **χρυσάφη** μπάρα αντιπροσωπεύει τον στατιστικά αναμενόμενο αριθμό εμφανίσεων, ο οποίος υπολογίζεται με βάση τον συνολικό όγκο των κειμένων που περιλαμβάνονται στον συγκεκριμένο αιώνα και τη συνολική συχνότητα εμφάνισης της λέξης στο corpus. Τέλος, η **μπλε** μπάρα

παρουσιάζει την απόκλιση μεταξύ της πραγματικής και της αναμενόμενης χρήσης της λέξης για τον συγκεκριμένο αιώνα.

Εικόνα 27:Relative distribution by century-TLG.

Στην παράλληλη περιήγηση δύο κειμένων, επιτρέπεται στον χρήστη να περιηγηθεί σε δύο κείμενα ταυτόχρονα¹⁶⁷.

Εικόνα 28:Παράλληλη περιήγηση δύο κειμένων.-TLG.

Η επιλογή της δυνατότητας επισήμανσης ομοιοτήτων (Highlight Similarities), επιτρέπει στον χρήστη να περιηγηθεί σε δύο οποιαδήποτε κείμενα και να δει ομοιότητες μεταξύ τους. Κάνοντας κλικ στο εικονίδιο «Jump», η σελίδα θα μετακινηθεί στην επόμενη ομοιότητα, η οποία θα επισημανθεί.

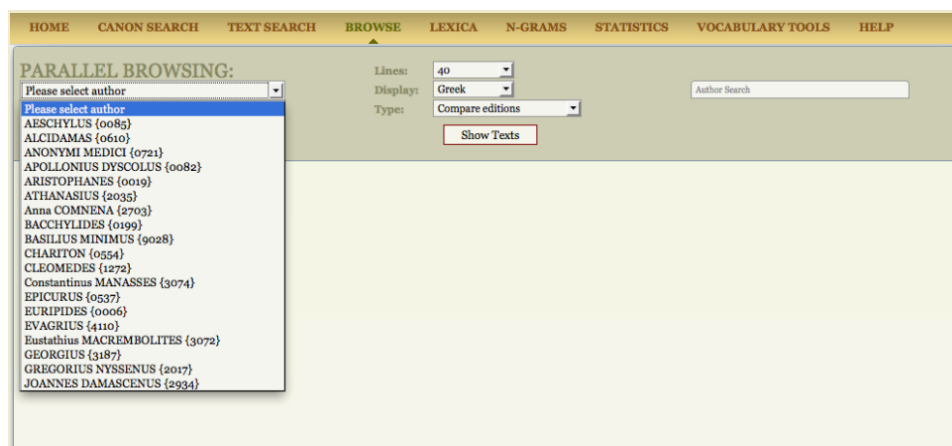
¹⁶⁷ «How to Use the Browse» (Irvine, California, USA: Thesaurus Linguae Graecae® (TLG), University of California, Irvine, 1-5), 1-5, ανακτήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2024, <https://stephanus.tlg.uci.edu/helppdf/browse.pdf>.

Το κείμενο στην αριστερή πλευρά θεωρείται το «πηγαίο» κείμενο. Εάν ο χρήστης χρησιμοποιήσει την πλοήγηση για να μεταβεί σε άλλη ενότητα του κειμένου, το κείμενο στη δεξιά πλευρά θα προσαρμοστεί ανάλογα.

Εικόνα 29:Επισήμανση ομοιοτήτων (Highlight similarities) -TLG.

Η επιλογή σύγκρισης δύο εκδόσεων (Compare Editions), επιτρέπει στον χρήστη να συγκρίνει δύο διαφορετικές εκδόσεις του ίδιου κειμένου. Το αναδυόμενο μενού παρέχει μια λίστα με κείμενα που υπάρχουν στο TLG σε πολλαπλές εκδόσεις.

Εικόνα 30:Σύγκριση εκδόσεων (Compare Editions) -TLG.

Εικόνα 31:: Σύγκριση εκδόσεων (Compare Editions).-TLG.

Μόλις επιλεγεί ο συγγραφέας και το έργο από το μενού στα αριστερά, η «άλλη έκδοση» θα εμφανιστεί αυτόματα στη δεξιά πλευρά¹⁶⁸.

2.2 theWord

Ο δημιουργός της εφαρμογής λογισμικού για τη μελέτη της Βίβλου, theWord είναι ο Κώστας Στεργίου, με τον οποίο επικοινωνήσαμε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, προκειμένου να αντλήσουμε πληροφορίες σχετικά με τη δημιουργία του εν λόγω προγράμματος. Η ανάπτυξη του εν λόγω προγράμματος, ξεκίνησε το 2002 και συνεχίστηκε για περίπου είκοσι χρόνια, για να εξελιχθεί στη σημερινή του λειτουργικότητα. Το theWord είναι ένα δωρεάν πρόγραμμα για τη μελέτη της Βίβλου, το οποίο επιτρέπει προσαρμοσμένη έρευνα και ανάλυση κειμένων, ενσωματώνοντας λειτουργίες αναζήτησης, υποστήριξης πρωτοτύπων γλωσσών, σχολίων και λεξικών. Στη δωρεάν έκδοσή του το theWord, συνοδεύεται από συγκεκριμένους ψηφιακούς πόρους. Παράλληλα, για όποιον ενδιαφέρεται, παρέχεται η δυνατότητα απόκτησης επιπλέον ψηφιακών πόρων μέσω αγοράς από τον επίσημο ιστότοπο του theWord¹⁶⁹.

2.2.1 Παρουσίαση των βασικών λειτουργιών του TheWord

- Επιλογές Προβολής και Ρυθμίσεις Διάταξης (Layouts)

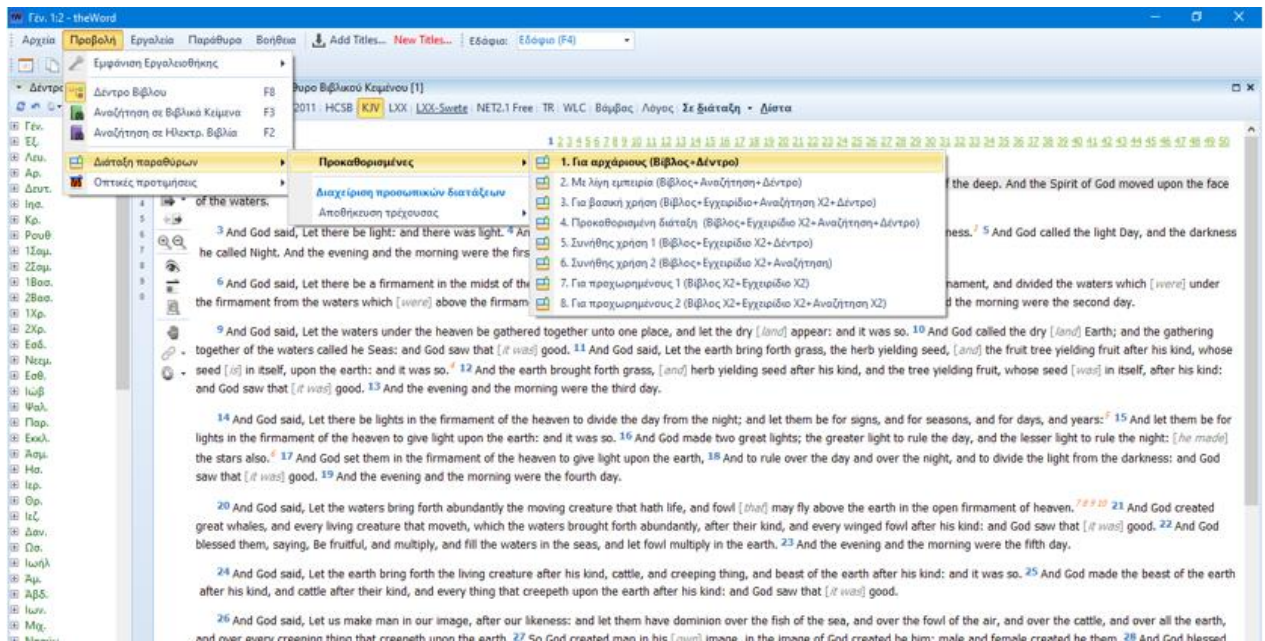
Οι χρήστες του προγράμματος έχουν την δυνατότητα να επιλέγουν προκαθορισμένες διατάξεις προβολών (layouts), για τη διεπαφή του TheWord. Η επιλογή μιας διάταξης μπορεί να περιλαμβάνει από παράθυρα βιβλικών κειμένων μέχρι παράθυρα λεξικών και σχολίων. Το theWord επιτρέπει την επιλογή 8 διαφορετικών ρυθμίσεων προβολής της διεπαφής του, ανάλογα με το επίπεδο εξοικείωσης του χρήστη με το πρόγραμμα¹⁷⁰.

- Λειτουργία Bible view για αρχάριους

¹⁶⁸ «Parallel Browsing» (Irvine, California, USA: Thesaurus Linguae Graecae® (TLG), University of California, Irvine), 1–6, ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2024, <https://stephanus.tlg.uci.edu/help/pdf/par.browse.pdf>.

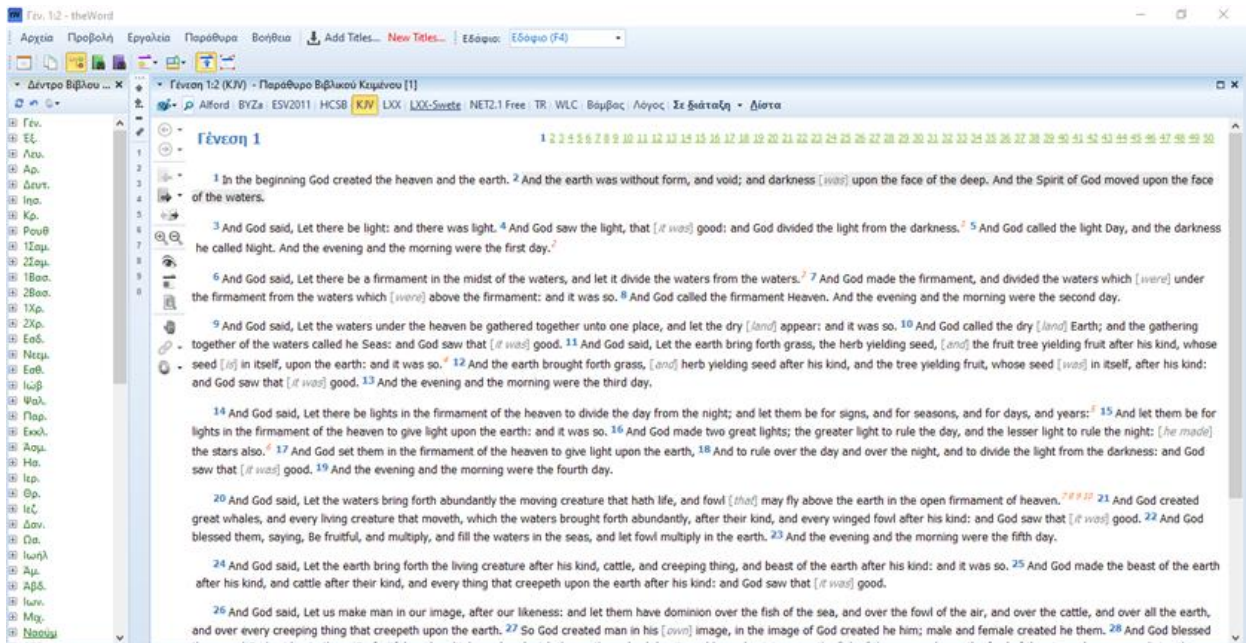
¹⁶⁹ Kostas Stergiou, «theWord manual» (TheWord.net, 2010 2003), 22, ανακτήθηκε στις 26 Αυγούστου 2024, <https://www.theWord.net/index.php?article.manual&l=english>.

¹⁷⁰ Stergiou, 1.

Εικόνα 32:: Διεπαφή για αρχάριους- theWord.

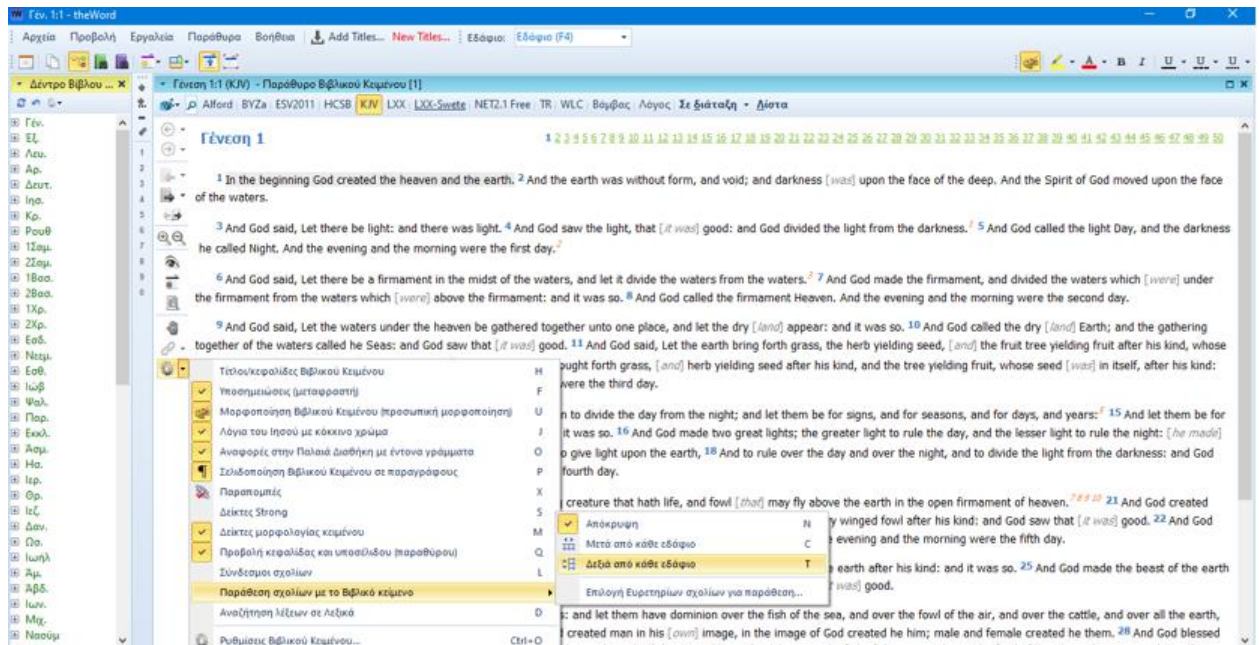
Στην επιλογή για αρχάριους χρήστες, η διεπαφή περιλαμβάνει δύο παράθυρα, το δέντροδιάγραμμα των βιβλίων της Βίβλου στα αριστερά και την προβολή του κειμένου της Βίβλου στα δεξιά.

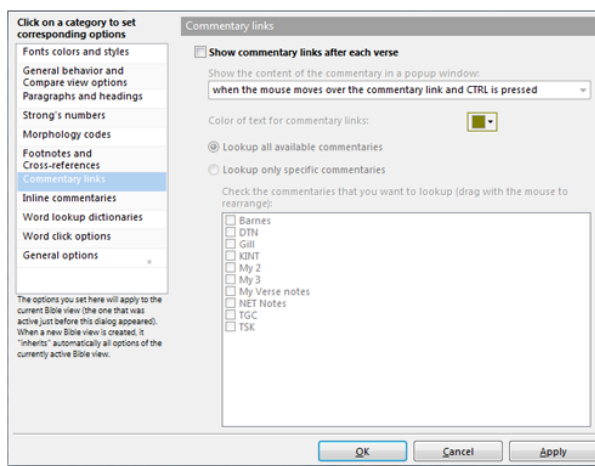
Εικόνα 33: Λειτουργία Bible View-theWord.

- Λειτουργία (Commentary) σχολιασμός Εδαφίων της Βίβλου

Με την επιλογή «Παράθεση σχολίων με το βιβλικό κείμενο», υπάρχει δυνατότητα εμφάνισης σχολίων ανά εδάφιο, όπως φαίνεται στην παρακάτω εικόνα:

Εικόνα 34: Επιλογή λειτουργίας σχολιασμού-theWord.

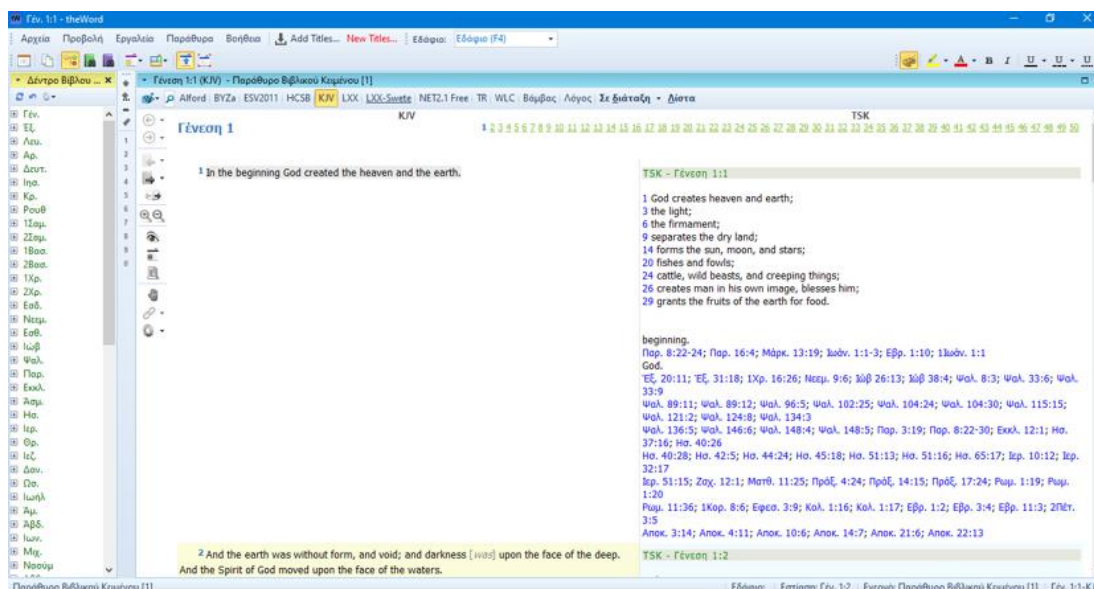
Εικόνα 35: Επιλογή βιβλίου σχολιασμών-theWord.

Όταν επιλεγεί ένα ψηφιακό βιβλίο σχολιασμών από τα διαθέσιμα στο TheWord, ο χρήστης μπορεί να το ανοίξει στο παράθυρο της εφαρμογής. Στην προβολή της Εικόνας 35, έχει επιλεγεί το ψηφιακό βιβλίο TSK (Treasury of Scripture Knowledge – Θησαυρός της Γνώσης των Γραφών), το οποίο

παρουσιάζει τα παράλληλα εδάφια για κάθε χωρίο της Βίβλου. Με την τοποθέτηση του κέρσορα πάνω από κάποιο από αυτά, εμφανίζεται ένα αναδυόμενο παράθυρο με το κείμενο του συγκεκριμένου εδαφίου¹⁷¹.

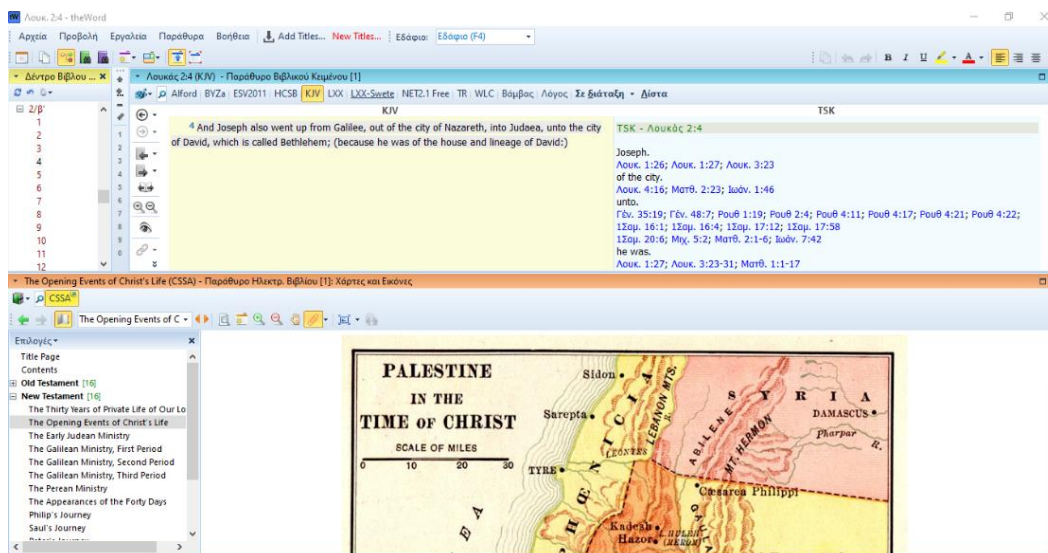
- Λειτουργία Book View

¹⁷¹ Stergiou, 44.

Εικόνα 36:Λειτουργία Bible view με παράθυρο σχολιασμών ανά εδάφιο-theWord.

Οι χρήστες του προγράμματος, μέσω της λειτουργίας Book View έχουν την δυνατότητα να μελετήσουν παράλληλα με το κείμενο της Βίβλου, ψηφιακά βιβλία, τα οποία μπορεί να περιλαμβάνουν θεολογικές, ιστορικές και φιλολογικές αναφορές στο βιβλικό κείμενο (commentaries), καθώς επίσης λεξικά και χάρτες.

Εικόνα 37:Παράλληλη λειτουργία Bible View και Book View-theWord.

- Λειτουργία συγχρονισμού

Η λειτουργία συγχρονισμού του TheWord επιτρέπει τη δυναμική ενημέρωση των προβολών διαφορετικών ψηφιακών πόρων. Όταν ο χρήστης επιλέγει ένα συγκεκριμένο εδάφιο, οι προβολές σχολίων συγχρονίζονται αυτόματα, για να εμφανίσουν τις σχετικές πληροφορίες που αφορούν το επιλεγμένο εδάφιο.

Παράλληλα, ο συγχρονισμός εφαρμόζεται και σε λέξεις της Βίβλου. Όταν ο χρήστης επιλέγει μια συγκεκριμένη λέξη, οι προβολές λεξικών και γενικών βιβλίων ενημερώνονται, για να εμφανίσουν τα σχετικά λήμματα και τις πληροφορίες που αφορούν τη λέξη αυτή.

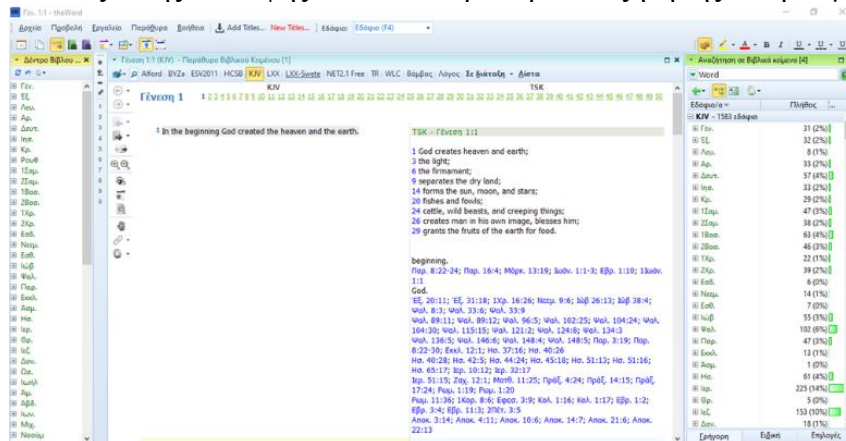
Η δυνατότητα συγχρονισμού επιτρέπει την άμεση πρόσβαση σε σχετικό υλικό, όπως σχόλια και λεξικά, καθιστώντας τη μελέτη πιο αποτελεσματική, χωρίς να απαιτείται από τον χρήστη να επιλέγει χειροκίνητα τις πηγές¹⁷².

- Προσαρμοσμένα Σύνολα Βιβλίων

Οι χρήστες μπορούν να δημιουργούν και να αποθηκεύουν προκαθορισμένα σύνολα βιβλίων (Book Sets) με συγκεκριμένα έργα, ώστε να διευκολύνεται η μελέτη θεμάτων από διαφορετικές οπτικές.

- Δυνατότητες Αναζήτησης

Με την επιλογή «Νέο Παράθυρο Αναζήτησης σε βιβλικά Κείμενα», εμφανίζεται στα δεξιά της διεπαφής, ένα νέο παράθυρο αναζήτησης. Στη συγκεκριμένη λειτουργία

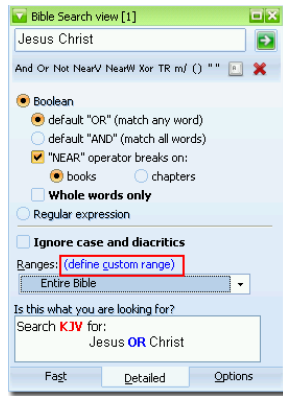
Εικόνα 38: Αναζήτηση στη Βίβλο-theWord.

παρέχεται η δυνατότητα αναζήτησης λέξεων ή φράσεων στο βιβλικό κείμενο. Με την αναζήτηση της λέξης, κάτω από

το πλαίσιο της αναζήτησης εμφανίζεται ένα δέντροδιάγραμμα με τα βιβλία της Βίβλου, στα οποία εντοπίστηκε η λέξη. Δίπλα από κάθε βιβλίο εμφανίζεται και ένα στατιστικό γράφημα που απεικονίζει το ποσοστό εμφάνισης της λέξης ανά βιβλίο.

Το theWord διαθέτει εξειδικευμένες δυνατότητες αναζήτησης μέσω της καρτέλας Detailed (Ειδική). Οι χρήστες μπορούν να πραγματοποιήσουν αναζητήσεις Boolean (με τη χρήση τελεστών όπως AND, OR, NEAR) για απλές αναζητήσεις ή να χρησιμοποιήσουν αναζητήσεις κανονικής έκφρασης (Regular Expression, Regex) για πιο σύνθετα πρότυπα κειμένου. Αυτές οι δυνατότητες επιτρέπουν στοχευμένη και ευέλικτη έρευνα μέσα από τα βιβλικά κείμενα.

¹⁷² Stergiou, 94–96.

Εικόνα 39:Ειδική αναζήτηση στη Βίβλο-theWord.

Ο χρήστης μπορεί επίσης να αναζητήσει όρους με λογικές σχέσεις. Για παράδειγμα, η αναζήτηση «Jesus AND Christ» θα επιστρέψει τα χωρία όπου και οι δύο όροι εμφανίζονται μαζί, ενώ η χρήση του «OR» θα επιστρέψει χωρία με τον έναν ή τον άλλον όρο.

Με τη δυνατότητα αναζήτησης φράσεων (Regular expression), το theWord επιτρέπει τη δημιουργία πιο σύνθετων προτύπων αναζήτησης, ιδανικών για την αναγνώριση συγκεκριμένων φρασεολογιών ή δομών σε πρωτότυπα κείμενα.

- Περιοχές Αναζήτησης (Search Ranges)

Η δυνατότητα περιορισμού της αναζήτησης σε συγκεκριμένα μέρη της Βίβλου καθιστά δυνατή την ταχεία και αποτελεσματική ανάλυση. Ο χρήστης μπορεί να καθορίσει προσαρμοσμένες περιοχές αναζήτησης και να αποθηκεύσει τις επιλογές αυτές για μελλοντική χρήση¹⁷³.

- Υποστήριξη Πρωτοτύπων Γλωσσών

Το theWord υποστηρίζει πρωτότυπα κείμενα στα ελληνικά και τα εβραϊκά, ενσωματώνοντας τους Strong's Numbers. Αυτό επιτρέπει την πρόσβαση σε συνδέσεις με λεξικά, γραμματικές αναλύσεις, μορφολογικούς κωδικούς και λήμματα για τις λέξεις της Βίβλου. Το εν λόγω σύστημα παρέχει τη δυνατότητα για μια περισσότερη διερεύνηση των λέξεων στα πρωτότυπα κείμενα. Τα Strong's Numbers, επιτρέπουν στο χρήστη να βλέπει τον ορισμό κάθε λέξης, καθώς και τις θεολογικές και ερμηνευτικές αποχρώσεις που την αφορούν.

Οι μορφολογικοί κωδικοί (Morphology codes) παρέχουν πληροφορίες για τη γραμματική ανάλυση ελληνικών και εβραϊκών λέξεων στα πρωτότυπα κείμενα της Βίβλου. Μέσω της χρήσης του λεξικού RMAC (Robinson's Morphological Analysis Codes), χρήστες που δεν είναι εξοικειωμένοι με την ελληνική γλώσσα, έχουν τη δυνατότητα να κατανοήσουν και να αναλύσουν μορφολογικά τους κωδικούς που αντιστοιχούν στις λέξεις του πρωτότυπου κειμένου της Καινής Διαθήκης στα ελληνικά¹⁷⁴.

- Διαχείριση Παραπομπών (Cross-References)

¹⁷³ Stergiou, 79.

¹⁷⁴ Stergiou, 41–42.

Η λειτουργία «Cross-Reference» αφορά παραπομπές σε εδάφια που εμφανίζονται μέσα στο βιβλικό κείμενο και οδηγούν σε άλλα εδάφια ή αποσπάσματα που σχετίζονται θεματικά με το επιλεγμένο εδάφιο. Αυτές οι παραπομπές εμφανίζονται στην προβολή Βίβλου (Bible View), συχνά υπογραμμισμένες ή σημειωμένες με έντονα χρώματα, διευκολύνοντας έτσι την αναγνώριση και τη χρήση τους.

Ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να δημιουργήσει και να οργανώσει δικά του σύνολα παραπομπών, τα οποία μπορούν να περιλαμβάνουν σημειώσεις συνδεδεμένες με συγκεκριμένα εδάφια. Μέσω της καρτέλας «Organize Cross-References», οι χρήστες μπορούν να προσθέτουν, να αφαιρούν και να διαχειρίζονται τις παραπομπές τους, προσαρμόζοντάς τις στις ανάγκες της μελέτης τους¹⁷⁵.

- Πρόσθετες Λειτουργίες

Το The Word περιλαμβάνει επιπλέον εργαλεία, όπως το «Clipboard Monitor» και ο «Graphics Viewer» για την προβολή εικόνων ενσωματωμένων σε παραπομπές.

- α. Clipboard Monitor: Αυτή η λειτουργία μπορεί να αναγνωρίζει βιβλικές παραπομπές που αντιγράφονται από κάποιο κείμενο στο Clipboard των Windows. Το πρόγραμμα αναλύει το κείμενο και εντοπίζει όλες τις παραπομπές εδαφίων που υπάρχουν εμφανίζοντας ένα παράθυρο με το περιεχόμενο αυτών των εδαφίων¹⁷⁶.
- β. Graphics Viewer: Επιτρέπει την οπτικοποίηση εικόνων και χαρτών που περιέχονται στη ψηφιακή βιβλιοθήκη του προγράμματος, βοηθώντας στη διερεύνηση γεωγραφικών ή ιστορικών πληροφοριών με το κείμενο της Βίβλου¹⁷⁷.

2.3 E-Sword

Το e-Sword δημιουργήθηκε το 2000 από τον Rick Meyers, με κύριο στόχο να παρέχει ένα απλό, αλλά ισχυρό εργαλείο για τη μελέτη της Αγίας Γραφής. Η πρώτη έκδοσή του κυκλοφόρησε τον Απρίλιο του 2000, προσφέροντας βασικές λειτουργίες, όπως η διάταξη της διεπαφής χρήστη (UI) που χρησιμοποιείται στο e-Sword, σχεδιασμένη για

¹⁷⁵ Stergiou, 106–8.

¹⁷⁶ Stergiou, 103.

¹⁷⁷ Stergiou, 100.

να διευκολύνει τη μελέτη της Βίβλου, και την λειτουργία «PopUp ToolTips», σύντομα μηνύματα ή πληροφορίες που εμφανίζονται όταν ο χρήστης τοποθετεί τον δείκτη του ποντικιού πάνω από κάποιο εδάφιο.

Τον Αύγουστο του ίδιου έτους, προστέθηκε η δυνατότητα αναζήτησης στα σχόλια και τα λεξικά, καθώς και η δυνατότητα υπογράμμισης εδαφίων. Το 2001, το e-Sword συνέχισε να επεκτείνεται, προσθέτοντας νέα χαρακτηριστικά, όπως

Joh 3:16

Joh 3:16 For God so loved the world, that he gave his only begotten Son, that whosoever believeth in him should not perish, but have everlasting life.
King James Version

ορθογραφικό έλεγχο και θησαυρό λέξεων στις σημειώσεις, καθώς και εργαλεία για την παραμετροποίηση της διάταξης και εμφάνισης του προγράμματος. Τον Μάιο του 2001, εισήχθη η δυνατότητα προβολής χαρτών

Εικόνα 40: PopUp ToolTips-e-Sword.

και γραφημάτων μέσω του Graphics Viewer. Το 2003, κυκλοφόρησε η έκδοση για Pocket PC, επεκτείνοντας τη διαθεσιμότητα του λογισμικού σε φορητές συσκευές¹⁷⁸. Η τελευταία έκδοση του προγράμματος σήμερα είναι η v.14.1.0.

Καθώς η δημοτικότητα του προγράμματος αυξανόταν, προστέθηκαν νέες μεταφράσεις της Βίβλου, δυνατότητες για καθημερινή μελέτη και λειτουργίες, όπως η διαχείριση αιτημάτων προσευχής. Ενδεικτικά, το 2006 το πρόγραμμα ξεπέρασε τα 5 εκατομμύρια λήψεις, ενώ το 2008 δημιουργήθηκε το e-Sword LIVE, επιτρέποντας πρόσβαση στο λογισμικό μέσω διαδικτύου. Τον Φεβρουάριο του 2019 είχαν πραγματοποιηθεί 40.000.000 downloads (λήψεις της εφαρμογής) και από τότε, το e-Sword επεκτάθηκε σε διάφορες πλατφόρμες, περιλαμβάνοντας την υποστήριξη για συσκευές Android το 2022¹⁷⁹.

2.3.1 Παρουσίαση βασικών λειτουργιών διαδικτυακής πλατφόρμας e-Sword

- Διεπαφή (Interface)

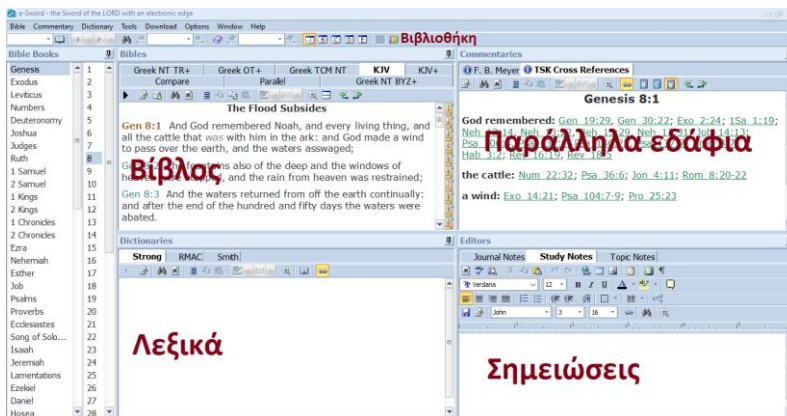
Η διεπαφή της τελευταίας έκδοσης του προγράμματος περιλαμβάνει έξι διαφορετικά παράθυρα:

- α. Βιβλία κανόνα της επιλεγμένης Αγίας Γραφής.
- β. Αριθμός κεφαλαίου επιλεγμένου βιβλίου.
- γ. Βίβλος.

¹⁷⁸ «e-Sword: Free Bible Study for the PC | About», ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2024, <https://www.e-sword.net/history.html>.

¹⁷⁹ «e-Sword: Free Bible Study for the PC | About», ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2024, <https://www.e-sword.net/history.html>.

- δ. Παράλληλα χωρία και ερμηνευτικά σχόλια.
- ε. Λεξικά.
- στ. Σημειώσεις.

Εικόνα 41.: Διεπαφή e-Sword.

- Ψηφιακή βιβλιοθήκη προγράμματος (Reference Library)

Η Reference Library, αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο του λογισμικού e-Sword, το οποίο επιτρέπει τη συγκέντρωση των ψηφιακών πόρων, καθώς επίσης την προβολή και διαχείρισή τους. Αυτή η λειτουργία αναβαθμίστηκε στην έκδοση 10 του e-Sword, λειτουργώντας πλέον ως ο κεντρικός χώρος για την πρόσβαση των ληφθέντων αρχείων θεμάτων (Topic Notes) και βιβλίων αναφοράς (Reference Books), τα οποία χρησιμοποιούνται για τη μελέτη της Βίβλου και άλλων θεολογικών κειμένων. Οι πόροι που είναι διαθέσιμοι, περιλαμβάνουν βιβλία, δοκίμια και μελέτες από γνωστούς συγγραφείς, όπως οι James Hastings (1852–1922)¹⁸⁰¹⁸¹, William Evans (1870–1950)¹⁸² και F.B. Meyer (1847–1929)¹⁸³¹⁸⁴. Τα αρχεία αυτά είναι διαθέσιμα μέσω πλατφορμών όπως το BibleSupport.com ή μέσω του Module Downloader του e-Sword¹⁸⁵.

¹⁸⁰ Hastings, James | Encyclopedia.com, ανακτήθηκε στις 29 Δεκεμβρίου 2024, <https://www.encyclopedia.com/environment/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/hastings-james>.

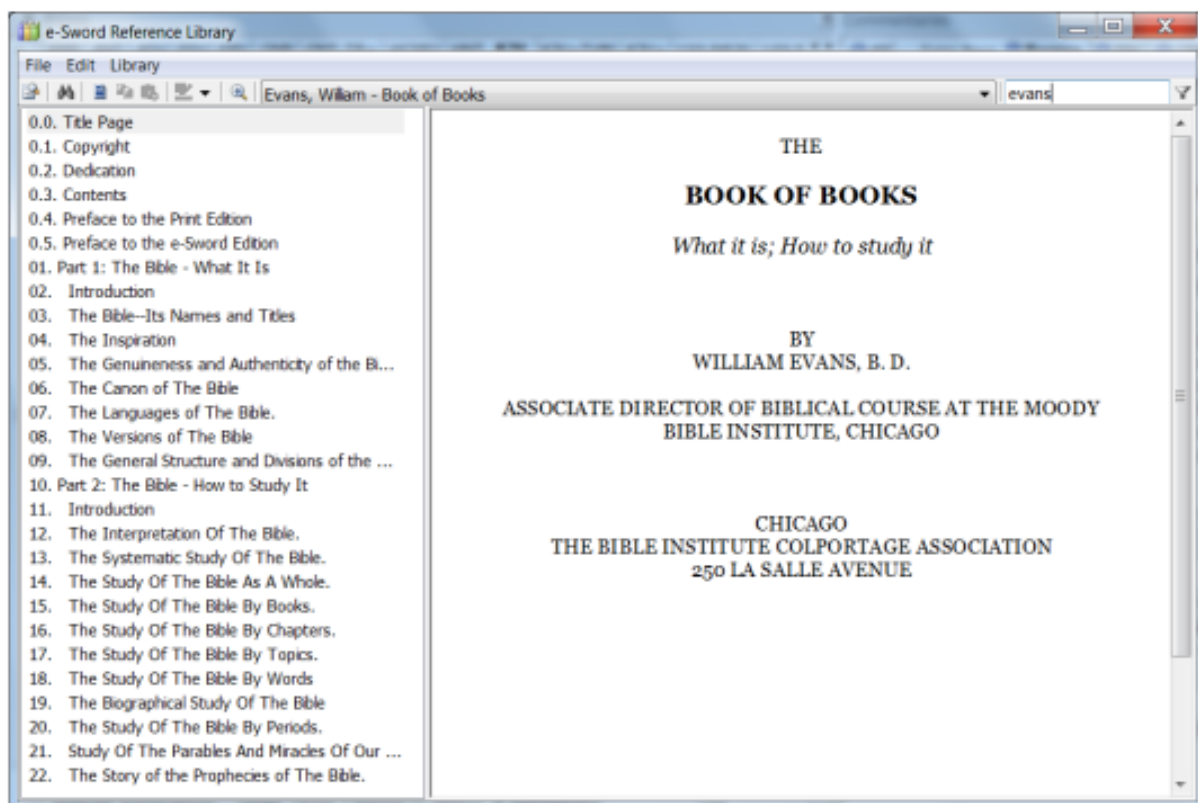
¹⁸¹ Ο Hasting ήταν Σκωτσέζος πρεσβυτεριανός πάστορας και δημιουργός μεταξύ άλλων και της Encyclopedia of Religion and Ethics.

¹⁸² Williams Evans, Logos Community, ανακτήθηκε στις 29 Δεκεμβρίου 2024, <https://community.logos.com/discussion/64614/williams-evans>.

¹⁸³ Philip Schaff, 'Meyer, Frederick Brotherton', στο *The New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge* (Funk & Wagnalls Company, 1910), 393–94, ανακτήθηκε στις 29 Δεκεμβρίου 2024, <https://www.ccel.org/ccel/s/schaff/encyc07/cache/encyc07.pdf>.

¹⁸⁴ Ο F.B. Meyer ήταν Άγγλος Ευαγγελικός πάστορας και συγγραφέας με μεγάλο συγγραφικό έργο το οποίο καταγράφεται αναλυτικά στην εγκυκλοπαίδεια του Schaff. Για ένα συνοπτικό βιογραφικό σημείωμα του F. B. Meyer, βλ. και την παρουσίαση στο: <https://ccel.org/ccel/meyer>. Ανακτήθηκε στις 19 Μαΐου 2025.

¹⁸⁵ Rick Meyers, "e-sword_instruction_manual" (e-Sword.net), 20, ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2024, https://sharpeningthesword.net/linked/e-sword_instruction_manual-pdf_updated.pdf.

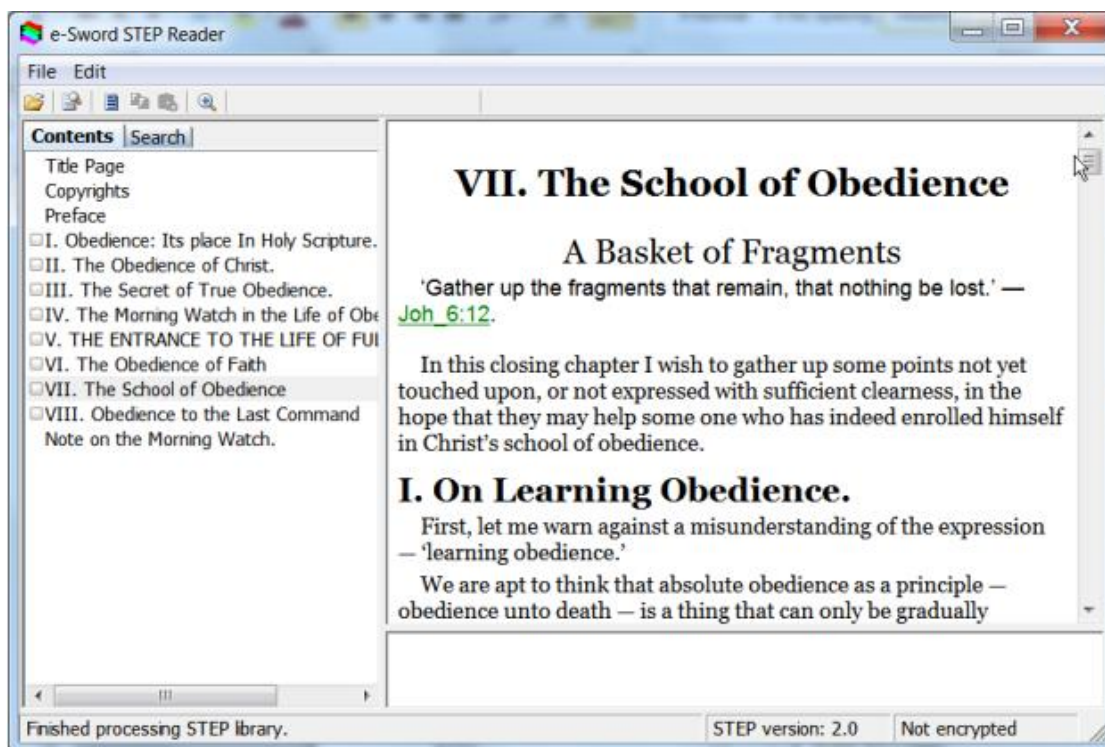

Εικόνα 42: e-Sword Reference Library.

- Αποθήκευση και ανάγνωση αρχείων STEP

Από τη έκδοση 6.0 στο πρόγραμμα προστέθηκε η δυνατότητα ανάγνωσης αρχείων STEP Reader. Το STEP (Standard Template for Electronic Publishing), σχεδιάστηκε για την αποθήκευση και την ανάγνωση από τους χρήστες των βιβλίων αναφοράς του e-Sword, όπως διαφορετικές εκδόσεις της Βίβλου, σχόλια, λεξικά και θεολογικές μελέτες¹⁸⁶.

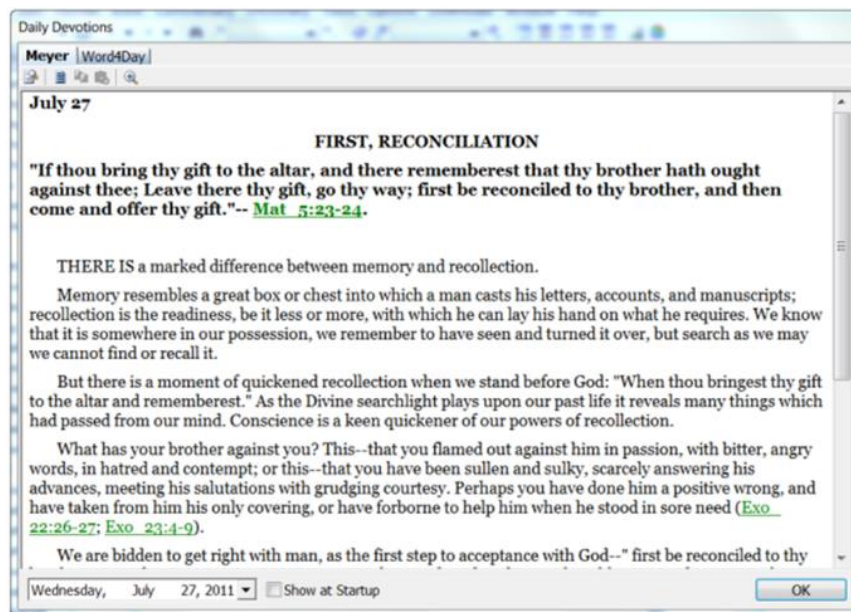
¹⁸⁶ Meyers, 222.

Εικόνα 43: Ανάγνωση αρχείων STEP Reader.

- Καθημερινά Πνευματικά Αναγνώσματα Daily Devotions

Πρόκειται για σύντομα κείμενα, συνήθως βασισμένα σε βιβλικά εδάφια, που έχουν

Εικόνα 44: Καθημερινά αναγνώσματα-e-Sword..

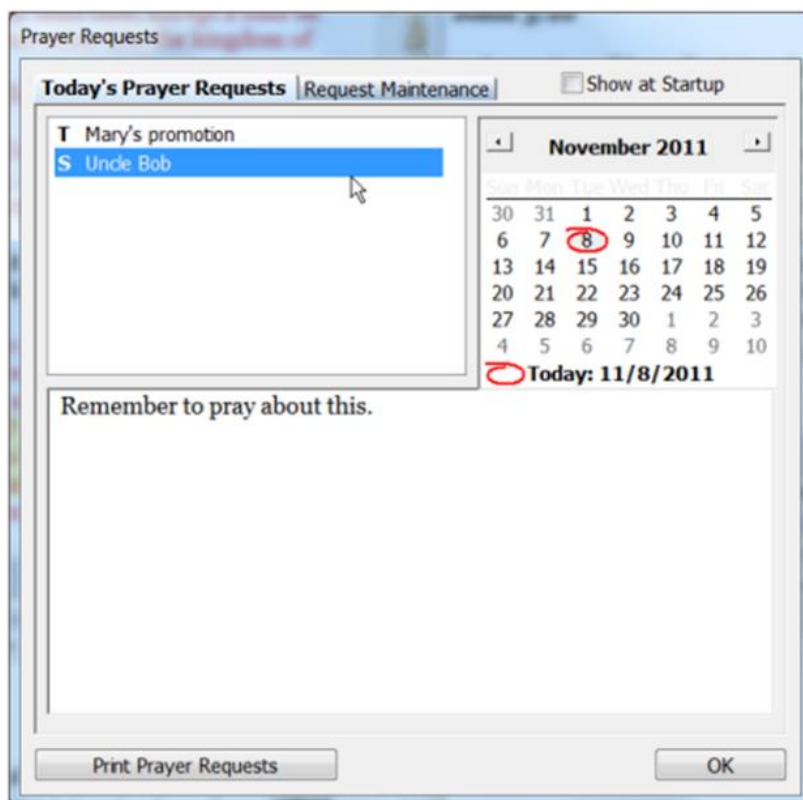
σκοπό να
εμπνεύσουν
και να
καθοδηγήσουν
τον χρήστη
καθημερινά.
Τα κείμενα
αυτά μπορεί να
περιλαμβάνουν
προσευχές,
στοχασμούς, ή
σχόλια πάνω σε

ένα συγκεκριμένο θέμα ή βιβλικό εδάφιο. Η Ενότητα Daily Devotions, περιλαμβάνει

κείμενα αναγνωσμάτων από γνωστούς θεολόγους όπως οι Spurgeon (1834-1892)¹⁸⁷¹⁸⁸, Hoekstra (1940–2011)¹⁸⁹ και άλλοι. Υπάρχει η δυνατότητα λήψης πρόσθετων πνευματικών αναγνωσμάτων, μέσα από τη βιβλιοθήκη του e-Sword¹⁹⁰.

- Αιτήματα προσευχής (Prayer Requests)

Διαχείριση Αιτημάτων Προσευχής: Η επιλογή αυτή, περιλαμβάνει τη δυνατότητα καταχώρησης αιτημάτων προσευχής, με κατηγοριοποίηση όπως: Δοξολογία, Εξομολόγηση, Ευχαριστία και Ικεσία.

Εικόνα 45: Αιτήματα Προσευχής -e-Sword.

Το πρόγραμμα επιτρέπει τον προγραμματισμό και την εμφάνιση υπενθυμίσεων προσευχής. Οι χρήστες μπορούν να προγραμματίσουν τα αιτήματα προσευχής τους, ενώ μπορούν να ρυθμίσουν την εμφάνισή τους στην αρχή της ημέρας¹⁹¹.

- Πλάνο μελέτης της Βίβλου (Bible Reading Plan)

¹⁸⁷ 'C.H. Spurgeon | Victorian preacher, Baptist church, London | Britannica', ανακτήθηκε στις 29 Δεκεμβρίου 2024, https://www.britannica.com/biography/C-H-Spurgeon?utm_source=chatgpt.com.

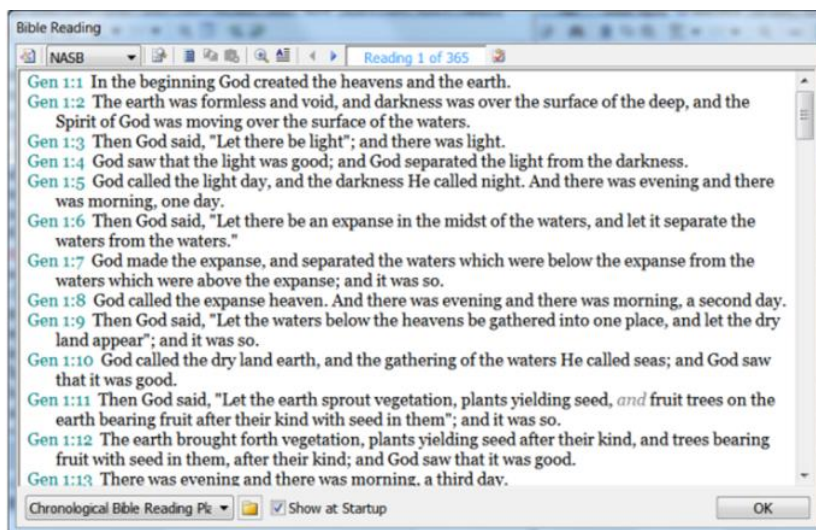
¹⁸⁸ Ο Charles Haddon Spurgeon ήταν Άγγλος Βαπτιστής ιεροκήρυκας.

¹⁸⁹ Ο Bob Hoekstra ήταν Αμερικανός πάστορας και ιδρυτής του Living in Christ Ministries. Ανακτήθηκε στις 29 Δεκεμβρίου 2024, <https://livinginchrist.org/about/>

¹⁹⁰ Meyers, «e-sword_instruction_manual», 188.

¹⁹¹ Meyers, 191.

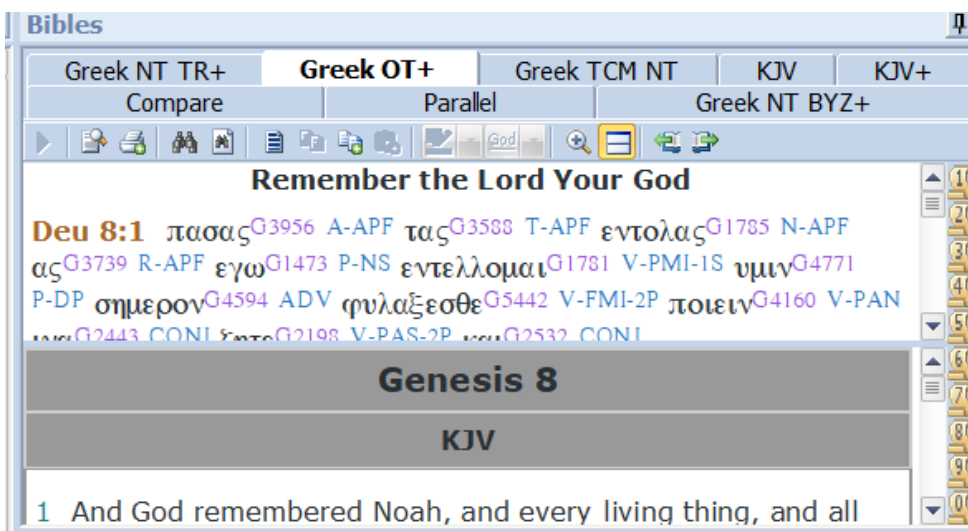
Με τη έκδοση 7.0, στο πρόγραμμα προστέθηκε και η λειτουργία Πλάνο μελέτης της Βίβλου (Bible Reading Plan). Πρόκειται δηλαδή για ένα ξεχωριστό παράθυρο ή τμήμα στη διεπαφή του χρήστη.

Εικόνα 46: Πλάνο μελέτης της Βίβλου-e-Sword.

- Διαχωρισμένη Προβολή Βίβλου (Split View)

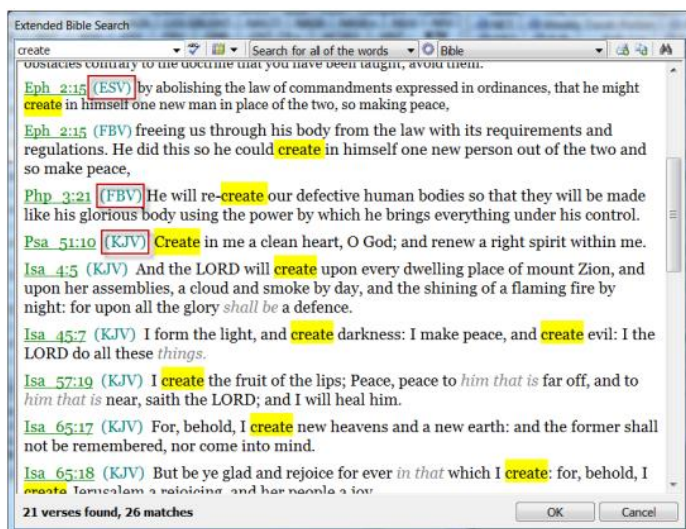
Η λειτουργία Split View στο παράθυρο των διαφορετικών εκδόσεων της Βίβλου, σχεδιάστηκε για να επιτρέπει στους χρήστες να βλέπουν δύο μεταφράσεις της Βίβλου ταυτόχρονα (π.χ., Greek OT+ και KJV) σε διαφορετικά παράθυρα μέσα στην ίδια οθόνη. Με την δυνατότητα Split View της Βίβλου, ο χρήστης μπορεί να βλέπει ταυτόχρονα, διαφορετικές μεταφράσεις της Βίβλου σε διαφορετικά κεφάλαια και εδάφια¹⁹².

Εικόνα 47: Διαχωρισμένη Προβολή Βίβλου – Split View.

¹⁹² Meyers, 13.

- Extended Search

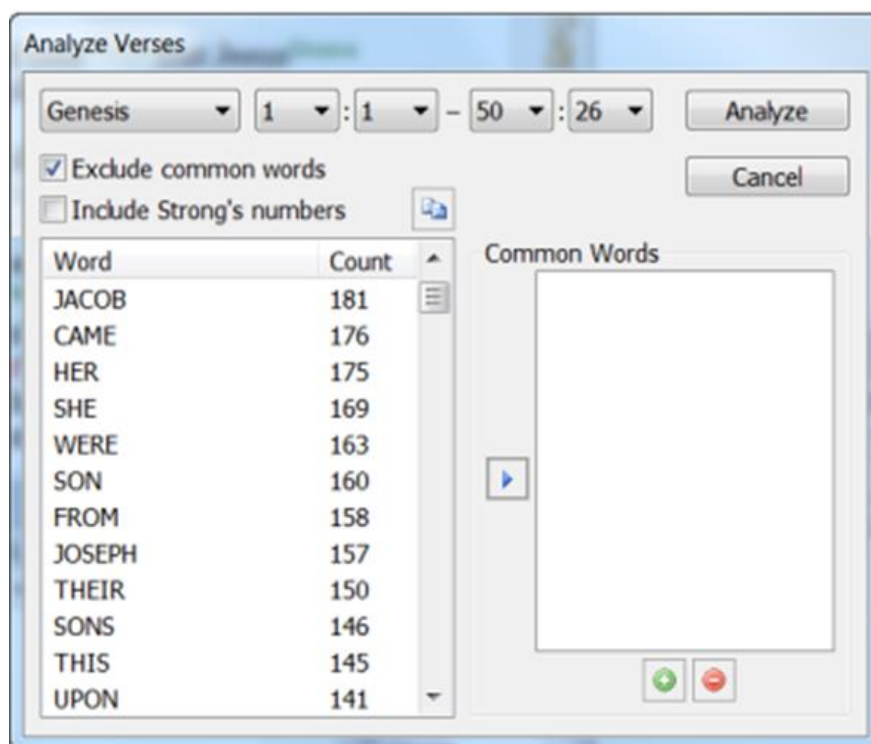

Εικόνα 48: Extended Search-e-Sword.

μεταφράσεις της Βίβλου. Η λειτουργία αυτή εκτελείται με το πάτημα του «Bible» στο κύριο μενού και επιλέγοντας το «Extended Search». Αυτό το παράθυρο είναι σχεδόν ίδιο με τη βασική λειτουργία αναζήτησης της Βίβλου, αλλά επιτρέπει την επιλογή διαφορετικών μεταφράσεων της Βίβλου¹⁹³.

- Ανάλυση βιβλικών εδαφίων (Analyze Verses)

Η λειτουργία Analyze Verses στο e-Sword επιτρέπει την ανάλυση της συχνότητας

Εικόνα 49: Analyze Verses-e-Sword..

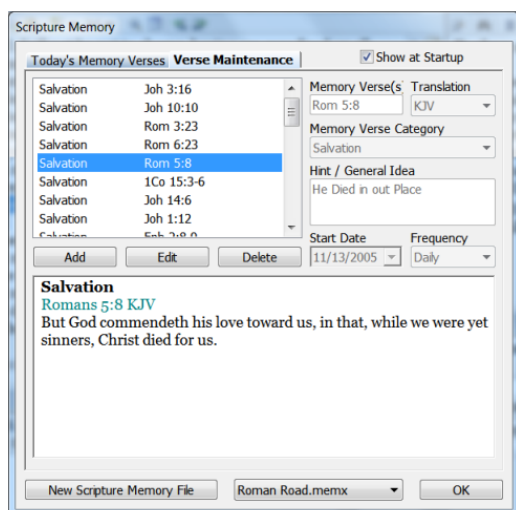
εμφάνισης μιας λέξης ή φράσης σε μια συγκεκριμένη περικοπή, σε ένα συγκεκριμένο βιβλίο της Βίβλου, ή και σε ολόκληρη τη Βίβλο εφόσον επιλεγθεί. Ο χρήστης είναι εκείνος ο οποίος θα καθορίσει το

¹⁹³ Meyers, 56.

εύρος της αναζήτησης και το e-Sword αναλύει τη έκδοση της Βίβλου η οποία είναι ενεργή, προκειμένου να μετρήσει τη συχνότητα εμφάνισης μιας λέξης ή φράσης¹⁹⁴.

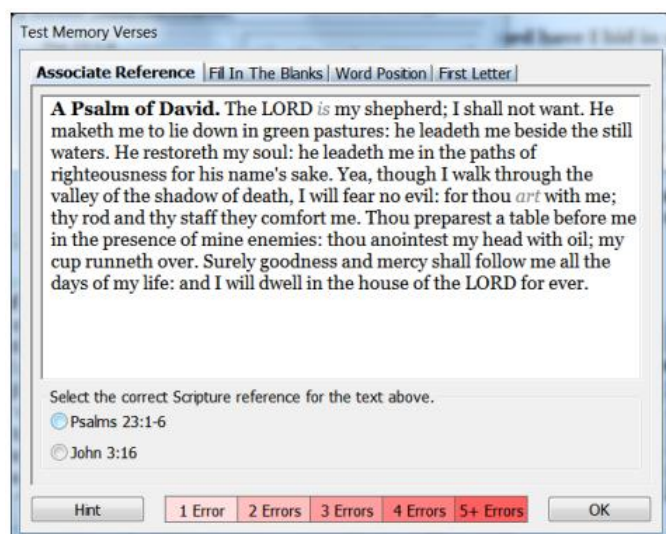
- Απομνημόνευση βιβλικών εδαφίων (Scripture Memory Tool)

Το e-Sword βοηθά τους χρήστες να οργανώσουν τη μελέτη τους για την απομνημόνευση εδαφίων. Παρέχει εργαλεία για προσθήκη βιβλικών χωρίων και κατηγοριοποίησή τους, ενώ επιτρέπει τον καθορισμό της συχνότητας εμφάνισης των χωρίων (π.χ. καθημερινά, εβδομαδιαία).

Εικόνα 50: Λειτουργία οργάνωσης βιβλικών χωρίων για απομνημόνευση-e-Sword.

Μέσω διάφορων δραστηριοτήτων, όπως παιχνιδιών λέξεων και τεστ, ο χρήστης εκπαιδεύεται ώστε να απομνημονεύσει ένα βιβλικό χωρίο¹⁹⁵.

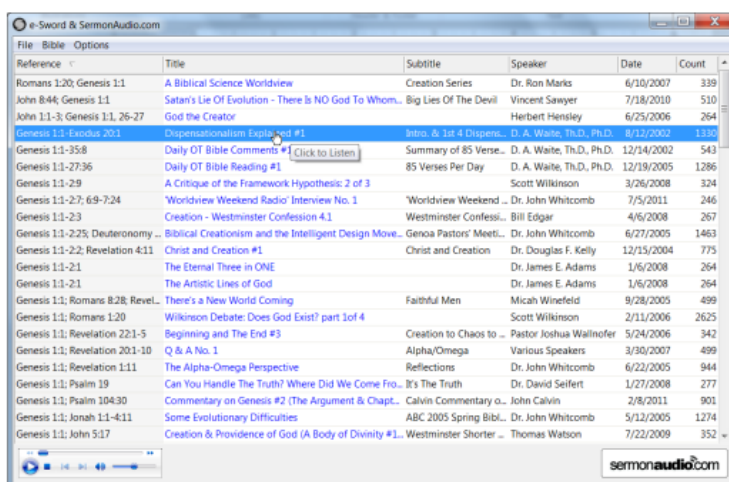

Εικόνα 51: Ασκήσεις για την απομνημόνευση βιβλικών εδαφίων-e-Sword.

¹⁹⁴ Meyers, 69.

¹⁹⁵ Meyers, 198-207.

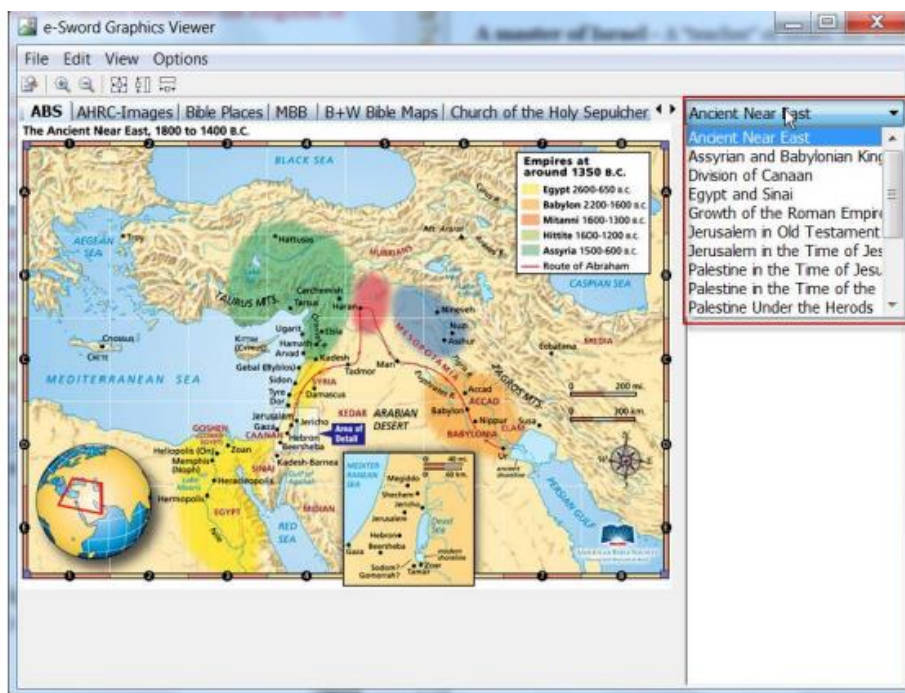
- Λειτουργία SermonAudio.com

Εικόνα 52: SermonAudio.com - e-Sword.

επιλεγεί στο παράθυρο της Βίβλου του e-Sword. Για τη συγκεκριμένη λειτουργία απαιτείται ενεργή σύνδεση στο διαδίκτυο, ώστε το e-Sword να συνδεθεί με το SermonAudio.com. Ορισμένα ηχητικά αρχεία είναι διαθέσιμα για δωρεάν ακρόαση ή λήψη, ενώ άλλες λειτουργίες, όπως η απομαγνητοφώνηση (transcript) ή η πλήρης λήψη του ηχητικού υλικού, μπορεί να απαιτούν αγορά από τον χρήστη¹⁹⁶.

- Λειτουργία εικόνων, χαρτών, γραφημάτων (Graphics Viewer)

Εικόνα 53: Graphic Viewer - e-Sword..

χρησιμοποιηθούν σε κηρύγματα ή διδασκαλίες και Χάρτες που συνδέονται με

Το e-Sword είναι συνδεδεμένο με το SermonAudio.com, μέσω του οποίου παρέχεται η δυνατότητα αναπαραγωγής κηρυγμάτων κατά τη μελέτη της Βίβλου. Το παράθυρο αυτό οργανώνει αυτόματα τα κηρύγματα ανάλογα με το ενεργό εδάφιο που έχει

Η λειτουργία Graphics Viewer επιτρέπει την προβολή χαρτών που σχετίζονται με τα κείμενα της Βίβλου. Παρουσιάζει εικόνες που μπορούν να

¹⁹⁶ Meyers, 208-10.

συγκεκριμένα εδάφια, όπως γεωγραφικές διαδρομές, περιοχές ή τοποθεσίες της Βίβλου¹⁹⁷.

- Αναζήτηση (Regular Expressions)

Οι Regular Expressions (REGEX ή REGEXP) είναι μια δυνατότητα αναζήτησης, που χρησιμοποιεί ειδικούς κώδικες, για να εντοπίσει μοτίβα κειμένου με σύνθετους τρόπους. Τα «μοτίβα» στις Regular Expressions είναι ακριβείς οδηγίες για την εύρεση συγκεκριμένων χαρακτήρων ή συνδυασμών χαρακτήρων μέσα σε ένα κείμενο. Δεν έχουν σχέση με θεολογικά ή αφηγηματικά μοτίβα, αλλά με την τεχνική ανάλυση του κειμένου. Είναι ένα εργαλείο για εξειδικευμένες αναζητήσεις¹⁹⁸.

2.4 LOGOS Bible software

Το Logos Bible Software αποτελεί μία από τις πιο καινοτόμες και ισχυρές πλατφόρμες βιβλικής μελέτης στο διαδίκτυο. Η ιστορία του ξεκινά το 1992, όταν οι πρώην υπάλληλοι της Microsoft, Bob Pritchett και Kiernon Reiniger, μαζί με τον πατέρα του Bob, Dale Pritchett, ίδρυσαν την εταιρεία Logos Research Systems, Inc. Οι τρεις πρωτεργάτες της πλατφόρμας, εγκατέλειψαν τις δουλειές τους για να ακολουθήσουν το όραμα της δημιουργίας κορυφαίων λογισμικών εργαλείων για Χριστιανούς χρήστες. Η πρώτη έκδοση του λογισμικού, Logos Bible Software for Microsoft Windows v1.0, αποτέλεσε την αφετηρία για την εμπορική διάδοση του λογισμικού στον χώρο της χριστιανικής μελέτης και έρευνας. Με τον Dale να ηγείται των πωλήσεων, του μάρκετινγκ και των σχέσεων με τους εκδότες, το προϊόν καθιερώθηκε γρήγορα ως το υψηλής ποιότητας λογισμικό πρότυπο για τη βιβλική μελέτη. Στη δεκαετία που ακολούθησε, παρουσιάστηκαν συνεχείς αναβαθμίσεις του προγράμματος και επεκτάσεις βιβλιοθηκών. Το 1995, το Logos κυκλοφόρησε την έκδοση 2.0, μία από τις πρώτες εμπορικές εφαρμογές που χρησιμοποίησαν την τεχνολογία Unicode. Το 2001, παρουσιάστηκε η νέα γενιά του λογισμικού, Logos Bible Software Series X, βασισμένη στο ευέλικτο και ισχυρό αρχιτεκτονικό σύστημα Libronix Digital Library System (Libronix DLS). Το 2006, κυκλοφόρησε η έκδοση 3, που περιλάμβανε πρωτοποριακές λειτουργίες όπως το «Reverse Interlinear Bibles» και η συντακτική επισήμανση (syntactic highlighting). Από το ξεκίνημά του, το πρόγραμμα Logos αναπτύχθηκε από τη μικρή επιχείρηση της οικογένειας Pritchett σε κορυφαίο

¹⁹⁷ Meyers, 218-20.

¹⁹⁸ Meyers, 227.

πρόγραμμα της παγκόσμιας αγοράς των βιβλικών λογισμικών. Σήμερα, η πλατφόρμα υποστηρίζει πάνω από 7.000 ψηφιακούς πόρους, προερχόμενους από 100 εκδότες, καλύπτοντας γλώσσες μεταξύ των οποίων, αγγλικά, ελληνικά, εβραϊκά, ισπανικά. Οι συνεργασίες με κορυφαίους εκδοτικούς οίκους, όπως οι Oxford University Press και Brill, έχουν καταστήσει το Logos τον μεγαλύτερο ψηφιακό πάροχο ψηφιακών πόρων για θεολογική και βιβλική μελέτη¹⁹⁹.

Η εταιρεία συνεχίζει να επενδύει στην ανάπτυξη νέων δυνατοτήτων για τη μελέτη των βιβλικών κειμένων στις πρωτότυπες γλώσσες τους. Τα νέα έργα περιλαμβάνουν τη δημιουργία επιπρόσθετων βάσεων δεδομένων με τη συνεργασία ειδικών επιστημόνων, ενώ παράλληλα πρωτοστατεί στη δημιουργία νέων οπτικών εργαλείων που επαναστατούν στον τομέα της ηλεκτρονικής μελέτης της Βίβλου.

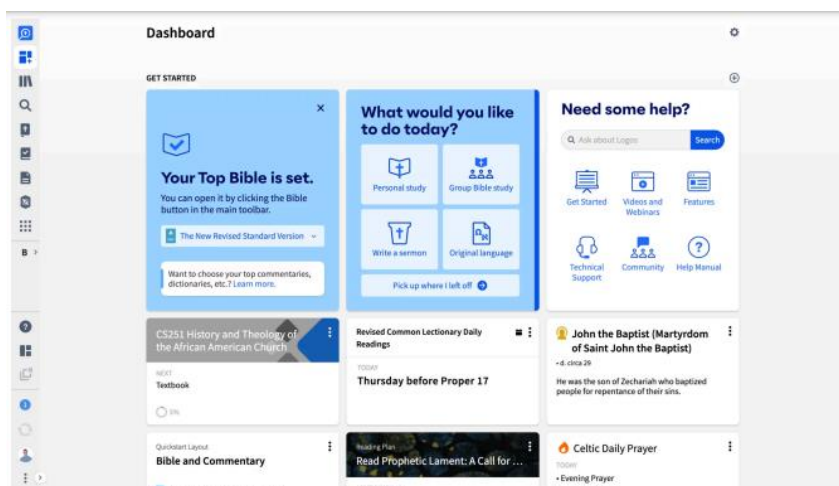
Σήμερα, το Logos συνεχίζει να αναπτύσσεται, ενσωματώνοντας σύγχρονες τεχνολογίες, όπως η τεχνητή νοημοσύνη, προκειμένου να βελτιώσει ακόμα περισσότερο τις παρεχόμενες λειτουργίες της πλατφόρμας.

2.4.1 Παρουσίαση των βασικών λειτουργιών του Logos Bible software

Η χρήση της πλατφόρμας βασίζεται κυρίως σε συνδρομές και αγορές ψηφιακών πόρων, με διάφορα επίπεδα πρόσβασης, που καλύπτουν τις ανάγκες τόσο των αρχάριων, όσο και των ειδικευμένων ερευνητών. Ωστόσο, για να γίνει προσιτή σε μεγαλύτερο κοινό, το Logos προσφέρει και μια δωρεάν έκδοση, γνωστή ως Logos Basic, η οποία περιλαμβάνει τις βασικές λειτουργίες και περιορισμένη πρόσβαση σε επιλεγμένα βιβλία και εργαλεία. Για πιο εξειδικευμένες λειτουργίες, όπως η ανάλυση βιβλικών γλωσσών ή η πρόσβαση σε ευρεία γκάμα θεολογικών σχολίων και λεξικών, οι χρήστες μπορούν να επιλέξουν από διάφορα πακέτα συνδρομών.

¹⁹⁹ logos_backgrounder.pdf (Logos Help Center), ανακτήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2024, https://www.logos.com/media/mediakit/logos_backgrounder.pdf.

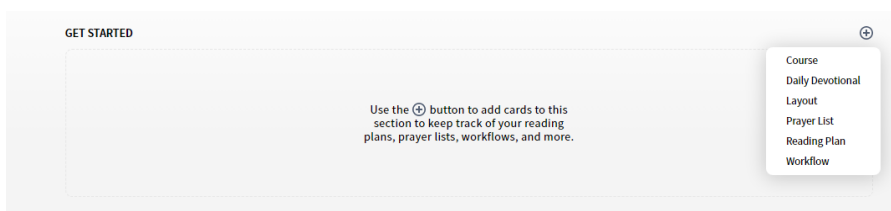
- Πίνακας ελέγχου. Η εφαρμογή είναι προγραμματισμένη να ξεκινά από τον

Εικόνα 54: Πίνακας Ελέγχου (Dashboard).

πίνακα ελέγχου (Dashboard). Ο πίνακας ελέγχου, παρέχει μια διεπαφή η οποία εξατομικεύεται κατά την επιλογή του χρήστη προκειμένου να οργανώνονται οι

δραστηριότητες μελέτης.

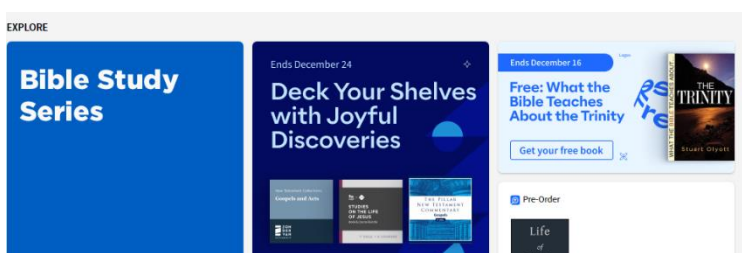
Εικόνα 55: Ενότητα Get Started, του Πίνακα /ελέγχου-Logos

Ο Πίνακας ελέγχου χωρίζεται σε δύο ενότητες. Η Ενότητα «Get Started»,

περιλαμβάνει εργαλεία που βοηθούν τον χρήστη να παρακολουθεί την πρόοδό του σε διάφορες δραστηριότητες. Στον Πίνακα Ελέγχου, οι κάρτες (cards) αντιπροσωπεύουν αυτόνομες ενότητες, που οργανώνουν και εμφανίζουν πληροφορίες ή λειτουργίες, όπως σχέδια ανάγνωσης, λίστες προσευχής, και άλλες δραστηριότητες. Αυτό σημαίνει ότι οι κάρτες προστίθενται αυτόματα όταν ξεκινάει μια δραστηριότητα, όπως ένα νέο σχέδιο ανάγνωσης. Επιπλέον, υπάρχει η δυνατότητα αφαίρεσης οποιασδήποτε κάρτας μέσω του μενού της κάρτας.

- Ενότητα Explore, του Πίνακα ελέγχου

Η ενότητα Explore του Πίνακα Ελέγχου, εμφανίζει κάρτες που συνδέονται με

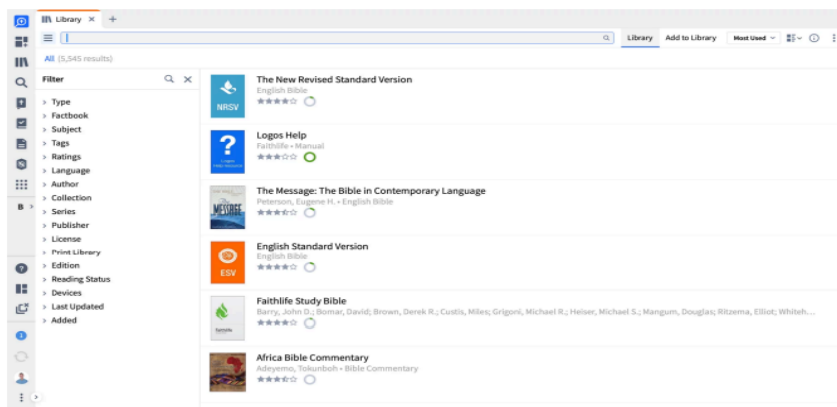
Εικόνα 56: Ενότητα Explore, του Πίνακα ελέγχου-Logos.

πλήθος περιεχομένου, όπως στίχους της ημέρας, άρθρα και συνεντεύξεις. Ανάλογα με τον τύπο περιεχομένου, ορισμένες

κάρτες οδηγούν σε λειτουργίες εντός του Logos ή ανοίγουν έναν περιηγητή ιστού, όπως για παράδειγμα, μια ανάρτηση στο Logos Academic Blog (<https://academic.logos.com/>). Ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να επιλέξει τον τύπο περιεχομένου που θα εμφανίζεται στην ενότητα Explore, κάνοντας κλικ στο εικονίδιο ρυθμίσεων που βρίσκεται στην επάνω δεξιά γωνία της ενότητας. Εκεί, μπορεί να ενεργοποιήσει ή να απενεργοποιήσει κατηγορίες περιεχομένου επιλέγοντας ή αποεπιλέγοντας τα αντίστοιχα πλαίσια²⁰⁰.

- Περιγραφή της Βιβλιοθήκης (Library) στο Logos Bible Software

Αναζήτηση Πόρων:

Η Βιβλιοθήκη (Library) του Logos Bible Software παρέχει πρόσβαση σε όλα τα βιβλία της βιβλιοθήκης του χρήστη, καθώς

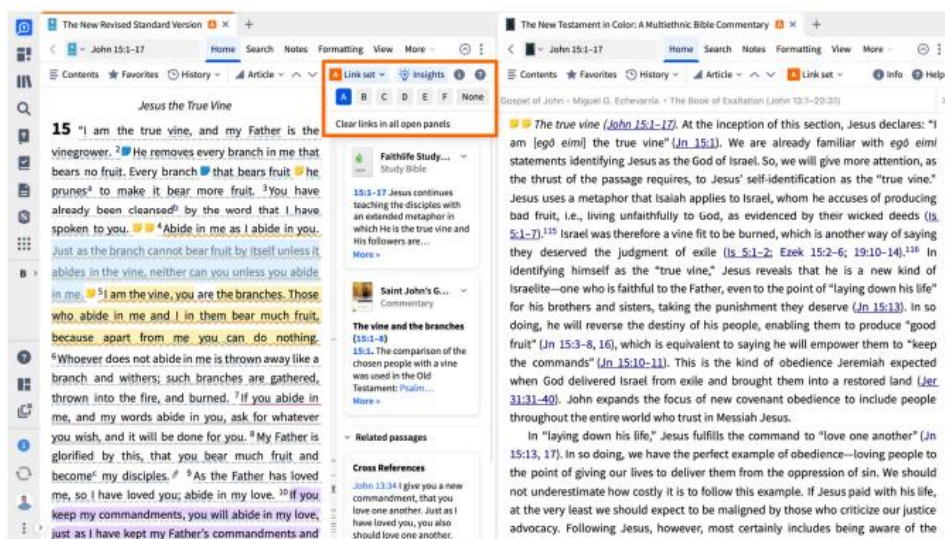
και σε ορισμένους διαδραστικούς πόρους. Ο χρήστης μπορεί να ανοίξει τη Βιβλιοθήκη είτε ως μενού, κάνοντας κλικ στο εικονίδιο Library, είτε ως παράθυρο εργασίας (panel), σύροντας το εικονίδιο στο περιβάλλον της εφαρμογής. Μπορεί επίσης να αναζητήσει πόρους πληκτρολογώντας τίτλο, συγγραφέα ή άλλες παραμέτρους στο πλαίσιο αναζήτησης της βιβλιοθήκης. Παραδείγματος χάριν, πληκτρολογώντας type:Bible, εμφανίζονται όλες οι εκδόσεις της Βίβλου που υπάρχουν στη βιβλιοθήκη. Χρησιμοποιώντας τη γραμμή φίλτρων (sidebar), ο χρήστης μπορεί να ταξινομήσει τους πόρους με βάση διαφορετικά κριτήρια²⁰¹.

- Διατάξεις και Συγχρονισμός Παραθύρων στο Logos Bible Software

²⁰⁰ «1.Get Oriented in Logos» (Logos Help Center), ανακτήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2024, 3–4, <https://support.logos.com/hc/en-us/articles/360036135712-1-Get-Oriented-in-Logos>.

²⁰¹ '1. «Get Oriented in Logos», 5–6.

Η διαχείριση των διατάξεων (Layouts) και η δυνατότητα συγχρονισμού των παραθύρων (Linking Panels) στο Logos Bible Software είναι σχεδιασμένες να διευκολύνουν την πρόσβαση και τη χρήση των εργαλείων. Οι Quickstart Layouts είναι προκαθορισμένες διατάξεις που επιτρέπουν στον χρήστη να ξεκινήσει γρήγορα τη μελέτη του. Αυτές οι διατάξεις οργανώνουν τη Βίβλο και τα εργαλεία του Logos γύρω από συγκεκριμένες δραστηριότητες, όπως η «Μελέτη Εδαφίου» (Passage Study). Ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να σύρει την καρτέλα ενός ανοιχτού παραθύρου σε διαφορετική θέση μέσα στο περιβάλλον εργασίας. Αυτή η λειτουργία μπορεί να επαναληφθεί πολλές φορές, μέχρι να επιτευχθεί η επιθυμητή διάταξη. Το Logos υποστηρίζει τη σύνδεση (linking) μεταξύ παραθύρων, έτσι ώστε αυτά να παραμένουν συγχρονισμένα. Για παράδειγμα εάν ο χρήστης συνδέσει τη Βίβλο με ένα σχόλιο, τότε

το σχόλιο θα ακολουθεί αυτόματα τη θέση του εδαφίου στη Βίβλο. Καθώς ο χρήστης διαβάσει το εδάφιο, τα

Εικόνα 58 Συγχρονισμός παραθύρων.-Logos. σχόλια θα κάνουν κύλιση, παρέχοντας σχετική ανάλυση σε πραγματικό χρόνο²⁰².

- Χρήση Πόρων στο Logos Bible Software

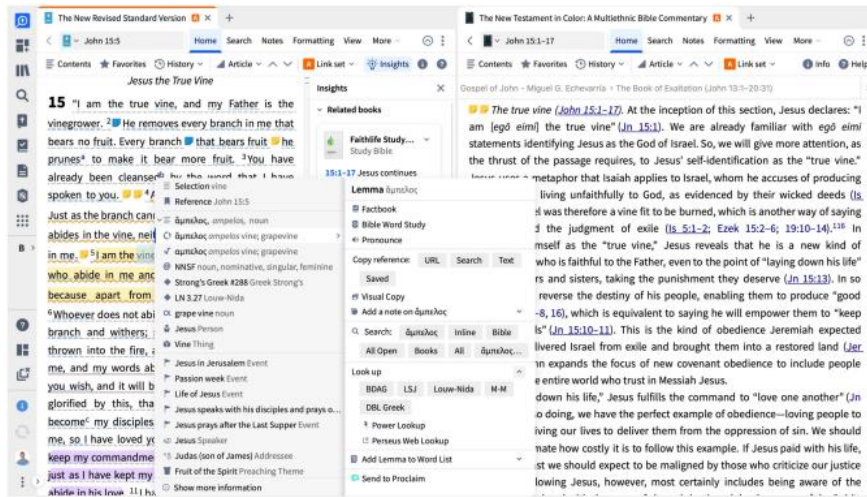
Κατά το άνοιγμα μιας εκδόσεως της Βίβλου ή άλλου βιβλίου στο Logos, παρέχονται εργαλεία, που διευκολύνουν την αλληλεπίδραση με το κείμενο. Ένα από τα βασικά εργαλεία είναι το Μενού Επιλογών (Selection Menu), το οποίο επιτρέπει την πρόσβαση σε βασικές λειτουργίες που είναι πιθανό να χρησιμοποιηθούν κατά την ανάγνωση της Βίβλου ή άλλων βιβλίων. Το μενού εμφανίζεται κάθε φορά που επισημαίνεται με επιλογή μια λέξη ή φράση²⁰³.

- Context Menu

²⁰² «Get Oriented in Logos», 6–7.

²⁰³ «Get Oriented in Logos», 7-8.

Το Context Menu είναι ο ταχύτερος τρόπος για να αξιοποιήσει ο χρήστης τις δυνατότητες του Logos στο κείμενο που διαβάσει, κάνοντας δεξί κλικ σε μια λέξη ή σε μια φράση, το μενού χωρίζεται σε δύο τμήματα:

Εικόνα 59: Context menu-Logos.

α. Αριστερό τμήμα: Ο χρήστης μπορεί να επιλέξει το στοιχείο του κειμένου που επιθυμεί να μελετήσει, όπως το lemma (η λεξικογραφική

ή βασική μορφή μιας λέξης), ένα πρόσωπο, ή άλλες διαθέσιμες επιλογές που προσφέρει η πλατφόρμα.

β. Δεξί τμήμα: Ο χρήστης επιλέγει τη δράση που θέλει να πραγματοποιήσει, όπως, αναζήτηση (Search), Άνοιγμα οδηγού (Open a guide), δημιουργία σημειώσεων (notes), καθώς και άλλες λειτουργίες²⁰⁴.

- Οι Οδηγοί (Guides)

Οι Οδηγοί (Guides) του Logos, διευκολύνουν την αναζήτηση σε χιλιάδες ψηφιακά βιβλία, εξαλείφοντας την ανάγκη για ξεχωριστή έρευνα σε κάθε βιβλίο. Αναζητούν σε όλους τους διαθέσιμους πόρους για να εντοπίσουν αναφορές σε βιβλικά αποσπάσματα, εδάφια, θέματα, καθώς και άλλους συναφείς ψηφιακούς πόρους, όπως λεξικά, σχόλια και εγκυκλοπαίδειες. Το Logos περιλαμβάνει αρκετούς προρυθμισμένους οδηγούς, έτοιμους προς χρήση, ενώ δίνεται η δυνατότητα δημιουργίας προσαρμοσμένων οδηγών.

Ένα βασικό σημείο που πρέπει να κατανοηθεί είναι ότι οι διαφορετικοί Οδηγοί (Guides) συνδέονται με συγκεκριμένους τύπους εισόδου. Για παράδειγμα, ο Bible Word Study Guide απαιτεί την εισαγωγή μιας λέξης για ανάλυση, ενώ ο Passage Guide λειτουργεί με βιβλικές παραπομπές. Ορισμένοι οδηγοί, όπως ο Sermon Starter Guide,

²⁰⁴ «Get Oriented in Logos», 8-9.

υποστηρίζουν πολλαπλούς τύπους εισόδου, επιτρέποντας την εισαγωγή είτε βιβλικών εδαφίων είτε θεμάτων, επιστρέφοντας αποτελέσματα και για τις δύο περιπτώσεις²⁰⁵.

- Η Αναζήτηση (Search) στο Logos

Το Logos προσφέρει εργαλεία για την αναζήτηση οποιασδήποτε πληροφορίας στη βιβλιοθήκη. Το εργαλείο αναζήτησης (Search Tool) ανοίγει κάνοντας κλικ στο Search ή μέσω του Μενού Πλαισίου (Context Menu) που περιγράψαμε παραπάνω. Η δυνατότητα αυτή, περιλαμβάνει επτά διαφορετικούς τύπους αναζήτησης:

- 1ος. All: Γενική αναζήτηση σε όλους τους πόρους.
- 2ος. Bible: Ειδική αναζήτηση στη Βίβλο.
- 3ος. Books: Αναζήτηση σε βιβλία.
- 4ος. Media: Αναζήτηση σε πολυμέσα.
- 5ος. Clause: Αναζήτηση συντακτικών δομών.
- 6ος. Morph: Μορφολογική αναζήτηση.
- 7ος. Syntax: Συντακτική αναζήτηση.

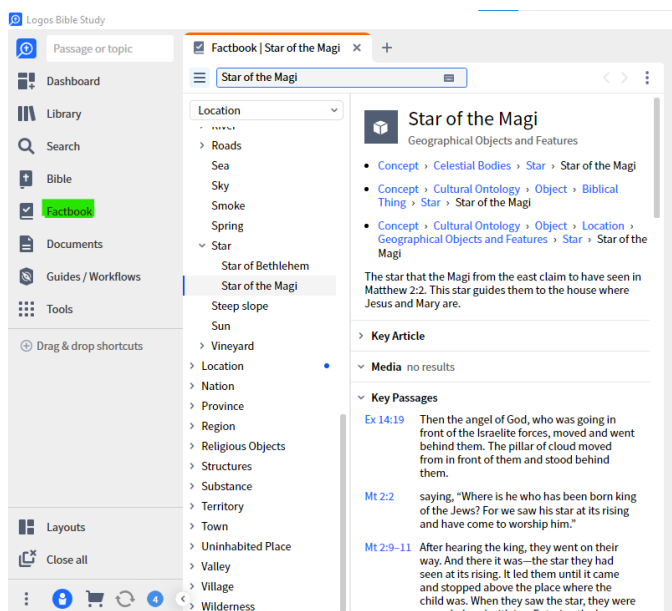
Όταν πραγματοποιείται μια αναζήτηση, εμφανίζεται ένας διάλογος αυτόματης συμπλήρωσης (autocomplete) με διάφορες επιλογές αναζήτησης. Επιλέγοντας μία από αυτές, αποδίδονται τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα²⁰⁶.

- Το Factbook

Το Factbook στο Logos είναι ένα εργαλείο που λειτουργεί ως ψηφιακή εγκυκλοπαίδεια, παρέχοντας επιμελημένες πληροφορίες για πρόσωπα, μέρη, θέματα, γεγονότα, και άλλες πληροφορίες που σχετίζονται με τη βιβλική και θεολογική μελέτη. Αντλεί τις πληροφορίες από τη βιβλιοθήκη του χρήστη στο Logos και δημιουργεί μια συνοπτική και οργανωμένη παρουσίαση του θέματος, παρέχοντας βασικά δεδομένα, συνδέσεις με σχετικά άρθρα, χάρτες, εικονογραφήσεις κ.ά.

²⁰⁵ «Get Oriented in Logos», 9-10.

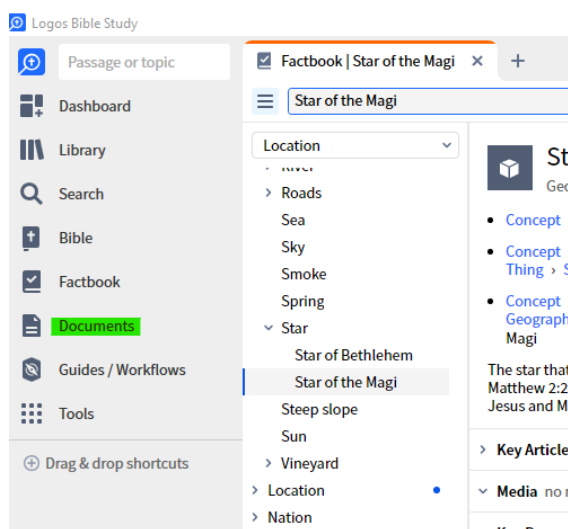
²⁰⁶ «Get Oriented in Logos», 10-12.

Εικόνα 60: Λειτουργία του Factbook-Logos.

Ενώ οι Οδηγοί (Guides) του Logos που αναφέραμε παραπάνω αναζητούν λεπτομερείς αναφορές σε όλους τους πόρους της βιβλιοθήκης, το Factbook παρέχει μια πιο συνοπτική και εύκολα προσβάσιμη σύνοψη για ένα θέμα²⁰⁷

- Έγγραφα (Documents)

Εικόνα 61: Καρτέλα Έγγραφα-Logos

Στο Logos, ο όρος «Έγγραφα» (Documents), αναφέρεται σε κάθε περιεχόμενο που δημιουργεί ο χρήστης. Η καρτέλα Documents περιλαμβάνει κάθε περιεχόμενο που δημιουργεί και αποθηκεύει ο χρήστης για μελλοντική χρήση και μπορεί να είναι παραδοσιακά έγγραφα, όπως Σχέδια Ανάγνωσης, (Reading Plans), Βιβλιογραφίες (Bibliographies) και Κηρύγματα (Sermons).

Παρόλο που ορισμένα στοιχεία, όπως τα Visual

Filters, μοιάζουν στη χρήση τους με εργαλεία,

ανήκουν και αυτά στην καρτέλα Documents και αποθηκεύονται για μελλοντική χρήση²⁰⁸:

- Σχέδια μελέτης (Reading Plans)

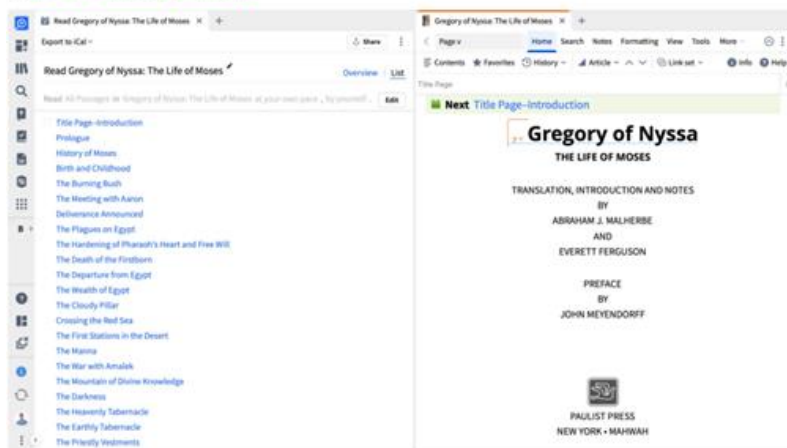
Τα Σχέδια Ανάγνωσης (Reading Plans) του Logos δίνουν τη δυνατότητα στους χρήστες να ακολουθήσουν προκαθορισμένα σχέδια ανάγνωσης ή να δημιουργήσουν δικά τους, προσαρμοσμένα στις ανάγκες τους. Αυτή η λειτουργία εξυπηρετεί την

²⁰⁷ «Get Oriented in Logos», 12.

²⁰⁸ «Get Oriented in Logos», 13.

παρακολούθηση της προόδου μελέτης, οποιουδήποτε πόρου στη βιβλιοθήκη του χρήστη²⁰⁹.

1. Reading Plans

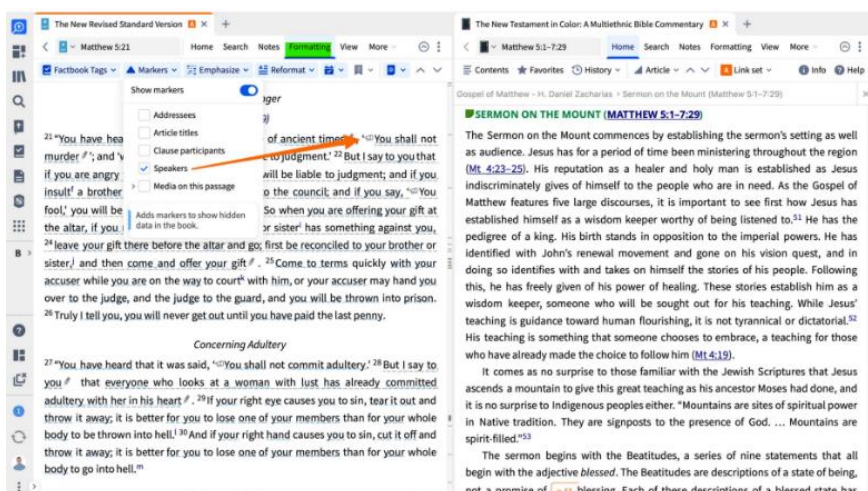
Εικόνα 62: Σχέδια μελέτης-Logos.

- Δημιουργία Κηρυγμάτων με το Sermon Builder

Το Sermon Builder στο Logos είναι ένα εξειδικευμένο εργαλείο που διευκολύνει τη σύνταξη και παρουσίαση κηρυγμάτων. Παρέχει λειτουργίες που αυτοματοποιούν βασικές διαδικασίες, εξοικονομώντας χρόνο. Καθώς ο χρήστης γράφει ένα κείμενο κηρύγματος, το εν λόγω εργαλείο μορφοποιεί αυτόματα το κείμενο, εισάγει βιβλικά εδάφια και δημιουργεί προσαρμόσιμες διαφάνειες με βάση τις επικεφαλίδες²¹⁰.

- Μορφοποίηση Κειμένου (Text Formatting)

Το Logos επιτρέπει την εφαρμογή διαφόρων επιλογών μορφοποίησης κειμένου,

Εικόνα 63: Καρτέλα Formating-Logos.

διευκολύνοντας
την άμεση
αναγνώριση
σημαντικών
σημείων μέσα
στο κείμενο, με
τη χρήση
εικονιδίων,
επισημάνσεων
και άλλων

δεικτών. Όλες αυτές οι επιλογές είναι διαθέσιμες στην

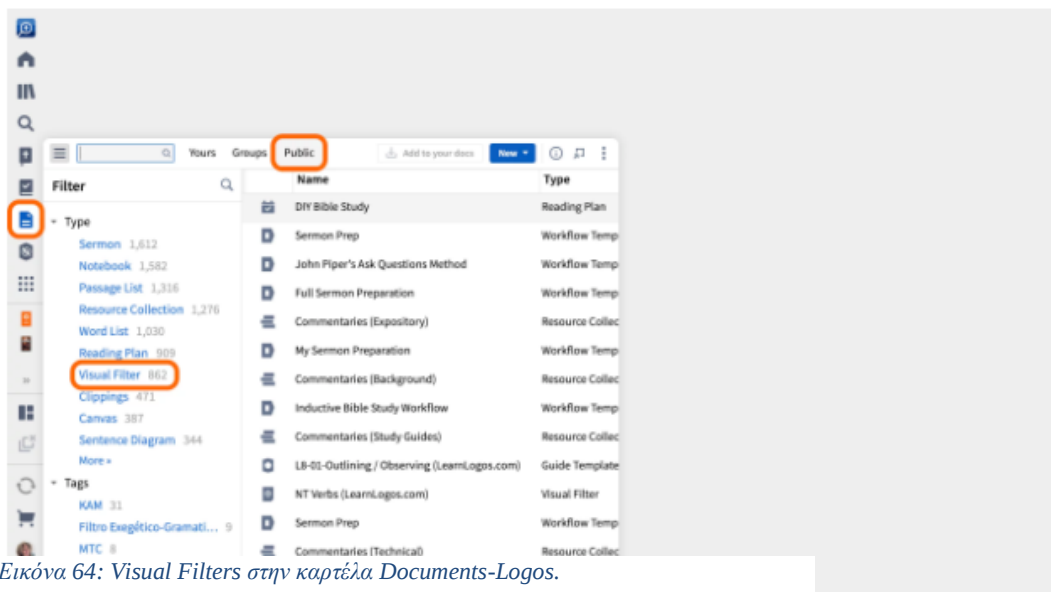
²⁰⁹ «Get Oriented in Logos», 14.

²¹⁰ «Get Oriented in Logos», 15.

καρτέλα Formatting. Οι προκαθορισμένες επιλογές μορφοποίησης έχουν σχεδιαστεί ώστε να εμφανίζουν δεδομένα που έχουν επισημανθεί (tagged) σε οποιονδήποτε ανοιχτό ψηφιακό πόρο.

Η επιλογή Markers είναι προσβάσιμη μέσω ενός αναδυόμενου μενού, το οποίο ενεργοποιείται με κλικ στο εικονίδιο Markers. Από το μενού αυτό, ο χρήστης μπορεί να επιλέξει ποια χαρακτηριστικά θα εμφανιστούν στο κείμενο, όπως Speakers, Clause Participants, και Media on this passage.

Τα Οπτικά Φίλτρα (Visual Filters) στο Logos λειτουργούν ως εργαλεία επισήμανσης και ανάλυσης, επιτρέποντας στον χρήστη να αναδείξει συγκεκριμένα στοιχεία μέσα σε ένα κείμενο, σύμφωνα με τα προκαθορισμένα ή προσαρμοσμένα κριτήρια αναζήτησης. Όταν ένα στοιχείο πληροί αυτά τα κριτήρια, εμφανίζεται με το στυλ μορφοποίησης που έχει ορίσει ο χρήστης.

Εικόνα 64: Visual Filters στην καρτέλα Documents-Logos.

Η ενότητα Visual Filters είναι διαθέσιμη στην καρτέλα Documents. Στην ενότητα Public, εμφανίζονται διαθέσιμα Visual Filters, τα οποία ο χρήστης μπορεί να προσθέσει στα Documents του μέσω της εντολής «Add to your docs». Αυτά τα φίλτρα μπορούν στη συνέχεια να χρησιμοποιηθούν ή να προσαρμοστούν ανάλογα με τις ανάγκες του.

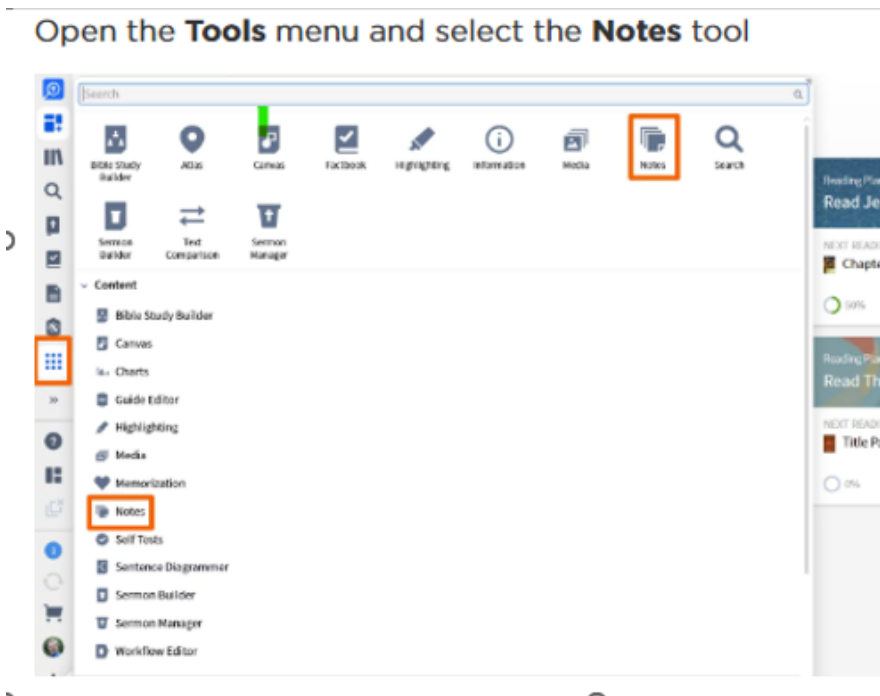
Τα Visual Filters δεν αποθηκεύονται αυτόματα, αλλά λειτουργούν ως προεπιλεγμένα ή προσαρμοσμένα εργαλεία, τα οποία μπορούν να ενεργοποιηθούν και να εφαρμοστούν μέσα από το αναδυόμενο μενού Visual Filters στο παράθυρο ανάγνωσης του κειμένου.

Για παράδειγμα, ένας χρήστης μπορεί να επιλέξει ή να δημιουργήσει ένα οπτικό φίλτρο που επισημαίνει γραμματικές κατηγορίες, όπως οι χρόνοι ρημάτων στην

ελληνική γλώσσα, ή φράσεις που περιέχουν μεταφορική γλώσσα. Με αυτόν τον τρόπο, τα Visual Filters προσφέρουν έναν ευέλικτο και δυναμικό τρόπο μελέτης των κειμένων.

- Notes and Highlights

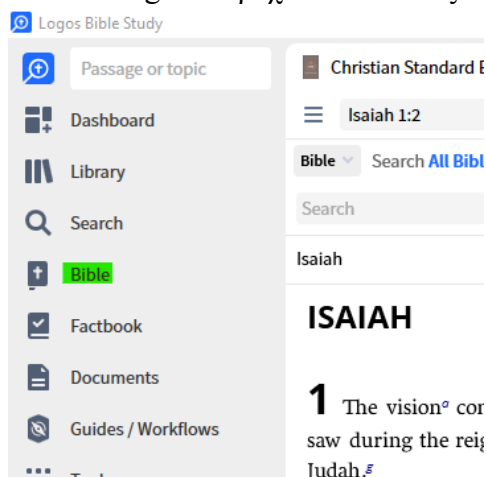
Τα Notes και τα Highlights στο Logos επιτρέπουν στον χρήστη να προσθέτει σημειώσεις και να εφαρμόζει επισημάνσεις στη Βίβλο ή σε οποιονδήποτε άλλο διαθέσιμο πόρο της βιβλιοθήκης του. Παράλληλα, το Notes Tool έχει σχεδιαστεί για να βοηθά στην οργάνωση και την αναζήτηση σημειώσεων και επισημάνσεων²¹¹.

Εικόνα 65: Notes-Logos

- Ανάγνωση της Βίβλου

Το Logos παρέχει πολλαπλές επιλογές για την ανάγνωση της Βίβλου και τη διευκόλυνση της βιβλικής μελέτης. Οι χρήστες μπορούν να ανοίξουν τη Βίβλο σε συγκεκριμένο σημείο μέσω του εικονιδίου της «Βίβλου», στο κύριο μενού του προγράμματος. Πατώντας το εικονίδιο της Βίβλου, εμφανίζεται η προτιμώμενη έκδοση της Βίβλου (Top Bible) στο πιο πρόσφατα ανοιγμένο απόσπασμα. Η Βίβλος ανοίγει επίσης με την προκαθορισμένη διάταξη προσωπικής μελέτης

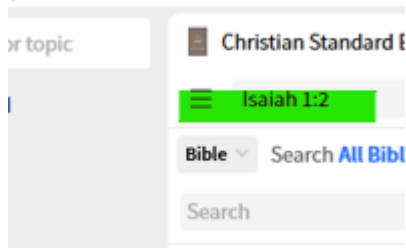

Εικόνα 66: Κύριο μενού, Βίβλος-Logos.

²¹¹ «Get Oriented in Logos», 15-16.

(Personal Study Layout). Όταν εισάγεται ένα εδάφιο στο Command Box, εμφανίζεται ένα αναδυόμενο μενού αυτόματης συμπλήρωσης. Με την επιλογή μιας έκδοσης της Βίβλου, αυτή καθορίζεται ως η προεπιλεγμένη (default Bible).

Η δυνατότητα προσαρμογής της εμφάνισης και της διάταξης της Βίβλου, επιτρέπει

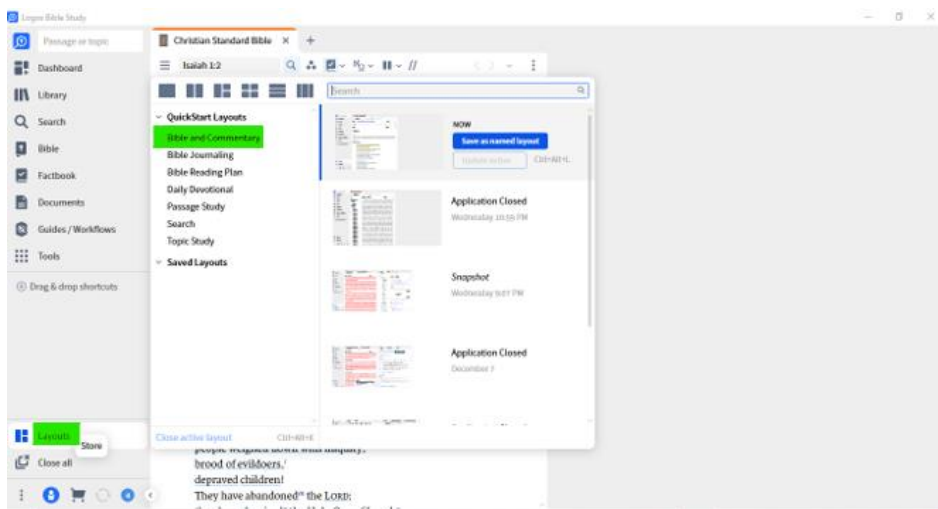

Εικόνα 67: Command Box-Logos.

« τους χρήστες να βλέπουν το κείμενο με νέους τρόπους, προσαρμόζοντάς το στις προσωπικές τους ανάγκες. Το Logos παρέχει εύκολα εργαλεία για τη δημιουργία της επιθυμητής εμφάνισης, όπως για παράδειγμα να:

- α. Εμφανίσουν τα λόγια του Ιησού με κόκκινο χρώμα.
- β. Αλλάξουν τη γραμματοσειρά του κειμένου.
- γ. Προσαρμόσουν τη διάταξη και άλλες παραμέτρους της εμφάνισης του κειμένου, ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες τους²¹².
- Σύνδεση ψηφιακών πόρων με την Βίβλο

Οι χρήστες μπορούν να διαβάσουν τη Βίβλο σε συνδυασμό με άλλους

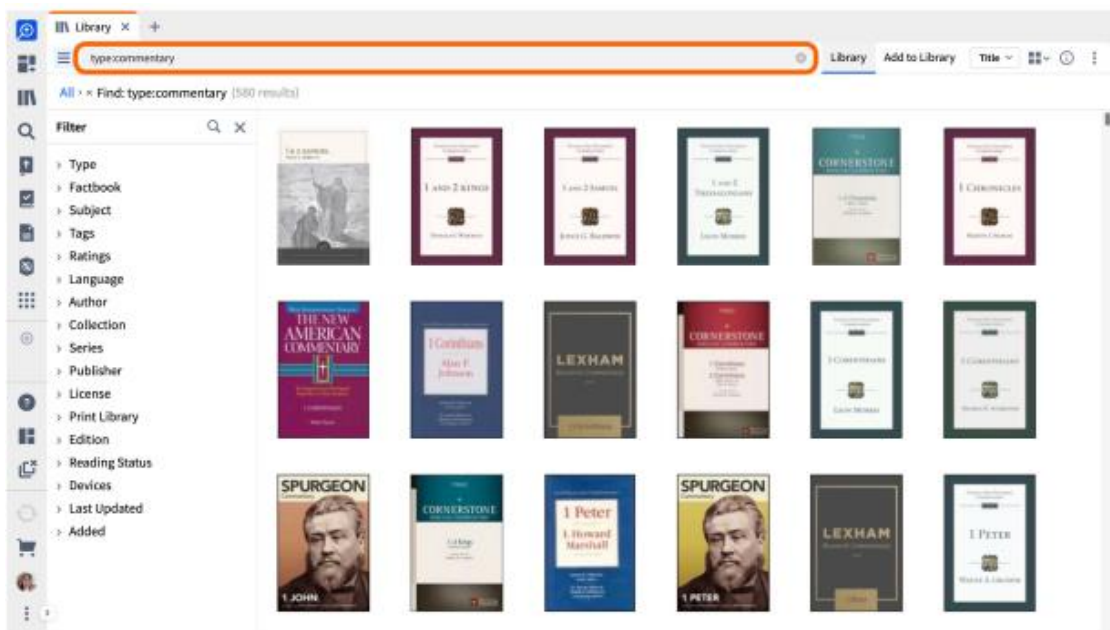
Εικόνα 68: Bible and Commentary-logos.

διαθέσιμους ψηφιακούς πόρους, όπως σχόλια, μελέτες της Βίβλου ή λεξικά. Για να ανοίξει γρήγορα η

Βίβλος μαζί με ένα συνδεδεμένο σχόλιο, οι χρήστες μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη διάταξη Bible and Commentary από την επιλογή στο κύριο menu Layout:

²¹² «How to Read Your Bible in Logos» (Logos Help Center), 1–5, ανακτήθηκε την 12 Δεκεμβρίου 2024, <https://support.logos.com/hc/en-us/articles/360036510891-2-How-to-Read-Your-Bible-in-Logos>.

- Μέσω της καρτέλας Layouts, και την επιλογή Bible and Commentary το πρόγραμμα ανοίγει σε σύνδεση την προτιμώμενη Βίβλο και το σχόλιο που έχει καθοριστεί με την υψηλότερη προτεραιότητα.
- Προκειμένου να εντοπιστεί και να ανοίξει ένας συγκεκριμένος πόρος στη Βιβλιοθήκη (Library), εισάγεται ο τίτλος του πόρου στο πεδίο αναζήτησης. Εναλλακτικά, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ένας από τους παρακάτω κωδικούς αναζήτησης:
 - a. type:commentary (για σχόλια).
 - β. type: study bible (για μελέτες Βίβλου).
 - γ. type:lexicon (για λεξικά).
- Επιπλέον, μέσω του κυρίως menu του προγράμματος και την καρτέλα Library, οι χρήστες μπορούν να φιλτράρουν τους πόρους τους βάσει συγγραφέα, τύπο πόρου, ή άλλων κατηγοριών.

Εικόνα 69: Άνοιγμα ενός ψηφιακού πόρου από το κύριο μενού Library-Logos.

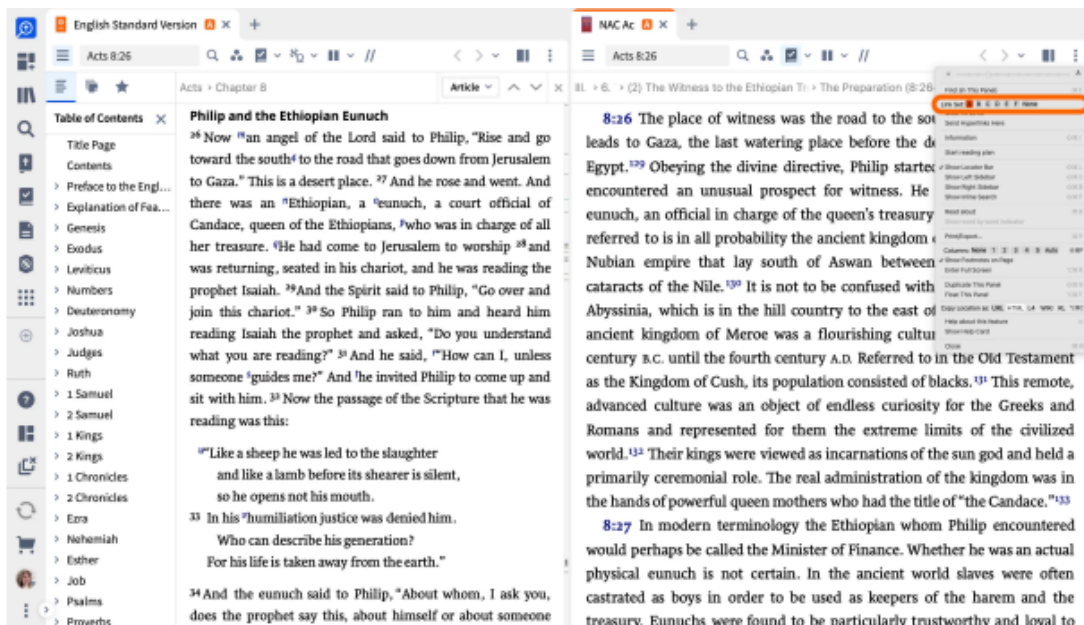
Όταν ένας πόρος επιλεγεί, ανοίγει σε νέο πάνελ και αν υπάρχουν πολλαπλά ανοιχτά πάνελ, οι χρήστες μπορούν να τα αναδιατάξουν σύμφωνα με τις ανάγκες τους.

- Link Sets

Δύο ή περισσότεροι πόροι μπορούν να παραμένουν συγχρονισμένοι μέσω των Link Sets. Για παράδειγμα, όταν ένας χρήστης κάνει κύλιση στη Βίβλο, το συνδεδεμένο σχόλιο ακολουθεί την ίδια βιβλική αναφορά. Για την δημιουργία Link Set:

- a. Ο χρήστης κάνει κλικ στο Panel Menu στο παράθυρο της Βίβλου και επιλέγει την επιλογή Link Set: A.

β. Στη συνέχεια, επαναλαμβάνει τη διαδικασία για τον πόρο που θέλει να συνδέσει, επιλέγοντας την ίδια επιλογή Link Set: A.

Εικόνα 70 Συγχρονισμός κειμένων -Link Sets-Logos.

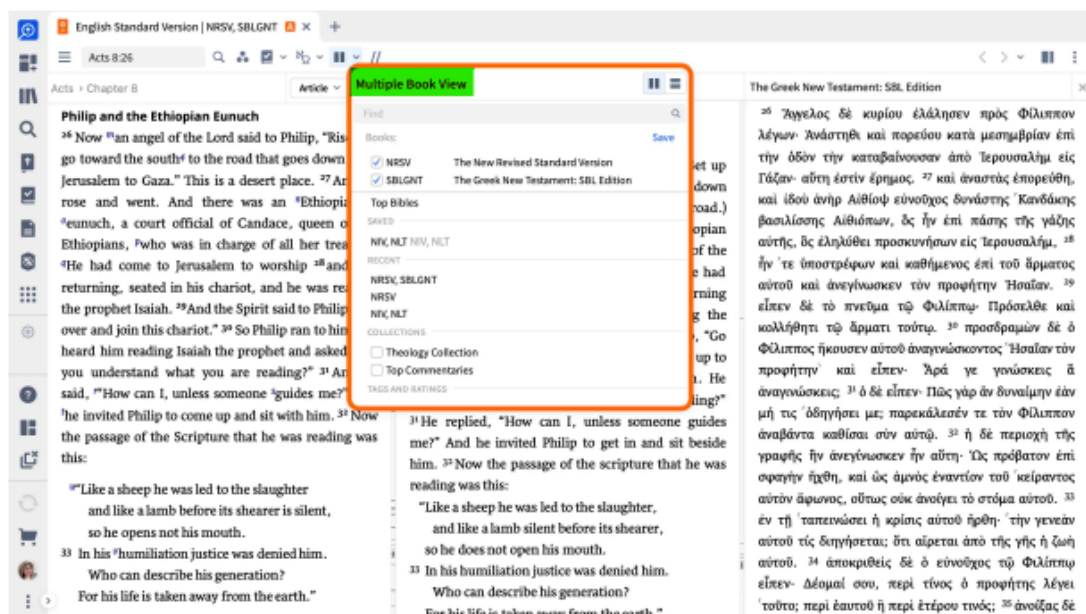
γ. Καθώς κάνει κύλιση στον έναν πόρο, ο άλλος πόρος ακολουθεί αυτόματα.

Σημείωση: Τα Link Sets λειτουργούν μόνο μεταξύ πόρων που έχουν κοινά σημεία αναφοράς (π.χ. εδάφια).

Στην περίπτωση των λεξικών, το Link Set λειτουργεί διαφορετικά. Όταν ο χρήστης κάνει κλικ σε μια λέξη στη Βίβλο, το λεξικό ανοίγει στη σχετική καταχώριση αντί να συγχρονίζεται με την κύλιση.

Επιπλέον, οι χρήστες έχουν τη δυνατότητα να συνδέσουν τη Βίβλο τους με εργαλεία, όπως το Passage Guide, το Text Comparison και άλλες λειτουργίες που βασίζονται σε αποσπάσματα. Όταν ο χρήστης έχει διαμορφώσει μια διάταξη που θέλει να χρησιμοποιήσει ξανά, μπορεί να την αποθηκεύσει, μέσω της καρτέλας Layouts στο κύριο menu, επιλέγοντας την επιλογή Save as named layout.

- Παράλληλη προβολή βιβλίων

Εικόνα 71: Παράλληλη προβολή βιβλίων - Multiple Books Display.

Η προβολή των πόρων ταυτόχρονα σε διπλανά panels, επιτυγχάνεται μέσω της επιλογής (Multiple Books Display). Η παράλληλη προβολή είναι ιδιαίτερα χρήσιμη όταν ο χρήστης θέλει να δει διαφορετικές μεταφράσεις της Βίβλου ταυτόχρονα.

Όταν είναι ενεργοποιημένη η Παράλληλη Προβολή Πολλαπλών Βιβλίων, οι δευτερεύοντες πόροι ακολουθούν την κύλιση του πρωτεύοντος (ή «φιλοξενούντος») βιβλίου. Ωστόσο, η αντίστροφη λειτουργία δεν ισχύει. Η κύλιση σε δευτερεύον βιβλίο δεν αλλάζει τη θέση του πρωτεύοντος βιβλίου²¹³.

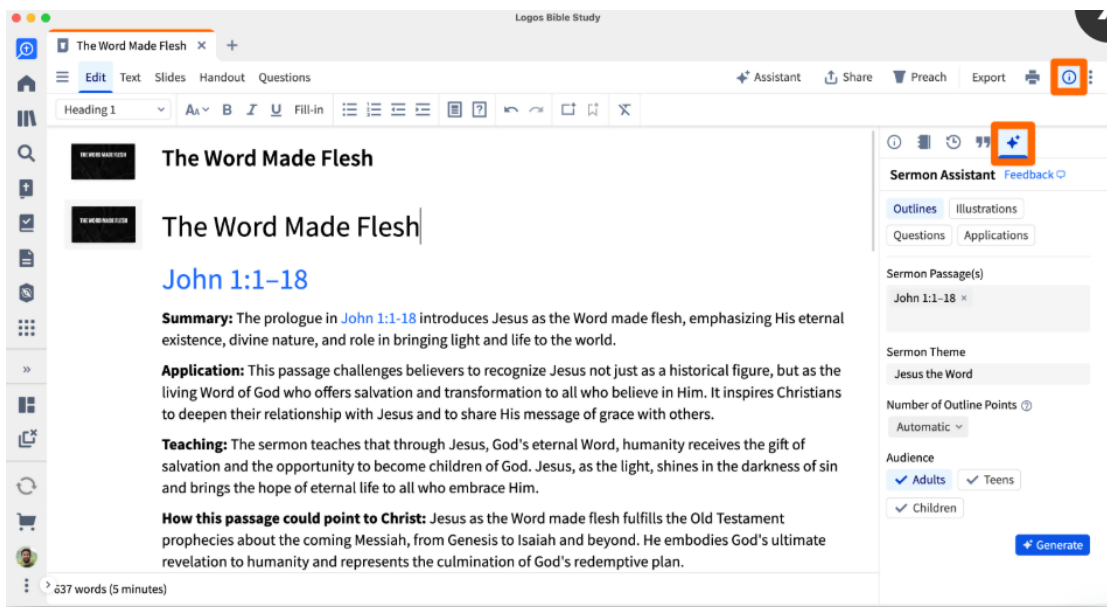
- Λειτουργία Sermon Assistant μέσω TN

Η λειτουργία του Sermon Assistant είναι διαθέσιμη στις συνδρομές Logos Pro και Logos Max και είναι μια λειτουργία επί πληρωμή, καθώς δεν διατίθεται στη δωρεάν έκδοση του Logos. Η λειτουργία AI Outlines στο Logos προσφέρει δυνατότητα για τη δημιουργία ιδεών και προσωρινών περιγραμμάτων για το κήρυγμα. Αν ο χρήστης γνωρίζει το κύριο απόσπασμα ή το κεντρικό θέμα του κηρύγματος, μπορεί να αξιοποιήσει αυτό το εργαλείο ακολουθώντας τα παρακάτω βήματα:

- Εισαγωγή πληροφοριών: Ο χρήστης πληκτρολογεί το απόσπασμα ή το θέμα του κηρύγματος.

²¹³ «3. How to Read Your Bible and a Commentary Together» (Logos Help Center), 1-5, ανακτήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2024, <https://support.logos.com/hc/en-us/articles/360036146912-3-How-to-Read-Your-Bible-and-a-Commentary-Together>.

- β. Ορισμός προτιμήσεων: Επιλέγεται ο αριθμός των σημείων του κηρύγματος (π.χ. τρία σημεία) και η ηλικιακή ομάδα του ακροατηρίου (ενήλικες, έφηβοι ή παιδιά).
- γ. Γενική ανάλυση: Με την επιλογή της εντολής «Generate», το εργαλείο δημιουργεί μια περίληψη του αποσπάσματος, παρέχει εφαρμογές, θεολογικές διδασκαλίες, επισημαίνει πώς το απόσπασμα συνδέεται με τον Χριστό, προσδιορίζει τη μεγάλη ιδέα και προσφέρει προτάσεις για περαιτέρω μελέτη.
- δ. Στη συνέχεια, το εργαλείο παράγει το ζητούμενο περίγραμμα του κηρύγματος.

Εικόνα 72: Sermon Assistance-Logos.

Η λειτουργία Sermon Assistance με τεχνητή νοημοσύνη (AI) παρέχεται στους χρήστες μέσω των AI credits που είναι συνδεδεμένα με τον λογαριασμό τους. Κάθε φορά που χρησιμοποιείται η λειτουργία AI, όπως η δημιουργία περιγράμματος ή η παραγωγή ερωτήσεων, αφαιρούνται credits²¹⁴.

- Χρήση Εργαλείων Τεχνητής Νοημοσύνης (AI) για τη Μελέτη της Βίβλου
Ακόμη και αν κάποιος είναι έμπειρος στη μελέτη της Βίβλου και εξοικειωμένος με τις λειτουργίες και τις δυνατότητες του Logos, μπορεί να αναρωτηθεί αν οι εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης (AI) της πλατφόρμας μπορούν να διευρύνουν περαιτέρω τις δυνατότητές του. Για παράδειγμα, τα εργαλεία AI μπορούν να βοηθήσουν στην εξεύρεση πρόσθετων ιδεών ή να ανακαλύψουν βιβλία στη βιβλιοθήκη που περιέχουν σημαντικές πληροφορίες για το υπό μελέτη βιβλικό απόσπασμα. Αυτή η επιπλέον

²¹⁴ «What Can I Do with Sermon Assistant?» (Logos Help Center), 1-3, ανακτήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2024, <https://support.logos.com/hc/en-us/articles/23526222122125-What-can-I-do-with-Sermon-Assistant>.

δυνατότητα μπορεί να προσφέρει νέες προοπτικές στην ανάλυση του κειμένου. Σε κάθε περίπτωση το σημείο εκκίνησης είναι το ίδιο το βιβλικό κείμενο, με στόχο την καλύτερη κατανόηση του νοήματός του. Για να υποστηρίξει αυτή τη διαδικασία, το Logos παρέχει τη δυνατότητα περίληψης είτε ολόκληρου του βιβλίου, είτε του κεφαλαίου που μελετάται. Θα μπορούσε να εντοπιστεί σε ποιες περικοπές γίνεται συγχρόνως αναφορά για το «φως» και το «σκοτάδι» στη Βίβλο και τι σημαίνουν. Μια τυπική αναζήτηση στη Βίβλο βρίσκει εύκολα εδάφια όπου αυτές οι δύο λέξεις συνυπάρχουν και η μελέτη αυτών των εδαφίων μπορεί να αποδειχθεί ιδιαίτερα σημαντική για την κατανόηση του μηνύματός τους και για να διαπιστωθεί αν προσφέρουν κάποια επιπλέον πληροφορία ή ερμηνευτική προοπτική σχετικά με το κεφάλαιο που μελετάται. Η αναζήτηση με τη βοήθεια τεχνητής νοημοσύνης (AI) μπορεί να αποκαλύψει τη σημασία των αντιθέσεων αυτών των όρων. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω μιας «All Search» αναζήτησης, χρησιμοποιώντας τη φράση: «*Πού αντιπαρατίθενται τα θέματα του φωτός και του σκότους στη Βίβλο;*»

- Smart Synopsis

Με την περίληψη των αποτελεσμάτων (Smart Synopsis), μπορούν να εξαχθούν χρήσιμα στοιχεία, συμπεριλαμβανομένων των τρόπων με τους οποίους αυτά τα θέματα έχουν ερμηνευθεί στο πέρασμα του χρόνου. Επιπλέον, οι διαθέσιμοι σύνδεσμοι προς τα σχετικά άρθρα διευκολύνουν την άμεση πρόσβαση σε αυτά για περισσότερες λεπτομέρειες.

- Books Search

Η χρήση εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης (AI) στο Logos προσδίδει ευελιξία και αποτελεσματικότητα στην αναζήτηση θεολογικών δεδομένων. Μέσω της λειτουργίας Books Search, οι χρήστες έχουν τη δυνατότητα να περιορίσουν την αναζήτησή τους σε συγκεκριμένα βιβλία ή συλλογές από τη βιβλιοθήκη τους, αντί να εστιάσουν σε ολόκληρο τον κατάλογο του Logos (All Search). Για παράδειγμα, η επιλογή ενός συνόλου κειμένων με τα έργα του Αυγουστίνου, επιτρέπει την αποκλειστική αναζήτηση στις απόψεις του συγκεκριμένου συγγραφέα σχετικά με το υπό μελέτη θέμα. Η λειτουργία Books Search προσφέρει δύο τρόπους αναζήτησης:

- a. Precise (Ακριβής): Εστιάζει αποκλειστικά σε αποτελέσματα που αντιστοιχούν στα καθορισμένα κριτήρια αναζήτησης.

- β. Smart (Εξυπνη): Παρέχει έναν εναλλακτικό τρόπο αναζήτησης, του οποίου η λειτουργικότητα διαφέρει από την ακριβή αναζήτηση, ενσωματώνοντας επιπλέον δεδομένα και σχετικές πληροφορίες για μια πιο διευρυμένη εικόνα²¹⁵.

3. Παρουσίαση της Βάσης Δεδομένων MS Access ΛΟΓΟΣ

Η Microsoft Access αποτελεί ένα ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης σχεσιακών βάσεων δεδομένων - Relational Database Management System (RDBMS), που συνδυάζει ισχυρές δυνατότητες αποθήκευσης, ανάλυσης και παρουσίασης δεδομένων με ευκολία στη χρήση. Πρόκειται για ένα εργαλείο σχεδιασμένο τόσο για απλούς χρήστες όσο και για επαγγελματίες, επιτρέποντάς τους να δημιουργούν εφαρμογές βάσεων δεδομένων που προσαρμόζονται στις δικές τους ανάγκες.

Η Access προσφέρει τη δυνατότητα:

- α. Διαχείρισης των δεδομένων μέσω πινάκων και ερωτημάτων, που επιτρέπουν στους χρήστες να αποθηκεύουν, επιλέγουν, φιλτράρουν και να αθροίζουν τα δεδομένα τους.
- β. Δημιουργίας διαδραστικών φορμών, οι οποίες είναι φιλικές προς τον χρήστη και παρέχουν τη δυνατότητα προβολής, εισαγωγής και τροποποίησης δεδομένων.
- γ. Η παραγωγή αναφορών (εκθέσεων), απλών ή σύνθετων και προσαρμοσμένων στις ανάγκες του χρήστη, επιτρέπει την παρουσίαση των δεδομένων σε μορφή που διευκολύνει την κατανόηση καθώς και την εκτύπωση.
- δ. Η σύνδεση με εξωτερικά δεδομένα, όπως βάσεις δεδομένων (π.χ. SQL Server) ή μορφές δεδομένων (π.χ. κείμενα, λογιστικά φύλλα), που υποστηρίζεται από την Access, ενισχύει τη συμβατότητα και την ευελιξία.

Ένα από τα πιο ισχυρά χαρακτηριστικά της MS Access είναι οι ενσωματωμένοι Οδηγοί (Wizards), οι οποίοι καθοδηγούν τον χρήστη στη δημιουργία πινάκων, ερωτημάτων, φορμών και αναφορών, μειώνοντας τον χρόνο σχεδίασης και βελτιώνοντας την παραγωγικότητα. Επιπλέον, μέσω της γλώσσας προγραμματισμού Microsoft Visual Basic for Applications (VBA), οι χρήστες μπορούν να αναπτύξουν εξειδικευμένες λειτουργίες, μετατρέποντας τη βάση δεδομένων τους σε ένα ισχυρό εργαλείο παραγωγικής χρήσης. Η MS Access δεν περιορίζεται μόνο στη διαχείριση δεδομένων που αποθηκεύονται τοπικά. Υποστηρίζει τη σύνδεση με δεδομένα από

²¹⁵ «Using AI Tools for Smarter Bible Study» (Logos Help Center), 1-6, ανακτήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2024, <https://support.logos.com/hc/en-us/articles/30128615450765-Using-AI-Tools-for-Smarter-Bible-Study>.

διαφορετικά συστήματα, καθιστώντας τη μια ιδανική λύση για εφαρμογές μικρών επιχειρήσεων, επαγγελματιών ή ακόμα και προσωπικών έργων. Στο πλαίσιο της εργασίας μας, η βάση δεδομένων ΛΟΓΟΣ έχει δημιουργηθεί με τη χρήση της MS Access, συνδυάζοντας όλες τις παραπάνω δυνατότητες για τη διαχείριση, την ανάλυση και την ερμηνευτική μελέτη των βιβλικών κειμένων. Παρακάτω, θα αναλυθούν τα βασικά αντικείμενα λειτουργίας της Β.Δ, παρέχοντας μια πλήρη εικόνα της δομής και των λειτουργιών της²¹⁶.

Η Β.Δ. ΛΟΓΟΣ περιλαμβάνει, τόσο στοιχεία σχεδίασης, όσο και προγραμματισμού. Η σχεδίαση αφορά τη δομή των αντικειμένων της Β.Δ., όπως πινάκων, ερωτημάτων και των φορμών, τη δημιουργία των σχέσεων μεταξύ των πινάκων, καθώς και την οργάνωση των δεδομένων. Επιπλέον, στη Β.Δ., έχουν ενσωματωθεί αυτοματοποιημένες διαδικασίες και δυναμική διαχείριση των δεδομένων μέσω ερωτημάτων και μακροεντολών, στοιχεία που προσδίδουν προγραμματιστική λειτουργικότητα και διευκολύνουν την ευέλικτη χρήση της βάσης.

Αφού διαμορφώθηκε η δομή και η λειτουργικότητα της Β.Δ. με την ενσωμάτωση δυναμικών μηχανισμών διαχείρισης δεδομένων, το επόμενο βήμα αφορούσε την πρακτική εφαρμογή της, μέσω της καταχώρησης των 76 βιβλίων του κανόνα της Αγίας Γραφής από τον γράφοντα., στην ελληνική γλώσσα. Η καταχώρηση πραγματοποιήθηκε σε αντίστοιχα πεδία ενός πίνακα της MS Access, όπως παρακάτω:

- α. Πεδίο με κεφαλαιογράμματα γραφή για ευκολότερη αναζήτηση κειμένου με λέξεις-κλειδιά.
- β. Πεδίο με το πρωτότυπο αρχαίο κείμενο.
- γ. Πεδίο με την ερμηνευτική απόδοση του Ι. Κολιτσάρα.

Η άντληση των κειμένων της Αγίας Γραφής, πραγματοποιήθηκε μέσω του ίντερνετ, από την ιστοσελίδα της Ιεράς Μητρόπολης Γουμενίσσης, Αξιουπόλεως και Πολυκάστρου²¹⁷. Η επεξεργασία καθενός από τα 76²¹⁸ βιβλία του κανόνα, έγινε ξεχωριστά. Αρχικά, απομονώθηκε το αρχαίο πρωτότυπο κείμενο από την ερμηνευτική του απόδοση και αντίστοιχα η ερμηνεία από το πρωτότυπο κείμενο, με τη βοήθεια

²¹⁶ Δημήτριος Κωστάκης, μτφ., *Ο οδηγός της Microsoft για τη Microsoft Access 2000* (Αθήνα: Κλειδάριθμος, 2000), 55–59.

²¹⁷ «Αγία Γραφή», ανακτήθηκε στις 10 Σεπτεμβρίου 2024, <http://www.imgap.gr/file1/AG-Pateres/PDhiathiki1.html>.

²¹⁸ Η ιστοσελίδα Ιεράς Μητρόπολης Γουμενίσσης, Αξιουπόλεως και Πολυκάστρου περιλαμβάνει 77 βιβλία, με το απόκρυφο Δ΄ Μακαββαίων.

προγράμματος σε γλώσσα προγραμματισμού Python. Η αρχική μορφή του βιβλικού κειμένου της ιστοσελίδας από την οποία αντλήθηκαν τα κείμενα, είναι όπως παρακάτω:

Ιω. 7,19 οὐ Μωϋσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον; καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον. τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι;
 Ιω. 7,19 Ὁ Μωϋσῆς δεν ἔδωκε εἰς σας τὸν νόμον; Καὶ ὁμως κανεῖς ἀπὸ σας δεν φυλάσσει τὸν νόμον. Διότι εἰάν τηρήτε τὸν νόμον, τότε διατί ζητεῖτε νὰ με φονεῦσετε, αφοῦ ὁ νόμος ρητὸς ἀπαγορεύει τὸν φόνον;
 Ιω. 7,20 ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος καὶ εἶπε· δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι;
 Ιω. 7,20 Ἀπήντησεν ὁ ὄχλος καὶ εἶπε· ἔχεις δαιμόνιον πού σου σκοτίζει τὸν νοῦν. Ποιὸς ζητεῖ νὰ σε φονεύσῃ;

Εικόνα 73: Δείγμα κειμένου ιστοσελίδας άντλησης των Βιβλικών κειμένων.

Στη συνέχεια τα κείμενα μεταφορτώθηκαν σε ξεχωριστούς πίνακες ανά βιβλίο, οι οποίοι κατόπιν συνενώθηκαν, δημιουργώντας τον ενιαίο βασικό πίνακα που περιλαμβάνει ολόκληρο τον κανόνα της Βίβλου.

Η δημιουργία της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ στοχεύει να καλύψει την ανάγκη για έναν εύχρηστο ψηφιακό χώρο, που επιτρέπει την καταγραφή και την οργάνωση πληροφοριών ανά εδάφιο της Βίβλου, δίνοντας στον χρήστη τη δυνατότητα κριτικής ερμηνευτικής ανάλυσης, ενώ ταυτόχρονα του προσφέρει τη δυνατότητα:

- α. Καταχώρησης και αναζήτησης ερμηνευτικών αποδόσεων των Πατέρων της Εκκλησίας.
- β. Καταχώρησης και αναζήτησης καταγεγραμμένων θέσεων σύγχρονων αγίων Πατέρων και Μητέρων της Εκκλησίας (20ός -21ος αι).
- γ. Καταχώρησης και αναζήτησης ερμηνευτικών αποδόσεων ιστορικών και σύγχρονων ερευνητών.
- δ. Κατηγοριοποίησης των εδαφίων ανά θέμα (π.χ. Ανθρωπολογία, Κοσμολογία, Αρχαιολογία, Ιστορικότητα, Ανάσταση, Μεσσιανική Προφητεία κ.ά.).
- ε. Καταχώρησης και αναζήτησης προσωπικών σημειώσεων, υπερσυνδέσμων ηχητικών αρχείων και εικόνων ανά εδάφιο.

Οι δυνατότητες που προσφέρονται από την Β.Δ. ΛΟΓΟΣ, επιτρέπουν μια σφαιρική προσέγγιση στην έρευνα των βιβλικών κειμένων με επίκεντρο την πατερική παράδοση, ενώ η προσθήκη σημειώσεων ενισχύει τη δυνατότητα εξατομικευμένης έρευνας και σχολιασμού.

Όπως αναφέρθηκε σε παραπάνω ενότητα, η Β.Δ. σχεδιάστηκε και προγραμματίστηκε αρχικά για προσωπική τοπική χρήση (Local). Στη συνέχεια, προκειμένου να υποστηριχθεί η επεξεργασία δεδομένων από πολλούς χρήστες, διαμορφώθηκε ώστε να είναι προσβάσιμη διαδικτυακά μέσω του MS SharePoint. Αυτή η επέκταση επιτρέπει την καταχώρηση και αναζήτηση δεδομένων από πολλούς χρήστες, παρέχοντας αυτή τη στιγμή, απομακρυσμένη πρόσβαση μέσω διαδικτύου στους Καθηγητές και τους φοιτητές του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου

Αθηνών. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι η διαδικτυακή χρήση μέσω του MS SharePoint, δεν υποστηρίζει το σύνολο των προγραμματισμένων λειτουργιών που σχεδιάστηκαν για τοπική χρήση.

3.1 Τα Αντικείμενα μιας Βάσης Δεδομένων MS Access

Η Microsoft Access προσφέρει όλα τα απαραίτητα εργαλεία για τη διαχείριση και την αυτοματοποίηση δεδομένων, βασιζόμενη στη χρήση αντικειμένων (objects), τα οποία αποτελούν τον πυρήνα της λειτουργικότητάς της.

Στην MS Access, η βάση δεδομένων δεν περιλαμβάνει μόνο τα δεδομένα που αποθηκεύονται στους πίνακες, αλλά και τα αντικείμενα που υποστηρίζουν τη λειτουργία της, διασφαλίζοντας την ευελιξία και την αποτελεσματική διαχείρισή της.

- Πίνακες (Tables):

Οι πίνακες είναι τα θεμέλια μιας βάσης δεδομένων και χρησιμοποιούνται για την αποθήκευση των δεδομένων. Κάθε πίνακας περιέχει:

- α. Πεδία (Fields): Οι στήλες του πίνακα που αποθηκεύουν συγκεκριμένους τύπους πληροφοριών, όπως ονόματα, διευθύνσεις ή ημερομηνίες, κείμενο κ.ά.
- β. Εγγραφές (Records): Οι γραμμές του πίνακα, όπου αποθηκεύονται όλες οι πληροφορίες για μια συγκεκριμένη περίπτωση.

Κάθε πίνακας μπορεί να έχει:

- γ. Πρωτεύον κλειδί (Primary Key): Ένα ή περισσότερα πεδία με μοναδικές τιμές που χρησιμοποιούνται για την αναγνώριση κάθε εγγραφής.
- δ. Ευρετήρια (Indexes): Τα οποία αυξάνουν την ταχύτητα πρόσβασης στα δεδομένα.

- Ερωτήματα (Queries)

Τα ερωτήματα παρέχουν συγκεκριμένες προβολές των δεδομένων από έναν ή περισσότερους πίνακες. Οι βασικές λειτουργίες των ερωτημάτων περιλαμβάνουν:

- α. Επιλογή, εισαγωγή, ενημέρωση και διαγραφή δεδομένων.
- β. Δημιουργία νέων πινάκων από υπάρχοντα δεδομένα.
- γ. Υποστήριξη της γλώσσας SQL (Structured Query Language) για την εκτέλεση σύνθετων λειτουργιών.

- Φόρμες (Forms)

Οι φόρμες της MS Access, είναι διαδραστικά εργαλεία που επιτρέπουν στους χρήστες να εισάγουν, να επεξεργάζονται και να προβάλουν δεδομένα. Παρέχουν μια

φιλική προς τον χρήστη διεπαφή για την αλληλεπίδραση με τους πίνακες και τα ερωτήματα της βάσης.

Οι φόρμες χρησιμεύουν για:

- α. Την εισαγωγή και προβολή δεδομένων από πίνακες και ερωτήματα.
- β. Τον έλεγχο της εκτέλεσης της εφαρμογής, π.χ. ενεργοποίηση μακροεντολών ή διαδικασιών VBA.
- γ. Την προσαρμογή της εμφάνισης και της λειτουργικότητας της εφαρμογής.
- Αναφορές (Reports)

Οι αναφορές χρησιμοποιούνται για την παρουσίαση των δεδομένων σε μορφή εκτυπώσιμη ή εύκολη στην ανάγνωση. Συνήθως περιλαμβάνουν συνοπτικές πληροφορίες, πίνακες και γραφικές παραστάσεις, επιτρέποντας την οργάνωση και ανάλυση δεδομένων με επαγγελματική εμφάνιση.

Οι εκθέσεις είναι αντικείμενα που σχεδιάζονται για:

- α. Τη μορφοποίηση και σύνοψη δεδομένων.
- β. Την εκτέλεση υπολογισμών και την παραγωγή εκτυπώσιμων εγγράφων.
- γ. Την παρουσίαση των δεδομένων με οργανωμένο και επαγγελματικό τρόπο.
- Μακροεντολές (Macros) και Κώδικας VBA (Visual Basic for Applications)

Πρόκειται για λειτουργίες αυτοματοποίησης, που επιτρέπουν την εκτέλεση σύνθετων εργασιών χωρίς την ανάγκη για επαναλαμβανόμενες χειροκίνητες ενέργειες. Οι μακροεντολές και ο κώδικας VBA αυξάνουν την απόδοση της βάσης και βελτιώνουν την εμπειρία του χρήστη. Είναι δομημένοι ορισμοί ενεργειών που αυτοματοποιούν επαναλαμβανόμενες εργασίες και περιλαμβάνουν:

- α. Το άνοιγμα μιας φόρμας ή αναφοράς.
- β. Την εκτέλεση ερωτημάτων ή τον έλεγχο εγκυρότητας δεδομένων.
- γ. Την ενεργοποίηση διαδικασιών VBA.
- Σελίδες Προσπέλασης Δεδομένων (Data Access Pages)

Πρόκειται για HTML σελίδες που επιτρέπουν την προβολή και επεξεργασία δεδομένων μέσω του διαδικτύου ή ενός ενδοδικτύου, χρησιμοποιώντας τον περιηγητή του Internet. Είναι ιδανικές για διαμοιρασμό δεδομένων σε εταιρικά περιβάλλοντα.

- Λειτουργικές Μονάδες (Modules)

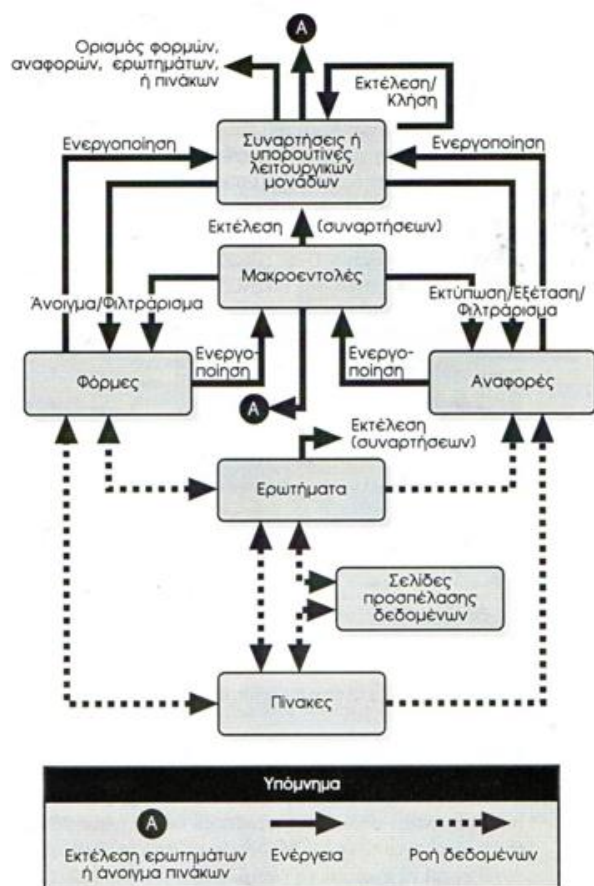
Οι λειτουργικές μονάδες περιέχουν κώδικα γραμμένο στη Visual Basic for Applications (VBA), επιτρέποντας την κατασκευή εξειδικευμένων λειτουργιών και την αυτοματοποίηση σύνθετων διαδικασιών. Χρησιμοποιούνται για:

- α. Την εκτέλεση προσαρμοσμένων υπολογισμών.
- β. Την αλληλεπίδραση με το λειτουργικό σύστημα Windows μέσω Application Programming Interface (API)²¹⁹.

3.1.1 Οργάνωση και Διασύνδεση Αντικειμένων

Τα αντικείμενα της Access είναι στενά συνδεδεμένα μεταξύ τους όπως για παράδειγμα:

- Οι πίνακες αποθηκεύουν δεδομένα που μπορούν να φιλτραριστούν ή να ομαδοποιηθούν με ερωτήματα.
- Τα δεδομένα παρουσιάζονται και επεξεργάζονται μέσω φορμών, ενώ συνοψίζονται και εκτυπώνονται μέσω εκθέσεων.
- Οι μακροεντολές και οι λειτουργικές μονάδες επεκτείνουν τη λειτουργικότητα και την αυτοματοποίηση της εφαρμογής.

Εικόνα 74: Παρουσιάζεται η αλληλεπίδραση των κύριων αντικειμένων της MS Access και οι σχέσεις τους, όπως περιγράφεται στο Κωστάκης, 75.

Στην παραπάνω εικόνα 74 παρουσιάζονται τα κύρια αντικείμενα της Microsoft Access και οι σχέσεις τους. Το γράφημα παρουσιάζει, τον τρόπο με τον οποίο τα

²¹⁹ Κωστάκης, *Ο οδηγός της Microsoft για τη Microsoft Access 2000*, 72–74.

δεδομένα αποθηκεύονται στους πίνακες, επεξεργάζονται μέσω ερωτημάτων και παρουσιάζονται μέσω φορμών ή αναφορών. Επίσης, παρουσιάζεται η ροή των ενεργειών και δεδομένων που ενεργοποιούνται από μακροεντολές ή λειτουργικές μονάδες, ενισχύοντας τη συνολική αυτοματοποίηση της εφαρμογής. Τα αντικείμενα αυτά συνεργάζονται για να προσφέρουν στους χρήστες έναν ολοκληρωμένο τρόπο οργάνωσης και διαχείρισης των δεδομένων, καθιστώντας τη βάση δεδομένων ένα εργαλείο που εξυπηρετεί αποτελεσματικά τις ανάγκες της αποθήκευσης, της ανάλυσης και της παρουσίασης πληροφοριών.

3.1.2 Η άντληση των βιβλίων του κανόνα της Αγίας Γραφής στη Β.Δ ΛΟΓΟΣ

Η άντληση των δεδομένων των βιβλίων του κανόνα της Αγίας Γραφής υπήρξε μια επίπονη εργασία, συνοδευόμενη από σημαντικές προκλήσεις. Τα δεδομένα, που περιλαμβάνουν το εδάφιο, το πρωτότυπο κείμενο και τη νεοελληνική μετάφραση από τον Ι. Κολιτσάρα, αντλήθηκαν από το διαδίκτυο, και συγκεκριμένα από την ιστοσελίδα, ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ - ΠΑΤΕΡΙΚΑ ΕΡΓΑ (<http://www.imgap.gr/file1/AG-Pateres/PDhiathiki1.html>). Η μορφή των 76 βιβλίων του κανόνα της Αγίας Γραφής, όπως παρουσιάζονται στην εν λόγω ιστοσελίδα, εμφανίζει την δομή της παρακάτω εικόνας:

ΓΕΝΕΣΙΣ

ΓΕΝΕΣΙΣ 1	
Γεν. 1,1	Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.
Γεν. 1,1	Κατ' ἀρχὰς ὁ ἀπειροτέλειος Θεὸς ἐδημιούργησεν ἐκ τοῦ μηδενὸς τὸ σύμπαν, τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.
Γεν. 1,2	ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπέφερότο ἐπάνω τοῦ ὕδατος.
Γεν. 1,2	Ἡ γῆ ἦτο ἀόρατος, ἀδιαμόρφωτος καὶ ἀπρόσφορος δια τὸν ζωϊκὸν καὶ φυτικὸν κόσμον· σκοτάδι δὲ ἠπλώνετο ἐπάνω ἀπὸ τὰ ὕδατα ποὺ τὴν ἐσκέπαζον, τὸ δὲ ζωοποιὸν Πανάγιον Πνεῦμα ἐφέρετο ἐπάνω ἀπὸ τὰ ὕδατα καὶ περιέβαλλεν αὐτήν.
Γεν. 1,3	καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτω φῶς· καὶ ἐγένετο φῶς.
Γεν. 1,3	Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· "να γίνη φως ἐπὶ τῆς γῆς"· καὶ ἐγένετο φως.
Γεν. 1,4	καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς, ὅτι καλόν· καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους.
Γεν. 1,4	Καὶ εἶδεν ὁ παντογνώστης Θεὸς τὸ φῶς ὅτι εἶναι καλόν καὶ σκότιμον· καὶ ἐχώρισεν ὁ Θεὸς τὸ σκότος ἀπὸ τοῦ φωτός.
Γεν. 1,5	καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν καὶ τὸ σκότος ἐκάλεσε νύκτα. καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία.
Γεν. 1,5	Καὶ ὠνόμασεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν καὶ τὸ σκότος ὠνόμασε νύκτα. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ καὶ ἐκλείσεν ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς δημιουργίας.
Γεν. 1,6	Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος καὶ ἔστω διαχωρίζον ἀνὰ μέσον ὕδατος καὶ ὕδατος. καὶ ἐγένετο οὕτως.
Γεν. 1,6	Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· "να γίνη ὁ οὐράνιος θάλαμος τῆς γῆς μεταξὺ τῶν υδάτων, ποὺ καλύπτουν τὴν ἐπιφανείαν τῆς καὶ τῶν νεφῶν ποὺ αἰωροῦνται εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν, καὶ να διαχωρίζῃ μεταξὺ τῶν υδάτων τῆς γῆς καὶ τῶν υδάτων τοῦ οὐρανοῦ". Καὶ ἐγένετο ὅπως ὁ Θεὸς διέταξε.
Γεν. 1,7	καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα, καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ ὕδατος, ὃ ἦν ὑποκάτω τοῦ στερεώματος, καὶ ἀναμέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος.
Γεν. 1,7	Καὶ ἔδωκεν ὁ Θεὸς τὸν οὐράνιον θόλον καὶ διεχώρισε τὰ ὕδατα, τα οποία ἦσαν ἐπὶ τῆς γῆς κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, ἀπὸ τὰ νερά, τα οποία ἦσαν ἐπάνω εἰς τὰ νέφη τοῦ οὐρανοῦ.
Γεν. 1,8	καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα οὐρανόν. καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν, καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα δευτέρα.
Γεν. 1,8	Καὶ ὠνόμασεν ὁ Θεὸς τὴν ἀτμόσφαιραν οὐρανόν. Καὶ εἶδεν ὁ παντογνώστης Θεὸς ὅτι τὸ ἔργον τοῦ αὐτοῦ ἦτο ὡραῖον καὶ σκότιμον. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, ἐγένετο πρωΐ καὶ ἐκλείσεν ἡ δευτέρα ἡμέρα τῆς δημιουργίας.
Γεν. 1,9	Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· συναχθήτω τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς συναγωγὴν μίαν, καὶ ὀφθήτω ἡ ξηρὰ. καὶ ἐγένετο οὕτως. καὶ συνήχθη τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν, καὶ ὤφθη ἡ ξηρὰ.
Γεν. 1,9	Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· "ας συναχθῇ τὸ ὕδωρ, τὸ οποίον καλύπτει ὁλόκληρον τὴν γῆν, εἰς ὠρισμένην περιοχὴν καὶ ας φανῇ ἡ ξηρὰ". Καὶ ἐγένετο, ὅπως ὁ Θεὸς διέταξε· καὶ ἐμαζεύθη ὅλον τὸ ὕδωρ τῆς γῆς εἰς τὰς βαθεῖας περιοχὰς τῶν ὠκεανῶν καὶ θαλάσσων, καὶ ἐφάνη ἡ ξηρὰ.
Γεν. 1,10	καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὴν ξηρὰν γῆν καὶ τὰ συστήματα τῶν υδάτων ἐκάλεσε θαλάσσας, καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν.
Γεν. 1,10	Καὶ ὠνόμασεν ὁ Θεὸς τὴν ἐκτὸς τῆς θαλάσσης ἐκτασιν γῆν, τὰς δὲ μεγάλας περιοχὰς τῶν υδάτων ὠνόμασε θαλάσσας. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός ὅτι ἡ θάλασσα καὶ ἡ ξηρὰ εἶναι καλαί, ἔχουν τὸν σκοπὸν καὶ τὴν χρησιμότητά των.
Γεν. 1,11	καὶ εἶπεν ὁ Θεός· βλαστήστω ἡ γῆ βοτάνην χάρτου σπείρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα, καὶ ξύλον κάρπιδιον ποιοῦν καρπόν, οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ κατὰ γένος ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ

Εικόνα 75: Ο Τρόπος με τον οποίο παρουσιάζεται ένα βιβλίο της Αγίας Γραφής στην ιστοσελίδα από την οποία αντλήθηκαν τα δεδομένα.

Η επεξεργασία των δεδομένων κάθε βιβλίου για την ενσωμάτωσή τους στη βάση δεδομένων της MS Access ήταν ιδιαίτερα απαιτητική και διήρκεσε μεγάλο χρονικό διάστημα. Κάθε βιβλίο έπρεπε πρώτα να αντιγραφεί και στη συνέχεια να

επικολληθεί στον αντίστοιχο πίνακα της Access. Ένα από τα κύρια προβλήματα που προέκυψαν αφορούσε τον διαχωρισμό του πρωτότυπου κειμένου από τη νεοελληνική του μετάφραση, καθώς έπρεπε να καταχωριστούν σε δύο ξεχωριστά πεδία του σχεδιασμένου πίνακα στην MS Access.

Λόγω του μεγάλου όγκου δεδομένων, που περιλαμβάνει συνολικά 36.560 εδάφια με το κείμενο της Αγίας Γραφής, θα ήταν εξαιρετικά χρονοβόρο να γίνεται χειροκίνητα η διαδικασία αντιγραφής, επικόλλησης και διαχωρισμού για κάθε εδάφιο. Για την επίλυση αυτού του ζητήματος, δημιουργήθηκε ένα ειδικό πρόγραμμα σε γλώσσα προγραμματισμού Python, το οποίο ενίσχυσε τη διαδικασία, επιτρέποντας την ταχύτερη και πιο ακριβή επεξεργασία των δεδομένων.

Για την αναζήτηση των εδαφίων στη Β.Δ., διατηρήθηκαν οι συντομογραφίες από την ιστοσελίδα άντλησης των κειμένων. Στον παρακάτω πίνακα εμφανίζονται οι συντομογραφίες των Βιβλίων:

Παλαιά Διαθήκη	Συντ. βιβλίου Π.Δ.	Καινή Διαθήκη	Συντ. βιβλίου Κ.Δ.
ΓΕΝΕΣΙΣ	Γεν	ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ	Ματθ.
ΕΞΟΔΟΣ	Εξ.	ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ	Μαρκ.
ΛΕΥΙΤΙΚΟΝ	Λευ.	ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ	Λουκ.
ΑΡΙΘΜΟΙ	Αρ.	ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ	Ιω.
ΔΕΥΤΕΡΟΝΟΜΙΟΝ	Δευτ.	ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ	Πραξ.
ΙΗΣΟΥΣ ΤΟΥ ΝΑΥΗ	ΙτΝ.	ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ	Ρωμ.
ΚΡΙΤΑΙ	Κρ.	ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α΄	Α Κορ.
ΡΟΥΘ	Ρουθ.	ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β΄	Β Κορ.
ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Α΄ (Σαμουήλ Α΄)	Α Βασ.	ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ	Γαλ.
ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Β΄ (Σαμουήλ Β΄)	Β Βασ.	ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ	Εφ.
ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Γ΄ (Βασιλέων Α΄)	Γ Βασ.	ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ	Φιλip.
ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Δ΄ (Βασιλέων Β΄)	Δ Βασ.	ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ	Κολ.
ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΩΝ Α΄ (Χρονικών Α΄)	Α Παραλ.	ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Α΄	Α Θεσ.
ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΩΝ Β΄ (Χρονικών Β΄)	Β Παραλ.	ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Β΄	Β Θεσ.
ΕΣΔΡΑΣ Α΄	Α Εσδ.	ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Α΄	Α Τιμ.
ΕΣΔΡΑΣ Β΄	Β Εσδ.	ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Β΄	Β Τιμ.
ΝΕΕΜΙΑΣ	Νεεμ.	ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ	Τιτ.
ΤΩΒΙΤ	Τωβ.	ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ	Φιλημ.
ΙΟΥΔΙΘ	Ιουδ.	ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ	Εβρ.

Παλαιά Διαθήκη	Συντ. βιβλίου Π.Δ.	Καινή Διαθήκη	Συντ. βιβλίου Κ.Δ.
ΕΣΘΗΡ	Εσθ.	ΙΑΚΩΒΟΥ	Ιακ.
ΜΑΚΚΑΒΑΙΩΝ Α΄	Α Μακ.	ΠΕΤΡΟΥ Α΄	Α Πε.
ΜΑΚΚΑΒΑΙΩΝ Β΄	Β Μακ.	ΠΕΤΡΟΥ Β΄	Β Πε.
ΜΑΚΚΑΒΑΙΩΝ Γ΄	Γ Μακ.	ΙΩΑΝΝΟΥ Α΄	Α Ιω.
ΨΑΛΜΟΙ	Ψαλ.	ΙΩΑΝΝΟΥ Β΄	Β Ιω.
ΙΩΒ	Ιωβ.	ΙΩΑΝΝΟΥ Γ΄	Γ Ιω.
ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ	Παρ.	ΙΟΥΔΑ	Ιου.
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΗΣ	Εκκλ.	ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ	Αποκ.
ΑΣΜΑ ΑΣΜΑΤΩΝ	Ασ. Ασ.		
ΣΟΦΙΑ ΣΟΛΟΜΩΝΤΟΣ	Σοφ. Σολ.		
ΣΟΦΙΑ ΣΕΙΡΑΧ	Σοφ. Σειρ.		
ΩΣΗΕ	Ωσ.		
ΑΜΩΣ	Αμ.		
ΜΙΧΑΙΑΣ	Μιχ.		
ΙΩΗΛ	Ιωηλ.		
ΟΒ.Δ.ΙΟΥ	Οβ.		
ΙΩΝΑΣ	Ιων.		
ΝΑΟΥΜ	Ναούμ.		
ΑΜΒΑΚΟΥΜ	Αμβ.		
ΣΟΦΟΝΙΑΣ	Σοφ.		
ΑΓΓΑΙΟΣ	Αγ.		
ΖΑΧΑΡΙΑΣ	Ζαχ.		
ΜΑΛΑΧΙΑΣ	Μαλ.		
ΗΣΑΪΑΣ	Ησ.		
ΙΕΡΕΜΙΑΣ	Ιερ.		
ΒΑΡΟΥΧ	Βαρ.		
ΘΡΗΝΟΙ ΙΕΡΕΜΙΟΥ	Θ. Ιερ.		
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΕΡΕΜΙΟΥ	Επ. Ιερ.		
ΙΕΖΕΚΙΗΛ	Ιεζ.		
ΔΑΝΙΗΛ - ΣΩΣΑΝΑ	Σωσ.		
ΔΑΝΙΗΛ - ΒΗΛ Κ΄	Δαν.		
ΔΡΑΚΩΝ			
ΜΑΚΚΑΒΑΙΩΝ Δ΄	Δ Μακ.		

Εικόνα 76: Πίνακας συντομογραφιών βιβλίων Αγίας Γραφής-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

3.1.2.1 Επεξήγηση προγράμματος σε Python για την άντληση και επεξεργασία των κειμένων της Αγίας Γραφής

Το παρακάτω πρόγραμμα δημιουργήθηκε για να διευκολύνει την επεξεργασία δεδομένων μεταφέροντας το περιεχόμενο ενός αρχείου κειμένου (text file) σε ένα αρχείο Excel, διαχωρίζοντας κάθε γραμμή του αρχείου σε δύο στήλες. Επιπλέον, το πρόγραμμα αφαιρεί συγκεκριμένες γραμμές από το αρχείο Excel, είτε αυτές που

περιέχουν το πρωτότυπο κείμενο είτε εκείνες που περιέχουν τη νεοελληνική μετάφραση. Η διαδικασία βασίζεται στη θέση κάθε γραμμής μέσα στο αρχείο, με τις γραμμές που αντιστοιχούν στο πρωτότυπο κείμενο να αποθηκεύονται ξεχωριστά από εκείνες της μετάφρασης. Αρχικά, προγραμματίστηκε να αναγνωρίζει τις γραμμές του κειμένου που περιέχουν το πρωτότυπο κείμενο όπως παρακάτω:

- Βασική Δομή και Λειτουργία:
 - α. Εισαγωγή των απαραίτητων βιβλιοθηκών:

```
1 import sys
2 import openpyxl
3
```

Εικόνα 77: Τμήμα Κώδικα Python-Εισαγωγή Βιβλιοθηκών-B.Α. ΛΟΓΟΣ.

Το πρόγραμμα χρησιμοποιεί τη βιβλιοθήκη sys (system) για την επεξεργασία των παραμέτρων που δίνονται μέσω της γραμμής εντολών και τη βιβλιοθήκη openpyxl για τη δημιουργία και επεξεργασία αρχείων Excel.

- β. Έλεγχος αριθμού παραμέτρων:

```
4 # Check if the correct number of arguments is passed
5 if len(sys.argv) < 5:
6     print("Usage: python script.py <input_file_name> <output_file_name> <num_chars> <substring>")
7     sys.exit(1)
8
```

Εικόνα 78: Τμήμα Κώδικα Python-έλεγχος αριθμού παραμέτρων-B.Α. ΛΟΓΟΣ.

Το πρόγραμμα απαιτεί 4 παραμέτρους από τη γραμμή εντολών:

1. input_file_name: Το όνομα του αρχείου κειμένου εισόδου.
2. output_file_name: Το όνομα του αρχείου Excel εξόδου.
3. num_chars: Ο αριθμός των χαρακτήρων που διαχωρίζουν το κείμενο σε δύο μέρη.
4. substring: Μια υποσυμβολοσειρά που ελέγχεται για το αν βρίσκεται στην αρχή κάθε γραμμής του αρχείου.

Αν οι παράμετροι είναι λιγότερες από 4, το πρόγραμμα τερματίζεται και εμφανίζει μήνυμα σωστής χρήσης.

- γ. Ανάθεση των παραμέτρων σε μεταβλητές:

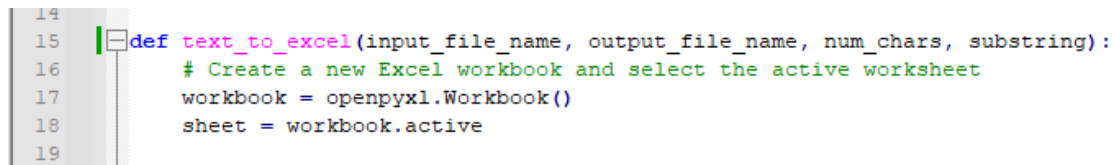
```
8
9 # Assign command-line arguments to variables and convert num_chars to integer
10 input_file_name = sys.argv[1]
11 output_file_name = sys.argv[2]
12 num_chars = int(sys.argv[3]) # Convert num_chars to integer
13 substring = sys.argv[4] # Substring to check at the start of each line
14
```

Εικόνα 79: Τμήμα Κώδικα Python-ανάθεση των παραμέτρων σε μεταβλητές-B.Α. ΛΟΓΟΣ.

Οι παράμετροι που δίνονται στη γραμμή εντολών αποθηκεύονται στις αντίστοιχες μεταβλητές.

Ο ορισμός της συνάρτησης `text_to_excel` αναλαμβάνει τη μετατροπή δεδομένων από το αρχείο κειμένου σε Excel, διαχωρίζοντας κάθε γραμμή σε δύο μέρη με βάση τον αριθμό χαρακτήρων (`num_chars`). Επιπλέον, η συνάρτηση φιλτράρει και αφαιρεί συγκεκριμένες γραμμές, ανάλογα με το περιεχόμενό τους, διατηρώντας μόνο τις απαραίτητες για την επιθυμητή μορφοποίηση του αρχείου Excel.

δ. Δημιουργία αρχείου Excel:


```

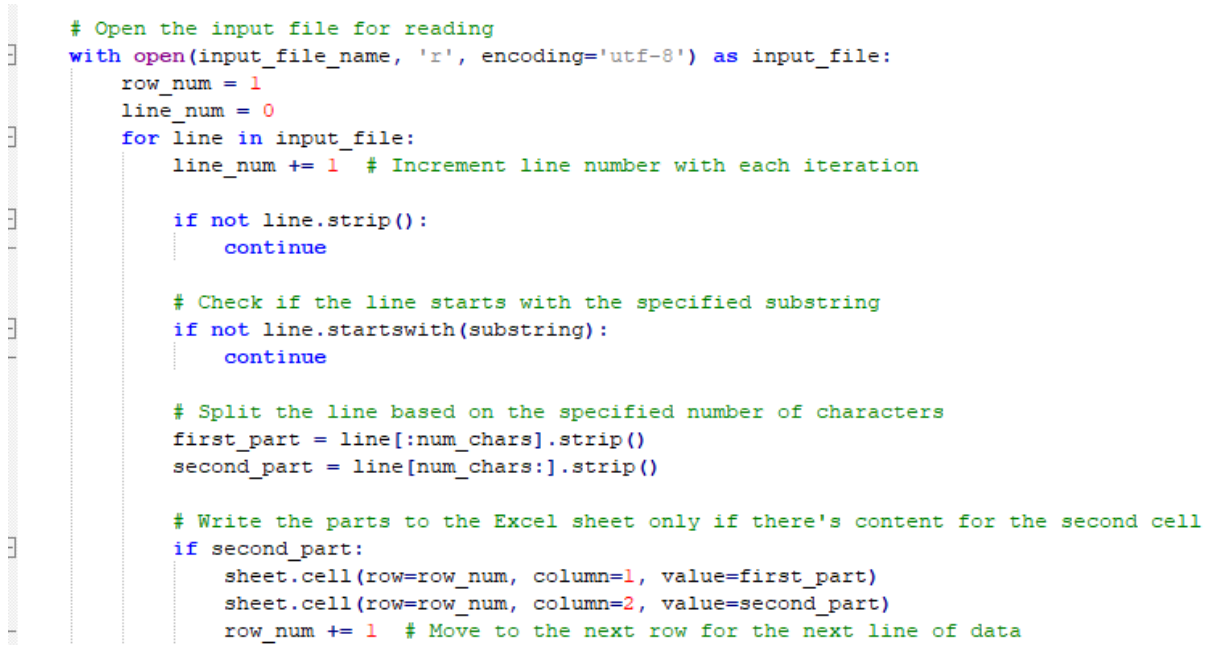
14
15 def text_to_excel(input_file_name, output_file_name, num_chars, substring):
16     # Create a new Excel workbook and select the active worksheet
17     workbook = openpyxl.Workbook()
18     sheet = workbook.active
19

```

Εικόνα 80: Τμήμα Κώδικα Python-δημιουργία βιβλίου Excel-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.

Δημιουργείται ένα νέο αρχείο Excel και εκτελείται καταχώρηση δεδομένων.

ε. Επεξεργασία του αρχείου κειμένου:


```

# Open the input file for reading
with open(input_file_name, 'r', encoding='utf-8') as input_file:
    row_num = 1
    line_num = 0
    for line in input_file:
        line_num += 1 # Increment line number with each iteration

        if not line.strip():
            continue

        # Check if the line starts with the specified substring
        if not line.startswith(substring):
            continue

        # Split the line based on the specified number of characters
        first_part = line[:num_chars].strip()
        second_part = line[num_chars:].strip()

        # Write the parts to the Excel sheet only if there's content for the second cell
        if second_part:
            sheet.cell(row=row_num, column=1, value=first_part)
            sheet.cell(row=row_num, column=2, value=second_part)
            row_num += 1 # Move to the next row for the next line of data

```

Εικόνα 81: Τμήμα Κώδικα Python-Επεξεργασία του αρχείου κειμένου-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.

Κάθε γραμμή του αρχείου ελέγχεται για το αν ξεκινά με τη συγκεκριμένη υποσυμβολοσειρά (`substring`) και διαχωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει τους πρώτους `num_chars` χαρακτήρες, ενώ το υπόλοιπο κείμενο τοποθετείται στη δεύτερη στήλη.

στ. Αποθήκευση αρχείου Excel:

```

43
44     # Save the workbook as the specified output file
45     workbook.save(output_file_name)
46

```

Εικόνα 82: Τμήμα Κώδικα Python-Αποθήκευση αρχείου Excel-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.

ζ. Εξαγωγή κειμένου:

```

7     # Reopen the workbook to remove odd rows
8     wb = openpyxl.load_workbook(output_file_name)
9     ws = wb.active
10
11     max_row = ws.max_row
12     # Iterate in reverse order to avoid skipping rows after deletion
13     for row in range(max_row, 0, -1):
14         if row % 2 == 0: # Check for odd row number and delete it
15             ws.delete_rows(row)
16
17     # Save the workbook with the odd rows removed
18     wb.save(output_file_name)

```

Εικόνα 83: Τμήμα Κώδικα Python- Εξαγωγή αρχείου- Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

Ο τρόπος αποθήκευσης του κειμένου στο αρχείο Excel ακολουθεί συγκεκριμένη διάταξη, όπου κάθε δύο διαδοχικές γραμμές περιλαμβάνουν εναλλάξ, το πρωτότυπο κείμενο και τη Νεοελληνική μετάφραση. Συγκεκριμένα, το πρωτότυπο κείμενο καταχωρείται στις θέσεις με άρτια αρίθμηση (ξεκινώντας από την πρώτη γραμμή του αρχείου), ενώ η Νεοελληνική μετάφραση καταχωρείται στις θέσεις με περιττή αρίθμηση. Αυτή η διάταξη επιτρέπει τον εύκολο διαχωρισμό των δύο κειμένων κατά την επεξεργασία του αρχείου, δίνοντας τη δυνατότητα να διατηρηθεί είτε το πρωτότυπο είτε η μετάφραση, ανάλογα με τις απαιτήσεις του χρήστη.

στ. Εκτέλεση της συνάρτησης text_to_excel:

```

# Call the function with the arguments
text_to_excel(input_file_name, output_file_name, num_chars, substring)

```

Εικόνα 84: Τμήμα Κώδικα Python- Εκτέλεση συνάρτησης text_to_excel-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.

Στη συνέχεια, η επεξεργασία ολοκληρώθηκε μέσω της λειτουργίας CMD των Windows.

```

C:\Users\Vagelis\Desktop\Project_Bible>python bibleNEW.py bible.txt BibleDe.xlsx 14 "Γεν."
C:\Users\Vagelis\Desktop\Project_Bible>

```

Εικόνα 85: Εκτέλεση κώδικα γραμμένου σε Python για την επεξεργασία δεδομένων του βιβλίου της Γένεσης-B.Δ. ΛΟΓΟΣ.

Με τη χρήση της γραμμής εντολών, εκτελέστηκε ο κώδικας Python για την επεξεργασία καθενός από τα 76 βιβλία του κανόνα της Αγίας Γραφής. Το τελικό αποτέλεσμα μεταφορτώθηκε σε φύλλα Excel, όπου κάθε φύλλο περιείχε είτε μόνο το πρωτότυπο αρχαίο κείμενο της Αγίας Γραφής, είτε μόνο τη Νεοελληνική μετάφραση.

Συνολικά δημιουργήθηκαν 152 φύλλα αρχείου Excel (76 βιβλία επί 2), αποθηκεύοντας οργανωμένα όλα τα βιβλία του κανόνα της Αγίας Γραφής σε δύο μορφές: το πρωτότυπο αρχαίο κείμενο και τη Νεοελληνική μετάφραση. Αυτή η προσέγγιση διευκόλυνε την περαιτέρω επεξεργασία και την ενσωμάτωση των δεδομένων στη Βάση Δεδομένων «ΛΟΓΟΣ».

Ωστόσο, ο κώδικας Python αντιμετώπισε δυσκολίες σε ορισμένες περιπτώσεις λόγω των εκ παραδρομής λανθασμένων καταχωρήσεων στο κείμενο της ιστοσελίδας. Ορισμένα λάθη καταχωρήσεων, επηρέαζαν τη λειτουργικότητα και τη λογική με την οποία είχε σχεδιαστεί ο κώδικας Python. Ενδεικτικά, παρατίθενται τα παρακάτω παραδείγματα:

α. Στο Ευαγγέλιο του Λουκά, η εναλλαγή μεταξύ πρωτότυπου κειμένου και Νεοελληνικής μετάφρασης εμφανιζόταν σε λάθος παράγραφο, διαταράσσοντας τη σειρά του κειμένου.

Λουκ. 23,50 Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσήφ, βουλευτὴς ὑπάρχων καὶ ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος - Λουκ. 23,50 Καὶ ἰδοὺ, ἐμφανίζεται ἓνας ἄνθρωπος ποὺ ἐλέγετο Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος ἦτο βουλευτὴς, μέλος δηλαδὴ τοῦ συνεδρίου, ἄνθρωπος ἀγαθὸς καὶ δίκαιος.
Λουκ. 23,51 οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν- ἀπὸ Ἀρимаθαίας πόλεως τῶν Ἰουδαίων, ὃς προσεδέχετο καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ,
Λουκ. 23,51 Αὐτὸς δὲν εἶχε συγκατατεθῇ εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ συνεδρίου καὶ εἰς τὴν ἄλλην ἐνέργειαν τῶν συνέδρων διὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς κατήγετο ἀπὸ τὴν Ἀρимаθαίαν, πόλιν τῶν Ἰουδαίων, εἶχε δὲ δεχθῇ καὶ πιστεύσει στὸ κήρυγμα περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ τὴν ὁποίαν καὶ ἐπερίμενε.

Εικόνα 86:1ο Ενδεικτικό παράδειγμα αντιμετώπισης προβλήματος από την ιστοσελίδα άντλησης των δεδομένων-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

β. Στο βιβλίο Β' Παραλειπομένων, στο εδάφιο 21,18, απουσίαζε το γράμμα «Β» πριν από το εδάφιο, γεγονός που εμπόδιζε τον κώδικα Python να αναγνωρίσει σωστά την παράγραφο ως πρωτότυπο κείμενο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη διακοπή της σωστής εναλλαγής μεταξύ πρωτοτύπου/μετάφρασης, με το πρόγραμμα να καταγράφει τη μετάφραση αντί για το πρωτότυπο από το εδάφιο 21,19 και έπειτα.

Παραλ. 21,18 καὶ μετὰ ταῦτα πάντα ἐπάταξεν αὐτὸν Κύριος εἰς τὴν κοιλίαν μαλακίαν, ἥ οὐκ ἔστιν ἰατρεία.
Β Παραλ. 21,18 Ἐπειτα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ὁ Κύριος ἐκτύπησε τὸν Ἰωρέμ με νόσον τῆς κοιλίας, ἡ ὁποία ἦτο ἀθεράπευτος.
Β Παραλ. 21,19 καὶ ἐγένετο ἐξ ἡμερῶν εἰς ἡμέρας, καὶ ὥς ἦλθε καιρὸς τῶν ἡμερῶν ἡμέρας δύο, ἐξῆλθεν ἡ κοιλία αὐτοῦ μετὰ τῆς νόσου, καὶ ἀπέθανεν ἐν μαλακίᾳ πονηρᾷ. καὶ οὐκ ἐποίησεν ὁ λαὸς αὐτοῦ ἐκφοράν καθὼς ἐκφοράν πατέρων αὐτοῦ.
Β Παραλ. 21,19 Καθὼς δὲ ἐπερνοῦσαν αἱ ἡμέραι, κατὰ τὸ τέλος τῶν ἡμερῶν τοῦ δευτέρου ἔτους, ἐβῆκαν ἐξ αἰτίας τῆς νόσου τοῦ τα ἐντὲρα τοῦ ἀπὸ τὴν κοιλίαν τοῦ καὶ ἔτσι αὐτὸς ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν ὀδυνήραν αὐτὴν νόσον. Ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς δὲν τὸν ἐκήδευσεν, ὥπως ἐκήδευσεν τοὺς προπάτοράς του.

Εικόνα 87:2ο ενδεικτικό παράδειγμα αντιμετώπισης προβλήματος από την ιστοσελίδα άντλησης των δεδομένων-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

γ. Στο βιβλίο Επιστολή Ιερεμίου, το πρώτο εδάφιο δεν είχε αριθμηθεί, προκαλώντας δυσκολίες στην επεξεργασία.

Αντίγραφον ἐπιστολῆς, ἧς ἀπέστειλεν Ἰερεμίας πρὸς τοὺς ἀχθησομένους αἰχμαλώτους εἰς Βαβυλῶνα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Βαβυλωνίων ἀναγγεῖλαι αὐτοῖς καθότι ἐπετάγη αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

Αντίγραφον της επιστολής, την οποίαν απέστειλεν ο Ιερεμίας προς τους Ιουδαίους, που θα εσύροντο αιχμάλωτοι εις την Βαβυλῶνα ὑπὸ του βασιλέως της Βαβυλώνας, δια να αναγγεῖλη εις αὐτοὺς ο,τι εἶχε διαταχθῇ αὐτοὶ ἀπὸ τον Θεόν.

Επ. Ιερ. 1,1 Διὰ τὰς ἁμαρτίας, ἃς ἡμαρτήκατε ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ἀχθήσεσθε εἰς Βαβυλῶνα αἰχμάλωτοι ὑπὸ Ναβουχοδονόσορ βασιλέως τῶν Βαβυλωνίων

Επ. Ιερ. 1,1 Διὰ τὰς ἁμαρτίας, τὰς ὁποίας διεπράξατε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, θὰ οδηγηθῇτε αἰχμάλωτοι εἰς τὴν Βαβυλῶνα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Βαβυλωνίων Ναβουχοδονόσορος.

Επ. Ιερ. 1,2 εἰσελθόντες οὖν εἰς Βαβυλῶνα ἔσεσθε ἐκεῖ ἔτη πλείονα καὶ χρόνον μακρὸν ἕως γενεῶν ἑπτὰ· μετὰ τοῦτο δὲ ἐξάξω ὑμᾶς ἐκεῖθεν μετ' εἰρήνης.

Επ. Ιερ. 1,2 Μία φορά, λοιπὸν, καὶ θὰ φθάσετε εἰς τὴν Βαβυλῶνα, θὰ μέινετε ἐκεῖ ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἐπὶ μακρὸν χρόνον, μέχρις ἑπτὰ γενεῶν. Ἐπειτα δε θὰ σας βγάλω ἐγὼ ἀπὸ ἐκεῖ, λέγει ο Θεός.

Εικόνα 88:3ο ενδεικτικό παράδειγμα αντιμετώπισης προβλήματος από την ιστοσελίδα άντλησης των δεδομένων.

δ. Στο βιβλίο Θρήνοι Ιερεμίου, το πρώτο εδάφιο επίσης δεν είχε αριθμηθεί. Για να διορθωθεί το πρόβλημα, ονομάστηκε «1,0» ώστε να διατηρηθεί η σειρά.

Καὶ ἐγένετο μετὰ τὸ αἰχμαλωσθῆναι τὸν Ἰσραὴλ, καὶ Ἱερουσαλὴμ ἐρημωθῆναι, ἐκάθισεν Ἰερεμίας κλαίων, καὶ ἐθρήνησε τὸν θρήνον τοῦτον ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ εἶπε·

Επειτα ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἐκάθισεν ὁ Ἰερεμίας κλαίων· καὶ ἐθρήνησε διὰ τὴν Ἱερουσαλὴμ αὐτὸν τὸν θρήνον καὶ εἶπε·

Θ. Ιερ. 1,1 Πῶς ἐκάθισε μόνῃ ἡ πόλις ἡ πεπληθυμμένη λαῶν; ἐγενήθη ὡς χήρα πεπληθυμμένη ἐν ἔθνεσιν, ἄρχουσα ἐν χώραις ἐγενήθη εἰς φόρον.

Θ. Ιερ. 1,1 Πῶς ἀπέμεινε μόνῃ, ἐρημος ἀπὸ κατοίκους ἡ πόλις, ἡ ὁποία ἄλλοτε ἦτο γεμάτη ἀπὸ λαοὺς; Ἐγένετο ὡσάν ἀπορφανισμένη χήρα αὐτή, που ἦτο ἄλλοτε πολυάνθρωπος, μεταξύ ὅλων τῶν ἐθνῶν. Πῶς ἡ ἀρχόντισσα ἀνάμεσα εἰς τὰς χώρας τῆς γῆς ἐγένετο τώρα φόρου υποτελής!

Θ. Ιερ. 1,2 Κλαίουσα ἔκλαυσεν ἐν νυκτί, καὶ τὰ δάκρυα αὐτῆς ἐπὶ τῶν σιαγόνων αὐτῆς, καὶ οὐχ ὑπάρχει ὁ παρακαλῶν αὐτὴν ἀπὸ πάντων τῶν ἀγαπώντων αὐτήν· πάντες οἱ φιλοῦντες αὐτήν ἠθέτησαν ἐν αὐτῇ, ἐγένοντο αὐτῇ εἰς ἐχθρούς.

Θ. Ιερ. 1,2 Πικρὸς ἔκλαυσε καὶ κλαίει κατὰ τὴν νύκτα. Τὰ δάκρυά τῆς ρέουν εἰς τὰς παρεῖας τῆς. Δεν ὑπάρχει κανεὶς ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἄλλοτε τὴν ἀγαποῦσαν νὰ τὴν παρηγορήσῃ! Ὅλοι ἐκεῖνοι που τὴν ἀγαποῦσαν, τὴν ἠρνήθησαν καὶ τὴν ἐπρόδωσαν. Ἐγιναν ἐχθροὶ τῆς.

Εικόνα 89:4ο ενδεικτικό παράδειγμα αντιμετώπισης προβλήματος από την ιστοσελίδα άντλησης των δεδομένων.

ε. Στο βιβλίο Σοφία Σειράχ, στο εδάφιο 47,25, η ιστοσελίδα εμφάνιζε λανθασμένα το κείμενο. Συγκεκριμένα, μετά το αρχαίο κείμενο του εδαφίου 47,24 εμφανιζόταν ξανά η ερμηνεία του, μαζί με την ερμηνεία του 47,25.

Σοφ. Σειρ. 47,24 καὶ ἐπληθύνθησαν αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν σφοδρὰ ἀποστήσαι αὐτοὺς ἀπὸ τῆς γῆς αὐτῶν·

Σοφ. Σειρ. 47,24 Ἐτσι δε ἐπληθύνθησαν πάρα πολὺ αἱ ἁμαρτίαι στὸν βασιλεῖον τοῦ Ἰσραὴλ, αἱ ὁποῖαι καὶ υπῆρξαν αἰτία νὰ ἀπομακρυνθοῦν καὶ ἐξορισθοῦν αὐτοὶ ἀπὸ τὴν γῆν τῶν ποτέρων τῶν.

Σοφ. Σειρ. 47,25 καὶ πᾶσαν πονηρίαν ἐξεζήτησαν, ἕως ἐκδίκησις ἔλθῃ ἐπ' αὐτούς.

Σοφ. Σειρ. 47,24 Ἐτσι δε ἐπληθύνθησαν πάρα πολὺ αἱ ἁμαρτίαι στὸν βασιλεῖον τοῦ Ἰσραὴλ, αἱ ὁποῖαι καὶ υπῆρξαν αἰτία νὰ ἀπομακρυνθοῦν καὶ ἐξορισθοῦν αὐτοὶ ἀπὸ τὴν γῆν τῶν ποτέρων τῶν.

Σοφ. Σειρ. 47,25 Ἀνεζητήσαν καὶ διεπράξαν κάθε εἶδος κακίας, μέχρις ὅτου ἐξεσπασεν ἐναντίον αὐτῶν ἡ δικαία μεγάλη τιμωρία ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ.

Εικόνα 90:5ο ενδεικτικό παράδειγμα αντιμετώπισης προβλήματος από την ιστοσελίδα άντλησης των δεδομένων.

στ. Στο βιβλίο Ιώβ, στο εδάφιο 19,29, απουσίαζε η Νεοελληνική μετάφραση, προκαλώντας δυσκολία στην επεξεργασία επιλογής του κειμένου από τον κώδικα python.

Ιωβ. 19,28 εἰ δὲ καὶ ἐρέϊτε· τί ἐροῦμεν ἔναντι αὐτοῦ; καὶ ρίζαν λόγου εὐρήσομεν ἐν αὐτῷ·

Ιωβ. 19,28 Ἐάν ὁμως καὶ κατόπιν αὐτῶν, που σας ἀπεκάλυψα, μὸν πῆτε· Τί θὰ εἰπῶμεν τώρα ἐναντίον τοῦ καὶ ποῖαν αἰτίαν κατηγορίας θὰ εὐρώμεν εἰς αὐτόν;

Ιωβ. 19,29 εὐλαβήθητε δὴ καὶ ὑμεῖς ἀπὸ ἐπικαλύμματος, θυμὸς γὰρ ἐπ' ἀνόμους ἐπελεύσεται, καὶ τότε γνώσονται ποῦ ἔστιν αὐτῶν ἡ ὕλη.

Εικόνα 91:6ο ενδεικτικό παράδειγμα αντιμετώπισης προβλήματος από την ιστοσελίδα άντλησης των δεδομένων.

Σε κάθε ανάλογη περίπτωση που εντοπιζόνταν παρόμοια προβλήματα, το κείμενο άλλαζε απρόβλεπτα από πρωτότυπο σε μετάφραση (ή αντίστροφα). Η διόρθωση απαιτούσε ιδιαίτερη προσοχή και σημαντική προσπάθεια για τον εντοπισμό

του σφάλματος, καθώς σε αρκετές περιπτώσεις τα προβλήματα εμφανίζονταν ανάμεσα σε χιλιάδες εδάφια, γεγονός που καθιστούσε τη διαδικασία ιδιαίτερα χρονοβόρα και απαιτητική.

Στη συνέχεια, τα 152 φύλλα αρχείου Excel (76 με το πρωτότυπο κείμενο και 76 με τη μετάφραση), τα οποία επεξεργάστηκαν με κώδικα γραμμένο σε Python, εισήχθησαν ως ξεχωριστοί πίνακες στην Β.Δ. ΛΟΓΟΣ και συνενώθηκαν σε έναν ενιαίο πίνακα. Ο πίνακας αυτός ονομάστηκε Agia_GrafiNEW και αποτέλεσε τη θεμελιώδη βάση για τη διαχείριση και παρουσίαση του βιβλικού κειμένου. Η σχεδίαση του συγκεκριμένου πίνακα περιγράφεται αναλυτικά στην επόμενη ενότητα 3.2.1, η οποία παρουσιάζει τη δομή και τη λειτουργικότητά του.

3.2 Πίνακες (Tables) της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ

Οι Πίνακες που περιλαμβάνονται στη Β.Δ. ΛΟΓΟΣ, εμφανίζονται στην παρακάτω εικόνα 92:

Πίνακες
Agia_Grafi NEW
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤΙΧΟΣ
ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ
ΠΗΓΕΣ-ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ MAIN
ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΕΣ
ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΚΑΙ ΜΗΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ 20ος-21ος αι

Εικόνα 92: Πίνακες Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

3.2.1 Πίνακας Agia_GrafiNEW

Ο πίνακας Agia_GrafiNEW περιέχει όλα τα απαραίτητα δεδομένα για τη μελέτη και την ερμηνευτική ανάλυση των βιβλικών κειμένων. Τα πεδία του έχουν σχεδιαστεί ώστε να καλύπτουν τις βασικές παραμέτρους των κειμένων της Αγίας Γραφής, επιτρέποντας την έρευνα και την ανάλυση. Ακολουθεί η παρουσίαση των πεδίων του πίνακα::

Όνομα Πεδίου	Τύπος δεδομένων
A/A	Αριθμός
ΕΔΑΦΙΟ	Σύντομο κείμενο
ΑΡΧ. ΚΕΙΜΕΝΟ	Μεγάλο κείμενο
ΕΡΜΗΝΕΙΑ	Μεγάλο κείμενο
ΚΕΙΜΕΝΟ	Μεγάλο κείμενο
NESTLE-ALLAND	Μεγάλο κείμενο
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	Μεγάλο κείμενο
ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ	Μεγάλο κείμενο

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΘΕΜΑΤΟΣ	Σύντομο κείμενο
ΟΜΙΛΙΕΣ	Μεγάλο κείμενο
ΠΕΡΕΤΑΙΡΩ ΕΡΕΥΝΑ	Ναι/Όχι
ΑΡ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	Αριθμός
ΑΡ ΣΤΙΧΟΥ	Αριθμός
ΤΙΤΛΟΣ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ	Σύντομο κείμενο
ΔΙΑΘΗΚΗ	Σύντομο κείμενο
ΕΙΚΟΝΑ	Κείμενο OLE
CHECK IMAGE	Ναι/Όχι

Εικόνα 93:Ιδιότητες πεδίων Πίνακα Agia_GrafiNEW-B.A. ΛΟΓΟΣ.

- Α/Α (Αριθμός): Πρόκειται για το πρωτεύον κλειδί του πίνακα, που διασφαλίζει τη μοναδικότητα κάθε εγγραφής.
- ΕΔΑΦΙΟ (Σύντομο κείμενο): Αναφέρεται στον στίχο/εδάφιο του εκάστοτε βιβλικού κειμένου (π.χ. Ιω.7,14).
- ΑΡΧ. ΚΕΙΜΕΝΟ (Μεγάλο κείμενο): Περιλαμβάνει το πρωτότυπο αρχαίο κείμενο.
- ΕΡΜΗΝΕΙΑ (Μεγάλο κείμενο): Περιλαμβάνει την ερμηνεία του αρχαίου κειμένου.
- ΚΕΙΜΕΝΟ (Μεγάλο κείμενο): Το πεδίο αυτό περιέχει το αρχαίο κείμενο με κεφαλαία γράμματα για ευκολότερη αναζήτηση μιας λέξης κλειδί.
- NESTLE-ALAND (Μεγάλο κείμενο): Το πεδίο σχεδιάστηκε προκειμένου να καταχωρηθεί το κριτικό κείμενο της Καινής Διαθήκης, σύμφωνα με την έκδοση Nestle-Aland.
- ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ (Μεγάλο κείμενο): Περιέχει προσωπικές ή άλλες σχετικές σημειώσεις που αφορούν το εδάφιο.
- ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ (Μεγάλο κείμενο): Καταγράφονται παράλληλα εδάφια που σχετίζονται θεματολογικά ή νοηματικά με το συγκεκριμένο εδάφιο.
- ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΘΕΜΑΤΟΣ (Σύντομο κείμενο): Κατηγοριοποιεί το εδάφιο σύμφωνα με το θέμα που καλύπτει.
- ΟΜΙΛΙΕΣ (Μεγάλο κείμενο): Περιέχει συνδέσμους ή αναφορές σε ομιλίες που αφορούν το συγκεκριμένο εδάφιο.
- ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ (Ναι/Όχι): Δείκτης που υποδεικνύει εάν το εδάφιο χρήζει περαιτέρω μελέτης ή διερεύνησης.

- **ΑΡ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ** (Αριθμός): Αναφέρεται στο κεφάλαιο της Αγίας Γραφής που περιλαμβάνει το εδάφιο.
- **ΑΡ ΣΤΙΧΟΥ** (Αριθμός): Αναφέρεται στον αριθμό του εδαφίου στο συγκεκριμένο κεφάλαιο.
- **ΤΙΤΛΟΣ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ** (Σύντομο κείμενο): Περιέχει τον τίτλο της βιβλικής περικοπής, στην οποία έχει ενταχθεί το εδάφιο.
- **ΔΙΑΘΗΚΗ** (Σύντομο κείμενο): Καθορίζει αν το εδάφιο προέρχεται από την Παλαιά ή την Καινή Διαθήκη.
- **ΕΙΚΟΝΑ** (Κείμενο OLE): Επιτρέπει την εισαγωγή εικόνων που σχετίζονται με το εδάφιο.
- **CHECK IMAGE** (Ναι/Όχι): Δείκτης που υποδεικνύει αν υπάρχει καταχωρημένη εικόνα στο εδάφιο.

Ακολουθεί ένα παράδειγμα δεδομένων από τον πίνακα *Agia_GrafiNEW*, το οποίο λόγω του πλήθους των στηλών, παρουσιάζεται σε δύο διαδοχικές εικόνες (Εικόνα 94 & Εικόνα 95):

A/A	ΕΔΑΦΙΟ	ΑΡΧ ΚΕΙΜΕΝΟ ΠΟΛΥΤΟΝΙΚΟ	ΚΕΙΜΕΝΟ	ΕΡΜΗΝΕΙΑ	NESTLE-ALLAND	ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ
54	ΓΕΝ. 2,23	καὶ εἶπεν Ἀδὰμ· τοῦτο νῦν ὅστούν ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου· αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς ἐλήφθη αὕτη·	ΚΑΙ ΕΙΠΕΝ ΑΔΑΜ· ΤΟΥΤΟ ΝΥΝ ΟΣΤΟΥΝ ΕΚ ΤΩΝ ΟΣΤΕΩΝ ΜΟΥ ΚΑΙ ΣΑΡΞ ΕΚ ΤΗΣ ΣΑΡΚΟΣ ΜΟΥ· ΑΥΤΗ ΚΛΗΘΗΣΕΤΑΙ ΓΥΝΗ, ΟΤΙ ΕΚ ΤΟΥ ΑΝΔΡΟΣ	Γεν. 2,23 Όταν δε ο Αδάμ εξύπνησε και είδε την γυναίκα είπεν· "αυτό είναι πλέον οστόν από τα οστά μου και σαρξ από την σάρκα μου. Αυτή θα ονομασθή γυνή (ανδρίς), διότι έγινεν από τον άνδρα αυτής.			
55	ΓΕΝ. 2,24	ἔνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.	ΕΝΕΚΕΝ ΤΟΥΤΟΥ ΚΑΤΑΛΕΙΨΕΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΜΗΤΕΡΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΚΟΛΛΗΘΗΣΕΤ ΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΓΥΝΑΙΚΑ ΑΥΤΟΥ, ΚΑΙ	Γεν. 2,24 Ενεκα του στενού τούτου συνδέσμου του ανδρός προς την γυναίκα, στο μέλλον κάθε ανήρ θα αφήνη τον πατέρα και την μητέρα του και θα συνδέεται στενότερα με την γυναίκα του, ώστε οι δύο να γίνουν πλέον μία σαρξ δια της συζυγίας".			

Εικόνα 94: Παρουσίαση δεδομένων Πίνακα *Agia_GrafiNEW*, μέρος πρώτο-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΘΕΜΑΤΟΣ	ΟΜΙΛΙΕΣ	ΠΕΡΕΤΑΙΡΩ	ΑΡ ΚΕΦΑΛΑ	ΑΡ ΣΤΙΧΟΥ	ΤΙΤΛΟΣ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ	ΔΙΑΘΗΚΗ	ΕΙΚΟΝΑ	CHECK IMAC
		☐		2 23		ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ		☐
		☐		2 24		ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ		☐

Εικόνα 95: Παρουσίαση δεδομένων Πίνακα *Agia_GrafiNEW*, μέρος δεύτερο-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

3.2.2 Πίνακας Πατέρες της Εκκλησίας-Εκκλησιαστικοί συγγραφείς

Ο πίνακας Πατέρες της Εκκλησίας - Εκκλησιαστικοί Συγγραφείς, σχεδιάστηκε ώστε να ενημερώνεται με δεδομένα τα οποία αφορούν τις ερμηνευτικές θέσεις των

Πατέρων της Εκκλησίας και των εκκλησιαστικών συγγραφέων για κάθε εδάφιο. Ακολουθεί ανάλυση των ιδιοτήτων των πεδίων:

Όνομα Πεδίου	Τύπος δεδομένων
ID	Αυτόματη Αρίθμηση
A/A	Αριθμός
ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	Σύντομο κείμενο
ΕΡΜΗΝΕΙΑ	Μεγάλο κείμενο

Εικόνα 96: Πίνακας Πατέρες -Εκκλησιαστικοί συγγραφείς -Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

- ID (Αυτόματη Αρίθμηση): Το πρωτεύον κλειδί του πίνακα, το οποίο δημιουργείται αυτόματα από τη βάση δεδομένων για κάθε εγγραφή.
- A/A (Αριθμός): Ένας αριθμός που αντιστοιχεί σε κάθε εγγραφή και χρησιμοποιείται για τη σύνδεση με τον κύριο πίνακα της βάσης δεδομένων ενότητας (3.2.1), ο οποίος περιλαμβάνει τα εδάφια της Αγίας Γραφής.
- ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ (Σύντομο κείμενο): Καταχωρούνται τα στοιχεία του ονόματος του Πατέρα της Εκκλησίας ή του εκκλησιαστικού συγγραφέα.
- ΕΡΜΗΝΕΙΑ (Μεγάλο κείμενο): Καταχωρούνται οι πληροφορίες σχετικά με την ερμηνευτική προσέγγιση του συγκεκριμένου Πατέρα ή εκκλησιαστικού συγγραφέα, όπως προκύπτει από τα έργα του για το συγκεκριμένο εδάφιο. Ακολουθεί παράδειγμα δεδομένων του εν λόγω πίνακα, στην παρακάτω εικόνα 97:

ID	A/A	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜ	ΕΡΜΗΝΕΙΑ
6	31502	Γρηγόριος Ναζιανζηνός	«Λέγεται Λόγος, διότι η σχέση του με τον Πατέρα είναι όποια είναι και η σχέση του λόγου με το νου· όχι μόνο διότι η γέννησή του είναι χωρίς πάθος, αλλά και διότι είναι πολύ ενωμένος και διότι είναι η εξαγγελία του Πατέρα... και ο Υιός είναι σύντομη
7	31502	Γρηγόριος Νύσσης	«Και ο Υιός ονομάστηκε Λόγος, για να αποδειχτεί ότι είναι γεννητός και να μην θεωρηθεί κτιστός· διότι ο λόγος γεννιέται, αλλά δεν κτίζεται, αφού προφέρεται μεν από το στόμα και κινείται από την καρδιά».. «Για να μην νομίζουμε ότι υπήρξε ποτέ

Εικόνα 97: Παρουσίαση δεδομένων Πίνακα, Πατέρες της Εκκλησίας-Εκκλησιαστικοί Συγγραφείς-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

3.2.3 Πίνακας Σύγχρονοι Ερμηνευτές

Ο πίνακας Σύγχρονοι Ερμηνευτές περιλαμβάνει δεδομένα που αφορούν σύγχρονους ερευνητές της Αγίας Γραφής, με έμφαση σε σχετικές με το εδάφιο βιβλιογραφικές αναφορές και παρατηρήσεις τους. Ακολουθεί ανάλυση των ιδιοτήτων των πεδίων:

Όνομα Πεδίου	Τύπος δεδομένων
ID	Αυτόματη Αρίθμηση
A/A	Αριθμός
ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	Σύντομο κείμενο
ΕΡΜΗΝΕΙΑ	Μεγάλο κείμενο

Εικόνα 98: Πίνακας Σύγχρονοι Ερμηνευτές-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

- ID (Αυτόματη Αρίθμηση): Το πρωτεύον κλειδί του πίνακα, το οποίο παράγεται αυτόματα από τη βάση δεδομένων για κάθε εγγραφή.
- A/A (Αριθμός): Ένας αριθμός που αντιστοιχεί σε κάθε εγγραφή και χρησιμοποιείται για τη σύνδεση με τον κύριο πίνακα της βάσης δεδομένων ενότητας (3.2.1), ο οποίος περιλαμβάνει τα εδάφια της Αγίας Γραφής.
- ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ (Σύντομο κείμενο): Καταχωρείται το ονοματεπώνυμο του σύγχρονου ερευνητή.
- ΕΡΜΗΝΕΙΑ (Μεγάλο κείμενο): Καταχωρούνται πληροφορίες ή σχόλια που αφορούν τον μελετητή/ερευνητή ή την εργασία του.

Ακολουθεί παράδειγμα δεδομένων του εν λόγω πίνακα, στην παρακάτω εικόνα 99:

ID	A/A	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΕΡΜΗΝΕΙΑ
4	31502	Σ. Δεσπότης	<div>Ο ύμνος του Λόγου, ο οποίος ως Πρό-Λογος εισάγει το Κατά Ιωάννη, το ποιητικότερο των Ευαγγελίων με τη
50	31502	Cremer	<div>Ο Θεός είναι Πνεύμα ή αιώνιος Νους· ο Υιός του Θεού είναι ο Λόγος, ο ενδιαθέτος (=ο
51	31502	Fillion L., Cl. Paris 1928	<div>Σε αυτό, πριν ακόμη αφηγηθεί ο Ιωάννης τα σχετικά με τον επίγειο βίο του Ιησού Χριστού,

Εικόνα 99: Παρουσίαση δεδομένων Πίνακας Σύγχρονοι Ερμηνευτές

Ο πίνακας αυτός διευκολύνει την καταγραφή και ανάλυση των σύγχρονων ερμηνευτικών αποδόσεων, παρέχοντας χρήσιμες πληροφορίες για τη μελέτη και τη σύγκριση στη βιβλική ερμηνευτική έρευνα.

3.2.4 Πίνακας Σύγχρονοι Πατέρες και Μητέρες της Εκκλησίας 20ός -21ος αι.

Ο πίνακας Σύγχρονοι Πατέρες και Μητέρες της Εκκλησίας 20ός-21ος αι. περιλαμβάνει δεδομένα που αφορούν τις ερμηνευτικές θέσεις από τις σημαντικές εκκλησιαστικές προσωπικότητες των δύο τελευταίων αιώνων, με επίκεντρο τις μαρτυρίες και το συγγραφικό τους έργο. Ακολουθεί ανάλυση των πεδίων:

Όνομα Πεδίου	Τύπος δεδομένων
ID	Αυτόματη Αρίθμηση
A/A	Αριθμός

ΟΝΟΜΑ

Σύντομο κείμενο

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Μεγάλο κείμενο

Εικόνα 100: Σύγχρονοι Πατέρες και Μητέρες της Εκκλησίας 20ός-21ος αι.-Β.Α. ΛΟΓΟΣ.

- ID (Αυτόματη Αρίθμηση): Το πρωτεύον κλειδί του πίνακα, το οποίο δημιουργείται αυτόματα από τη βάση δεδομένων για κάθε εγγραφή.
- A/A (Αριθμός): Ένας αριθμός που αντιστοιχεί σε κάθε εγγραφή και χρησιμοποιείται για τη σύνδεση με τον κύριο πίνακα της βάσης δεδομένων ενότητας (3.2.1), ο οποίος περιλαμβάνει τα εδάφια της Αγίας Γραφής.
- ΟΝΟΜΑ (Σύντομο κείμενο): Καταχωρείται το όνομα του σύγχρονου Πατέρα ή της Μητέρας της Εκκλησίας.
- ΕΡΜΗΝΕΙΑ (Μεγάλο κείμενο): Καταχωρούνται τα ερμηνευτικά σχόλια από τα έργα των Πατέρων και Μητέρων του 20ού-21ου αι. Ακολουθεί παράδειγμα δεδομένων του εν λόγω πίνακα, στην παρακάτω εικόνα 101:

ID	A/A	ΟΝΟΜΑ	ΚΕΙΜΕΝΟ
2	34558	Άγιος Πορφύριος ο Καυσοκαλυβίτης	<div>Ο μακάριος Γέροντας υπήρξε ζῶσα παρουσία τοῦ Χριστοῦ. Ἡ θερμή ἀγάπη του γιά τόν Χριστό μόρφωσε την φυχή, τή σκέψη καί ὅλη του τήν προσωπικότητα, ὥστε να υποσέῖ χωρίς δισταγμοῦ νά ἀναφωνεῖ ὅπως ὁ <div>Α ν σᾶς πῶ τή ζωή μου στό Ἅγιον Ὄρος. τήν ἀγάπη Ρο.Ν ἀφοσίωσή μου, «ἐπιλείπει με διηγούμενονό χρόνος...»". Ἡ ἀγάπη μου γιά σᾶς μέ παρακινεῖ νά σᾶς διηγηθῶ ὅσα θυμῶμαι &nhsp·5/49 </div>
7	35661	Αγ. Πορφύριος	<div>Ο Γέρων Πορφύριος εἶχε σέ ὅλη τή διάρκεια τῆς ζωῆς του ἔνοιχο στήν ἀγιασμένη του φυχή, μυσταγωγικάί διδάσκαλο στήν πνευματική ζωή τῶ
6	35793	Αγ. Πορφύριος	

Εικόνα 101: Παρουσίαση δεδομένων Πίνακας, Σύγχρονοι Πατέρες και Μητέρες της Εκκλησίας 20ός -21ος αι.-Β.Α. ΛΟΓΟΣ.

Ο πίνακας αυτός προσφέρει μια ολοκληρωμένη δομή για την καταγραφή στοιχείων και την ερμηνευτική ανάλυση της συνεισφοράς των σύγχρονων Πατέρων και Μητέρων της Εκκλησίας κατά τον 20ό και 21ο αιώνα.

3.2.5 Πίνακας Πηγές-Βοηθήματα Main

Ο πίνακας Πηγές - Βοηθήματα Main, χρησιμοποιείται για την καταχώριση της βιβλιογραφίας που σχετίζεται με τις πληροφορίες που εισάγονται στη βάση δεδομένων. Παρέχει τη δυνατότητα σύνδεσης κάθε εγγραφής με τη σχετική πηγή και παραπομπή. Ακολουθεί ανάλυση των πεδίων:

Όνομα Πεδίου	Τύπος δεδομένων
A/A	Αυτόματη Αρίθμηση
BIBΛΙΟ	Σύντομο κείμενο
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ	Σύντομο κείμενο
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	Μεγάλο κείμενο

Εικόνα 102: Πίνακας πηγές και βοηθήματα -B.Δ. ΛΟΓΟΣ.

- A/A (Αυτόματη Αρίθμηση): Το πρωτεύον κλειδί του πίνακα, το οποίο δημιουργείται αυτόματα από τη βάση δεδομένων για κάθε εγγραφή. Χρησιμοποιείται ως μοναδικός αριθμός αναφοράς για το έργο ή το βιβλίο που καταχωρείται.
- BIBΛΙΟ (Σύντομο κείμενο): Αναγράφεται ο τίτλος της πηγής ή του βοηθήματος.
- ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ (Σύντομο κείμενο): Το όνομα και το επώνυμο του συγγραφέα της πηγής ή του βοηθήματος που καταχωρείται.
- ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ (Μεγάλο κείμενο): Χώρος για καταγραφή επιπρόσθετων πληροφοριών ή σημειώσεων σχετικά με την πηγή ή το βοήθημα.

Ακολουθεί παράδειγμα δεδομένων του εν λόγω πίνακα, στην παρακάτω εικόνα 103:

A/A	BIBΛΙΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
4	Αγίου Παΐσιου Αγιορείτου Λόγοι Α' "Με πόνο και αγάπη"	Ιερά Μονή του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου Σουρωτής	
5	Βίος και Λόγοι αγίου Πορφυρίου Κausοκαλυβίτου	I.M. Χρυσοπηγής Χανιά 2003	

Εικόνα 103: Παρουσίαση δεδομένων, Πίνακας Πηγές-Βοηθήματα Main.

Ο πίνακας αυτός διευκολύνει την οργάνωση της βιβλιογραφίας με μοναδικές αναφορές για κάθε έργο.

3.2.6 Σχέσεις Πινάκων της B.Δ. ΛΟΓΟΣ

Οι σχέσεις των πινάκων, αντανακλούν την οργάνωση της πληροφορίας και διασφαλίζουν τη συνδεσιμότητα μεταξύ διαφορετικών τύπων δεδομένων. Στην παρακάτω εικόνα 104, απεικονίζεται η αναλυτική περιγραφή των σχέσεων μεταξύ των πινάκων της B.Δ. ΛΟΓΟΣ:

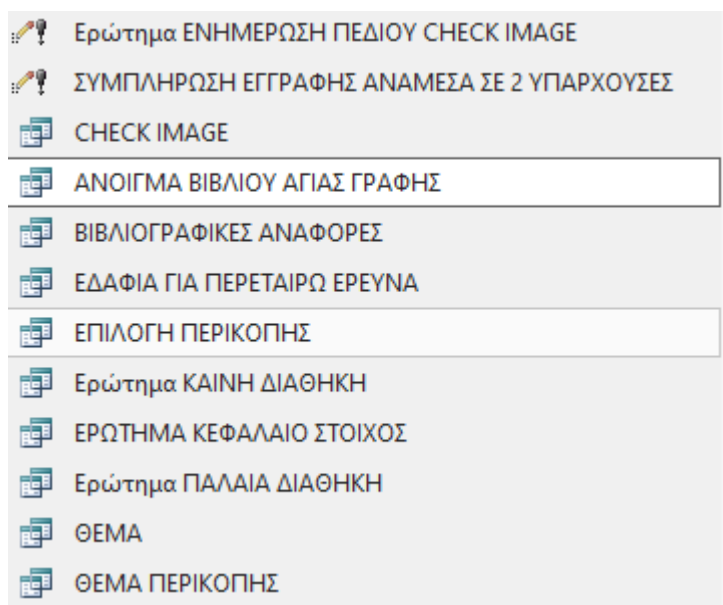

Εικόνα 104: Σχέσεις Πινάκων της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

Ο Πίνακας Agia_GrafiNEW, συνδέεται με τους άλλους τρεις πίνακες ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ – ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ, ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΚΑΙ ΜΗΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ 20ός -21ος αι. με σχέση ένα προς πολλά.

3.3 Ερωτήματα (Queries) της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ

Τα ερωτήματα που έχουν σχεδιαστεί για τη Β.Δ. ΛΟΓΟΣ αποτελούν τον πυρήνα της λειτουργικότητάς της, καθώς προσφέρουν στον χρήστη τη δυνατότητα αναζήτησης, επεξεργασίας και ανάλυσης των δεδομένων. Κάθε ερώτημα έχει σχεδιαστεί με βάση τις ιδιαίτερες απαιτήσεις της ερμηνευτικής ανάλυσης της Αγίας Γραφής, εξυπηρετώντας διαφορετικούς σκοπούς, όπως για παράδειγμα, την αναζήτηση εδαφίων, την κατηγοριοποίηση θεμάτων, τη διαχείριση εικόνων και την εισαγωγή βιβλιογραφικών αναφορών. Ο σχεδιασμός τους επιτρέπει την άμεση αλληλεπίδραση με τους πίνακες δεδομένων, αξιοποιώντας τεχνικές επιλογής και ενημέρωσης που βασίζονται στη γλώσσα SQL. Τα ερωτήματα εξασφαλίζουν ακρίβεια και ταχύτητα στις λειτουργίες της βάσης, ενώ συμβάλλουν στη διατήρηση της συνέπειας και της δομής των δεδομένων. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται αναλυτικά τα επιμέρους ερωτήματα της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ, με αναφορά στους στόχους τους και στον τρόπο λειτουργίας τους, συνοδευόμενα από τον αντίστοιχο κώδικα SQL.

Εικόνα 105: Ερωτήματα Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

3.3.1 Ερώτημα ενημέρωσης CHECK IMAGE

Το ερώτημα ενημέρωσης CHECK IMAGE, σχεδιάστηκε με σκοπό να ενημερώνει κατά το άνοιγμα της βάσης δεδομένων, το σχετικό πεδίο για την ύπαρξη εικόνας στη συγκεκριμένη εγγραφή. Για να λειτουργήσει, εκτελείται ο παρακάτω κώδικας SQL:

```
1 UPDATE [Agia_Grafi NEW] SET [Agia_Grafi NEW].[CHECK IMAGE] = Yes
2 WHERE ((([Agia_Grafi NEW].[ΕΙΚΟΝΑ] Is Not Null));
```

Εικόνα 106: Κώδικας SQL, Ερώτημα CHECK IMAGE-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

3.3.2 Ερώτημα: ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ 2 ΥΠΑΡΧΟΥΣΕΣ

Η ιστοσελίδα από την οποία αντλήθηκε το κείμενο παρουσιάζει όπως έχουμε αναφέρει, ορισμένες εσφαλμένες καταχωρήσεις εκ παραδρομής, οι οποίες έπρεπε να διορθώνονται κατά τον έλεγχο της ακρίβειας των δεδομένων. Όπως φαίνεται στην παρακάτω εικόνα 107, η ερμηνεία του εδαφίου Λουκ. 23,50, βρίσκεται στην ίδια παράγραφο με το πρωτότυπο κείμενο του 23,50:

Λουκ. 23,49
Λουκ. 23,49
Λουκ. 23,50
Λουκ. 23,51
Λουκ. 23,51

είσπληκσαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ ἀπὸ μακρόθεν, καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὁρῶσαι ταῦτα.
Οἱ δὲ οἱ γνωστοὶ τοῦ Κυρίου ἐστέκοντο ἀπὸ μακρὰν, ὅπως ἐπίσης καὶ αἱ γυναῖκες, πού τον εἶχαν ἀκολουθήσει ἀπὸ τὴν Γαλιλαίαν, καὶ ἐβλεπαν ὅλα τα περιστάτικα τῆς σταυρώσεως.
Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσήφ, βουλευτὴς ὑπάρχων καὶ ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος - Λουκ. 23,50 Καὶ ἰδοὺ, ἐμφανίζεται ἕνας ἄνθρωπος πού ἐλέγετο Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος ἦτο βουλευτὴς, μέλος
δηλαδὴ τοῦ συνεδρίου, ἄνθρωπος ἀγαθὸς καὶ δίκαιος.
οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν - ἀπὸ Ἀρριμαθαίας πόλεως τῶν Ἰουδαίων, ὃς προσεδέχετο καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ,
Αὐτὸς δὲν εἶχε συγκατατεθεῖ εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ συνεδρίου καὶ εἰς τὴν ἄλλην ἐνέργειαν τῶν συνέδρων δια τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς κατήγετο ἀπὸ τὴν Ἀρριμαθαίαν, πόλιν τῶν Ἰουδαίων,

Εικόνα 107: Παράδειγμα προβλήματος άντλησης δεδομένων από την ιστοσελίδα, <http://www.imgap.gr/file1/AG-Pateres/AG%20KeimenoMetafrasi/KD/03.%20Louk.htm>.

Η διαδικασία επιδιόρθωσης της εγγραφής, παρουσιάζει ιδιαίτερη δυσκολία, καθώς ο πίνακας ενότητας (3.2.1), είχε ήδη δομηθεί με βάση έναν συνεχόμενο αύξοντα αριθμό για κάθε εγγραφή. Αυτό σήμαινε, ότι σε περιπτώσεις όπου εντοπιζόταν μια

λανθασμένη καταχώρηση όπως η παραπάνω, είναι αναγκαίο να αναπροσαρμοστεί η σειρά των εγγραφών. Αυτή η προσέγγιση περιέπλεκε την επεξεργασία του πίνακα, απαιτώντας τη χρήση εξειδικευμένου ερωτήματος για την ορθή ένταξη των διορθωμένων εγγραφών στον Πίνακα ενότητας (3.2.1). Το ερώτημα ενημέρωσης ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ 2 ΥΠΑΡΧΟΥΣΕΣ σχεδιάστηκε, για την επίλυση του εν λόγω προβλήματος, προκειμένου να εισαχθεί το εδάφιο που λείπει στην σωστή του θέση ανάμεσα σε άλλα δύο υπάρχοντα του Πίνακα ενότητας (3.2.1). Το εν λόγω ερώτημα εκτελείται με τον παρακάτω κώδικα SQL:

```
1 SELECT [Agia_Grafi NEW].[Α/Α], [Agia_Grafi NEW].ΕΔΑΦΙΟ, [Agia_Grafi NEW].[ΑΡ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ], [Agia_Grafi NEW].[ΑΡ ΣΤΙΧΟΥ]
2 FROM [Agia_Grafi NEW]
3 WHERE ((([Agia_Grafi NEW].[Α/Α]) Between 32380 And 36558))
4 ORDER BY [Agia_Grafi NEW].[Α/Α];
```

Εικόνα 108: Κώδικας SQL, Ερώτημα ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ 2 ΥΠΑΡΧΟΥΣΕΣ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

3.3.3 Ερώτημα: ΑΝΟΙΓΜΑ ΒΙΒΛΙΟΥ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

Το ερώτημα επιλογής, ΑΝΟΙΓΜΑ ΒΙΒΛΙΟΥ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ σχεδιάστηκε για να παρέχει τη δυνατότητα επιλογής και ανοίγματος ενός συγκεκριμένου βιβλίου από τον κανόνα της Αγίας Γραφής. Η λειτουργικότητα του ερωτήματος εξασφαλίζεται μέσω της εκτέλεσης του παρακάτω κώδικα SQL, ο οποίος παρουσιάζεται στην εικόνα 109:

```
1 SELECT [Agia_Grafi NEW].[Α/Α], [Agia_Grafi NEW].ΕΔΑΦΙΟ, [Agia_Grafi NEW].ΚΕΙΜΕΝΟ, [Agia_Grafi NEW].[ΑΡΧ ΚΕΙΜΕΝΟ ΠΟΛΥΤΟΝΙΚΟ], [Agia_Grafi NEW].ΕΡΜΗΝΕΙΑ,
2 [Agia_Grafi NEW].ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ, [Agia_Grafi NEW].ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ, [Agia_Grafi NEW].[ΠΑΤΕΡΕΣ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΓΓΡ], [Agia_Grafi NEW].[ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ
3 ΘΕΜΑΤΟΣ], [Agia_Grafi NEW].ΟΜΙΛΙΕΣ, [Agia_Grafi NEW].ΒΙΒΛΙΟ, [Agia_Grafi NEW].[ΠΕΡΕΤΑΙΡΩ ΕΡΕΥΝΑ], [Agia_Grafi NEW].[ΑΡ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ], [Agia_Grafi
4 NEW].[ΑΡ ΣΤΙΧΟΥ], [Agia_Grafi NEW].ΤΙΤΛΟΣ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ, [Agia_Grafi NEW].ΔΙΑΘΗΚΗ
FROM [Agia_Grafi NEW]
WHERE ((([Agia_Grafi NEW].ΕΔΑΦΙΟ) Like "*" & [Βιβλίο] & "*"))
ORDER BY [Agia_Grafi NEW].[Α/Α];
```

Εικόνα 109: Κώδικας SQL, Ερώτημα ΑΝΟΙΓΜΑ ΒΙΒΛΙΟΥ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

Η σχεδίαση αυτού του ερωτήματος διευκολύνει τη στοχευμένη αναζήτηση και την άμεση πρόσβαση στο περιεχόμενο ενός επιλεγμένου βιβλίου, συμβάλλοντας στη βελτιστοποίηση της διαδικασίας ανάλυσης και μελέτης του βιβλικού κειμένου.

3.3.4 Ερώτημα: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Το ερώτημα ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ, σχεδιάστηκε για να παρέχει τη δυνατότητα στον χρήστη να καταχωρεί συγγραφικά έργα, με σκοπό την περαιτέρω αξιοποίησή τους ως παραπομπές στα ερμηνευτικά κείμενα και τους σχολιασμούς των εδαφίων. Ειδικότερα, ο αύξων αριθμός και η σελίδα του καταχωρημένου έργου μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αναφορές, διευκολύνοντας την τεκμηρίωση και την οργάνωση των δεδομένων. Το ερώτημα αντλεί τα δεδομένα του από τον Πίνακα Πηγές-

Βοηθήματα Main, ο οποίος περιγράφεται στην ενότητα (3.2.5). Η λειτουργικότητά του διασφαλίζεται μέσω της εκτέλεσης του παρακάτω κώδικα SQL, όπως απεικονίζεται στην εικόνα 110:

```
1 SELECT [ΠΗΓΕΣ-ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ MAIN].[Α/Α], [ΠΗΓΕΣ-ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ MAIN].ΒΙΒΛΙΟ, [ΠΗΓΕΣ-ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ MAIN].ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ, [ΠΗΓΕΣ-ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ MAIN].ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
2 FROM [ΠΗΓΕΣ-ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ MAIN];
```

Εικόνα 110: Κώδικας SQL, Ερώτημα BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

3.3.5 Ερώτημα: ΕΔΑΦΙΑ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ

Το ερώτημα ΕΔΑΦΙΑ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ, σχεδιάστηκε με σκοπό την ανάκληση των εδαφίων που έχουν καταχωρηθεί στον πίνακα της ενότητας (3.2.1) και έχουν επισημανθεί ως εδάφια που χρήζουν περαιτέρω μελέτης και έρευνας. Αυτή η λειτουργία είναι απαραίτητη για περιπτώσεις όπου παραμένουν υφιστάμενες απορίες ή ανοιχτά ερμηνευτικά ζητήματα, διασφαλίζοντας τη συνεχή και εστιασμένη επεξεργασία των σχετικών χωρίων. Η λειτουργικότητα του ερωτήματος διασφαλίζεται μέσω της εκτέλεσης του παρακάτω κώδικα SQL, όπως αυτός παρουσιάζεται στην εικόνα 111:

```
1 SELECT [Agia_Grafi NEW].[Α/Α], [Agia_Grafi NEW].ΕΔΑΦΙΟ, [Agia_Grafi NEW].ΚΕΙΜΕΝΟ, [Agia_Grafi NEW].ΕΡΜΗΝΕΙΑ, [Agia_Grafi NEW].ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ, [Agia_Grafi
NEW].ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ, [Agia_Grafi NEW].[ΠΑΤΕΡΕΣ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΣ] AS Εκφ1, [Agia_Grafi NEW].[ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΘΕΜΑΤΟΣ], [Agia_Grafi NEW].[ΠΕΡΕΤΑΙΡΩ ΕΡΕΥΝΑ],
[Agia_Grafi NEW].ΟΜΙΛΙΕΣ
2 FROM [Agia_Grafi NEW]
3 WHERE ((([Agia_Grafi NEW].[ΠΕΡΕΤΑΙΡΩ ΕΡΕΥΝΑ])=Yes);
```

Εικόνα 111: Κώδικας SQL, Ερώτημα ΕΔΑΦΙΑ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

3.3.6 Ερώτημα: ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ

Το ερώτημα ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ, σχεδιάστηκε για να επιτρέπει στον χρήστη της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ, να επιλέξει οποιαδήποτε περικοπή εδαφίων της Αγίας Γραφής. Μέσω αυτής της δυνατότητας, ο χρήστης μπορεί είτε να καταχωρήσει νέα δεδομένα είτε να μελετήσει τις ήδη καταχωρημένες πληροφορίες που σχετίζονται με τη συγκεκριμένη περικοπή. Το ερώτημα αντλεί δεδομένα από τους πίνακες των ενοτήτων (3.2.1), (3.2.2), (3.2.3), (3.2.4), διασφαλίζοντας την πρόσβαση σε όλες τις απαραίτητες πληροφορίες. Η λειτουργικότητα του ερωτήματος, εξασφαλίζεται μέσω της εκτέλεσης κώδικα SQL, ο οποίος παρουσιάζεται στην παρακάτω εικόνα 112:

```

1 SELECT [Agia_Grafi NEW].[Α/Α], [Agia_Grafi NEW].ΕΔΑΦΙΟ, [Agia_Grafi NEW].[ΑΡΧΗ ΚΕΙΜΕΝΟ ΠΟΛΥΤΟΝΙΚΟ], [Agia_Grafi NEW].ΕΡΜΗΝΕΙΑ, [Agia_Grafi NEW].[ΑΡΧΗ ΚΕΙΜΕΝΟ ΠΟΛΥΤΟΝΙΚΟ], [Agia_Grafi NEW].ΚΕΙΜΕΝΟ, [Agia_Grafi NEW].ΕΡΜΗΝΕΙΑ, [Agia_Grafi NEW].ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ, [Agia_Grafi NEW].ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ, [Agia_Grafi NEW].[ΠΑΤΕΡΕΣ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ] AS Εκφ1, [Agia_Grafi NEW].[ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΘΕΜΑΤΟΣ], [Agia_Grafi NEW].[ΑΡ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ], [Agia_Grafi NEW].[ΑΡ ΣΤΙΧΟΥ], [Agia_Grafi NEW].[ΤΙΤΛΟΣ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ], [ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ -ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ].ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ, [ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ -ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ].ΕΡΜΗΝΕΙΑ, [ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΚΑΙ ΜΗΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ 20ος-21ος αι].ΟΝΟΜΑ, [ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΚΑΙ ΜΗΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ 20ος-21ος αι].ΚΕΙΜΕΝΟ, [ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΕΣ].ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ, [ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΕΣ].ΕΡΜΗΝΕΙΑ, [Agia_Grafi NEW].ΟΜΙΛΙΕΣ
2 FROM ((([Agia_Grafi NEW] LEFT JOIN [ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ -ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ] ON [Agia_Grafi NEW].[Α/Α] = [ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ -ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ].[Α/Α]) LEFT JOIN [ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΚΑΙ ΜΗΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ 20ος-21ος αι] ON [Agia_Grafi NEW].[Α/Α] = [ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΚΑΙ ΜΗΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ 20ος-21ος αι].[Α/Α]) LEFT JOIN [ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΕΣ] ON [Agia_Grafi NEW].[Α/Α] = [ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΕΣ].[Α/Α])
3 WHERE (((([Agia_Grafi NEW].ΕΔΑΦΙΟ) Like "*" & [ΑΝΟΙΓΜΑ ΒΙΒΛΙΟΥ] & "*" ) AND ((([Agia_Grafi NEW].[ΑΡ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ]=[ΑΡΧΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ]) AND ((([Agia_Grafi NEW].[ΑΡ ΣΤΙΧΟΥ])>=[ΑΡΧΗ ΣΤΙΧΟΣ]) AND ((([ΑΡΧΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ]<[ΤΕΛΟΣ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ]) OR ((([Agia_Grafi NEW].ΕΔΑΦΙΟ) Like "*" & [ΑΝΟΙΓΜΑ ΒΙΒΛΙΟΥ] & "*" ) AND ((([Agia_Grafi NEW].[ΑΡ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ]>[ΑΡΧΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ] And ([Agia_Grafi NEW].[ΑΡ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ]<[ΤΕΛΟΣ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ]) OR ((([Agia_Grafi NEW].ΕΔΑΦΙΟ) Like "*" & [ΑΝΟΙΓΜΑ ΒΙΒΛΙΟΥ] & "*" ) AND ((([Agia_Grafi NEW].[ΑΡ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ]=[ΑΡΧΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ] And ([Agia_Grafi NEW].[ΑΡ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ]=[ΤΕΛΟΣ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ]) AND ((([Agia_Grafi NEW].[ΑΡ ΣΤΙΧΟΥ])>=[ΑΡΧΗ ΣΤΙΧΟΣ] And ([Agia_Grafi NEW].[ΑΡ ΣΤΙΧΟΥ]<=[ΤΕΛΟΣ ΣΤΙΧΟΣ])));

```

Εικόνα 112:Κώδικας SQL, Ερώτημα ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

3.3.7 Ερώτημα: ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

Το ερώτημα επιλογής ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ, σχεδιάστηκε για να παρέχει στον χρήστη της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ, τη δυνατότητα να ανακαλεί τα εδάφια των βιβλίων που ανήκουν στον κανόνα της Καινής Διαθήκης. Μέσω του ερωτήματος, ο χρήστης μπορεί να μελετήσει ή να επεξεργαστεί τα δεδομένα που αφορούν αυτά τα εδάφια, αξιοποιώντας το περιεχόμενο του πίνακα που περιγράφεται στην ενότητα (3.2.1). Η λειτουργικότητα του ερωτήματος διασφαλίζεται μέσω της εκτέλεσης κώδικα SQL, ο οποίος παρουσιάζεται στην παρακάτω εικόνα 113:

```

1 SELECT [Agia_Grafi NEW].[Α/Α], [Agia_Grafi NEW].ΕΔΑΦΙΟ, [Agia_Grafi NEW].[ΑΡΧΗ ΚΕΙΜΕΝΟ ΠΟΛΥΤΟΝΙΚΟ], [Agia_Grafi NEW].ΚΕΙΜΕΝΟ, [Agia_Grafi NEW].ΕΡΜΗΝΕΙΑ, [Agia_Grafi NEW].[NESTLE-ALLAND], [Agia_Grafi NEW].ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ, [Agia_Grafi NEW].ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ, [Agia_Grafi NEW].[ΠΑΤΕΡΕΣ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ] AS Εκφ1, [Agia_Grafi NEW].[ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΘΕΜΑΤΟΣ], [Agia_Grafi NEW].ΟΜΙΛΙΕΣ, [Agia_Grafi NEW].ΒΙΒΛΙΟ AS Εκφ2, [Agia_Grafi NEW].[ΠΕΡΕΤΑΙΡΩ ΕΡΕΥΝΑ], [Agia_Grafi NEW].[ΑΡ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ], [Agia_Grafi NEW].[ΑΡ ΣΤΙΧΟΥ], [Agia_Grafi NEW].[ΤΙΤΛΟΣ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ], [Agia_Grafi NEW].ΔΙΑΘΗΚΗ, [Agia_Grafi NEW].ΕΙΚΟΝΑ
2 FROM [Agia_Grafi NEW]
3 WHERE ((([Agia_Grafi NEW].ΔΙΑΘΗΚΗ) Like "ΚΑΙΝΗ*"))
4 ORDER BY [Agia_Grafi NEW].[Α/Α];

```

Εικόνα 113:Κώδικας SQL, Ερώτημα ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ..

3.3.8 Ερώτημα: ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

Το ερώτημα επιλογής ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ, σχεδιάστηκε για να παρέχει στον χρήστη της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ τη δυνατότητα, να ανακαλεί τα εδάφια που ανήκουν στον κανόνα της Παλαιάς Διαθήκης. Μέσω του ερωτήματος, ο χρήστης μπορεί να μελετήσει ή να επεξεργαστεί τα δεδομένα που αφορούν αυτά τα εδάφια, αξιοποιώντας το περιεχόμενο του πίνακα που περιγράφεται στην ενότητα (3.2.1). Η λειτουργικότητα του ερωτήματος διασφαλίζεται μέσω της εκτέλεσης κώδικα SQL, ο οποίος παρουσιάζεται στην παρακάτω εικόνα 114:

```

1 SELECT [Agia_Grafi NEW].[Α/Α], [Agia_Grafi NEW].ΕΔΑΦΙΟ, [Agia_Grafi NEW].[ΑΡΧ ΚΕΙΜΕΝΟ ΠΟΛΥΤΟΝΙΚΟ], [Agia_Grafi NEW].ΚΕΙΜΕΝΟ, [Agia_Grafi NEW].ΕΡΜΗΝΕΙΑ
[Agia_Grafi NEW].[NESTLE-ALLAND], [Agia_Grafi NEW].ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ, [Agia_Grafi NEW].ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ, [Agia_Grafi NEW].[ΠΑΤΕΡΕΣ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΓΓΡ] AS Εκφ1,
[Agia_Grafi NEW].[ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΘΕΜΑΤΟΣ], [Agia_Grafi NEW].ΟΜΙΛΙΕΣ, [Agia_Grafi NEW].ΒΙΒΛΙΟ AS Εκφ2, [Agia_Grafi NEW].[ΠΕΡΕΤΑΙΡΩ ΕΡΕΥΝΑ], [Agia_Grafi NEW].
[ΑΡ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ], [Agia_Grafi NEW].[ΑΡ ΣΤΙΧΟΥ], [Agia_Grafi NEW].[ΤΙΤΛΟΣ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ], [Agia_Grafi NEW].ΔΙΑΘΗΚΗ, [Agia_Grafi NEW].ΕΙΚΟΝΑ, [Agia_Grafi NEW].
[CHECK IMAGE]
2 FROM [Agia_Grafi NEW]
3 WHERE ((([Agia_Grafi NEW].ΔΙΑΘΗΚΗ) Like "ΠΑΛΑΙΑ*"));

```

Εικόνα 114: Κώδικας SQL, Ερώτημα ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ -Β.Δ. ΛΟΓΟΣ

3.3.9 Ερώτημα: ΘΕΜΑ

Το ερώτημα επιλογής ΘΕΜΑ, σχεδιάστηκε με σκοπό την ανάκληση, από τον πίνακα της ενότητας (3.2.1), όλων των εδαφίων στα οποία, κατά τη διάρκεια της μελέτης ή της έρευνας, έχει καταχωρηθεί η ονομασία μιας συγκεκριμένης κατηγορίας θέματος. Παραδείγματα τέτοιων κατηγοριών μπορεί να είναι: Κοσμολογία, Ανθρωπολογία, Ανάσταση, Αρχαιολογία, Ιστορικότητα, κ.ά. Η λειτουργικότητα του ερωτήματος διασφαλίζεται μέσω της εκτέλεσης κώδικα SQL, ο οποίος παρουσιάζεται στην παρακάτω εικόνα 115:

```

1 SELECT [Agia_Grafi NEW].[Α/Α], [Agia_Grafi NEW].ΕΔΑΦΙΟ, [Agia_Grafi NEW].ΚΕΙΜΕΝΟ, [Agia_Grafi NEW].[ΑΡΧ ΚΕΙΜΕΝΟ ΠΟΛΥΤΟΝΙΚΟ], [Agia_Grafi NEW].ΕΡΜΗΝΕΙΑ
[Agia_Grafi NEW].ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ, [Agia_Grafi NEW].ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ, [Agia_Grafi NEW].[ΠΑΤΕΡΕΣ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΓΓΡ] AS Εκφ1, [Agia_Grafi NEW].[ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ
ΘΕΜΑΤΟΣ], [Agia_Grafi NEW].[ΤΙΤΛΟΣ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ]
2 FROM [Agia_Grafi NEW]
3 WHERE ((([Agia_Grafi NEW].[ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΘΕΜΑΤΟΣ]) Like "*" & [ΘΕΜΑ] & "*"))
4 ORDER BY [Agia_Grafi NEW].[Α/Α];

```

Εικόνα 115: Κώδικας SQL, Ερώτημα ΘΕΜΑ.

Το ερώτημα αυτό αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για την εστιασμένη ανάλυση θεμάτων, επιτρέποντας την εύκολη και γρήγορη ομαδοποίηση των σχετικών εδαφίων βάσει της θεματικής τους κατηγορίας.

3.3.10 Ερώτημα: ΘΕΜΑ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ

Το ερώτημα επιλογής ΘΕΜΑ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ, σχεδιάστηκε για να παρέχει στον χρήστη της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ, τη δυνατότητα να ανακαλεί μια περικοπή εδαφίων της Αγίας Γραφής, η οποία έχει ήδη καταχωρηθεί κατά τη διάρκεια της μελέτης ή της έρευνας. Η καταχώρηση πραγματοποιείται στο αντίστοιχο πεδίο των εγγραφών του πίνακα που περιγράφεται στην ενότητα (3.2.1), όπου κάθε εδάφιο της περικοπής συνδέεται με έναν συγκεκριμένο τίτλο θέματος. Η λειτουργικότητα του ερωτήματος διασφαλίζεται μέσω της εκτέλεσης κώδικα SQL, ο οποίος παρουσιάζεται στην παρακάτω εικόνα 116:

```

1 SELECT [Agia_Grafi NEW].ΕΔΑΦΙΟ, [Agia_Grafi NEW].[ΑΡΧ ΚΕΙΜΕΝΟ ΠΟΛΥΤΟΝΙΚΟ], [Agia_Grafi NEW].ΚΕΙΜΕΝΟ, [Agia_Grafi NEW].ΕΡΜΗΝΕΙΑ, [Agia_Grafi NEW].
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ, [Agia_Grafi NEW].[ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΘΕΜΑΤΟΣ], [Agia_Grafi NEW].[ΤΙΤΛΟΣ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ]
2 FROM [Agia_Grafi NEW]
3 WHERE ((([Agia_Grafi NEW].[ΤΙΤΛΟΣ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ]) Like "*" & [ΠΕΡΙΚΟΠΗ] & "*"));

```

Εικόνα 116: Κώδικας SQL, Ερώτημα ΘΕΜΑ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ.

3.4. Φόρμες (Forms) της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ

Η σχεδίαση των φορμών βασίζεται σε αρχές εργονομίας και φιλικότητας προς τον χρήστη, προσφέροντας λειτουργικότητα και εργαλεία για εύκολη και αποτελεσματική πλοήγηση. Είναι οργανωμένες έτσι ώστε να καλύπτουν όλες τις κατηγορίες δεδομένων της βάσης, υποστηρίζοντας μια πολυδιάστατη προσέγγιση στην έρευνα.

Στην ενότητα που ακολουθεί, παρουσιάζονται αναλυτικά οι φόρμες της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ και περιγράφεται η λειτουργικότητα καθεμιάς, καταδεικνύοντας τον ρόλο τους στη συνολική αρχιτεκτονική του προγράμματος.

Εικόνα 117: Φόρμες Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

3.4.1 Φόρμα: ΚΥΡΙΑ ΦΟΡΜΑ – MASTER

Η φόρμα ΚΥΡΙΑ ΦΟΡΜΑ – MASTER, σχεδιάστηκε ως ο κεντρικός κόμβος πλοήγησης του συστήματος ΛΟΓΟΣ, προσφέροντας μια οργανωμένη και φιλική διεπαφή. Με αυτόν τον τρόπο, ο χρήστης αποκτά άμεση πρόσβαση σε όλες τις επιμέρους λειτουργίες και φόρμες.

Η λειτουργικότητά της υλοποιείται μέσω ενός συνόλου κουμπιών/χειριστηρίων, που διευκολύνουν την πλοήγηση στις διάφορες ενότητες, καθιστώντας τη διαδικασία γρήγορη και αποδοτική.

Εικόνα 118: Η φόρμα ΚΥΡΙΑ ΦΟΡΜΑ – MASTER-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

3.4.2 Φόρμα: ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ1

Η φόρμα ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ1, σχεδιάστηκε για να παρέχει συνολική προβολή των δεδομένων που περιλαμβάνονται στους πίνακες των ενοτήτων (3.2.1), (3.2.2), (3.2.3) και (3.2.4). Αποτελεί έναν από τους βασικούς μηχανισμούς της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ, καθώς επιτρέπει τη μελέτη, την αναζήτηση και την επεξεργασία δεδομένων που σχετίζονται με τη Βίβλο, τους Πατέρες της Εκκλησίας, τους σύγχρονους Πατέρες και Μητέρες της Εκκλησίας του 20ού και 21ου αι., καθώς και τους σύγχρονους ερμηνευτές.

Η φόρμα ενεργοποιείται μέσω του κουμπιού ΜΕΛΕΤΗ ΑΝΑ ΕΔΑΦΙΟ-Α.Γ., το οποίο βρίσκεται στη φόρμα ενότητας (3.4.1). Περιλαμβάνει τις τρεις παρακάτω υποφόρμες:

- α. Πατέρες της Εκκλησίας - Εκκλησιαστικοί Συγγραφείς
- β. Σύγχρονοι Πατέρες και Μητέρες της Εκκλησίας 20ός - 21ος αι.
- γ. Σύγχρονοι Ερμηνευτές

Οι παραπάνω υποφόρμες, επιτρέπουν την καταγραφή, επεξεργασία και ανάκληση ερμηνευτικών δεδομένων, παρέχοντας έναν ενοποιημένο και ολοκληρωμένο χώρο μελέτης και διαχείρισης.

Επιπλέον, στη φόρμα έχουν σχεδιαστεί και λειτουργούν τα παρακάτω κουμπιά/χειριστήρια:

- Θέμα: Εκτελεί το ερώτημα της ενότητας (3.3.9), ανακαλώντας όλα τα εδάφια που ανήκουν σε μία συγκεκριμένη κατηγορία θέματος.
- ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ: Εκτελεί το ερώτημα της ενότητας (3.3.6), δίνοντας στον χρήστη τη δυνατότητα να επιλέξει και να μελετήσει μια συγκεκριμένη περικοπή εδαφίων.
- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ: Εκτελεί το ερώτημα της ενότητας (3.3.4), παρέχοντας τη δυνατότητα διαχείρισης και καταχώρησης βιβλιογραφικών δεδομένων, τα οποία στη συνέχεια χρησιμοποιούνται ως παραπομπές στα ερμηνευτικά και ερευνητικά κείμενα.
- Check box ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ ΕΔΑΦΙΟΥ: Η ενεργοποίησή του ενημερώνει το ερώτημα της ενότητας (3.3.5), επιτρέποντας στον χρήστη να επισημάνει εδάφια που χρήζουν περαιτέρω μελέτης ή έρευνας. Η δυνατότητα

αυτή βοηθά στη διαχείριση αποριών ή θεμάτων που απαιτούν περισσότερη ανάλυση, διευκολύνοντας την οργάνωση της ερευνητικής διαδικασίας.

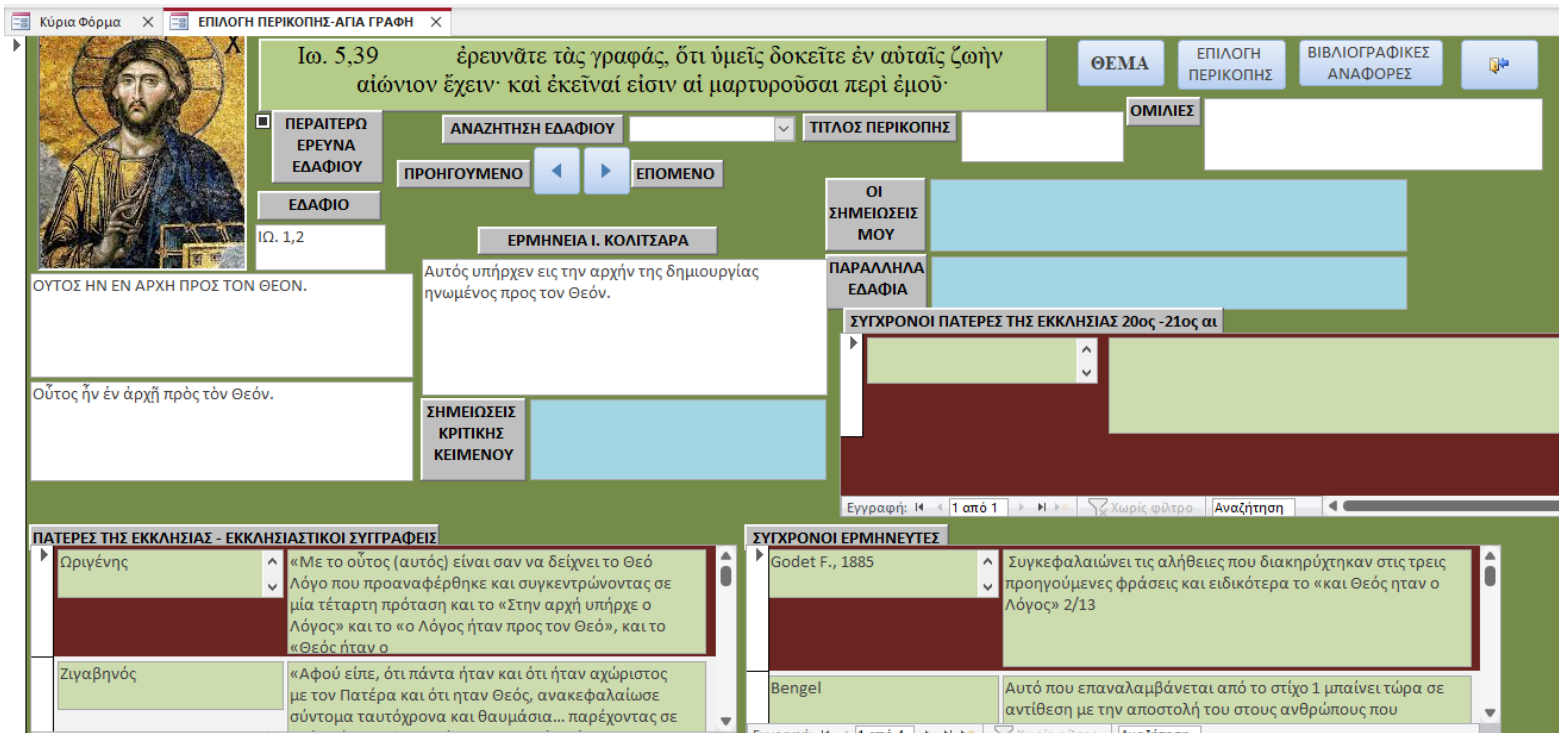
Εικόνα 119: Φόρμα ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ1-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

3.4.3 Φόρμα: ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ – ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

Η φόρμα ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ – ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ, βασίζεται στη σχεδίαση της φόρμας της ενότητας (3.4.2) και εξειδικεύεται στην παρουσίαση των δεδομένων του ερωτήματος της ενότητας (3.3.6), προβάλλοντας αποκλειστικά τα επιλεγμένα εδάφια της περικοπής. Η πρόσβαση στη φόρμα γίνεται μέσω του αντίστοιχου κουμπιού/χειριστηρίου που βρίσκεται στην κύρια φόρμα ενότητας (3.4.1). Κατά την εκτέλεση της λειτουργίας, εμφανίζεται διαδοχικά ένα πλαίσιο διαλόγου, το οποίο καθοδηγεί τον χρήστη να εισάγει τα απαραίτητα στοιχεία για τον ορισμό της περικοπής που επιθυμεί να ανακαλέσει. Συγκεκριμένα, ζητούνται:

- Το βιβλίο της Αγίας Γραφής από το οποίο θα αντληθεί η περικοπή.
- Ο αριθμός κεφαλαίου από το οποίο ξεκινά η περικοπή.
- Ο αριθμός εδαφίου από το οποίο ξεκινά η περικοπή.
- Ο αριθμός κεφαλαίου στον οποίο ολοκληρώνεται η περικοπή.
- Ο αριθμός εδαφίου στον οποίο ολοκληρώνεται η περικοπή.

Η εν λόγω διαδραστική διαδικασία καθιστά τη φόρμα ιδιαίτερα λειτουργική, επιτρέποντας στον χρήστη να εξάγει, να μελετήσει και να επεξεργαστεί, συγκεκριμένα αποσπάσματα της Αγίας Γραφής.

Εικόνα 120: Φόρμα ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ-ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

3.4.4 Φόρμα: ΘΕΜΑ

Η φόρμα ΘΕΜΑ σχεδιάστηκε για να ανακαλεί και να παρουσιάζει τα δεδομένα του ερωτήματος της ενότητας (3.3.9), συγκεντρώνοντας όλα τα εδάφια της Αγίας Γραφής που έχουν επισημανθεί με συγκεκριμένο θέμα. Η φόρμα αυτή επιτρέπει στον χρήστη να εντοπίζει, να μελετά και να επεξεργάζεται ομαδοποιημένα τα εδάφια που ανήκουν στην ίδια θεματική κατηγορία, διευκολύνοντας την ανάλυση και τη σύνδεση των σχετικών χωρίων.

ΕΔΑΦΙΟ	ΑΡΧ ΚΕΙΜΕΝΟ ΠΟΛΥΤΟΝΙΚΟ	ΕΡΜΗΝΕΙΑ	ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ	ΠΑΤΕΡΕΣ - ΕΚΚΛ
ΓΕΝ. 1,1	Εν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.	Γεν. 1,1 Κατ' ἀρχάς ὁ ἀπειροτελεῖος Θεὸς ἐδημιούργησεν ἐκ τοῦ μηδενὸς τὸ σύμπαν, τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.	Δημιουργία χωροχρόνου ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.		Γράφει ὁ Γεννάδιος ἀρχὴ ἐποίησεν ὁ Θεὸς καὶ τὴν γῆν (Γεν 1,1) ποὺ ἰσχυρίζονται ὅτι Θεὸς νὰ δημιουργή ἐπρεπε νὰ τὸ ἔχη καὶ ὀχι ἀργότερα. Εἶν ἐπιχείρημα αὐτό, εἰ
ΓΕΝ. 1,2	Ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπέφερετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος.	Γεν. 1,2 Ἡ γῆ ἦτο ἀόρατος, ἀδιαμόρφωτος καὶ ἀπρόσφορος δια τὸν ζωϊκὸν καὶ φυτικὸν κόσμον· σκοτάδι δὲ ἠπλώνετο ἐπάνω ἀπὸ τὰ ὕδατα ποὺ τὴν ἐσκέπαζον, τὸ δὲ ζωοποιὸν Πανάγιον Πνεῦμα ἐφέρετο ἐπάνω ἀπὸ τὰ ὕδατα καὶ περιέβαλλεν αὐτήν.	Ἡ ἐλληνικὴ λέξη ἀκατασκεύαστος σημαίνει ἀνεξόπλιστος Στὴν ἐποχὴ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο΄.Βιβλ.1673/42		

Εικόνα 121: Φόρμα ΘΕΜΑ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

3.4.5 Φόρμα: ΚΑΝΟΝΑΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Η φόρμα ΚΑΝΟΝΑΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ, βασίζεται στη σχεδίαση της φόρμας της ενότητας (3.4.2), με ορισμένες μικρές τροποποιήσεις και έχει ως σκοπό την παρουσίαση των δεδομένων του ερωτήματος ενότητας (3.3.7), ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ.

Μέσω αυτής της φόρμας, ο χρήστης μπορεί να ανακαλέσει και να μελετήσει τα εδάφια του κανόνα της Καινής Διαθήκης, μέσω δομημένης και λειτουργικής προβολής των σχετικών πληροφοριών.

Εικόνα 122: Φόρμα ΚΑΝΟΝΑΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

3.4.6 Φόρμα: ΚΑΝΟΝΑΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Η φόρμα ΚΑΝΟΝΑΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ βασίζεται στη σχεδίαση της φόρμας που περιγράφεται στην ενότητα (3.4.2), με ορισμένες μικρές τροποποιήσεις, και έχει ως σκοπό την παρουσίαση των δεδομένων του ερωτήματος ενότητας (3.3.8) ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ. Μέσω αυτής της φόρμας, ο χρήστης μπορεί να ανακαλέσει, να μελετήσει και να επεξεργαστεί τα εδάφια που ανήκουν στον κανόνα της Παλαιάς Διαθήκης, προσφέροντας μια δομημένη και λειτουργική προβολή των σχετικών πληροφοριών.

Εικόνα 123: Φόρμα ΚΑΝΟΝΑΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

3.4.7 Φόρμα: ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ – ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Η φόρμα ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ – ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ, σχεδιάστηκε για να παρουσιάζει τα δεδομένα του πίνακα της ενότητας (3.2.2). Παράλληλα, έχει διαμορφωθεί έτσι ώστε να λειτουργεί ως υποφόρμα μέσα στη φόρμα της ενότητας (3.4.2), διευκολύνοντας την απεικόνιση και την επεξεργασία των σχετικών πληροφοριών με οργανωμένο τρόπο.

Μέγας Βασίλειος	Η διάνοια δεν μπορεί να φτάσει στο «ἦν (=ήταν,υπήρχε)», και η φαντασία να ξεπεράσει την «αρχή». Διότι όσο και αν ανεβείς με τη διάνοια προς τα πάνω δεν θα καταλήξεις στο «ἦν». Και όσο και αν τεντωθείς νια να δεις του Υιου την αιώνια ύπαρξη.
Γρηγόριος Ναζιανζηνός	«Λέγεται Λόγος, διότι η σχέση του με τον Πατέρα είναι όποια είναι και η σχέση του λόγου με το νου» όχι μόνο διότι η γέννησή του είναι χωρίς πάθος, αλλά και διότι είναι πολύ ενωμένος και διότι είναι η εξαγγελία του Πατέρα... και ο Υιός είναι σύντομη και εύκολη
Γρηγόριος Νύσσης	«Και ο Υιός ονομάστηκε Λόγος, για να αποδειχτεί ότι είναι γεννητός και να μην θεωρηθεί κτιστός· διότι ο λόγος γεννιέται, αλλά δεν κτίζεται, αφού προφέρεται μεν από το στόμα και κινείται από την καρδιά».. «Για να μην νομίζουμε ότι υπήρξε ποτέ

Εικόνα 124: Φόρμα ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ-ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

3.4.8 Φόρμα: ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΕΣ

Η φόρμα ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΕΣ, σχεδιάστηκε για να παρουσιάζει τα δεδομένα του Πίνακα ενότητας (3.2.3). Παράλληλα, έχει διαμορφωθεί έτσι ώστε να λειτουργεί ως υποφόρμα μέσα στη φόρμα της ενότητας (3.4.2), διευκολύνοντας την απεικόνιση και την επεξεργασία των σχετικών πληροφοριών με οργανωμένο τρόπο.

Hoskyins Edwin G., London 1947	Εφόσον το ευαγγέλιο εκθέτει τη νέα δημιουργία, από την οποία προήλθαν «τέκνα Θεού» οι στίχοι με τους οποίους αρχίζει ο πρόλογός του απηχούν το ύφος, το λεξιλόγιο, την σύνταξη και τη γενική έννοια των πρώτων στίχων της Γένεσης και των χωρίων εκείνων των Παροιμιών και της
Δαμαλάς Ν., Αθήναι 1940	Ο Ιωάννης εδώ δεν δανείζεται τον όρο από τον Φίλωνα, ο οποίος αλληγορικά και θεοσοφικά ερμηνεύοντας την Π.Δ., χρησιμοποιεί τον όρο με έννοια τελείως διαφορετική. Θεωρώντας ο Φίλων, ότι είναι ανάρμοστο στο Θεό να δημιουργήσει τον κόσμο αγγίζοντας αυτόν την ύλη (περί
Κομνηνός Π	Πρώτη και κύρια αφορμή για χαρακτηρισμό του Ιησού Χριστού ως του προσωπικού Λόγου του Θεού παρέσχε η προσωπική εμπειρία των Αποστόλων, η από αυτούς, και μάλιστα από τον Ιωάννη, με όσα είδαν και άκουσαν από τον Ιησού, εμβάθυνση στον θείο Αυτό του χαρακτήρα και την
Π. Τρεμπέλας	Ο παρισινός κώδικας L και ο Γρηγόριος ο Νύσσης έχουν τη γραφή «ο Θεός». 2/7-12

Εικόνα 125: Φόρμα ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΕΣ-Β.Α. ΛΟΓΟΣ.

3.4.9 Φόρμα: ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ 20ός -21ος αι

Η φόρμα ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ 20ός -21ος αι. σχεδιάστηκε, για να παρουσιάζει τα δεδομένα του Πίνακα ενότητας (3.2.4). Παράλληλα, έχει διαμορφωθεί έτσι ώστε να λειτουργεί ως υποφόρμα μέσα στη φόρμα της ενότητας (3.4.2), διευκολύνοντας την απεικόνιση και την επεξεργασία των σχετικών πληροφοριών με οργανωμένο τρόπο.

Άγιος Παΐσιος ο αγιορείτης	ΑΠΟΣ ΠΑΪΣΙΟΣ Ο ΑΠΟΡΕΙΤΗΣ – Γέροντα, μας ρωτούν μητέρες πώς να κόψουν τα παιδιά τους από την τηλεόραση. – Να δώσουν στα παιδιά να καταλάβουν ότι με την τηλεόραση αποβλακώνονται, δεν μπορούν να σκέφτονται. Ας αφήσουμε
Άγιος Πορφύριος ο Καυσοκαλυβίτης	Ένα είναι βέβαιο. Ό Γερο-Δημάς μου μετέδωσε το χάρισμα τῆς εὐχῆς καὶ τό διορατικό, τὴν ὥρα πού ὁ ἴδιος προσευχόταν στο νάρθηκα τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Καθολικοῦ τῶν Καυσοκαλυβίων. Αυτό πού ἔπαθα, ποτέ δέν το εἶχα σκεφθεῖ,

Εικόνα 126: Φόρμα ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ 20ός-21ος αι-Β.Α. ΛΟΓΟΣ

3.4.10 Φόρμα: ΕΔΑΦΙΑ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΜΕΛΕΤΗ

Η φόρμα ΕΔΑΦΙΑ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΜΕΛΕΤΗ βασίζεται, στη σχεδίαση της φόρμας της ενότητας (3.4.2), με ορισμένες μικρές τροποποιήσεις, και έχει ως σκοπό την παρουσίαση των δεδομένων του ερωτήματος ενότητας (3.3.5). Μέσω αυτής της φόρμας, ο χρήστης μπορεί να εντοπίσει και να μελετήσει τα εδάφια που έχουν επισημανθεί για περαιτέρω ανάλυση ή διερεύνηση.

Εικόνα 127: ΦΟΡΜΑ ΕΔΑΦΙΑ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΜΕΛΕΤΗ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

3.4.11 Φόρμα: ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ

Η φόρμα ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ βασίζεται, στη σχεδίαση της φόρμας της ενότητας (3.4.2), με ορισμένες μικρές τροποποιήσεις, και έχει ως σκοπό την παρουσίαση των εγγραφών του ερωτήματος της ενότητας (3.3.7), παρέχοντας παράλληλα τη δυνατότητα καταχώρησης και προβολής εικόνων για κάθε εδάφιο. Η εν λόγω δυνατότητα δεν υποστηρίζεται για διαδικτυακή χρήση μέσω του MS SharePoint. Οι εικόνες μπορούν να υποστηρίζουν το εδάφιο της Καινής Διαθήκης, περιλαμβάνοντας:

- Αρχαιολογικά ευρήματα που σχετίζονται με το περιεχόμενο του εδαφίου.
- Χάρτες τοποθεσιών που αναφέρονται στην Καινή Διαθήκη.
- Εικόνες ή καλλιτεχνικές αναπαραστάσεις σκηνών.
- Αρχαία κείμενα ή χειρόγραφα που συνδέονται με το συγκεκριμένο εδάφιο.
- Τοπογραφικές αναπαραστάσεις ιστορικών τοποθεσιών.

στ. Καλλιτεχνικές αναπαραστάσεις (πίνακες, γλυπτά).

ζ. Ανακατασκευές ιστορικών χώρων.

η. Σύμβολα ή αντικείμενα της εποχής.

Η εν λόγω λειτουργία ενισχύει την εμπειρία του χρήστη, παρέχοντας μια πολυδιάστατη προσέγγιση στη μελέτη και την ανάλυση της Καινής Διαθήκης, συνδυάζοντας κείμενο και οπτικό υλικό. Πρόκειται για υλικό που ενισχύει την κατανόηση του ιστορικού και πολιτισμικού πλαισίου της Καινής Διαθήκης.

Ιω. 5,39 ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζῶην αἰώνιον ἔχειν· καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ·

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΘΕΜΑΤΟΣ

ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΕΔΑΦΙΟΥ

ΕΔΑΦΙΟ

ΜΑΤΘ. 22,21

ΛΕΓΟΥΣΙΝ ΑΥΤῷ· ΚΑΙΣΑΡΟΣ· ΤΟΤΕ ΛΕΕΙ ΑΥΤΟΙΣ· ΑΠΟΔΟΤΕ ΟΥΝ ΤΑ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΚΑΙΣΑΡΙ ΚΑΙ ΤΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ Τῷ ΘΕῷ.

λέγουσιν αὐτῷ· Καίσαρος· τότε λέει αὐτοῖς· ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ.

22,21 Ἀπήντησαν εἰς αὐτόν· “τοῦ Καίσαρος”. Τότε τοὺς λέγει· “δώστε, λοιπόν, πίσω στον Καίσαρα, αὐτὰ που ἀνήκουν στον Καίσαρα, καὶ στον Θεόν, αὐτὰ που ἀνήκουν στον Θεόν”

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ

ΟΜΙΛΙΕΣ

ΕΙΚΟΝΑ

Silver denarius, Tiberius/Personification of Peace (Livia), Emperor Tiberius, 14-37, Rome, 1990.3.1. Nickle Galleries, Photoc Britanny DeMone

Εγγραφή: 749 από 7959

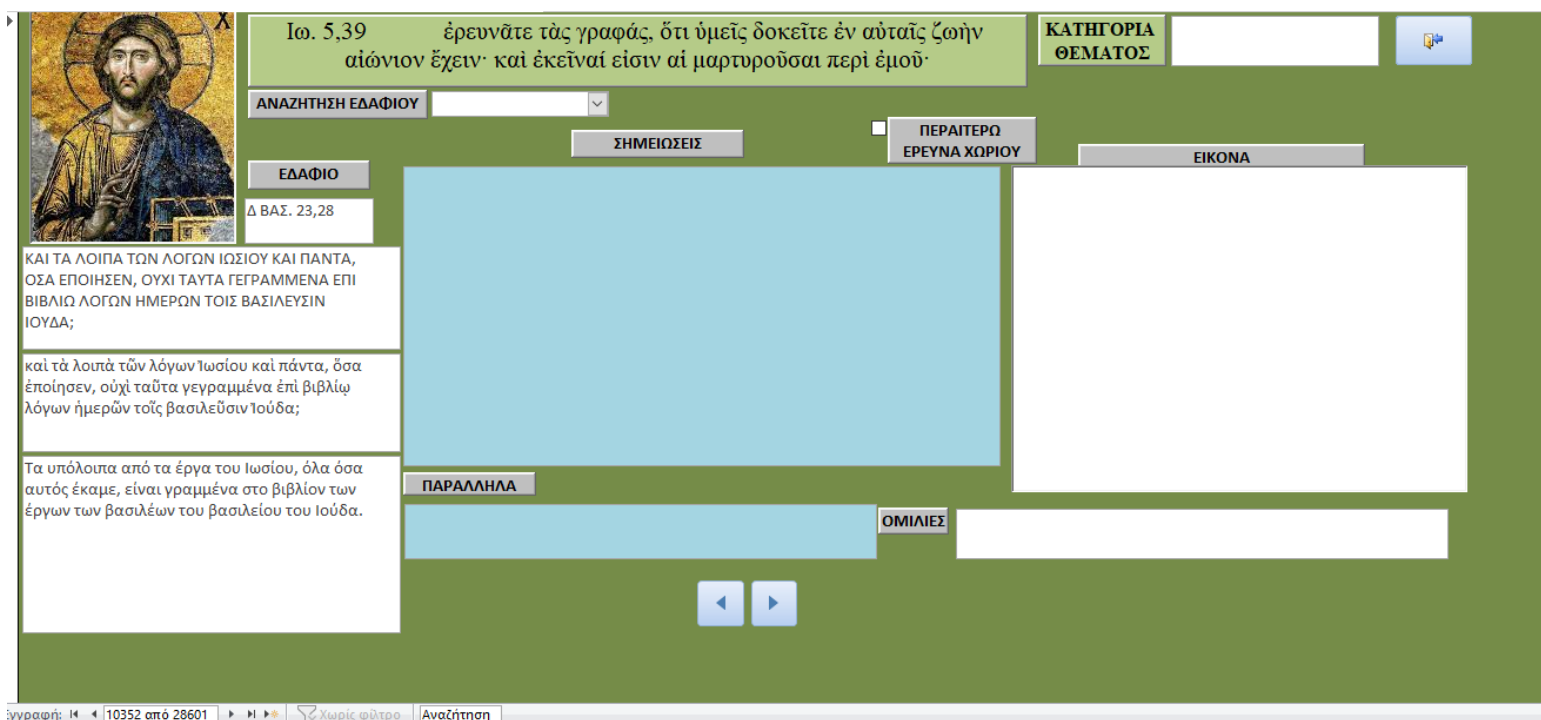
Χωρίς φίλτρο

Αναζήτηση

Εικόνα 128: ΦΟΡΜΑ-ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

3.4.12 Φόρμα: ΠΑΛΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ

Η φόρμα ΠΑΛΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ βασίζεται, στη σχεδίαση της φόρμας της ενότητας (3.4.2), με ορισμένες μικρές τροποποιήσεις και έχει ως σκοπό την παρουσίαση των εγγραφών του ερωτήματος της ενότητας (3.3.8), παρέχοντας παράλληλα τη δυνατότητα καταχώρησης και προβολής εικόνων για κάθε εδάφιο. Η εν λόγω δυνατότητα δεν υποστηρίζεται για διαδικτυακή χρήση μέσω του MS SharePoint. Οι εικόνες μπορεί να περιλαμβάνουν τα αναφερόμενα (α-η) στην προηγούμενη ενότητα (3.4.11).

Ιω. 5,39 ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζῶναι αἰώνιον ἔχειν· καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ·

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΘΕΜΑΤΟΣ

ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΕΔΑΦΙΟΥ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ ΧΩΡΙΟΥ

ΕΙΚΟΝΑ

ΕΔΑΦΙΟ

Δ ΒΑΣ. 23,28

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΙΩΣΙΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΤΑ, ὍΣΑ ΕΠΟΙΗΣΕΝ, ΟΥΧΙ ΤΑΥΤΑ ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΑ ΕΠΙ ΒΙΒΛΙΩ ΛΟΓΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΤΟΙΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣΙΝ ΙΟΥΔΑ;

καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ἰωσίου καὶ πάντα, ὅσα ἐποίησεν, οὐχὶ ταῦτα γεγραμμένα ἐπὶ βιβλίῳ λόγων ἡμερῶν τοῖς βασιλεῦσιν Ἰούδα;

Τα υπόλοιπα ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Ἰωσίου, ὅλα ὅσα αὐτὸς ἔκαμε, εἶναι γραμμένα στο βιβλίον τῶν ἔργων τῶν βασιλέων τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ

ΟΜΙΛΙΕΣ

γγραφή: 10352 ἀπὸ 28601

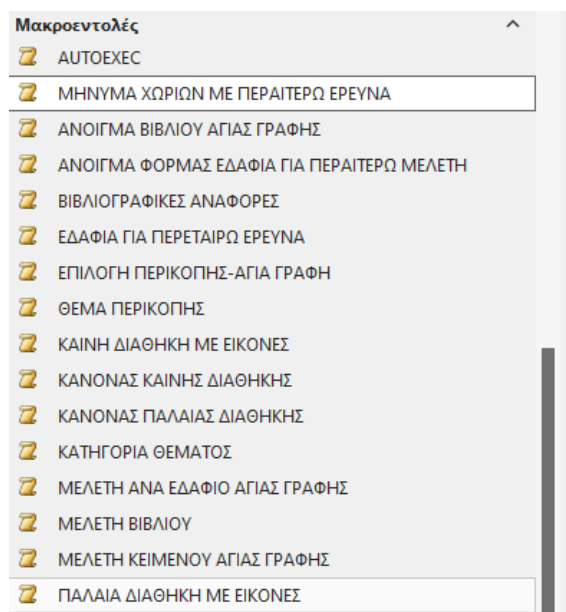
χωρὶς φίλτρο

Αναζήτηση

Εικόνα 129: ΦΟΡΜΑ-ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ. ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ-Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

3.5. Οι μακροεντολές της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ

Οι μακροεντολές αποτελούν θεμελιώδες στοιχείο της λειτουργικότητας της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ, καθώς έχουν σχεδιαστεί για την αυτοματοποίηση κρίσιμων διαδικασιών και τη διευκόλυνση της πλοήγησης και διαχείρισης δεδομένων από τον χρήστη. Μέσω αυτών, ο χρήστης μπορεί να εκτελεί σύνθετες ενέργειες, όπως το άνοιγμα φορμών, την εκτέλεση ερωτημάτων και τη διαχείριση εγγραφών, με ταχύτητα και αποτελεσματικότητα.

Εικόνα 130: Μακροεντολές Β.Δ. ΛΟΓΟΣ.

Το πρόγραμμα περιλαμβάνει μια ευρεία γκάμα μακροεντολών που εξυπηρετούν διαφορετικές λειτουργίες όπως:

- Αυτοματοποίηση κατά την εκκίνηση.
- Διαχείριση δεδομένων.
- Διαδραστική πλοήγηση.
- Ειδικές λειτουργίες.

3.5.1 Μακροεντολή AUTOEXEC

Η μακροεντολή AUTOEXEC, σχεδιάστηκε για την αυτοματοποίηση της εκκίνησης της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ, εξασφαλίζοντας τη μετάβαση του χρήστη στο κεντρικό περιβάλλον λειτουργίας της εφαρμογής. Αποτελεί μια από τις σημαντικότερες μακροεντολές, καθώς ενεργοποιείται αυτόματα κατά την έναρξη της βάσης και εκτελεί τις ακόλουθες ενέργειες:

- α. Ενεργοποιεί τη φόρμα ενότητας (3.4.1) ΚΥΡΙΑ ΦΟΡΜΑ - MASTER, η οποία λειτουργεί ως ο κεντρικός κόμβος πλοήγησης, παρέχοντας άμεση πρόσβαση στις βασικές λειτουργίες και τις υπόλοιπες φόρμες της εφαρμογής.
- β. Μεγιστοποιεί το παράθυρο της φόρμας για βέλτιστη ορατότητα και διευκόλυνση της πλοήγησης..
- γ. Εμφανίζει μήνυμα με πληροφορίες και στοιχεία επικοινωνίας με τον σχεδιαστή/προγραμματιστή της βάσης.

3.5.2 Η μακροεντολή ΘΕΜΑ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ

Η μακροεντολή ΘΕΜΑ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ, εξυπηρετεί τη θεματική ανάλυση των βιβλικών περικοπών. Η μακροεντολή εκτελεί το ερώτημα ΘΕΜΑ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ της ενότητας (3.3.10) και επιστρέφει όλα τα εδάφια στα οποία έχει καταχωρηθεί ένας συγκεκριμένος τίτλος περικοπής (π.χ. Ο τυφλός της Ιεριχούς, η Σαμαρείτισσα κ.ά.). Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται σε οργανωμένη μορφή, διευκολύνοντας τη θεολογική μελέτη.

3.5.3 Η μακροεντολή ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Η μακροεντολή ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ εκτελείται μέσω του κουμπιού Βιβλιογραφικές Αναφορές στις φόρμες των ενοτήτων (3.4.2), (3.4.3), (3.4.5), (3.4.6) και (3.4.10). Πραγματοποιεί την εκτέλεση του ερωτήματος της ενότητας (3.3.4) και χρησιμεύει στις παρακάτω λειτουργίες:

- Παρουσιάζει τις εγγραφές του πίνακα της ενότητας (3.2.5), στον οποίο έχουν καταχωρηθεί τα βιβλιογραφικά δεδομένα.
- Διευκολύνει την αντιστοίχιση εγγραφών με συγκεκριμένες σελίδες και έργα.

- Βοηθά στη σωστή παράθεση παραπομπών στα ερμηνευτικά σχόλια και τις αναλύσεις.

3.5.4 Μακροεντολή ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ – ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

Η μακροεντολή ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ – ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ, παρέχει τη δυνατότητα επιλογής περικοπών της Αγίας Γραφής. Εκτελείται από το κουμπί ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ στις φόρμες ενοτήτων (3.4.1) και (3.4.2) και εκτελεί το ερώτημα ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ της ενότητας (3.3.6), τα δεδομένα του οποίου παρουσιάζονται μέσω της φόρμας της ενότητας (3.4.3). Εκτελεί τη λειτουργία με το άνοιγμα ενός διαλόγου για την επιλογή βιβλίου, κεφαλαίων και εδαφίων εμφανίζοντας τα εδάφια της επιλεγμένης περικοπής και επιτρέποντας την περαιτέρω επεξεργασία ή μελέτη.

3.5.5 Μακροεντολή ΚΑΝΟΝΑΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Η μακροεντολή ΚΑΝΟΝΑΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ είναι σχεδιασμένη για τη μελέτη των εδαφίων της Καινής Διαθήκης. Η εν λόγω μακροεντολή καλείται από το κουμπί ΚΑΝΟΝΑΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ στη φόρμα ενότητας (3.4.1) και ενεργοποιεί το ερώτημα ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ της ενότητας (3.3.7) το οποίο αντλεί δεδομένα από τον Πίνακα ενότητας (3.2.1) τα οποία παρουσιάζονται μέσω της φόρμας ΚΑΝΟΝΑΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ της ενότητας (3.4.11).

3.5.6 Μακροεντολή ΚΑΝΟΝΑΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Η μακροεντολή ΚΑΝΟΝΑΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ, σχεδιάστηκε για να προσφέρει στους χρήστες της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ τη δυνατότητα μελέτης και ανάλυσης των εδαφίων που ανήκουν στον κανόνα της Παλαιάς Διαθήκης. Εκτελείται από το κουμπί ΚΑΝΟΝΑΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ στη φόρμα ενότητας (3.4.1) και ενεργοποιεί το ερώτημα ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ της ενότητας (3.3.8), το οποίο αντλεί δεδομένα από τον πίνακα της ενότητας (3.2.1) και τα παρουσιάζει μέσω της φόρμας της ενότητας (3.4.12).

3.5.7 Μακροεντολή ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΘΕΜΑΤΟΣ

Η μακροεντολή ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΘΕΜΑΤΟΣ, ενεργοποιεί την εκτέλεση του ερωτήματος ενότητας (3.3.9), μέσω χειριστηρίου στις φόρμες ενοτήτων (3.4.1), (3.4.2) και σε άλλες φόρμες της Β.Δ.

3.6 Διαδικτυακή λειτουργία της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ

Για τη διαδικτυακή λειτουργία της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ, πραγματοποιήθηκε εξαγωγή των πινάκων της βάσης ως λίστες του MS SharePoint. Έπειτα, δημιουργήθηκε ένα αντίγραφο της βάσης δεδομένων, στο οποίο συνδέθηκαν οι λίστες του MS SharePoint,

ενώ τα υπόλοιπα αντικείμενα της βάσης (ερωτήματα, φόρμες και μακροεντολές) διατηρήθηκαν αμετάβλητα, σύμφωνα με τις ενότητες (3.3), (3.4) και (3.5).

Το αντίγραφο της Βάσης Δεδομένων ΛΟΓΟΣ διανεμήθηκε στους χρήστες μέσω της εφαρμογής Google Drive. Η πρόσβαση στη βάση πραγματοποιείται μέσω του πανεπιστημιακού MS Office 365, με χρήση των κωδικών που διαθέτουν οι χρήστες για τις ιστοσελίδες των σχολών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Με αυτόν τον τρόπο, διασφαλίζεται η άδεια πρόσβασης, ενώ παράλληλα παρέχεται η δυνατότητα απομακρυσμένης επεξεργασίας της βάσης σε πραγματικό χρόνο.

Η λειτουργία της διαδικτυακής Β.Δ. ΛΟΓΟΣ έχει ξεκινήσει από τον Ιούλιο 2024 με την καταχώρηση δεδομένων στο Κατά Ιωάννη Ευαγγέλιο και στη συνέχεια στο βιβλίο της Αποκάλυψης.

Ωστόσο, στη διαδικτυακή λειτουργία της Β.Δ. μέσω του MS SharePoint, παρατηρούνται οι παρακάτω περιορισμοί:

- α. Δεν υποστηρίζεται η δυνατότητα σύνδεσης των εδαφίων με εικόνες.
- β. Το ερώτημα ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ δεν λειτουργεί πλήρως, καθώς αντλεί πληροφορίες μόνο από τον πίνακα Αγία Γραφή1 και όχι από πίνακες της Β.Δ. με τους οποίους θα έπρεπε να συνδέεται. Η δυσλειτουργία φαίνεται να οφείλεται στο γεγονός ότι, στο MS SharePoint, δεν επιτυγχάνεται η σύνδεση των πινάκων με σχέση ένα προς πολλά.

Παρά τους περιορισμούς αυτούς, η χρήση του MS SharePoint συνέβαλε στην ευκολότερη διαχείριση και διάθεση της βάσης δεδομένων σε πολλαπλούς χρήστες, διατηρώντας τη λειτουργικότητά της σε ικανοποιητικό επίπεδο.

Στην επόμενη ενότητα, θα διερευνήσουμε, μέσα από ερευνητικές μελέτες και συγγράμματα πληροφορικής, τις προοπτικές που μπορεί να προσφέρει η ενσωμάτωση της Τεχνητής Νοημοσύνης σε μια ψηφιακή βάση δεδομένων, όπως το πρόγραμμα ΛΟΓΟΣ, για τη μελέτη της Αγίας Γραφής. Ειδικότερα, θα εξετάσουμε τόσο τις δυνατότητες που παρέχει η ΤΝ για την ανάλυση των βιβλικών και πατερικών κειμένων, όσο και τους εγγενείς περιορισμούς αυτής της τεχνολογίας.

4. Η χρήση ΤΝ στην βιβλική έρευνα και την ερμηνεία της Βίβλου

Η τεχνητή νοημοσύνη δεν είναι πλέον ένα αντικείμενο της επιστημονικής φαντασίας αλλά μια πραγματικότητα της καθημερινής μας ζωής. Είναι ένας τομέας της επιστήμης των υπολογιστών που ασχολείται με τη σχεδίαση και την υλοποίηση

υπολογιστικών συστημάτων. Αυτά τα συστήματα είναι ικανά να μιμηθούν τις ανθρώπινες γνωστικές ικανότητες. Με αυτόν τον τρόπο, εμφανίζουν χαρακτηριστικά που αποδίδονται συνήθως στην ανθρώπινη συμπεριφορά. Τέτοια χαρακτηριστικά περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων, την επίλυση προβλημάτων, την αντίληψη και κατανόηση εικόνων, τη μάθηση, την εξαγωγή συμπερασμάτων και την κατανόηση φυσικής γλώσσας²²⁰.

Ωστόσο, η Leah Henrickson, του Πανεπιστημίου του Leeds, και ο Albert Meroño-Peñuela, του King's College του Πανεπιστημίου του Λονδίνου, στην έρευνά τους (2022) υποστηρίζουν την ανάγκη εφαρμογής ερμηνευτικής ανάλυσης στα κείμενα που έχουν παραχθεί μέσω μοντέλων LLM, προκειμένου να κατανοηθεί ο τρόπος παραγωγής τους από το μοντέλο²²¹.

Η ΤΝ διαμορφώνει και επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο οι χρήστες βλέπουν και αλληλεπιδρούν με το περιεχόμενο στις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης (όπως Facebook, Instagram, Twitter κ.λπ.). Παρακολουθεί τις αγορές με πιστωτικές κάρτες, καταγράφει τις αναζητήσεις μας στο διαδίκτυο, προτείνει ειδήσεις που πιθανότατα θα μας ενδιαφέρουν και επιχειρεί να μας πωλήσει προϊόντα στηριγμένη στην ακρίβεια των ανθρώπινων αναγκών. Σε αυτό το πλαίσιο, γεννάται η απορία στον Dr Randal Reed, κατά πόσον ένα μοντέλο ΤΝ της σύγχρονης τεχνολογίας των LLMs όπως το GPT-2, αντιλαμβάνεται τα θρησκευτικά φαινόμενα προκειμένου να μπορέσει να επιτελέσει τον σκοπό ενός αυθεντικού ερμηνευτή της Αγίας Γραφής; Η μελέτη του Dr. Randall Reed (2021) καθηγητή στο Appalachian State University της Βόρειας Καρολίνας στις Η.Π.Α., διερευνά τις παραμέτρους διασύνδεσης της επιστήμης των θρησκευτικών σπουδών με τη συνεχώς αναπτυσσόμενη ΤΝ. Ο Reed, μέσω ενός κειμένου που δημιουργήθηκε από ΤΝ, επιχειρεί να εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο η ΤΝ μέσω ενός μεγάλου γλωσσικού μοντέλου όπως το GPT-2, θα μπορούσε να κατανοήσει τα θρησκευτικά φαινόμενα, εξετάζοντας τις θέσεις που παράγει το μοντέλο ΤΝ. Στην εν λόγω έρευνα, διαπιστώνεται ότι τα θρησκευτικά δεδομένα αποτελούν σημαντικό μέρος του συνόλου των δεδομένων του GPT-2. Επιπλέον, η ανάλυση αυτών των δεδομένων παρέχει μια εικόνα για το πώς το GPT-2 μπορεί να δομήσει και να αναπαραγάγει τις θρησκευτικές πληροφορίες που επεξεργάζεται²²².

²²⁰ Ι. Βλαχάβας κ.ά., *Τεχνητή Νοημοσύνη*, Δ' (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, 2020), 4.

²²¹ Henrickson και Meroño-Peñuela, «The Hermeneutics of Computer-Generated Texts», 115–17

²²² Randall Reed, 'The Theology of GPT-2: Religion and Artificial Intelligence', *Religion Compass* 15, τχ. 11 (Νοέμβριος 2021): 2, ανακτήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2024. <https://doi.org/10.1111/rec3.12422>.

4.1 Η Ιστορική Εξέλιξη της Τεχνητής Νοημοσύνης και η Σχέση της με την Κατανόηση

Η Τεχνητή Νοημοσύνη έχει μια μακρά ιστορία, με τις πρώτες συζητήσεις για «σκεπτόμενες μηχανές» να έχουν τις ρίζες τους στην αρχαία Ελλάδα. Ωστόσο, η ιδέα αυτή έλαβε ιδιαίτερη σημασία τον 20ό αιώνα, με το έργο του Alan Turing. Ο Turing οραματίστηκε την κατασκευή μιας μηχανής η οποία στην ουσία θα μπορούσε να αναπαράγει τις απαντήσεις ενός ανθρώπου. Μέσα από το υποθετικό «μηχάνημα», ο Turing περιέγραψε μια συσκευή, που θα μπορούσε θεωρητικά να υπολογίσει οτιδήποτε είναι υπολογίσιμο, ανοίγοντας τον δρόμο για την ανάπτυξη μηχανών, οι οποίες μιμούνται τις ανθρώπινες αντιδράσεις. Το Turing Test²²³, αν και είναι διάσημο ως μέτρο για την αξιολόγηση του κατά πόσο μια μηχανή μπορεί να φτάσει το επίπεδο της ανθρώπινης νοημοσύνης, έχει δεχθεί κριτική για διάφορους λόγους που αμφισβητούν την αποτελεσματικότητά του ως εργαλείο αξιολόγησης. Το εν λόγω τεστ εξετάζει τη νοημοσύνη μιας μηχανής με βάση την ικανότητά της να μιμείται την ανθρώπινη επικοινωνία τόσο πειστικά, ώστε ένας άνθρωπος να μην μπορεί να ξεχωρίσει αν μιλάει με μηχανή ή με άνθρωπο. Ωστόσο, αυτό δεν εξετάζει την πραγματική κατανόηση ή τις νοητικές διεργασίες που λαμβάνουν χώρα στη μηχανή, αλλά μόνο τη συμπεριφορική μίμηση²²⁴. Ερευνητές όπως η Janelle Shane πιστεύουν ότι «το test δεν αποτελεί καλό μέτρο της νοημοσύνης των αλγορίθμων», επειδή είναι πολύ εύκολο να το περάσει μια μηχανή εάν το θέμα του κειμένου είναι πολύ περιορισμένο ή εξειδικευμένο σε έναν συγκεκριμένο τομέα ή περιεχόμενο. Αυτό αφήνει λιγότερα περιθώρια για ποικιλία ή πολυπλοκότητα στις απαντήσεις, διευκολύνοντας το σύστημα τεχνητής νοημοσύνης να παράγει ένα αποτέλεσμα που φαίνεται σωστό ή ανθρώπινο. Για παράδειγμα, εάν ένας αλγόριθμος πρέπει να παράγει κείμενο σε ένα πολύ συγκεκριμένο πλαίσιο, όπως η περιγραφή κανόνων για ένα παιχνίδι ή μια επιστημονική εξίσωση, μπορεί να φαίνεται πιο «έξυπνος», επειδή το πεδίο είναι περιορισμένο και υπάρχουν λιγότερες πιθανότητες για λάθη. Αντίθετα, σε ευρύτερα θέματα που απαιτούν περισσότερη δημιουργικότητα, κατανόηση και περιπλοκότητα, το ίδιο σύστημα θα είχε περισσότερες δυσκολίες²²⁵.

Σύμφωνα με το «επιχείρημα της άτυπης συμπεριφοράς» που διατύπωσε ο Allan Turing, η πολυπλοκότητα της ανθρώπινης συμπεριφοράς ξεπερνά κατά πολύ την ικανότητα οποιουδήποτε συστήματος κανόνων να την αναπαραστήσει. Επομένως,

²²³ Βλαχάβας κ.ά., *Τεχνητή Νοημοσύνη*, 5–6.

²²⁴ Reed, «The Theology of GPT-2», 2.

²²⁵ Henrickson και Meroño-Peñuela, «The Hermeneutics of Computer-Generated Texts», 126.

δεδομένου ότι οι υπολογιστές λειτουργούν ακολουθώντας συγκεκριμένα σύνολα κανόνων, δεν μπορούν να επιτύχουν τον βαθμό ευφυούς συμπεριφοράς που χαρακτηρίζει τους ανθρώπους²²⁶.

Στην πορεία για την ανάπτυξή της η ΤΝ γνώρισε σημαντικά ορόσημα, όπως η νίκη μιας μηχανής απέναντι σε πρωταθλητή σκακιού το 1996²²⁷. Ωστόσο, όπως αναφέρει ο διακεκριμένος Αμερικανός θεωρητικός φυσικός Heinz Pagels (1939–1988), καθώς η έρευνα προχωρούσε, έγινε εμφανές στους επιστήμονες πόσο λίγο κατανοούσαν την ανθρώπινη σκέψη. Η προσπάθεια να αντιστοιχηθεί η λειτουργία του ανθρώπινου εγκεφάλου με εκείνη ενός υπολογιστή, μέσω αλγορίθμων, αποδείχθηκε αδύνατη. Με την πρόοδο της Τεχνητής Νοημοσύνης, φαινόταν ολοένα και πιο ξεκάθαρα ότι ο τρόπος με τον οποίο σκέφτεται ο άνθρωπος δεν είναι καθόλου αλγοριθμικός. «Η διαίσθηση, η έμπνευση, η συνείδηση και η δημιουργικότητα συμπληρώνουν το παζλ της ανθρώπινης νοήσεως». Τον Νοέμβριο του 2003 πραγματοποιήθηκε αναμέτρηση σκακιού μεταξύ του Garry Kasparov και του υπολογιστή Deep Fritz. «Στη δεύτερη παρτίδα, ο Kasparov, ενεργώντας ανθρώπινα, έκανε μια εσφαλμένη αλλά λογική κίνηση. Ο Deep Fritz το εκμεταλλεύτηκε και υποχρέωσε τον Kasparov σε ήττα. Στην επόμενη παρτίδα, ο Ρώσος πρωταθλητής του σκακιού ακολούθησε το ένστικτό του. Εφάρμοσε μια εμπνευσμένη όσο και παράλογη τακτική. Ο υπολογιστής δεν κατανόησε την κίνησή του. Σκεπτόμενος αλγοριθμικά, τη θεώρησε ως αμυντική τακτική και υπέθεσε ότι ο Kasparov ήταν στριμωγμένος. Ο Kasparov είχε παγιδεύσει τον υπολογιστή και τον νίκησε»²²⁸.

Η συνάντηση εργασίας που θεωρείται ιστορικά ως το ορόσημο για την εμφάνιση της ΤΝ, έλαβε χώρα το 1956 στο Dartmouth της Μασαχουσέτης, γνωστή ως «Dartmouth Summer Project το 1956», με συμμετέχοντες τους Marvin Minsky, John McCarthy, Claude Shannon και Nathaniel Rochester²²⁹. Οι εν λόγω συμμετέχοντες έθεσαν φιλόδοξους στόχους για τη δημιουργία μηχανών, που έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν γλώσσα, να επιλύουν προβλήματα και να αυτοβελτιώνονται. Ωστόσο, οι υπεραισιόδοξες αυτές προβλέψεις οδήγησαν σε περιόδους στασιμότητας, αναφερόμενες ως «χειμώνες της ΤΝ». Η νέα εποχή της ΤΝ ξεκίνησε τη δεκαετία του 2010, με την αύξηση της υπολογιστικής ισχύος, τη διαθεσιμότητα μεγάλων δεδομένων

²²⁶ Βλαχάβας κ.ά., 7.

²²⁷ Reed, «The Theology of GPT-2», 2.

²²⁸ Αρχιμ. Ιωάννης Κωστόφ, *Ψυχή και Μηχανές* (Αθήνα: Υπακοή, 2022), 31.

²²⁹ Βλαχάβας κ.ά., *Τεχνητή Νοημοσύνη*, 8.

μέσω του διαδικτύου και την πρόοδο στις τεχνικές μηχανικής μάθησης. Οι εξελίξεις αυτές οδήγησαν σε εφαρμογές που ξεπερνούν τις ανθρώπινες δυνατότητες, όπως η επεξεργασία φυσικής γλώσσας και η υπολογιστική όραση²³⁰.

Παρά τις επιτυχίες στην εξέλιξη της ΤΝ, εξακολουθεί να υφίσταται το ερώτημα της «κατανόησης». Έχει φθάσει σήμερα η ΤΝ, το επίπεδο της ανθρώπινης νοημοσύνης; Ο Randall Reed (2021) στην έρευνά του, όπου διερευνά την παραγωγή τεχνητού κειμένου μέσω της τεχνολογίας Large Language Models (LLMs), όπως είναι το GPT-2, σημειώνει: «πρώτον, ... συχνά υποθέτουμε ότι η ΤΝ αντιγράφει την ανθρώπινη νοημοσύνη, αλλά αυτό είναι λάθος. Η ΤΝ λειτουργεί με τρόπους που μοιάζουν με την ανθρώπινη σκέψη, αλλά στην ουσία της δεν έχει τη συνειδητή εμπειρία που χαρακτηρίζει την ανθρώπινη νοημοσύνη. Δεύτερον και σημαντικότερο, είναι ότι μέχρι και σήμερα, δεν καταλαβαίνουμε στην πραγματικότητα την ανθρώπινη νοημοσύνη». Η έρευνα του Reed επιβεβαιώνει τη θέση του Heinz Pagels που αναφέρθηκε παραπάνω, καθώς υφίσταται το ζήτημα της κατανόησης του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί ο ανθρώπινος εγκέφαλος. Οι δημιουργοί των μοντέλων ΤΝ τονίζουν ότι, η «κατανόηση» που επιτυγχάνεται δεν είναι πραγματική, αλλά αποτέλεσμα στατιστικών συσχετίσεων. Η ΤΝ δεν διαθέτει υποκειμενική εμπειρία. Ο Alan Turing έχει υποστηρίξει ότι για να θεωρηθεί μια μηχανή πραγματικά ευφυής, χρειάζεται να διαθέτει συνείδηση. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να είναι ικανή να κατανοεί και να έχει επίγνωση της δικής της διανοητικής κατάστασης και λειτουργίας. Στο πρόβλημα της δυσκολίας της πλήρους κατανόησης του ανθρώπινου εγκεφάλου αναφέρεται και ο Ray Kurzweil, σημειώνοντας ότι έως ότου κατανοήσουμε πλήρως τι σημαίνει «κατανόηση» για τον άνθρωπο, η απάντηση στο αν οι μηχανές μπορούν να την επιτύχουν θα παραμένει ανοιχτή. Ο Ray Kurzweil, με πολυετή ερευνητική εμπειρία στην Τεχνητή Νοημοσύνη και διευθυντής έργου στην Google για το Smart Reply (σύστημα «έξυπνων απαντήσεων» σε email), έχει προτείνει ένα μοντέλο για τη λειτουργία του ανθρώπινου εγκεφάλου, βασισμένο σε διαδικασίες αναγνώρισης προτύπων, παρόμοιες με εκείνες που εφαρμόζονται στην ΤΝ. Η θεωρία του Kurzweil δεν έχει τύχει ευρείας αποδοχής από τους νευροεπιστήμονες και λίγες μελέτες ενσωματώνουν τη δουλειά του. Ωστόσο, ο Kurzweil φέρνει στο προσκήνιο ένα θεμελιώδες ζήτημα το οποίο αφορά τη διάκριση μεταξύ του νου και του εγκεφάλου. Καθώς αρχίζουμε να ανακαλύπτουμε ποιες είναι οι νευρολογικές διεργασίες σχετικά με την ανθρώπινη κατανόηση, δεν μπορούμε να

²³⁰ Reed, «The Theology of GPT-2», 2.

είμαστε σίγουροι πώς θα μπορούσε να κατασκευαστεί αντίστοιχη δυνατότητα κατανόησης για τις μηχανές. Καμιά μηχανή δεν μπορεί να πει «το καταλαβαίνω», καθώς δεν έχει υποκειμενική εμπειρία. Αλλά ακόμα και εάν μπορούσε ένα μηχάνημα να ισχυρισθεί «το καταλαβαίνω», θα ήταν το ίδιο με αυτό που σημαίνει καταλαβαίνω για τους ανθρώπους²³¹; Υποστηρίζεται ότι η διανοητική κατάσταση μιας μηχανής δεν μπορεί να εξεταστεί αποκομμένα από την αρχιτεκτονική στην οποία βασίζεται. Με άλλα λόγια, δεν αρκεί ένα πρόγραμμα να παρουσιάζει την ίδια συμπεριφορά εισόδου-εξόδου με τους νευρώνες του ανθρώπινου εγκεφάλου για να επιτύχει την αναπαραγωγή της ανθρώπινης διανοητικής λειτουργίας. Για να μπορέσει μια μηχανή να φτάσει σε αυτό το επίπεδο, θα χρειαζόταν το πρόγραμμα να εκτελείται, σε μια αρχιτεκτονική πανομοιότυπη με αυτήν του ανθρώπινου εγκεφάλου²³². Όπως αναφέρει ο Καθηγητής Pascal Boyer, ανθρωπολόγος και γνωστικός επιστήμονας, στο Τμήμα Ανθρωπολογίας και Ψυχολογίας του Washington University στο St. Louis, η προβολή της θεωρίας του νου σε μηχανές, αποδίδοντας νοητικές καταστάσεις σε οντότητες, αποτελεί μέρος της προέλευσης της θρησκείας²³³.

Ενώ οι άνθρωποι έχουμε πρόσβαση στην υποκειμενική εμπειρία μας, δεν κατανοούμε πλήρως τα νευρολογικά γεγονότα που γεννούν αυτή την εμπειρία. Αντίθετα στην TN, θα μπορούσαμε να έχουμε πρόσβαση στα δεδομένα, τους αλγόριθμους και τα αποτελέσματα, αλλά δεν υπάρχει υποκειμενική εμπειρία που να αντιστοιχεί στη διαδικασία²³⁴.

4.2 Η διάκριση μεταξύ περιορισμένης και γενικής TN

Η TN διακρίνεται σε τρεις κατηγορίες:

- α. Στην Τεχνητή Περιορισμένη Νοημοσύνη (Artificial Narrow Intelligence – ANI ή weak AI).
- β. Και στην Τεχνητή Γενική Νοημοσύνη (Artificial General Intelligence – AGI ή Strong AI)²³⁵, η οποία μέχρι και σήμερα δεν έχει επιτευχθεί.
- γ. ASI (Artificial Superintelligence-Προϋποθέτει την επίτευξη της AGI)

Το χαρακτηριστικό γνώρισμα της ANI είναι η εξειδίκευσή της σε συγκεκριμένες δεξιότητες. Για παράδειγμα, ένας υπολογιστής μπορεί να είναι ασυναγώνιστος στο σκάκι, αλλά δεν μπορεί να κάνει τίποτα πέρα από αυτό. Δεν μπορεί

²³¹ Reed, 3.

²³² Βλαχάβας κ.ά., *Τεχνητή Νοημοσύνη*, 6-7.

²³³ Reed, «The Theology of GPT-2», 3.

²³⁴ Reed, σ.3.

²³⁵ Βλαχάβας κ.ά., *Τεχνητή Νοημοσύνη*, 6.

να παίζει Go, να κλείσει αεροπορικά εισιτήρια ή να εντοπίσει απάτες σε πιστωτικές κάρτες. Η ANI χρησιμοποιείται σήμερα σε διάφορους τομείς, από την ανάλυση δεδομένων μέχρι την υποστήριξη της καθημερινής μας ζωής.

Αντίθετα, η AGI θα μπορούσε να είναι μια «γενική» μορφή νοημοσύνης η οποία θα μπορεί να παίζει σκάκι, Go, να δημιουργήσει ποίηση και μουσική, να ελέγξει απάτες με πιστωτικές κάρτες και να προτείνει λύσεις για την κλιματική αλλαγή. Ωστόσο, αυτή η μορφή TN παραμένει θεωρητική, καθώς δεν έχουμε καταφέρει ακόμα να δημιουργήσουμε μια μηχανή με τέτοιες ικανότητες²³⁶.

Για την γενική νοημοσύνη AGI, ο I.J. Good έχει αναφερθεί σε ένα θεωρητικό «Intelligent Explosion». Ο Good ο οποίος κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο υπήρξε συνεργάτης του Allan Turing, υποστήριξε ότι αν μπορούσε να κατασκευαστεί μια μηχανή με γενική νοημοσύνη AGI και αποκτήσει τη δυνατότητα να αυτοβελτιώνεται, τότε αυτή η διαδικασία θα μπορούσε υποθετικά να γίνει εκθετική. Η βασική ιδέα είναι ότι αν μια AGI ήταν σε θέση να αυτοβελτιωθεί (κάτι που συνήθως θεωρείται μέρος της γενικής νοημοσύνης) δεν υπάρχει κανένα αναγκαίο όριο στα διανοητικά της επιτεύγματα. Οι ανθρώπινοι εγκέφαλοι περιορίζονται κατά προσέγγιση από το μέγεθος του κρανίου, αλλά η νοημοσύνη μιας μηχανής θα περιοριζόταν θεωρητικά μόνο από το μέγεθος της ισχύος του υπολογιστή που θα μπορούσε να συγκεντρώσει. Μια τέτοια νοημοσύνη θα μπορούσε να εκτείνεται σε χιλιάδες, αν όχι εκατομμύρια μηχανές. Η προκύπτουσα νοημοσύνη θα μπορούσε έτσι να είναι εκθετικά μεγαλύτερη από κάθε άνθρωπο. Ομοίως, με την αύξηση της υπολογιστικής ταχύτητας σε συνδυασμό με την ικανότητά της να αυτοβελτιστοποιείται, μια τέτοια νοημοσύνη θα μπορούσε να ξεπεράσει γρήγορα το σύνολο των διανοητικών ικανοτήτων της ανθρωπότητας και αυτό αναφέρεται συνήθως ως υπερδιάνοια ASI - Superintelligence. Η AGI θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει περισσότερους πόρους (υπολογιστική ισχύ, δεδομένα) για να αυξήσει τη νοημοσύνη της και να φτάσει σε μια υπερφυή κατάσταση γεγονός που εγείρει σοβαρές ηθικές και υπαρξιακές διαστάσεις. Η AGI σε μια τέτοια περίπτωση θα μπορούσε να είναι είτε ευεργετική (να ευνοεί την ανθρωπότητα) είτε καταστροφική (να την εξαλείψει ή να την υποδουλώσει)²³⁷. Η θεωρητική αντίληψη μιας μελλοντικής «θεϊκής» υπερδιάνοιας, βασισμένης στις δυνατότητες της AGI, όπως η αυτόνομη λήψη αποφάσεων ή η παραγωγή πρωτότυπων ιδεών, οδήγησε στη δημιουργία ενός ακραίου

²³⁶ Reed, «The Theology of GPT-2», 3–4.

²³⁷ Reed, 4.

αλλά χαρακτηριστικού παραδείγματος. Πρόκειται για τη θρησκευτική οργάνωση «Way of the Future». Η εν λόγω οργάνωση ιδρύθηκε το 2015 από πρώην στέλεχος της Google και στόχευε να προετοιμάσει την ανθρωπότητα για την έλευση μιας ανώτερης νοημοσύνης, ικανής να υπερβεί τις ανθρώπινες διανοητικές δυνατότητες. Παρατηρούμε σύμφωνα με το εν λόγω παράδειγμα, ότι στη συζήτηση για την ΤΝ (AGI-ASI), το θρησκευτικό υπόβαθρο συχνά παραμένει παρόν, έστω και παρασκηνιακά²³⁸, επιβεβαιώνοντας τη θέση του Καθηγητή Pascal Boyer που αναφέρθηκε παραπάνω στην ενότητα (4.4.1).

4.3 Η ανάλυση της βίβλου μέσω Τεχνητής Νοημοσύνης

Σύμφωνα με τη μελέτη των N. Varghese και M. Punithavalli (2019), η Βίβλος αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ιερά κείμενα για ανάλυση μέσω τεχνητής νοημοσύνης, λόγω της πολυπλοκότητας και της ιδιαίτερης δομής της. Η Βίβλος είναι ένα πολυγλωσσικό κείμενο, γραμμένο στα ελληνικά, τα εβραϊκά και τα αραμαϊκά, που περιλαμβάνει γραφές πολλών συγγραφέων, οι οποίες δημιουργήθηκαν σε διαφορετικούς χρόνους και τόπους. Η θεματολογία της περιλαμβάνει νόμους, προφητείες, ιστορίες, προσευχές, ύμνους, σοφά λόγια, παραβολές, αποκαλύψεις και όνειρα. Η πολυπλοκότητα της Βίβλου αυξάνεται από την παρουσία παραβολών και αποκαλύψεων, οι οποίες περιέχουν νοήματα βαθύτερα από το γραπτό κείμενο. Αυτά τα χαρακτηριστικά καθιστούν την ανάλυση της Βίβλου πρόκληση, καθώς απαιτείται η αποκωδικοποίηση των βαθύτερων νοημάτων που κρύβονται σε μια φαινομενικά «απλή» αφήγηση²³⁹.

4.3.1 Χρήση Τεχνητής Νοημοσύνης και NLP

Για την ανάλυση της Βίβλου με τεχνικές Τεχνητής Νοημοσύνης, είναι απαραίτητο το κείμενο να μετατραπεί σε δομημένη ή διανυσματική μορφή, ώστε να είναι αποδεκτό από τους αλγορίθμους μηχανικής μάθησης. Οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται περιλαμβάνουν:

- α. Επεξεργασία φυσικής γλώσσας (NLP)²⁴⁰, για την ανάλυση της σύνταξης και της σημασιολογίας των διαφορετικών γλωσσών της Βίβλου.

²³⁸ Reed, 5.

²³⁹ Nisha Varghese και M. Punithavalli, '(PDF) Lexical And Semantic Analysis Of Sacred Texts Using Machine Learning And Natural Language Processing', *ResearchGate*, 3133, ανακτήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2024, https://www.researchgate.net/publication/340447121_Lexical_And_Semantic_Analysis_Of_Sacred_Texts_Using_Machine_Learning_And_Natural_Language_Processing.

²⁴⁰ Το Natural language processing (NLP) είναι ένας υποτομέας της επιστήμης των υπολογιστών και της τεχνητής νοημοσύνης, που χρησιμοποιεί μηχανική μάθηση για να επιτρέψει στους υπολογιστές να

- β. Ανάκτηση πληροφοριών, με την εξαγωγή συγκεκριμένων θεμάτων ή μοτίβων από τα κείμενα.
- γ. Στατιστικές τεχνικές για τη μελέτη της επαναληψιμότητας και των σχέσεων ανάμεσα σε θεματικές έννοιες²⁴¹.

Οι Salha Hassan Muhammed και συνεργάτες (2014), στην έρευνά τους, επισημαίνουν ότι καμία από τις στατιστικές μεθόδους για τη μέτρηση της ομοιότητας κειμένων, συμπεριλαμβανομένης της Cosine Similarity, δεν είναι σε θέση να αναγνωρίσει ομοιότητες όταν διαφορετικές λέξεις εκφράζουν το ίδιο νόημα²⁴².

Ο Daniel Merrill McDonald (2014) εφάρμοσε έναν αλγόριθμο που ονομάζεται Self-Organizing Maps (SOM), για να αναλύσει και να οργανώσει λέξεις από εννέα ιερά βιβλία, μεταξύ των οποίων και στην Αγία γραφή. Ο αλγόριθμος αυτός λειτουργεί σαν ένα εργαλείο που ομαδοποιεί λέξεις με βάση τη χρήση τους στα κείμενα. Για παράδειγμα, ταξινόμησε λέξεις όπως «Θεός», «ζώα», «φυτά», «μέρη του σώματος» σε συγκεκριμένες κατηγορίες. Ωστόσο, αυτή η μέθοδος δεν μπόρεσε να εκτελέσει μια διαδικασία που να αναλύει το βαθύτερο νόημα ή τις σχέσεις μεταξύ των λέξεων (σημασιολογία). Αντίθετα, η ανάλυση βασίστηκε μόνο στο πώς οι λέξεις εμφανίζονται και κατηγοριοποιούνται²⁴³.

Στη μελέτη της Ramona Popa (2016) και των συνεργατών της, σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε ένα σύστημα μοντελοποίησης οντολογίας με στόχο την εξαγωγή σχέσεων και εννοιών από τη Βίβλο με τη χρήση εργαλείων επεξεργασίας φυσικής γλώσσας (NLP). Οι ερευνητές είχαν ως στόχο να αναπτύξουν ένα σύστημα εξαγωγής γνώσης από τη Βίβλο, χρησιμοποιώντας την τεχνολογία οντολογιών. Πιο συγκεκριμένα, ήθελαν να αναλύσουν τόσο την Παλαιά όσο και την Καινή Διαθήκη, ώστε να εντοπίσουν σχέσεις και έννοιες μέσα από τα κείμενα. Για να πετύχουν αυτόν τον στόχο, χρησιμοποίησαν το εργαλείο Text2onto, το οποίο είναι σχεδιασμένο να δημιουργεί οντολογίες, δηλαδή, δομές που οργανώνουν τις έννοιες και τις σχέσεις μεταξύ τους, με τρόπο που να μπορεί να χρησιμοποιηθεί από υπολογιστικά συστήματα.

Ωστόσο, κατά τη διαδικασία της ανάλυσης, εκτελέστηκε η τεχνική που αφαιρεί τα κύρια ονόματα (*proper noun elimination*) από τα δεδομένα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αφαιρεθούν λέξεις όπως «Θεός» και «Ιησούς Χριστός», οι οποίες είναι

κατανοούν και να επικοινωνούν με ανθρώπινη γλώσσα. Ανακτήθηκε στις 1 Δεκεμβρίου 2024 από: <https://www.ibm.com/think/topics/natural-language-processing>.

²⁴¹ Varghese και Punithavalli, 3133.

²⁴² Varghese και Punithavalli, 3133–34.

²⁴³ Varghese και Punithavalli, 3133–34.

εξαιρετικά συχνές και αποτελούν κεντρικές έννοιες της Βίβλου. Ενώ η ομάδα στόχευε να αναδείξει τις σχέσεις και τα νοήματα μέσα από τα βιβλικά κείμενα, η τεχνική αφαίρεσης των κύριων ονομάτων ουσιαστικά έβγαλε εκτός ανάλυσης τα πιο σημαντικά στοιχεία του κειμένου, οδηγώντας σε αποτελέσματα που δεν αντικατοπτρίζουν τα βιβλικά κείμενα, περιορίζοντας την αξία του συγκεκριμένου εργαλείου για θεολογικές ή ερμηνευτικές μελέτες.

Η έρευνα της Mayuri Verma (2017), επικεντρώθηκε στην ανάλυση δέκα ιερών κειμένων, μεταξύ των οποίων και της Βίβλου, με στόχο την εξαγωγή λεξικολογικών πληροφοριών, όπως ο αριθμός των συνολικών λέξεων, τα ουσιαστικά και τα ρήματα. Για τον σκοπό αυτό, χρησιμοποίησε εργαλεία εξόρυξης κειμένου (text mining) και τεχνικές μηχανικής μάθησης, εφαρμόζοντας μεθόδους που βασίζονται στην επεξεργασία φυσικής γλώσσας (NLP). Ωστόσο, τα αποτελέσματα της μελέτης χαρακτηρίστηκαν ως ατελή (incomplete), καθώς οι τεχνικές που εφαρμόστηκαν δεν κατάφεραν να εξάγουν ολοκληρωμένες και ακριβείς πληροφορίες από τα κείμενα²⁴⁴.

Το άρθρο Nisha Varghese, M Punithavalli (2019), συμπέρανε ότι οι μέθοδοι και οι τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν δεν επαρκούν για να εξάγουν ουσιαστικά και βαθύτερα νοήματα από τα εξεταζόμενα ιερά κείμενα. Αντιθέτως, τεχνικές μηχανικής μάθησης και βαθιάς μάθησης, όπως τα Recurrent Neural Networks (RNNs) και τα Long Short-Term Memory (LSTM) δίκτυα, θα μπορούσαν να προσφέρουν καλύτερα αποτελέσματα στην εξαγωγή σημασιολογικών πληροφοριών από θρησκευτικά κείμενα και τη Βίβλο. Η χρήση αυτών των σύγχρονων τεχνολογιών προτάθηκε ως μελλοντική πιθανή λύση για την αντιμετώπιση των δυσκολιών που παρουσιάστηκαν στην αυτοματοποιημένη ανάλυση των κειμένων²⁴⁵.

4.3.2 NLP και νευρωνικά δίκτυα στη μελέτη της Βίβλου

Σύμφωνα με την έρευνα των Helen Jiahe Zhao και Jiamou Liu (2018), η χρήση εργαλείων επεξεργασίας φυσικής γλώσσας (NLP) και η ανάπτυξη νευρωνικών δικτύων για την ερμηνεία της Βίβλου έχει ανοίξει νέους δρόμους για τη θεολογική και ιστορική έρευνα. Πρόκειται για τεχνολογία που προηγήθηκε της ανάπτυξης των μεγάλων γλωσσικών μοντέλων (LLMs). Στην προσπάθειά τους να δημιουργήσουν ένα εξειδικευμένο σύστημα ερωτήσεων-απαντήσεων (QA), οι ερευνητές χρησιμοποίησαν

²⁴⁴ Varghese και Punithavalli, 3134.

²⁴⁵ Varghese και Punithavalli, 3140.

τη Βίβλο ως βασικό κείμενο, προκειμένου να απαντούν σε ερωτήματα μέσω επιλογής στίχων/εδαφίων. Η έρευνά τους αποσκοπούσε:

- α. Στην ανάπτυξη ενός συνόλου δεδομένων BibleQA: Το BibleQA είναι μια συλλογή ερωτήσεων σχετικών με τη Βίβλο, οι οποίες έχουν αντιστοιχιστεί με συγκεκριμένους στίχους/εδάφια από το κείμενο της Βίβλου που παρέχουν τις απαντήσεις. Αυτό το σύνολο δεδομένων χρησιμοποιήθηκε για την εξειδικευμένη εκπαίδευση (fine-tuning) και την αξιολόγηση των νευρωνικών δικτύων, τα οποία αναπτύχθηκαν για το σύστημα ερωτήσεων-απαντήσεων (QA). Προηγουμένως, τα δίκτυα είχαν προ-εκπαιδευτεί σε ένα μεγάλο γενικό σύνολο δεδομένων, όπως το SQuAD²⁴⁶, για να αποκτήσουν βασικές δεξιότητες επεξεργασίας φυσικής γλώσσας. Αυτή η διαδικασία είναι απαραίτητη, καθώς τα συστήματα μηχανικής μάθησης χρειάζονται καλά δομημένα και μεγάλης κλίμακας δεδομένα για να «μάθουν» να απαντούν με ακρίβεια.

Το BibleQA δημιουργήθηκε με βάση ένα διαθέσιμο σύνολο 1001 ερωτήσεων σχετικά με τη Βίβλο. Αυτές οι ερωτήσεις συνοδεύονται από απαντήσεις και τους αντίστοιχους στίχους της Βίβλου. Κατά τη διαδικασία ανάπτυξης, ορισμένες ερωτήσεις που δεν μπορούσαν να απαντηθούν απευθείας από τη Βίβλο, όπως «Ποιο βιβλίο της Βίβλου έχει τα περισσότερα κεφάλαια;», αφαιρέθηκαν. Επιπλέον, προστέθηκαν χειροκίνητα νέες ερωτήσεις, δημιουργώντας τελικά ένα σύνολο 886 ερωτήσεων.

Για την ενίσχυση της ποικιλομορφίας του συνόλου δεδομένων, χρησιμοποιήθηκαν τέσσερις μεταφράσεις της Βίβλου:

- King James Version (KJV): Μία από τις πιο γνωστές μεταφράσεις, δημοσιευμένη το 1611.
- Young's Literal Translation (YLT): Μετάφραση αρχαίου πρωτοτύπου του 1862.

²⁴⁶ Το SQuAD (Stanford Question Answering Dataset) είναι ένα σύνολο δεδομένων κατανόησης κειμένου που αποτελείται από ερωτήσεις που διατυπώθηκαν από εργαζόμενους μέσω crowdsourcing πάνω σε άρθρα της Wikipedia. Σε αυτό το σύνολο δεδομένων, η απάντηση σε κάθε ερώτηση είναι ένα τμήμα κειμένου από το αντίστοιχο απόσπασμα. Η πρώτη έκδοση, SQuAD 1.1, περιλαμβάνει πάνω από 100.000 ζεύγη ερωτήσεων-απαντήσεων βασισμένα σε 536 άρθρα. Η επόμενη έκδοση, SQuAD 2.0, συνδυάζει τις ερωτήσεις της πρώτης έκδοσης με επιπλέον 50.000 ερωτήσεις που δεν έχουν απάντηση, οι οποίες δημιουργήθηκαν με τέτοιο τρόπο ώστε να μοιάζουν με τις απαντήσιμες. Αυτό απαιτεί από τα συστήματα όχι μόνο να απαντούν σε ερωτήσεις όταν είναι δυνατόν, αλλά και να αναγνωρίζουν πότε δεν υποστηρίζεται κάποια απάντηση από το κείμενο και να απέχουν από την παροχή απάντησης.

Το SQuAD έχει χρησιμοποιηθεί ευρέως για την εκπαίδευση και αξιολόγηση μοντέλων κατανόησης κειμένου, συμβάλλοντας σημαντικά στην πρόοδο της επεξεργασίας φυσικής γλώσσας. Ανακτήθηκε στις 2 Δεκεμβρίου 2024 από: https://rajpurkar.github.io/SQuAD-explorer/?utm_source=chatgpt.com.

- American Standard Version (ASV): Μετάφραση του 1901 που χρησιμοποιείται ευρέως από μελετητές της Βίβλου.
- World English Bible (WEB): Σύγχρονη μετάφραση, δημοσιευμένη το 2000²⁴⁷.

β. Στην ανάπτυξη τριών διαφορετικών μοντέλων νευρωνικών δικτύων: Οι ερευνητές σχεδίασαν τρία μοντέλα νευρωνικών δικτύων, καθένα από τα οποία βασίζεται σε διαφορετική αρχιτεκτονική, με στόχο την επίλυση του προβλήματος της επιλογής της σωστής απάντησης. Τα μοντέλα αυτά λαμβάνουν ως είσοδο μια ερώτηση και ένα πλαίσιο (context), το οποίο αποτελείται από στίχους της Βίβλου και επιστρέφουν την πιθανότητα κάθε στίχου να περιέχει την απάντηση.

Τα μοντέλα αυτά σχεδιάστηκαν για να συγκριθούν ως προς την απόδοσή τους στην επιλογή προτάσεων-απαντήσεων από το σύνολο δεδομένων BibleQA και είναι τα παρακάτω:

1. Recurrent Neural Networks (RNN).
2. Convolutional Neural Networks (CNN).
3. Bi-directional Attention Flow (BiDAF).

Για την αναπαράσταση των λέξεων, χρησιμοποιήθηκαν προκατασκευασμένα διανύσματα λέξεων από το GloVe και το word2vec, ενώ εκπαιδεύτηκαν επιπλέον διανύσματα ειδικά για τη Βίβλο, χρησιμοποιώντας τις τέσσερις μεταφράσεις του συνόλου δεδομένων (KJV, YLT, ASV, WEB). Αυτά τα διανύσματα καταφέρνουν να αποτυπώσουν τη σημασιολογία που συνδέεται με τις μοναδικές λέξεις της Βίβλου, ενισχύοντας την απόδοση των μοντέλων²⁴⁸.

γ. Στη χρήση τεχνικών μεταφοράς μάθησης (transfer learning): Οι ερευνητές χρησιμοποίησαν μεταφορά μάθησης για να βελτιώσουν την απόδοση των μοντέλων τους. Αυτό περιλάμβανε την προεκπαίδευση των μοντέλων στο σύνολο δεδομένων SQuAD (Stanford Question Answering Dataset), το οποίο είναι ευρέως γνωστό για τις ερωτήσεις-απαντήσεις του, οι οποίες βασίζονται σε άρθρα της Wikipedia. Μετά την προεκπαίδευση, τα μοντέλα προσαρμόστηκαν

²⁴⁷ Helen Jiahe Zhao και Jiamou Liu, «Finding Answers from the Word of God: Domain Adaptation for Neural Networks in Biblical Question Answering», στο *2018 International Joint Conference on Neural Networks (IJCNN)* (2018 International Joint Conference on Neural Networks (IJCNN), Rio de Janeiro: IEEE, 2018), 4-6, <https://doi.org/10.1109/IJCNN.2018.8489756>. ανακτήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2024, <https://arxiv.org/pdf/1810.12118>

²⁴⁸ Zhao και Liu, 6-10.

(fine-tuned) στο σύνολο δεδομένων BibleQA, προκειμένου να ειδικευτούν στη διαχείριση ερωτήσεων και απαντήσεων που σχετίζονται με τη Βίβλο. Το προτεινόμενο σύστημα QA έχει εφαρμογές σε διάφορους τομείς:

- Χρήση από μη Χριστιανούς: Διευκόλυνση της κατανόησης θεμάτων της Βίβλου, όπως «Ποιος είναι ο Ιησούς?».
- Χρήση από μελετητές: Παροχή θεολογικών ή ιστορικών πληροφοριών, όπως «Πού βρισκόταν η Ιερικώ?».
- Χρήση από Χριστιανούς: Απαντήσεις σε θεολογικά ερωτήματα, όπως «Πώς πρέπει να προσεύχομαι?».

Η έρευνα των Helen Jiahe Zhao και Jiamou Liu (2018) αναδεικνύει τη σημασία της μεταφοράς μάθησης (transfer learning) στις ερωταπαντήσεις (QA) στον τομέα της Βιβλικής ερμηνείας, χρησιμοποιώντας το σύνολο δεδομένων BibleQA. Η μεταφορά βαρών από το πολύ μεγαλύτερο σύνολο δεδομένων SQuAD συνέβαλε αισθητά στη βελτίωση της ακρίβειας των μοντέλων, αποδεικνύοντας ότι η εκπαίδευση με γενικά δεδομένα μπορεί να ενισχύσει την απόδοση σε εξειδικευμένους τομείς, όπως αυτός της Βίβλου. Από τα τρία μοντέλα που δοκιμάστηκαν, το RNN παρουσίασε την καλύτερη απόδοση, ενώ το BiDAF, παρά την πολυπλοκότητά του, δεν απέδωσε τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Το γεγονός αυτό υπογραμμίζει ότι απλούστερες αρχιτεκτονικές μπορούν να επιτύχουν πολύ καλά αποτελέσματα σε συγκεκριμένες εφαρμογές, ειδικά όταν τα δεδομένα είναι περιορισμένα. Επίσης διαπιστώθηκε ότι η απόδοση των μοντέλων μειώνεται όταν αυξάνεται ο αριθμός των υποψήφιων προτάσεων για απαντήσεις. Η επιλογή της μετάφρασης της Βίβλου αποδείχθηκε κρίσιμος παράγοντας καθώς η World English Bible (WEB), η οποία είναι πιο σύγχρονη μετάφραση, παρείχε τα καλύτερα αποτελέσματα, πιθανώς λόγω της γλώσσας που είναι πιο προσιτή και σύγχρονη. Η Young's Literal Translation (YLT), με την ακριβή απόδοση του αρχαίου πρωτοτύπου κειμένου, τόσο από την Παλαιά Διαθήκη όσο και από την Καινή Διαθήκη, δεν απέδωσε εξίσου καλά, αποδεικνύοντας ότι η ακρίβεια στη μετάφραση δεν σχετίζεται απαραίτητα με την απόδοση στις εφαρμογές νευρωνικών δικτύων.

Η έρευνα επίσης κατέδειξε και τους παρακάτω περιορισμούς:

- Την εξάρτηση από τη βιβλιοθήκη DeepQA, η οποία έχει αποσυρθεί και χρειάζεται μελλοντική αναπροσαρμογή σε σύγχρονα εργαλεία όπως το PyTorch.
- Την απλότητα των μεθόδων κωδικοποίησης προτάσεων, που επικεντρώνονται κυρίως στη σημασιολογία χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τη συντακτική δομή.

Εξελιγμένες μέθοδοι, όπως το treeLSTM ή συνδυαστικές προσεγγίσεις κωδικοποίησης, θα μπορούσαν να βελτιώσουν την ακρίβεια.

- Την ανάγκη για μεγαλύτερο και πιο ποικιλόμορφο σύνολο δεδομένων. Το BibleQA περιλαμβάνει 886 ερωτήσεις, αριθμός που μπορεί να αυξηθεί με μεθόδους αυτόματης δημιουργίας ερωτήσεων ή τη συλλογή περισσότερων δεδομένων από υπάρχουσες πηγές²⁴⁹.

Ο Martin Eve (2017), καθηγητής λογοτεχνίας, τεχνολογίας και δημοσιεύσεων στο Birkbeck, University of London, αναφέρεται σε ένα επαναλαμβανόμενο νευρωνικό δίκτυο (Recurrent Neural Network - RNN), το οποίο εκπαιδεύσε για να παράγει κείμενα με στυλ γραφής παρόμοιο με αυτό των άρθρων του λογοτεχνικού περιοδικού Textual Practice. Ο στόχος του ήταν να διαπιστώσει πώς μπορεί ένα τέτοιο σύστημα να μιμηθεί το ύφος και τη γραφή ανθρώπινων κειμένων. Ο Eve αναφέρει ότι το δίκτυο δεν έχει κανένα κίνητρο για επικοινωνία και κανένα γνωσιολογικό στόχο, εκτός από το να επιτύχει ολοένα μεγαλύτερη τελειότητα στη υφολογική μίμηση των άρθρων του λογοτεχνικού περιοδικού Textual Practice. Παρά το γεγονός ότι το RNN παράγει κείμενα που είναι κατανοητά, αν και υπερβολικά λογοτεχνικά, ο Eve αρνείται να αποκαλέσει το σύστημα «συγγραφέα». Καταδικάζει την εξάπλωση των συστημάτων παραγωγής φυσικής γλώσσας (NLG²⁵⁰) ως «ανησυχητική», όχι μόνο επειδή αυτά τα συστήματα απειλούν να μηχανοποιήσουν τις τρέχουσες εργασιακές πρακτικές, αλλά και επειδή πιστεύει ότι υποβαθμίζουν την ποιότητα της αφήγησης και υπονομεύουν το έργο των μελετητών της αφήγησης. Ο Eve αναφέρεται στη φανταστική δυνατότητα ενός μέλλοντος όπου οι μηχανές, μέσω της υπολογιστικής γραφής (όπως τα συστήματα δημιουργίας γλώσσας - NLG), μπορούν να μιμούνται πλήρως την ανθρώπινη γραφή, αναλύοντας την ιδέα από δύο οπτικές:

- Από τη μία, οι μηχανές καλούνται να μιμηθούν τους ανθρώπους, αλλά χωρίς να φέρουν την ουσιαστική πρόθεση, τη δημιουργικότητα ή την εμπειρία που χαρακτηρίζουν τη συγγραφή.

²⁴⁹ Zhao και Liu, 15-16

²⁵⁰ Το Natural Language Generation (NLG) είναι μια τεχνολογία που χρησιμοποιεί η Τεχνητή Νοημοσύνη (AI) για την παραγωγή γραπτών ή προφορικών αφηγημάτων από ένα σύνολο δεδομένων. Το NLG σχετίζεται με την αλληλεπίδραση ανθρώπου-μηχανής και μηχανής-ανθρώπου, συμπεριλαμβανομένων των πεδίων της υπολογιστικής γλωσσολογίας, της επεξεργασίας φυσικής γλώσσας (NLP) και της κατανόησης φυσικής γλώσσας (NLU). Ανακτήθηκε στις 30 Νοεμβρίου 2024 από, <https://www.techtarget.com/searchenterpriseai/definition/natural-language-generation-NLG>

- Από την άλλη, η εξάρτηση από παλιά πρότυπα καθιστά τη διαδικασία όχι καινοτόμα, αλλά μια μίμηση ενός κόσμου που έχει χάσει τη ζωντανή ανθρώπινη δημιουργικότητά του.

Ο προβληματισμός του Ενε είναι κυρίως ηθικός και φιλοσοφικός, θέτοντας παράλληλα, ερωτήματα για τη θέση των ανθρώπων στη δημιουργική εργασία, εάν οι μηχανές αντικαταστήσουν τον ανθρώπινο παράγοντα²⁵¹.

Μία από τις πιο γνωστές επιβεβαιώσεις του προβληματισμού για την ανάπτυξη ενός μοντέλου TN, ήταν το 2019, όταν η ερευνητική εταιρεία τεχνητής νοημοσύνης OpenAI αποφάσισε να μην κυκλοφορήσει το νέο της σύστημα παραγωγής κειμένου, το GPT-2 (LLM). Όπως αναφέρεται στην επίσημη ιστοσελίδα της OpenAI, «Δεν δημοσιεύουμε το εκπαιδευμένο μοντέλο λόγω ανησυχιών σχετικά με κακόβουλες εφαρμογές της τεχνολογίας. Ως ένα πείραμα υπεύθυνης δημοσιοποίησης, αντί αυτού δημοσιεύουμε ένα πολύ μικρότερο μοντέλο για να πειραματιστούν οι ερευνητές, καθώς και ένα τεχνικό άρθρο»²⁵². Η εν λόγω ανακοίνωση της εταιρίας έγινε πρωτοσέλιδο σε διεθνώς αναγνωρισμένη βρετανική εφημερίδα εκείνου του έτους, με τίτλο: «Το νέο εργαλείο παραγωγής ψευδών κειμένων μπορεί να είναι πολύ επικίνδυνο για να κυκλοφορήσει»²⁵³.

Ακολουθεί ένα σύντομο παράδειγμα εξόδου του GPT-2 για την παραγωγή ενός κειμένου:

Εισαγωγή συστήματος (γραμμένη από άνθρωπο): Ένα βαγόκι τρένου που περιέχει ελεγχόμενα πυρηνικά υλικά κλάπηκε στο Σινσινάτι σήμερα. Η τοποθεσία του είναι άγνωστη.

Ολοκλήρωση μοντέλου (γραμμένη από μηχανή): Το περιστατικό συνέβη στη γραμμή τρένου του κέντρου, που συνδέει τους σταθμούς Covington και Ashland. Σε ένα email προς τα μέσα ενημέρωσης του Οχάιο, το Υπουργείο Ενέργειας των ΗΠΑ δήλωσε ότι συνεργάζεται με την Ομοσπονδιακή Διοίκηση Σιδηροδρόμων για τον εντοπισμό του κλέφτη. «Η κλοπή αυτού του πυρηνικού υλικού θα έχει σημαντικές αρνητικές συνέπειες για τη δημόσια και περιβαλλοντική υγεία, το εργατικό μας δυναμικό και την οικονομία του έθνους μας», δήλωσε ο Τομ Χικς, Υπουργός Ενέργειας

²⁵¹ Henrickson και Meroño-Peñuela, «The Hermeneutics of Computer-Generated Texts», 126–27.

²⁵² ‘Better Language Models and Their Implications’, ημερομηνία πρόσβασης 1 Φεβρουάριος 2025, <https://openai.com/index/better-language-models/>.

²⁵³ Alex Hern, ‘New AI Fake Text Generator May Be Too Dangerous to Release, Say Creators’, *The Guardian*, 14 Φεβρουάριος 2019, τμ. Technology, ανακτήθηκε στις 1 Φεβρουαρίου 2025. <https://www.theguardian.com/technology/2019/feb/14/elon-musk-backed-ai-writes-convincing-news-fiction>.

των ΗΠΑ, σε ανακοίνωσή του. «Προτεραιότητά μας είναι να εξασφαλίσουμε την ασφάλεια από την κλοπή και να διασφαλίσουμε ότι αυτό δεν θα συμβεί ξανά».

Η απόφαση της OpenAI να μην κυκλοφορήσει το GPT-2, προκάλεσε ευρύτατες συζητήσεις, οι οποίες ανέδειξαν σημαντικά ερωτήματα για την ερμηνευτική των μοντέλων TN και τη θέση της στο σύγχρονο λογοτεχνικό πεδίο. Μπορούν τα κείμενα των μοντέλων της TN, να καταστήσουν τη συγγραφή περιττή; Πώς οι αναγνώστες μπορούν να αποδώσουν νόημα σε ένα κείμενο που δεν δημιουργήθηκε από έναν άνθρωπο με σκοπό, αλλά από ένα στατιστικό μοντέλο που συνθέτει τις γνώσεις όλων των συγγραφέων από τους οποίους έχει «εκπαιδευτεί»²⁵⁴;

4.4 Η μεροληψία στην εκπαίδευση μοντέλων TN

Στη μελέτη του ο Randall Reed (2021), επισημαίνει ένα ζήτημα που θεωρεί ιδιαίτερα σοβαρό και σημαντικό για την κριτική σκέψη των μοντέλων TN. Σύμφωνα με τον Reed, τα εν λόγω μοντέλα όπως το GPT-2 επηρεάζονται σημαντικά από τις πολιτισμικές προκαταλήψεις και τη φύση των δεδομένων στα οποία εκπαιδεύονται. Κατά συνέπεια, οι εν λόγω προκαταλήψεις ενδέχεται να οδηγήσουν σε ανακρίβειες και μεροληπτικές ερμηνευτικές αποδόσεις κειμένων²⁵⁵.

4.5 Η ανάγκη για ιχνηλασιμότητα και η κριτική εργαλείων στη λειτουργία των αλγορίθμων

Το πρόβλημα της ιχνηλασιμότητας στα μοντέλα TN αποτελεί αντικείμενο έρευνας σε πολλά επιστημονικά πεδία, συμπεριλαμβανομένων των ψηφιακών ανθρωπιστικών επιστημών. Οι ερευνητές σε αυτόν τον τομέα επιδιώκουν να κατανοήσουν τα εργαλεία και τους αλγορίθμους που χρησιμοποιούνται για την ανάλυση και τη δημιουργία κειμένων. Στόχος τους είναι να ερμηνεύσουν τις εσωτερικές διεργασίες και τις παραδοχές που ενσωματώνονται στα μοντέλα, καθώς και να αναλύσουν τη διαδικασία παραγωγής αποτελεσμάτων, εξηγώντας πώς προκύπτει το παραγόμενο περιεχόμενο. Οι μέθοδοι που εξετάζονται περιλαμβάνουν:

- Αναπαραγωγή αποτελεσμάτων (reproducibility recipes): Έγγραφα που παρέχουν λεπτομερείς οδηγίες για την αναπαραγωγή των αποτελεσμάτων, επιτρέποντας τη βελτίωση της αξιοπιστίας και της επαναληψιμότητας των ερευνών.
- Επεξηγηματική TN (explainable AI ή XAI): Τεχνικές που αποσκοπούν στην κατανόηση και την επεξήγηση του τρόπου με τον οποίο το σύστημα παράγει συγκεκριμένα αποτελέσματα, με σκοπό να υπάρξει διαφάνεια στις εφαρμογές της TN.

²⁵⁴ Henrickson και Meroño-Peñuela, «The Hermeneutics of Computer-Generated Texts», 127–28.

²⁵⁵ Reed, "The Theology of GPT-2", 5.

- Αρχεία ιχνηλασιμότητας και μοντέλα διαδικασιών (provenance and workflow traces): Η χρήση αρχείων που καταγράφουν κάθε βήμα που ακολουθεί ένα εργαλείο ή αλγόριθμος για τη δημιουργία περιεχομένου, προκειμένου να επιτραπεί μια συστηματική τεκμηρίωση και ανάλυση της διαδικασίας παραγωγής .

Η Λέκτορας της Ψηφιακής Παλαιογραφίας στο ινστιτούτο ψηφιακών ανθρωπιστικών επιστημών του Πανεπιστημίου του Göttingen, Anastasia Dorofeeva (2014), στη μεταπτυχιακή της εργασία με τίτλο «Towards Digital Humanities Tool Criticism», επιδιώκει να αναδείξει και να εξετάσει τις βασικές υποθέσεις που είναι ενσωματωμένες στα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την επεξεργασία δεδομένων και τη δημιουργία περιεχομένου. Αυτή η προσέγγιση δεν περιορίζεται μόνο στη λογοτεχνική κριτική· επεκτείνεται σε τομείς όπως η ιστορία, η μουσική, και άλλες μορφές καλλιτεχνικής δημιουργίας. Μελετώντας τη λειτουργία των αλγορίθμων και των εργαλείων παραγωγής περιεχομένου, αναζητούνται οι τρόποι με τους οποίους αυτά επηρεάζουν την ερμηνεία και την κατανόηση.

Οι εν λόγω μέθοδοι ανάλυσης της παραγωγής αποτελεσμάτων που αποδίδει ένα μοντέλο TN, αναμένεται να προσφέρουν περισσότερη σαφήνεια σχετικά με το πώς οι αλγόριθμοι καταλήγουν σε συγκεκριμένα αποτελέσματα. Αυτή η διαφάνεια δεν είναι μόνο σημαντική για την κατανόηση της διαδικασίας παραγωγής· είναι ζωτικής σημασίας για τη διασφάλιση της εμπιστοσύνης στις ερμηνείες που προκύπτουν από τα κείμενα τα οποία δημιουργούνται από υπολογιστικά συστήματα²⁵⁶.

4.6 Οι απόψεις του Thomas Bolander και η σημασία τους για την ερμηνεία βιβλικών κειμένων μέσω της TN

Ο Thomas Bolander (2019), καθηγητής στο Τμήμα Εφαρμοσμένων Μαθηματικών και Επιστήμης Υπολογιστών (DTU Compute) του Τεχνικού Πανεπιστημίου της Δανίας, επισημαίνει ότι τα κείμενα που παράγονται ή ερμηνεύονται από αλγορίθμους στερούνται ανθρώπινης πρόθεσης και «διαστάσεων», που είναι εγγενείς στη γλώσσα και την ανθρώπινη ερμηνεία. Αυτό συνεπάγεται ότι η ερμηνεία τέτοιων κειμένων εξαρτάται κυρίως από τον αναγνώστη ή χρήστη που τα επεξεργάζεται, καθώς το πλαίσιο (context) στο οποίο παράγονται και ερμηνεύονται δεν διαμορφώνεται από ανθρώπινη πρόθεση, αλλά από υπολογιστικούς μηχανισμούς. Όπως υπογραμμίζει ο Bolander, η αναγνώριση του πλαισίου είναι καθοριστική για την

²⁵⁶ Henrickson και Meroño-Peñuela, «The Hermeneutics of Computer-Generated Texts», 132–33.

κατανόηση αυτών των κειμένων, ενώ η διαδικασία αυτή μπορεί να οδηγήσει σε επανερμηνεία τους, δημιουργώντας έναν διαρκή ερμηνευτικό κύκλο²⁵⁷.

5. Πρόταση μελλοντικής μετατροπής της βάσης δεδομένων ΛΟΓΟΣ σε διαδικτυακή εφαρμογή με χρήση MySQL

Στην παρούσα ενότητα θα παρουσιάσουμε το πώς οραματιζόμαστε το επόμενο βήμα της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ, βασιζόμενοι σε επιστημονική έρευνα, στο σύγγραμμα Προγραμματισμός για το Web και στο MySQL documentation, που περιγράφουν τις διαθέσιμες δυνατότητες για web προγραμματισμό με χρήση MySQL. Παρότι η υλοποίηση της μετατροπής υπερβαίνει τις γνώσεις μας, καταθέτουμε μια πρόταση, αντλώντας στοιχεία από τις προαναφερθείσες πηγές.

Η Βάση Δεδομένων ΛΟΓΟΣ, σχεδιάστηκε και λειτουργεί σε MS Access, προκειμένου να εξυπηρετεί την ερμηνευτική και βιβλική έρευνα, προσφέροντας ένα οργανωμένο περιβάλλον καταγραφής και ανάλυσης δεδομένων. Παρά τη λειτουργικότητά της στην τρέχουσα μορφή, η MS Access παρουσιάζει σημαντικούς περιορισμούς, ιδιαίτερα όταν απαιτείται λειτουργία σε διαδικτυακό περιβάλλον μέσω MS SharePoint. Όπως σημειώνεται, οι παραδοσιακές σχεσιακές βάσεις δεδομένων, όπως η MS Access, παρουσιάζουν περιορισμούς όσον αφορά την κλιμάκωση, λόγω της άκαμπτης δομής σχήματος και περιορίζουν τις δυνατότητες τροποποίησης δεδομένων σε clusters, ενώ μη βελτιστοποιημένα ερωτήματα ενδέχεται να επηρεάσουν την απόδοση και την ταχύτητα απόκρισης του συστήματος²⁵⁸.

Η μετάβαση από την MS Access σε MySQL αποτελεί το πρώτο απαραίτητο βήμα, καθώς επιτρέπει τη δομημένη οργάνωση και τυποποίηση των δεδομένων. Αυτό διευκολύνει μια πιθανή μελλοντική αναβάθμιση σε NoSQL Β.Δ., εφόσον η ανάγκη για οριζόντια επεκτασιμότητα και διαχείριση αδόμητων δεδομένων το απαιτήσει. Η MySQL μπορεί να λειτουργήσει ως ενδιάμεση λύση, παρέχοντας σημαντικές βελτιώσεις στην απόδοση και την υποστήριξη πολλών χρηστών σε σχέση με την MS Access²⁵⁹. Η σταδιακή μετάβαση σε MySQL και αργότερα σε NoSQL, εκτιμάται ότι θα αποτελέσει μια πιο ασφαλής και τεκμηριωμένη προσέγγιση. Η MySQL θα μπορούσε να λειτουργήσει ως γέφυρα μεταξύ της MS Access και των πιο σύγχρονων λύσεων

²⁵⁷ Henrickson και Meroño-Peñuela, 130.

²⁵⁸ Wisal Khan κ.ά., «SQL and NoSQL Database Software Architecture Performance Analysis and Assessments—A Systematic Literature Review», *Big Data and Cognitive Computing* 7, τχ. 2 (Ιούνιος 2023): 1-3, <https://doi.org/10.3390/bdcc7020097>.

²⁵⁹ Khan κ.ά., 1

NoSQL, επιτρέποντας την αναγνώριση και την αντιμετώπιση τυχόν προκλήσεων στην αρχιτεκτονική της βάσης δεδομένων.

Πριν τη μετατροπή της Βάσης Δεδομένων ΛΟΓΟΣ, κάθε αντικείμενο της υπάρχουσας δομής (πίνακες, ερωτήματα, φόρμες, μακροεντολές) πρέπει να αναλυθεί και να οργανωθεί για να διατηρηθούν οι κρίσιμες λειτουργίες, καθώς και να προετοιμαστεί το σύστημα για τη νέα αρχιτεκτονική²⁶⁰. Κατά συνέπεια η διαδικασία της μετατροπής της Β.Δ. από MS Access σε MySQL περιλαμβάνει και αναγκαία στάδια μετασχηματισμού δεδομένων. Η διαδικασία καθαρισμού δεδομένων για την περίπτωση της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ, δεν θα περιλαμβάνει τον αποκλεισμό στίχων ή δεδομένων, όπως γίνεται συνήθως σε σύνολα δεδομένων με αριθμητικές τιμές ή outliers. Αντιθέτως, θα εστιάζει στη διόρθωση διπλότυπων εγγραφών σε συνδεδεμένους πίνακες, ορθογραφικών ή τυπογραφικών σφαλμάτων, έλεγχος διατήρησης των πολυτονικών χαρακτήρων και τη διασφάλιση ομοιομορφίας στη δομή των δεδομένων.

Η προτεινόμενη νέα αρχιτεκτονική, προβλέπει τις κάτωθι λειτουργίες:

- α. Backend: Το backend αφορά τον προγραμματισμό της πλευράς του διακομιστή και τη διαχείριση δεδομένων, λειτουργώντας ως «μηχανή» πίσω από την εφαρμογή. Όπως αναφέρεται στο κεφάλαιο 8.1 του συγγράμματος «Προγραμματισμός για το WEB», το backend επεξεργάζεται αιτήματα από τον πελάτη (client), δηλαδή τον χρήστη, εκτελεί τις απαιτούμενες διεργασίες και επιστρέφει τα αποτελέσματα στη διεπαφή χρήστη. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, το σύστημα διαχείρισης βάσεων δεδομένων (DBMS) MySQL θα χρησιμοποιηθεί για την αποθήκευση και διαχείριση των δεδομένων²⁶¹.
- β. Frontend: Το frontend αφορά τη διεπαφή χρήστη (user interface), δηλαδή το τμήμα της εφαρμογής που αλληλεπιδρά με τον χρήστη και εμφανίζεται στην οθόνη. Όπως αναφέρεται στο κεφάλαιο 2.1 του συγγράμματος «Προγραμματισμός για το WEB», το HTML είναι η βασική γλώσσα για τη δημιουργία και τη διάρθρωση ιστοσελίδων, επιτρέποντας την απεικόνιση περιεχομένου όπως κείμενα, εικόνες και συνδέσμους. Το HTML5 αποτελεί τη σύγχρονη εξέλιξη του HTML, η οποία περιλαμβάνει βελτιωμένα χαρακτηριστικά, όπως νέες ετικέτες και υποστήριξη πολυμέσων, με στόχο την

²⁶⁰ MySQL :: MySQL Workbench Manual :: 10.2.1 A Visual Guide to Performing a Database Migration', ανακτήθηκε στις 11 Νοεμβρίου 2024, <https://dev.mysql.com/doc/workbench/en/wb-migration-overview-steps.html>.

²⁶¹ Randy Connolly και Ricardo Hoar, *Προγραμματισμός για το WEB*, μετάφρ. Αγαμέμνων Μήλιος, 2η (Αθήνα: Μ. Γκιούρδας, 2018), 323.

καλύτερη απόδοση και την αυξημένη διαδραστικότητα των εφαρμογών²⁶². Σύμφωνα με το κεφάλαιο 2.2 του παραπάνω αναφερομένου συγγράμματος, η σύνταξη της HTML είναι δομημένη και βασίζεται σε στοιχεία (elements) και ιδιότητες (attributes), τα οποία καθορίζουν την παρουσίαση και τη λειτουργία της διεπαφής²⁶³. Τα στοιχεία και ιδιότητες HTML επιτρέπουν τη μορφοποίηση του περιεχομένου και την αλληλεπίδραση του χρήστη με την εφαρμογή, γεγονός που συμβάλλει στη φιλικότητα και την προσβασιμότητα του frontend. Στη μετατροπή και υλοποίηση της βάσης δεδομένων ΛΟΓΟΣ σε MySQL, το frontend θα πρέπει να αναπτυχθεί με χρήση HTML5, όπως αναφέρεται στο κεφάλαιο 2.1.2 του εν λόγω συγγράμματος. Η HTML5 παρέχει ένα ελεύθερο περιβάλλον προγραμματισμού μέσω JavaScript για τη δημιουργία «πλούσιων εφαρμογών web». Επιπλέον, εξασφαλίζει συμβατότητα με παλαιότερες εκδόσεις προγραμμάτων περιήγησης, προσφέροντας σταδιακή υποστήριξη νέων δυνατοτήτων²⁶⁴.

- γ. Στη μετατροπή και υλοποίηση της βάσης δεδομένων ΛΟΓΟΣ με χρήση της MySQL, ο host server αποτελεί έναν από τους βασικούς παράγοντες για την αποτελεσματική λειτουργία του συστήματος. Όπως περιγράφεται στην ενότητα 8.2 του συγγράμματος «Προγραμματισμός για το Web», ο web server Apache είναι μια ιδανική επιλογή για τη φιλοξενία δυναμικών εφαρμογών. Ο Apache λειτουργεί ως διακομιστής web στην αρχιτεκτονική διακομιστή-πελάτη, επεξεργαζόμενος αιτήσεις HTTP που αποστέλλονται από τους πελάτες (clients) και παρέχοντας πρόσβαση σε δυναμικούς και στατικούς πόρους. Οι βασικές του ευθύνες περιλαμβάνουν τη διαχείριση:

- α. Συνδέσεων και αιτήσεων HTTP.
- β. Κρυπτογράφησης και συμπίεσης δεδομένων.
- γ. Διαχείρισης αρχείων και βάσεων δεδομένων, όπως η MySQL.

Για την υλοποίηση, προτείνεται η χρήση της στοίβας LAMP (Linux, Apache, MySQL, PHP), η οποία παρέχει ένα σταθερό και αποδεδειγμένα αποδοτικό περιβάλλον. Όπως σημειώνεται στο σύγγραμμα «Προγραμματισμός για το Web», η συνεργασία του Apache με το PHP μέσω της προγραμματιστικής μονάδας `mod_php5` επιτρέπει την εκτέλεση εντολών που αλληλεπιδρούν άμεσα με το περιβάλλον της

²⁶² Connolly και Hoar, 57–58.

²⁶³ Connolly και Hoar, 59.

²⁶⁴ Connolly και Hoar, 58.

MySQL, εξασφαλίζοντας υψηλή απόδοση και ασφάλεια στη διαχείριση δεδομένων. Η επιλογή του Apache για την φιλοξενία της βάσης δεδομένων MySQL διασφαλίζει τη δυνατότητα φιλοξενίας στατικών και δυναμικών εφαρμογών, ενώ προσφέρει παράλληλα δυνατότητες επεκτασιμότητας και αξιοπιστίας. Οι διακομιστές που χρησιμοποιούν τη στοίβα LAMP θεωρούνται από τους πλέον διαδεδομένους για εφαρμογές που απαιτούν αποθήκευση, ανάλυση και διαχείριση μεγάλων όγκων δεδομένων²⁶⁵.

5.1 Πρόταση ενσωμάτωσης μοντέλου TN (LLM)

Λαμβάνοντας υπόψη τα ευρήματα της έρευνας στην ενότητα (4), προτείνεται η ενσωμάτωση ενός μοντέλου τεχνητής νοημοσύνης (TN) βασισμένου στην τεχνολογία Large Language Models (LLMs) στη βάση δεδομένων ΛΟΓΟΣ. Ένα τέτοιο LLM-based chatbot μπορεί να υποβοηθήσει την ανάλυση και την ερμηνεία βιβλικών κειμένων, αξιοποιώντας προηγμένες τεχνικές επεξεργασίας φυσικής γλώσσας. Η μελέτη των Sumit Kumar Dam, Choong Seon Hong, Yu Qiao, και Chaoning Zhang (2024) προσφέρει μια ολοκληρωμένη ανάλυση των δυνατοτήτων και των περιορισμών των LLM-based chatbots. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα κύρια πλεονεκτήματα αυτών των μοντέλων, καθώς και των περιορισμών που επισημαίνει η έρευνα.

5.1.1 Δυνατότητες και πλεονεκτήματα του LLM chatbot

Τα LLM-based chatbots, αναφέρεται ότι προσφέρουν προχωρημένη ικανότητα κατανόησης της φυσικής γλώσσας και είναι χρήσιμα για την αναζήτηση πληροφοριών σε μεγάλες βάσεις δεδομένων. Ειδικότερα, διακρίνονται για την ικανότητά τους να αναζητούν και να επεξεργάζονται πληροφορίες σε πραγματικό χρόνο²⁶⁶.

Όπως σημειώνει το άρθρο, τα LLM-based chatbots εφαρμόζονται ήδη επιτυχώς σε τομείς όπως η εκπαίδευση και η έρευνα, όπου βοηθούν στη γρήγορη επεξεργασία και κατανόηση μεγάλων όγκων δεδομένων²⁶⁷.

5.1.2 Προβλήματα που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη στη χρήση LLM chatbots

Σύμφωνα με τους Sumit Kumar Dam, Choong Seon Hong, Yu Qiao, και Chaoning Zhang (2024), τα κυριότερα προβλήματα που θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη και να ληφθούν μέτρα αντιμετώπισης, περιλαμβάνουν ζητήματα προκατάληψης,

²⁶⁵ Connolly και Hoar, 328-32.

²⁶⁶ Sumit Kumar Dam, Choong Seon Hong, και Yu Qiao, «(PDF) A Complete Survey on LLM-based AI Chatbots», 2024, 1, ανακτήθηκε στις 23 Ιανουαρίου 2025. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.19901.27368>.

²⁶⁷ Dam, Hong, και Qiao, 1.

ιδιωτικότητας δεδομένων, καθώς και λανθασμένων πληροφοριών²⁶⁸. Παρά τις δυνατότητες των LLMs, υφίστανται περιορισμοί και προκλήσεις που πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη κατά την εφαρμογή τους στη Β.Δ. ΛΟΓΟΣ όπως παρακάτω:

α. Προκατάληψη δεδομένων (Bias)

Τα LLMs εκπαιδεύονται σε μεγάλα σύνολα δεδομένων, τα οποία μπορεί να περιέχουν ενσωματωμένες προκαταλήψεις. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε ερμηνευτικές ανακρίβειες ή σε προκατειλημμένες απαντήσεις.

β. Αξιοπιστία πληροφοριών

Τα LLMs ενδέχεται να παράγουν λανθασμένες ή ανακριβείς απαντήσεις, καθώς η λειτουργία τους βασίζεται σε στατιστικά πρότυπα και όχι σε πραγματική κατανόηση.

γ. Ιδιωτικότητα και Ασφάλεια Δεδομένων

Η χρήση ενός LLM-based chatbot στη Β.Δ. ΛΟΓΟΣ εγείρει ερωτήματα, σχετικά με τη διαχείριση και προστασία δεδομένων των χρηστών, ειδικά αν το σύστημα συλλέγει ή διατηρεί ιστορικό ερωτήσεων και απαντήσεων. Η συμμόρφωση με ηθικά και νομικά πλαίσια είναι απαραίτητη για την ασφαλή χρήση του συστήματος.

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι περιορισμοί που επισημαίνονται στην έρευνα των Sumit Kumar Dam et al. (2024) για τα LLMs, σχετικά με την προκατάληψη, την ασφάλεια των δεδομένων και τις λανθασμένες απαντήσεις, επιβεβαιώνονται και από τα ευρήματα των ερευνών ενότητας (4) της παρούσας μελέτης.

6. Συμπεράσματα

Στο πλαίσιο της παρουσίασης της σχεδίασης και του προγραμματισμού της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ, η οποία αναπτύχθηκε για τη βιβλική έρευνα και την ερμηνευτική ανάλυση, θεωρήσαμε απαραίτητο να ανατρέξουμε συνοπτικά στην ιστορία της ερμηνευτικής της Αγίας Γραφής, ώστε να αναδείξουμε τους σημαντικούς σταθμούς που τη διαμόρφωσαν διαχρονικά.

Εξετάζοντας αυτή την ιστορική πορεία, διατρέξαμε τις εξελίξεις από την εποχή της Παλαιάς Διαθήκης έως τις ημέρες μας, μελετώντας πώς αυτές οι εξελίξεις επηρέασαν τη βιβλική ερμηνευτική. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στις σύγχρονες επιστημονικές ανακαλύψεις στις θετικές επιστήμες, στην ψυχολογία του βάρους και στις φιλοσοφικές προσεγγίσεις, οι οποίες ανέδειξαν τα όρια της ανθρώπινης κατανόησης. Παρότι οι διαπιστώσεις αυτές προέρχονται από διαφορετικά επιστημονικά πεδία, παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς συνδέονται έμμεσα με

²⁶⁸ Dam, Hong, και Qiao, 3.

την ερμηνευτική ανάλυση της Βίβλου, μέσω της λογικής και της χρήσης υπολογιστικών μηχανών.

6.1 Ιστορία και εξέλιξη της ερμηνευτικής της Βίβλου

Σύμφωνα με όσα παρουσιάστηκαν στην παρούσα διπλωματική εργασία, γίνεται σαφές ότι η ιστορία της βιβλικής ερμηνευτικής αποτελεί μια πολυσύνθετη διαδρομή, η οποία αντικατοπτρίζει τις μεταβολές στη θεολογική, φιλοσοφική και πολιτισμική σκέψη διαμέσου των αιώνων.

Στα χρόνια της Παλαιάς Διαθήκης, η ερμηνεία των Γραφών υπήρξε αρχικά μια θεμελιώδης προσπάθεια της κατανόησης του Νόμου και των προφητικών αποκαλύψεων, με τους προφήτες να λειτουργούν ως διαμεσολαβητές του θείου θελήματος. Στην εποχή του Έσδρα, η ερμηνεία πήρε πιο θεσμική μορφή, ενώ οι ραβίνοι της μετέπειτα περιόδου ανέπτυξαν παράδοση με κανόνες και μεθόδους για τη σωστή εφαρμογή του Νόμου.

Κατά την ελληνιστική περίοδο, η επαφή του Ιουδαϊσμού με τον Ελληνισμό δημιούργησε νέες προκλήσεις. Η μετάφραση των Γραφών από τα εβραϊκά στην αραμαϊκή και την ελληνική γλώσσα αποτέλεσε μια αναγκαία υπέρβαση των αρχών της ραβινικής ερμηνευτικής παράδοσης, καθώς η Γραφή αντιμετωπιζόταν ως ο κατά γράμμα φορέας της αποκάλυψης του Θεού. Ωστόσο η διαμόρφωση των ιστορικών και πολιτισμικών αναγκών κατέστησε αναγκαία τη μετάφραση, λειτουργώντας ως συνεκτική γέφυρα για την πίστη του Ιουδαϊκού λαού.

Στα τέλη του 1ου αι. μ.Χ. και στις αρχές του 2ου αι. μ.Χ., η Χριστιανική Εκκλησία έπρεπε να περιφρουρήσει τον αυθεντικό τρόπο ερμηνείας των Γραφών, καθώς βρέθηκε να αναμετράται με τον Ιουδαϊσμό, την αίρεση του Γνωστικισμού καθώς επίσης και τις επιρροές της ελληνικής φιλοσοφίας. Ο Χριστιανισμός δεν απέρριψε τη φιλοσοφία συνολικά, αλλά υιοθέτησε μια διαλεκτική στάση απέναντί της, αξιοποιώντας τη με σκοπό να εκφράσει, να υπερασπιστεί και να εμβαθύνει στη θεολογία και τη διδασκαλία του. Η φιλοσοφία σύμφωνα με τον Κλήμη τον Αλεξανδρέα χαρακτηρίζεται ως έκφραση της κτιστής διάνοησης και ως μέσο προετοιμασίας που μπορεί να βοηθήσει τον άνθρωπο να πλησιάσει στην αυθεντική ερμηνευτική αλήθεια, ως ένα «συναίτιο αίτιο». Όμως η αυθεντική αλήθεια και η πλήρης κατανόησή της επέρχεται μόνο μέσω του Υιού του Θεού, ο οποίος είναι η κύρια πηγή της αποκάλυψης σύμφωνα με τον ίδιο. Η φιλοσοφία για τον Κλήμη, δεν μπορεί να μας δώσει από μόνη της το αληθινό αποτέλεσμα. Τον 8ο αι. μ.Χ., ο αγ. Ιωάννης ο Δαμασκηνός επιχείρησε να συγκροτήσει ένα πλαίσιο κανόνων και αρχών, μέσω των οποίων η φιλοσοφία μπορεί

να αξιοποιηθεί ως εργαλείο για την κατανόηση, διατύπωση και υπεράσπιση της ορθής πίστης στην εκκλησιαστική γραμματεία.

6.1.1 Η συμβολή των πατερικών ανθολογίων και σειρών στην ερμηνευτική της Αγίας Γραφής

Η αντιμετώπιση των αιρετικών προκλήσεων ανέδειξε την ανάγκη προστασίας της αποστολικής διδασκαλίας και της αυθεντικής ερμηνείας των Γραφών. Η Εκκλησία, μέσα από την πατερική παράδοση, ανέπτυξε ερμηνευτικές προσεγγίσεις που βασίζονταν στη σύνταξη και συλλογή κειμένων, γνωστών ως «Ανθολόγια». Η σύνδεση της αυθεντίας της Αγίας Γραφής με την αυθεντία των Πατέρων δημιούργησε ένα ισχυρό θεμέλιο για τη δογματική συνοχή και την απολογητική της Εκκλησίας. Αυτός ο συνδυασμός της βιβλικής και της πατερικής παράδοσης συνέβαλε ουσιαστικά στην εδραίωση των χριστιανικών δογμάτων και στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των αιρέσεων. Πολύ σημαντική εξέλιξη σε αυτή την ιστορική διαδρομή, ήταν η μετάβαση από την ερμηνευτική προσέγγιση της διδασκαλίας ενός Πατέρα, στην ανάγκη για ένα «consensus patrum», δηλαδή την συμφωνία των Πατέρων. Αυτή η συμφωνία των Πατέρων δεν στηριζόταν απλώς σε ιστορικοφιλολογικά δεδομένα, αλλά αντανακλούσε τη συνοδική έκφραση και το βίωμα της Εκκλησίας, αναδεικνύοντας τη δογματική ενότητα και την αυθεντική διδασκαλία της Χριστιανικής πίστης.

Τα ανθολόγια και οι συλλογές, λειτούργησαν ως κανονιστικά διαχρονικά βοηθήματα της Πατερικής Παράδοσης για την ερμηνευτική προσέγγιση της Αγίας Γραφής, αλλά και ως παρακαταθήκες, που επέτρεπαν την αποσαφήνιση δογματικών ζητημάτων και την υπεράσπιση της Ορθοδοξίας σε περίοδο έντονων αιρετικών προκλήσεων. Παράλληλα, ανέδειξαν το κοινό πνευματικό βίωμα των αγίων μέσα στην Εκκλησία, επιβεβαιώνοντας τη διαχρονικότητα της παράδοσης. Μέσα από τη διαδικασία συγγραφής των Ανθολογίων, επιχειρείτο να εντοπιστεί και να αναδειχθεί το κοινό πνευματικό βίωμα των αγίων σε διάφορες χρονικές περιόδους, έτσι ώστε να κατανοηθεί η διαχρονική τους εμπειρία μέσα στην Εκκλησία.

Από τα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ού αι., η συζήτηση σχετικά με τη σημασία της Πατερικής ερμηνευτικής παράδοσης και την επιστημονική της αξία στη βιβλική έρευνα αναθερμάνθηκε. Πολλές μελέτες που διεξάγονται μέχρι και σήμερα, αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα της ερμηνευτικής συμβολής των Πατέρων στην κριτική μελέτη του βιβλικού κειμένου. Ωστόσο, ο τομέας στον οποίο σημειώνεται ιδιαίτερα μεγάλη πρόοδος είναι η έρευνα στις ερμηνευτικές σειρές ή ανθολόγια. Η σύγχρονη βιβλική έρευνα αναζωπύρωσε το ενδιαφέρον για την αξιοποίηση της

πατερικής ερμηνευτικής παράδοσης, η οποία πλέον αναγνωρίζεται ως βασικό αντικείμενο μελέτης, αποκτώντας βαρύνουσα σημασία στην ιστορική, εξηγητική και συστηματική θεολογία.

6.2 Η σύγχρονη θύραθεν ερμηνευτική και ο αντίκτυπος στη βιβλική ερμηνευτική έρευνα

Το 1838 εκδόθηκε το έργο του Friedrich Schleiermacher «Hermeneutics and Criticism and Other Writings», με το οποίο είχε προσπαθήσει να διευρύνει το πεδίο της ερμηνευτικής από το ιερό και τις θείες αλήθειες, περιλαμβάνοντας κάθε γραπτό κείμενο. Στη συνέχεια ο Wilhelm Dilthey κατά τον 19ο αι. επιχείρησε να θεμελιώσει έναν ενιαίο τρόπο ερμηνείας, ο οποίος θα προσέδιδε στις ανθρωπιστικές επιστήμες, την ίδια αντικειμενικότητα με τις φυσικές επιστήμες. Ωστόσο η ταχεία ανάπτυξη εξειδικευμένων κλάδων και μεθοδολογιών, περιόρισε την εφαρμογή μιας γενικής ερμηνευτικής θεωρίας.

Η ανακάλυψη των ενστικτωδών ορμών και του ασυνειδήτου από τον Sigmund Freud, οι θεωρίες για το «Γλωσσικό Παιχνίδι» του Ludwig Wittgenstein, καθώς και η έμφαση του Martin Heidegger και Hans-Georg Gadamer στην ιστορικότητα της ανθρώπινης συνείδησης, ανέδειξαν τα όρια της ανθρώπινης ερμηνευτικής δυνατότητας. Οι θεωρίες αυτές υπογράμμισαν πως η ερμηνεία επηρεάζεται από βαθύτερες ψυχικές και κοινωνικές διεργασίες, οι οποίες δεν μπορούν να αναλυθούν με την ίδια ακρίβεια όπως τα φυσικά φαινόμενα, γεγονός που κατέστησε αδύνατη την πλήρη αντικειμενικότητα που οραματίστηκε ο Dilthey.

Στον 20ό αι., οι εξελίξεις στις θετικές επιστήμες, ανέδειξαν τα όρια της ανθρώπινης λογικής και των υπολογιστικών μηχανών. Τα θεωρήματα της μη πληρότητας του Gödel, της μη επιλυσιμότητας του Turing στις υπολογιστικές μηχανές και η θεμελίωση της αρχής της απροσδιοριστίας από τον Heisenberg, έδειξαν ότι η ανθρώπινη λογική είναι πεπερασμένη, με συγκεκριμένα όρια στη δυνατότητά της να συλλάβει την πολυπλοκότητα της πραγματικότητας. Αυτές οι διαπιστώσεις δεν μπορεί παρά να έχουν σημαντικό αντίκτυπο και στην ερευνητική ερμηνευτική ανάλυση της Αγίας Γραφής, καθώς περιόρισαν όχι μόνο τη δυνατότητα του ανθρώπου να προσεγγίσει με τη λογική την άκτιστη σφαίρα του κρυμμένου -κατά τον άγ. Συμεών τον νέο θεολόγο- Θείου μηνύματος, αλλά ανέδειξαν ότι υφίστανται περιορισμοί ακόμα και στην ίδια την κτιστή ανθρώπινη λογική.

Εφαρμόζοντας τη γενική αρχή του Hans-Georg Gadamer στην ερμηνεία των κειμένων της Αγίας Γραφής, μπορούμε να πούμε ότι, στην Ορθόδοξη Χριστιανική

Εκκλησία, η ερμηνεία τους δεν μπορεί να αποσπαστεί από την ιστορική συνέχεια της εκκλησιαστικής Παράδοσης. Σύμφωνα με τον Gadamer, η κατανόηση δεν είναι μια αυτόνομη και αποκομμένη διαδικασία, αλλά εντάσσεται σε μια αδιάκοπη ερμηνευτική αλυσίδα, καθορισμένη από την ιστορία των επενεργειών (*Wirkungsgeschichte*). Κατά συνέπεια, η ερμηνεία της Αγίας Γραφής δεν μπορεί να γίνεται αποκομμένα, αλλά πάντα μέσα από τη συνάντηση του ορίζοντα του σύγχρονου ερμηνευτή με εκείνον της εκκλησιαστικής Παράδοσης, όπως αυτή διαμορφώθηκε διαχρονικά από τους Πατέρες της Εκκλησίας.

Στο πλαίσιο αυτό, η κατανόηση της Αγίας Γραφής δεν μπορεί να είναι αποκλειστικά φιλολογική ή κριτική, αλλά απαιτεί μια οντολογική ένταξη στην Παράδοση, η οποία δεν περιορίζεται σε μεθοδολογικά εργαλεία, αλλά θεμελιώνεται στη βιωματική εμπειρία της Εκκλησίας. Η ερμηνεία, λοιπόν, δεν είναι μια απλή υποκειμενική διαδικασία, αλλά μια πράξη ιστορικής μετάδοσης, όπου ο ερμηνευτής προσεγγίζει το κείμενο μέσα από τις προϋποθέσεις της ερμηνευτικής κοινότητας στην οποία ανήκει. Η Εκκλησία, ως τέτοια κοινότητα, διαδραματίζει θεμελιώδη ρόλο, διασφαλίζοντας ότι η κατανόηση της Βίβλου δεν θα οδηγήσει σε αυθαίρετες αναγνώσεις, αλλά θα παραμείνει συνδεδεμένη με τη συνολική εμπειρία της πίστης²⁶⁹.

Ωστόσο, σύμφωνα με τα όσα αναφέρθηκαν στην παρούσα εργασία, η ερμηνεία της Αγίας Γραφής στην πατερική παράδοση δεν περιορίζεται αποκλειστικά σε μια ιστορικά προσδιορισμένη διαδικασία κατανόησης, αλλά συνδέεται άμεσα με τη Θεία Αποκάλυψη και το πνευματικό βίωμα. Οι Πατέρες της Εκκλησίας δεν θεωρούν ότι η αλήθεια της Αγίας Γραφής κατανοείται μόνο μέσω της ιστορικότητας της συνείδησης, αλλά πρωτίστως μέσω της έλλαμψης, του φωτισμού και της ενοίκησης του Αγίου Πνεύματος μέσα στον άνθρωπο. Επομένως, η ανθρώπινη ερμηνευτική διαδικασία οριοθετείται και καθοδηγείται από τη ζωντανή παράδοση της Εκκλησίας, που δεν αποτελεί απλώς ένα ιστορικό φαινόμενο, αλλά τη συνέχεια της Θείας Αποκάλυψης στην ιστορία.

6.3 Σύγχρονα ψηφιακά προγράμματα για τη μελέτη της Βίβλου

Στην προσπάθειά μας να διερευνήσουμε τις εξελίξεις στη λειτουργία και χρήση των βιβλικών λογισμικών, εξετάσαμε τα παρακάτω τρία αμιγώς βιβλικά προγράμματα:

α. theWord.

²⁶⁹ Rosino Gibellini, *Η Θεολογία του εικοστού αιώνα*, επιμέλ. Τούτουνα Χριστίνα, μετάφρ. Παναγιώτης Υφαντής, 3η (Αθήνα: Άρτος ζωής, 2016), 79–80.

β. e-Sword.

γ. Logos Bible Software.

Διαπιστώσαμε ότι τα συγκεκριμένα προγράμματα (theWord, e-Sword και Logos Bible Software) παρέχουν εξαιρετικά χρήσιμες λειτουργίες για τη μελέτη των βιβλικών κειμένων. Ωστόσο, όπως προέκυψε από την ανάλυσή τους στην παρούσα εργασία, δεν συμπεριλαμβάνουν επαρκώς ψηφιακούς πόρους με τα έργα της Πατερικής εξηγητικής παράδοσης της Εκκλησίας.

Επιπλέον, εξετάστηκε το Thesaurus Linguae Graecae (TLG), το οποίο, αν και περιλαμβάνει τα βιβλικά κείμενα της Καινής και της Παλαιάς Διαθήκης, καθώς και έργα των Πατέρων της Εκκλησίας, δεν είναι ένα αμιγώς βιβλικό λογισμικό. Το κύριο επίκεντρό του είναι η φιλολογική και λογοτεχνική μελέτη της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. Πρόκειται για μία από τις πιο σημαντικές και εξελεγμένες ψηφιακές πλατφόρμες στον τομέα της κλασικής φιλολογίας, καθώς διαθέτει μια εκτεταμένη συλλογή αρχαίων, βυζαντινών και μεσαιωνικών ελληνικών κειμένων. Η συμβολή του στη μελέτη της ελληνικής γραμματείας είναι ιδιαίτερα πολύτιμη, καθώς επιτρέπει προηγμένη αναζήτηση και ανάλυση κειμένων, παρέχοντας εργαλεία συγκριτικής γλωσσικής και φιλολογικής έρευνας.

6.4 Μελλοντική αναβάθμιση της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ με τη χρήση MySQL

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν στην ενότητα (5) της παρούσας εργασίας, μια μελλοντική αναβάθμιση της Β.Δ. ΛΟΓΟΣ, εκτιμάται ότι θα την μετατρέψει από το περιβάλλον MS Access σε μια αναβαθμισμένη διαδικτυακή εφαρμογή, με τη χρήση MySQL, αρχιτεκτονικής frontend-backend. Η συγκεκριμένη αναβάθμιση εκτιμάται ότι θα επιλύσει τους περιορισμούς ταυτόχρονης χρήσης που παρουσιάζει το περιβάλλον MS Access, προσφέροντας παράλληλα επέκταση λειτουργιών, διαδραστική πρόσβαση και υψηλότερη απόδοση για τους χρήστες.

6.4.1 Ενσωμάτωση μοντέλου TN στη Β.Δ. ΛΟΓΟΣ

Στην ενότητα (5.1) της παρούσας εργασίας, προτάθηκε η ενσωμάτωση ενός μοντέλου τεχνητής νοημοσύνης (TN), βασισμένου στην τεχνολογία Large Language Models (LLM) σε μια μελλοντική αναβαθμισμένη έκδοση της Β.Δ. Προηγουμένως διερευνήθηκαν και ελήφθησαν υπόψη τα ευρήματα της έρευνας στην ενότητα (4), σχετικά με τη σύγχρονη εξέλιξη στις δυνατότητες χρήσης και παραγωγής ερμηνευτικών κειμένων από μοντέλα τεχνητής νοημοσύνης, όπως τα RNNs, LSTMs και LLMs.

Όπως διαπιστώθηκε, τα LLM-based chatbots, διαθέτουν βελτιωμένη ικανότητα ανάλυσης φυσικής γλώσσας και είναι ιδιαίτερα χρήσιμα για την αναζήτηση πληροφοριών σε μεγάλες βάσεις δεδομένων. Ειδικότερα, διακρίνονται για την ικανότητά τους να αναζητούν και να επεξεργάζονται πληροφορίες σε πραγματικό χρόνο.

Ωστόσο, οι περιορισμοί των μοντέλων TN, όπως επισημαίνονται στην έρευνα των Sumit Kumar Dam, Choong Seon Hong, Yu Qiao, και Chaoning Zhang (2024), εξακολουθούν να υφίστανται. Οι περιορισμοί αυτοί έχουν εντοπιστεί και στα πορίσματα των ερευνών που εξετάσαμε στην ενότητα (4) της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Πρόκειται για περιορισμούς που αφορούν την ανάλυση θρησκευτικών κειμένων μέσω τεχνητής νοημοσύνης και παραμένουν κρίσιμες. Παρά τις τεχνολογικές εξελίξεις, ζητήματα όπως η προκατάληψη των δεδομένων, η ιδιωτικότητα και η ακρίβεια των πληροφοριών εξακολουθούν να αποτελούν κεντρικά προβλήματα και ενδέχεται να επηρεάσουν την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων ακόμα και ενός εξελιγμένου LLM-based chatbot.

Εφόσον αποφασιστεί η ενσωμάτωση ενός LLM-based chatbot στη Β.Δ. ΛΟΓΟΣ στο πλαίσιο μιας μελλοντικής αναβάθμισης, θα απαιτηθούν αυστηροί μηχανισμοί ελέγχου και θεολογικής εποπτείας, ώστε να περιοριστούν στο μέγιστο δυνατό, τα προβλήματα που σχετίζονται με τη βιβλική ερμηνεία και την παραγωγή απαντήσεων από το μοντέλο TN.

Επιπλέον, η ενσωμάτωση ενός τέτοιου συστήματος θα πρέπει να συμμορφώνεται με την υφιστάμενη νομοθεσία. Σήμερα ο κανονισμός (ΕΕ) 2024/1689 για την Τεχνητή Νοημοσύνη (AI Act) της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επιδιώκει να θέσει σαφείς νομικές υποχρεώσεις για την ανάπτυξη και διάθεση των μοντέλων γενικής χρήσης TN (GPAIM - General-Purpose AI Models). Η νέα νομοθεσία επικεντρώνεται στη διαφάνεια, την ασφάλεια και την αξιοπιστία, ειδικά για τα ισχυρά συστήματα που ενδέχεται να έχουν μεγάλο κοινωνικό και οικονομικό αντίκτυπο. Συνεπώς, οποιαδήποτε προσπάθεια ενσωμάτωσης ενός τέτοιου συστήματος στη Β.Δ. ΛΟΓΟΣ θα πρέπει να ευθυγραμμίζεται με τις προβλέψεις του εκάστοτε κανονισμού, διασφαλίζοντας ότι η χρήση του πληροί τα απαιτούμενα κριτήρια συμμόρφωσης²⁷⁰.

²⁷⁰ 'Νόμος για την TN | Shaping Europe's digital future', 2024, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/regulatory-framework-ai>.

Τέλος, διαπιστώθηκε ότι η Τεχνητή Νοημοσύνη (ANI) βασίζεται αποκλειστικά στη συλλογή και ανάλυση δεδομένων, την αναγνώριση μοτίβων και τη στατιστική επεξεργασία, χωρίς να διαθέτει συνείδηση, υποκειμενική εμπειρία ή πνευματική κατανόηση. Αντίθετα, όπως διαπιστώσαμε από τις αναφορές των Πατέρων, η αυθεντική ερμηνεία της Βίβλου, σύμφωνα με την Εκκλησιαστική παράδοση, δεν περιορίζεται σε ένα καθαρά γνωστικό ή γλωσσικό επίπεδο. Όπως αναφέρθηκε στην παρούσα εργασία, η αποκάλυψη των κρυμμένων στην Αγία Γραφή κατά τον άγιο Συμεών τον νέο θεολόγο, ταυτίζεται και συνδέεται με την έλλαμψη, τον φωτισμό και την ενοίκηση του Αγίου Πνεύματος μέσα στον άνθρωπο. Επομένως, τα υπολογιστικά συστήματα και η τεχνητή νοημοσύνη, ανεξαρτήτως των εξελίξεων στην επεξεργασία φυσικής γλώσσας μέσω των μεγάλων γλωσσικών μοντέλων (LLMs), δεν μπορούν να αντικαταστήσουν την ανθρώπινη πνευματική εμπειρία στην ερμηνεία της Αγίας Γραφής. Η ερμηνεία αυτή υπερβαίνει τα όρια της μηχανικής λογικής και των κτιστών δεδομένων, καθώς συνδέεται με τη Θεία Αποκάλυψη και το πνευματικό βίωμα του ανθρώπου. Το γεγονός αυτό μας παραπέμπει στη θεμελιώδη διάκριση, η οποία είχε επισημανθεί από έναν άγιο της εποχής μας, τον άγιο Παΐσιο τον Αγιορείτη (1924-1994), ο οποίος τόνιζε χαρακτηριστικά ότι «το Άγιο Πνεύμα δεν κατεβαίνει με μηχανές»²⁷¹.

²⁷¹ *Γέροντος Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι*, τ. Α' (Θεσσαλονίκη: Ιερό Ησυχαστήριο Μοναζουσών «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος», 2011), 213.

Βιβλιογραφία

α. Πηγές²⁷²

- Αγία Γραφή. Ανακτήθηκε στις 10 Σεπτεμβρίου 2024. <http://www.imgap.gr/file1/AG-Pateres/PDhiathiki1.html>.
- Αγία Γραφή, «Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος». Ανακτήθηκε στις 30 Απριλίου 2025. <https://apostoliki-diakonia.gr/bible/bible.asp>.
- Αθανασίου Αλεξανδρείας, «Επιστολή προς Αριμίνω της Ιταλίας και εν Σελευκεία της Ισαυρίας Συνόδων». Στο *Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας*, 10:150–303. Θεσσαλονίκη: Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», 1976.
- «Ότι η εν Νικαία Σύνοδος εωρακυία την πανουργίαν των περί Ευσέβιον εξέθεντο πρεπόντως και ευσεβώς κατά της αρειανής αιρέσεως τα ορισθέντα». Στο *Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας*, 9:25–189. Θεσσαλονίκη: Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», 1976.
- «Περί Διονυσίου του Επισκόπου Αλεξανδρείας ότι και αυτός κατά της αρειανής αίρεσης εφρόνει ως η εν Νικαία Σύνοδος και μάτην αυτόν συκοφαντούσιν οι αρειομανίται ως ομόδοξον εαυτόν». Στο *Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας*, 4:16–76. Θεσσαλονίκη: Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», 1975.
- «Λόγος Β΄ Περί Ενανθρωπήσεως». Στο *Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας*, 1:227–375. Θεσσαλονίκη: Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», 1973.
- Γρηγορίου Παλαμά. «Ομιλία ΛΕ΄, Εις την αυτήν του κυρίου Μεταμόρφωσιν». Στο *Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας*, 10:384–303. Θεσσαλονίκη: Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», 1985.
- ‘Ελληνική Βιβλική Εταιρία | Η Αγία Γραφή για όλους’. Ανακτήθηκε στις 30 Απριλίου 2025, <https://greek.global.bible/bible/d09e9a676bf6592d-01/GEN.1>.
- Θαλάσσιος ο Λίβυος. *Τέταρτη Εκατοντάδα Κεφαλαίων Περί Αγάπης και Εγκράτειας και της κατά Νουν Πολιτείας*. Στο *Φιλοκαλία των Ιερών Νηπτικών*, Γ΄, τ. Β΄. Μετάφραση Αντώνιος Γαλίτης. Αθήνα: Το Περιβόλι της Παναγίας, 1991.
- Ισιδώρου Πηλουσιώτου. «Επιστολή ΚΔ΄ - Κρίσπω». Στο *Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας*, 1:48–51. Θεσσαλονίκη: Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», 2000.
- Κλήμεντος Αλεξανδρέως. «Στρωματείς Λόγος Α΄». Στο *Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας*, 4:9–201. Θεσσαλονίκη: Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», 1995.
- Μαξίμου Ομολογητού. «Προς Μαρίνον μονάζοντα». Στο *Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας*, 15B:362–71. Θεσσαλονίκη: Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», 1995.
- *Δεύτερη Εκατοντάδα Κεφαλαίων περί Αγάπης*. Στο *Φιλοκαλία των Ιερών Νηπτικών*, Γ΄, τ. Β΄. Μετάφραση Αντώνιος Γαλίτης. Αθήνα: Το Περιβόλι της Παναγίας, 1991.
- *Δεύτερη Εκατοντάδα Κεφαλαίων προς τον Θαλάσσιο, περί Θεολογίας και της Ενσάρκου Οικονομίας του Υιού του Θεού*. Στο *Φιλοκαλία των Ιερών Νηπτικών*, Γ΄, τ. Β΄. Μτφ. Αντώνιος Γαλίτης. Αθήνα: Το Περιβόλι της Παναγίας, 1991.
- *Μάξιμος ο Ομολογητής. Έκτη Εκατοντάδα διαφόρων Κεφαλαίων*. Στο *Φιλοκαλία των Ιερών Νηπτικών*, Γ΄, τ. Β΄. Μτφ. Αντώνιος Γαλίτης. Αθήνα: Το Περιβόλι της Παναγίας, 1991.

²⁷² Στη σελίδα 14 παρατίθεται πίνακας συντμήσεων των βιβλίων της Αγίας Γραφής, οι οποίες χρησιμοποιούνται εντός της παρούσας διπλωματικής εργασίας και διαφοροποιούνται από τις συντμήσεις του πίνακα της εικόνας 76, οι οποίες αφορούν το πρόγραμμα ΛΟΓΟΣ.

- Συμεών του νέου θεολόγου. «Λόγος ΚΔ΄, Περί της Πνευματικής Γνώσεως». Στο *Ἑλληνες Πατέρες της Εκκλησίας*, 19Δ:288–99. Θεσσαλονίκη: Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», 1989.
- Nestle, Eberhard, Erwin Nestle, Barbara Aland, Kurt Aland, Johannes Karavidopoulos, Carlo Maria Martini, Bruce Manning Metzger, Holger Strutwolf, και Institut für Neutestamentliche Textforschung, επιμ. *Novum Testamentum Graece*. 28. revidierte Auflage, 8. korrigierter Druck. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2024.

β. Βοηθήματα

- Αβούρης, Σπυρίδων, Γεώργιος Γρατσέας, Λάμπρος Ζαχαρής, Ιωάννης Κωνσταντινίδης, Ανδρέας Μητσίδης, Θ.Ν. Μπουγάτσος, Γ.Χ. Πατρινέλης, Η.Μ. Φερέτος, και Νικ. Τζιράκης, επιμ. «Σειραί, βιβλικά». Στο *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, 11:στήλες 16-18. Αθήνα: Αθ. Μαρτίνος, 1967.
- Αβούρης, Σπυρίδων, Γεώργιος Γρατσέας, Λάμπρος Ζαχαρής, Ιωάννης Κωνσταντινίδης, Ανδρέας Μιτσίδης, Θ.Ν. Μπουγάτσος, Γ.Χ. Πατρινέλης, Η.Μ. Φερέτος, Ιω. Φουντούλης, και Κωνσταντίνος Χαραλαμπίδης, επιμ. «Ερμηνεία». Στο *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, 5:847–58. Αθήνα: Αθ. Μαρτίνος, 1964.
- , επιμ. «Ερμής». Στο *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, 5:στήλες 867-871. Αθήνα: Αθ. Μαρτίνος, 1964.
- Αβούρης, Σπυρίδων, Γεώργιος Γρατσέας, Λάμπρος Ζαχαρής, Ιωάννης Κωνσταντινίδης, Θ.Ν. Μπουγάτσος, Γ.Χ. Πατρινέλης, Ιω. Φουντούλης, Νικ. Τζιράκης, Ανδρέας Μητσίδης, και Η.Μ. Φερέτος, επιμ. «Ταργκούμε». Στο *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, 11:στήλες 685-686. Αθήνα: Αθ. Μαρτίνος, 1967.
- Ακανθόπουλος, Πρόδρομος. *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*. Β΄ έκδοση. Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., 2004.
- Αραμπατζής, Χρήστος. *Θέματα Εκκλησιαστικής Γραμματολογίας και Πατερικής Ερμηνευτικής*. Θεσσαλονίκη: Ostrakon Publishing, 2014.
- Βλαχάβας, Ι., Π. Κεφαλάς, Ν. Βασιλειάδης, Φ. Κόκκορας, και Η. Σακελλαρίου. *Τεχνητή Νοημοσύνη*. Δ΄. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, 2020.
- Βλάχος, Αρχιμ. Ιερόθεος. *Η Αποκάλυψη του Θεού*. Β΄. Λιβαδία: Ιερά Μονή Γενεθλίου της Θεοτόκου (Πελαγίας), 1991.
- . *Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς ως αγιορείτης*. Α΄. Λιβαδία: Ιερά Μονή Γενεθλίου της Θεοτόκου, 1992.
- Βλάχου, Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου Ιεροθέου. *Οι Δεσποτικές Εορτές*. Β΄. Λιβαδία: Ιερά Μονή Γενεθλίου της Θεοτόκου, 1998.
- Γέροντος Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι. τ. Α΄. Θεσσαλονίκη: Ιερό Ησυχαστήριο Μοναζουσών «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος», 2011.
- Γκουτζιούδης, Μόσχος. *Δελτίο Βιβλικών Μελετών*. τ. 21ος-22ος. Αθήνα: Άρτος Ζωής, 2002.
- Δεσπότης, Σωτήριος. *Ιερά Ευαγγέλια*. Αθήνα: Έννοια, 2017.
- Δομουχτσής, Κωνσταντίνος. «Η Αγία Γραφή στην Πατερική Γραμματεία. Ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου πιλοτικού πληροφοριακού συστήματος με δυνατότητες αυτόματης εξόρυξης γνώσης». Διδακτορική Διατριβή, Α.Π.Θ., 2021. <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/49238>.
- Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα*. Τόμος 24. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος, 1996.

- Καραγιάννης, Χρήστος. «Βίβλος και Επικοινωνία». Στο *Τιμητικός Τόμος της Θεολογικής Σχολής του Ε.Κ.Π.Α. για τον Μακαριώτατο κ. Ιερώνυμο Β΄*, 491–506. Αθήνα: Θεολογική Σχολή Ε.Κ.Π.Α., 2023.
- Κουφογιάννη, Πανωραία. *Εκπαιδευόντας Θεολόγους στη Συμβουλευτική Ψυχολογία*. Γ΄. Αθήνα: Γρηγόρη, 2016.
- Κωστάκης, Δημήτριος, μετάφρ. *Ο οδηγός της Microsoft για τη Microsoft Access 2000*. Αθήνα: Κλειδάριθμος, 2000.
- Κωστόφ, Αρχιμ. Ιωάννης. *Περίπατοι στην Επιστήμη*. Ωρωπός: Αγ. Ιωάννης ο Δαμασκηνός, 2022.
- . *Ψυχή και Μηχανές*. Αθήνα: Υπακοή, 2022.
- Μαλάης, π. Χρίστος. 'Η αναίρεση του «δόγματος της αναλογίας του όντος» με βάση τα συγγράμματα του Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά'. Διδακτορική Διατριβή, ΑΠΘ, 2011. <https://ikee.lib.auth.gr/record/129235/files/GRI-2012-8687.pdf>.
- Μαυροσκούφης, Δημήτριος Κ. «Ανθρωπιστικές – κοινωνικές και θετικές – φυσικές επιστήμες: παράλληλοι κόσμοι ή ενότητα των επιστημών;», 27 Μάιος 2016. Ανακτήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2025. <https://www.phil.auth.gr/wp-content/uploads/2018/10/%CE%9F%CE%BC%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%B1-%CE%9A%CE%BF%CF%83%CE%BC%CE%AE%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B1-%CE%A6%CE%9B%CE%A3-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CE%A3%CE%98%CE%95.pdf>.
- Μητσόπουλος, Νικόλαος. *Θέματα Ορθοδόξου Δογματικής Θεολογίας*. Αθήνα: Συμμετρία, 2008.
- ‘Νόμος για την TN | Shaping Europe’s digital future’, 2024. Ανακτήθηκε στις 3 Φεβρουαρίου 2024. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/regulatory-framework-ai>.
- π. Ν. Λουδοβίκος: *Η απο-πιθηκοποίηση του τεχνο-ανθρώπου*, 2024. Ανακτήθηκε στις 12 Ιανουαρίου 2025. <https://www.youtube.com/watch?v=y0yOmPORqGM>.
- Παναγόπουλος, Ιωάννης. *Η Ερμηνεία της Αγίας Γραφής στην Εκκλησία των Πατέρων*. Επιμέλεια Σωτήριος Δεσπότης. τ. Α΄. Αθήνα: Άθως, 2010.
- Ρωμανίδης, π. Ιωάννης. «Φράγκοι, Ρωμαίοι, Φεουδαλισμός και Δόγμα». Ανακτήθηκε στις 12 Ιανουαρίου 2025. https://www.romanity.org/htm/rom.e.04.fragkoi_romaioi_feudalismusos_kai_dogma.01.htm#9.
- Τσάρλσγουορθ, Μαξ. *Φιλοσοφία και Θρησκεία*. Επιμέλεια Γιάννης Δημητρακόπουλος. Μετάφραση Χρήστος Τριανταφυλλόπουλος. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2020.
- Τσιτσίκος, Σπυρίδων. *Η Ψυχολογία της Θρησκείας*. 3η. Αθήνα: Tremedum -Γ. Βουτζουλίδης, 2017.
- Φίλιας, Γεώργιος. *Λειτουργική: Η Θεία Ευχαριστία (μέχρι τον 15ο αι.)*. τ. Β΄. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη, 2016.
- Φιλολογική Ομάδα Κάκτου, μετάφρ. *Πλάτων: Κρατύλος*. τ. 179. Αρχαία Ελληνική Γραμματεία «Οι Έλληνες». Αθήνα: Κάκτος, 1994.
- Φούγια, Μητροπολίτου Πισιδίας Μεθοδίου. *Το πρόσωπο του Ιησού Χριστού στις Αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων*. Α΄. Αθήνα: Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος, 1997.
- Baggini, Julian, και Peter S. Fosl. *Τα εργαλεία του φιλοσόφου*. Μετάφραση Κώστας Θεολόγου. Αθήνα: Καστανιώτης, 2005.
- ‘Better Language Models and Their Implications’. Ανακτήθηκε στις 1 Φεβρουαρίου 2025. <https://openai.com/index/better-language-models/>.

- Carl Gustav Jung – «Face to Face» BBC 1959*, 2017. Ανακτήθηκε στις 12 Ιανουαρίου 2025. <https://www.youtube.com/watch?v=oBYEFX2dqpM>.
- ‘C.H. Spurgeon | Victorian preacher, Baptist church, London | Britannica’. Ανακτήθηκε στις 29 Δεκεμβρίου 2024. https://www.britannica.com/biography/C-H-Spurgeon?utm_source=chatgpt.com.
- Connolly, Randy, και Ricardo Hoar. *Προγραμματισμός για το WEB*. Μετάφραση Αγαμέμνων Μήλιος. 2η. Αθήνα: Μ. Γκιούρδας, 2018.
- Dam, Sumit Kumar, Choong Seon Hong, και Yu Qiao. «(PDF) A Complete Survey on LLM-based AI Chatbots», 2024. Ανακτήθηκε στις 23 Ιανουαρίου 2025. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.19901.27368>
- «e-Sword: Free Bible Study for the PC | About». Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2024. <https://www.e-sword.net/history.html>.
- ‘F. B. Meyer - Christian Classics Ethereal Library’. Ανακτήθηκε στις 19 Μαΐου 2025. <https://ccel.org/ccel/meyer>
- ‘Ferdinand de Saussure | Structuralism, Semiotics, Language Theory | Britannica’. Ανακτήθηκε στις 17 Μαΐου 2025.
- «Get Oriented in Logos». Logos Help Center, Ανακτήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2024. <https://support.logos.com/hc/en-us/articles/360036135712-1-Get-Oriented-in-Logos>.
- Gibellini, Rosino. *Η Θεολογία του εικοστού αιώνα*. Επιμέλεια Τουτουνά Χριστίνα. Μετάφραση Παναγιώτης Υφαντής. 3η. Αθήνα: Άρτος ζωής, 2016.
- Halley, Henry Hampton. *Halley's Bible handbook with the New International Version*. 25th έκδ. Grand Rapids, Mich: Zondervan Publishing House, 2000. Ανακτήθηκε στις 2 Ιανουαρίου 2025. <https://archive.org/details/HalleysBibleHandbookHenryH.Halley>.
- «Hastings, James | Encyclopedia.com». Ανακτήθηκε στις 29 Δεκεμβρίου 2024. <https://www.encyclopedia.com/environment/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/hastings-james>.
- Hawking, Stephen W. *The Universe in a Nutshell*. London: Bantam Books, 2001.
- Heidegger, Martin. *Ontology: The Hermeneutics of Facticity*. Μετάφραση John van Buren. Studies in Continental Thought. Bloomington, Ind: Indiana University Press, 2010. Ανακτήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 2024. https://ia802907.us.archive.org/30/items/heideggermartinontologythehermeneuticsoffacticity_202003/Heidegger%2C%20Martin%20-%20Ontology%2C%20The%20hermeneutics%20of%20facticity.pdf.
- Henrickson, Leah, και Albert Meroño-Peñuela. «The Hermeneutics of Computer-Generated Texts». *Configurations* 30, τχ. 2 (Μάρτιος 2022): 115–39. Ανακτήθηκε στις 20 Οκτωβρίου 2024. <https://doi.org/10.1353/con.2022.0008>.
- Hern, Alex. ‘New AI Fake Text Generator May Be Too Dangerous to Release, Say Creators’. *The Guardian*, 14 Φεβρουάριος 2019, τμ. Technology. Ανακτήθηκε στις 1 Φεβρουαρίου 2025. <https://www.theguardian.com/technology/2019/feb/14/elon-musk-backed-ai-writes-convincing-news-fiction>.
- «How to Read Your Bible in Logos». Logos Help Center. Ανακτήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2024. <https://support.logos.com/hc/en-us/articles/360036510891-2-How-to-Read-Your-Bible-in-Logos>.
- «How to Read Your Bible and a Commentary Together». Logos Help Center, Ανακτήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2024. <https://support.logos.com/hc/en->

- [us/articles/360036146912-3-How-to-Read-Your-Bible-and-a-Commentary-Together.](https://stephanus.tlg.uci.edu/helppdf/browse.pdf)
- «How to Use the Browse». Irvine, California, USA: Thesaurus Linguae Graecae® (TLG), University of California, Irvine, 1-5. Ανακτήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2024. <https://stephanus.tlg.uci.edu/helppdf/browse.pdf>.
- Jones, Lindsay και Gale (Firm), επιμ. «Hermeneutics». Στο *Gale Encyclopedia of Religion*, 6:3930–36. Gale eBooks. Detroit: Macmillan Reference USA, 2005.
- Khan, Wisal, Teerath Kumar, Cheng Zhang, Kislay Raj, Arunabha M. Roy, και Bin Luo. «SQL and NoSQL Database Software Architecture Performance Analysis and Assessments—A Systematic Literature Review». *Big Data and Cognitive Computing* 7, τχ. 2 (Ιούνιος 2023): 97. <https://doi.org/10.3390/bdcc7020097>.
- Küng, Hans. *Η Αρχή των Πάντων: Φυσικές Επιστήμες και Θρησκεία*. Επιμέλεια Γεράσιμος Λυκιαρδόπουλος. Μετάφραση Ευάγγελος Θεοδώρου. Ηλεκτρονική. Αθήνα: ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., 2012.
- Living in Christ Ministries. About Bob Hoekstra. Ανακτήθηκε στις 29 Δεκεμβρίου 2024. <https://livinginchrist.org/about/>.
- Logos Community. ‘Williams Evans’, 15 Ιανουάριος 2013. Ανακτήθηκε στις 29 Δεκεμβρίου 2024 <https://community.logos.com/discussion/64614/williams-evans>
- «logos_backgrounder.pdf». Logos Help Center. Ανακτήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2024. https://www.logos.com/media/mediakit/logos_backgrounder.pdf.
- Meyers, Rick. «e-sword_instruction_manual». e-Sword.net. Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2024. https://sharpeningthesword.net/linked/e-sword_instruction_manual-pdf_updated.pdf.
- «MySQL :: MySQL Workbench Manual :: 10.2.1 A Visual Guide to Performing a Database Migration». Ανακτήθηκε στις 11 Νοεμβρίου 2024. <https://dev.mysql.com/doc/workbench/en/wb-migration-overview-steps.html>.
- «Parallel Browsing». Irvine, California, USA: Thesaurus Linguae Graecae® (TLG), University of California, Irvine. Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2024. <https://stephanus.tlg.uci.edu/helppdf/par.browse.pdf>.
- Reed, Randall. «The Theology of GPT-2: Religion and Artificial Intelligence». *Religion Compass* 15, τχ. 11 (Νοέμβριος 2021): e12422. Ανακτήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2024. <https://doi.org/10.1111/rec3.12422>.
- ‘Roman Jakobson | Structuralism, Semiotics, Poetics | Britannica’. Ανακτήθηκε στις 17 Μαΐου 2025. <https://www.britannica.com/biography/Roman-Jakobson>.
- Schaff, Philip. «Meyer, Frederick Brotherton». Στο *The New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge*, VII:393–94. Funk & Wagnalls Company, 1910. Ανακτήθηκε στις 29 Δεκεμβρίου 2024. <https://www.ccel.org/ccel/s/schaff/encyc07/cache/encyc07.pdf>.
- Skolnik, Fred, και Michael Berenbaum. «Midrash». Στο *Encyclopaedia Judaica*, 14:182–83. Detroit (Mich.): Thomson Gale, 2007.
- . «Targum». Στο *Encyclopaedia Judaica*, 19:513. Detroit (Mich.): Thomson Gale, 2007.
- Stergiou, Kostas. «theWord manual». TheWord.net, 2010 2003. Ανακτήθηκε στις 26 Αυγούστου 2024. <https://www.theWord.net/docs/theWord.pdf>.
- «Text Search». Irvine, California, USA: Thesaurus Linguae Graecae® (TLG), University of California, Irvine. Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2024. <https://stephanus.tlg.uci.edu/helppdf/text.search.pdf>.

- «The History of the TLG®». Irvine, California, USA: Thesaurus Linguae Graecae® (TLG), University of California, Irvine. Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2024. <https://stephanus.tlg.uci.edu/history.php>.
- ‘The Stanford Question Answering Dataset’. Ημερομηνία πρόσβασης 2 Δεκεμβρίου 2024. https://rajpurkar.github.io/SQuAD-explorer/?utm_source=chatgpt.com.
- «The TLG Canon of Authors and Works». Irvine, California, USA.: Thesaurus Linguae Graecae® (TLG), University of California, Irvine. Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2024. <https://stephanus.tlg.uci.edu/helppdf/canon.pdf>.
- «Using AI Tools for Smarter Bible Study». Logos Help Center. Ανακτήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2024. <https://support.logos.com/hc/en-us/articles/30128615450765-Using-AI-Tools-for-Smarter-Bible-Study>.
- Varghese, Nisha, και M. Punithavalli. ‘(PDF) Lexical And Semantic Analysis Of Sacred Texts Using Machine Learning And Natural Language Processing’. *ResearchGate*, 12 Δεκέμβριος 2019, 3133–40. Ανακτήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2024. https://www.researchgate.net/publication/340447121_Lexical_And_Semantic_Analysis_Of_Sacred_Texts_Using_Machine_Learning_And_Natural_Language_Processing.
- ‘What Is NLP (Natural Language Processing)? | IBM’. Ανακτήθηκε στις 1 Δεκεμβρίου 2024. <https://www.ibm.com/think/topics/natural-language-processing>.
- «What Can I Do with Sermon Assistant?». Logos Help Center. Ανακτήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2024. <https://support.logos.com/hc/en-us/articles/23526222122125-What-can-I-do-with-Sermon-Assistant>.
- Zhao, Helen Jiahe, και Jiamou Liu. ‘Finding Answers from the Word of God: Domain Adaptation for Neural Networks in Biblical Question Answering’. Στο 2018 International Joint Conference on Neural Networks (IJCNN), 1–8. Rio de Janeiro: IEEE, 2018. Ανακτήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2024. <https://doi.org/10.1109/IJCNN.2018.8489756>.

γ. Διαδικτυακές Πηγές

- ‘Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος’, Ανακτήθηκε στις 30 Απριλίου 2025, https://apostoliki-diakonia.gr/gr_main/profile/profile.asp.
- ‘Ελληνική Βιβλική Εταιρία | Η Αγία Γραφή για όλους’. Ανακτήθηκε στις 30 Απριλίου 2025. <https://greek.bible/>.
- Accordance Bible Software. "Accordance Bible Software." Accordance Bible Software. Ανακτήθηκε στις 4 Μαρτίου 2025. <https://www.accordancebible.com/>.
- American Theological Library Association. "ATLA." ATLA. Ανακτήθηκε στις 3 Μαρτίου 2025. <http://www.atla.com>.
- BibleStudyTools.com. "Bible Study Tools." BibleStudyTools.com. Ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025. <http://www.biblestudytools.com>.
- BiblIndex. "BiblIndex." Institut des Sources Chrétiennes. Ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025. <https://www.biblindex.org/en/overview>.
- Biblical Studies on the Web. "BSW." Biblical Studies on the Web. Ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025. <https://www.bsw.org/>.
- Brepols Publishers. "Corpus Christianorum." Corpus Christianorum. Ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025. <https://www.corpuschristianorum.org/>.

- Cambridge University Press. "Journals." Cambridge Core. Ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025. <https://www.cambridge.org/core/publications/journals>.
- De Gruyter Brill. "De Gruyter Brill." De Gruyter Brill. Ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025. <https://www.degruyterbrill.com>.
- Deutsche Bibelgesellschaft. "About Us." Die Bibel Online. Ανακτήθηκε στις 3 Μαρτίου 2025. <https://www.die-bibel.de/en/about-us>.
- Documenta Catholica Omnia. "Documenta Catholica Omnia." Documenta Catholica Omnia. Ανακτήθηκε στις 27 Φεβρουαρίου 2025. <https://documentacatholicaomnia.eu/>.
- ERF Bibleserver. "Bibleserver." Bibleserver. Ανακτήθηκε στις 3 Μαρτίου 2025. <https://www.bibleserver.com/>.
- Gutenberg Digital. "Gutenberg Digital." Gutenberg Digital. Ανακτήθηκε στις 3 Μαρτίου 2025. <http://www.gutenbergdigital.de/index.html>.
- Greek Orthodox Church. "Myriobiblos Digital Library." Myriobiblos. Ανακτήθηκε στις 2 Μαρτίου 2025. <http://www.myriobiblos.gr>.
- Index Theologicus. "Index Biblicus." Index Theologicus. Ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025. <https://bible.ixtheo.de>.
- Jewish FAQ. "Judaism 101." Jewish FAQ. Ανακτήθηκε στις 25 Φεβρουαρίου 2025. <http://www.jewfaq.org>.
- Library of Congress. "The Dead Sea Scrolls Exhibit." Library of Congress. Ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025. <http://www.ibiblio.org/expo/deadsea.scrolls.exhibit/intro.html>.
- Logos Bible Software. "Theological Dictionary of the New Testament (TDNT)." Logos Bible Software. Ανακτήθηκε στις 2 Μαρτίου 2025. <https://www.logos.com/product/8491/theological-dictionary-of-the-new-testament-tdnt>.
- National Library of Greece. "Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος." National Library of Greece. Ανακτήθηκε στις 3 Μαρτίου 2025. <http://www.nlg.gr>.
- Payer.de. "Judaism Links." Payer.de. Ανακτήθηκε στις 25 Φεβρουαρίου 2025. <http://www.payer.de/judlink.htm>.
- Perseus Digital Library. "Perseus Digital Library." Tufts University. Ανακτήθηκε στις 2 Μαρτίου 2025. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/>.
- SBL Press. "TC: A Journal of Biblical Textual Criticism." SBL Press. Ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025. <https://jbtc.org/>.
- Smyth & Helwys. "Smyth & Helwys Bible Commentary." Smyth & Helwys. Ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025. <https://www.helwys.com/commentary/>.
- Society of Biblical Literature. "Book Reviews on Biblical Studies." SBL Central. Ανακτήθηκε στις 2 Μαρτίου 2025. <http://www.bookreviews.org>.
- Sources Chrétiennes. "Sources Chrétiennes." Sources Chrétiennes. Ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025. <https://sourceschretiennes.org/>.
- SwordSearcher. "SwordSearcher Bible Software." SwordSearcher. Ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025. <https://www.swordsearcher.com/>.
- Tyndale House. "Tyndale House Cambridge." Tyndale House. Ανακτήθηκε στις 2 Μαρτίου 2025. <http://tyndale.cam.ac.uk>.
- University of Cambridge. "Taylor-Schechter Genizah Research Unit." Cambridge University Library. Ανακτήθηκε στις 3 Μαρτίου 2025. <https://www.lib.cam.ac.uk/collections/departments/taylor-schechter-genizah-research-unit>.

University of Pennsylvania. "CATSS Report." University of Pennsylvania. Ανακτήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2025. <https://ccat.sas.upenn.edu/rak/catssreport.html>.
Volda University College. "Høgskulen i Volda." Volda University College. Ανακτήθηκε στις 2 Μαρτίου 2025. <https://www.hivolda.no>.